

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSİ ANABİLİM DALI**

**KATILIM BANKACILIĞINDA SORUNLU KREDİLERİN VALRİK
YÖNETİM ŞİRKETİNE SATIŞI UYGULAMASININ ANALİZİ VE
YENİ BİR SİSTEM ÖNERİSİ**

CEMİL BALKANLI

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mahmut BİLEN

EYLÜL - 2025

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KATILIM BANKACILIĞINDA SORUNLU KREDİLERİN
VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNE SATIŞI
UYGULAMASININ ANALİZİ VE YENİ BİR SİSTEM
ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Cemil BALKANLI

Enstitü Anabilim Dalı : İslam Ekonomisi ve Finansı

**“Bu tez 04/09/2025 tarihinde yüzyüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Mahmut BİLEN	Başarılı
Prof. Dr. Süleyman KAYA	Başarılı
Doç. Dr. Hakan ASLAN	Başarılı
Doç. Dr. Hamdi ÇİLİNGİR	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÜÇAY	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

CEMİL BALKANLI

04/09/2025

ÖNSÖZ

Başladığım bu çalışmayı nihayete erdirmeyi nasip eden ALLAH'a hamdolsun..

Bu çalışma, 15 yıla yakın süren katılım bankacılığı kariyerimde dert edindiğim meselelerden birine dair çözüm önerme ihtiyacı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak yine bu çalışma sadece şahsımın bireysel çabası ile ortaya çıkamazdı. Dolayısıyla, öncelikle tez sürecinde sabırla bana destek olan ve yolumu aydınlatan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mahmut Bilen'e özellikle teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca, süreçteki yapıcı eleştirileri ve katkıları için Doç. Dr. Hakan Aslan'a ve Doç. Dr. Hamdi Çilingir'e de teşekkür ederim. Ve akademik kariyerim boyunca her konuda destek olan kıymetli dostum Doç. Dr. Levent Çallı'ya da müteşekkirim.

Araştırmanın temelini oluşturan görüşmelerin yapılabilmesi adına yolu açan ve ilk görüşmeler için referans olan Kuveyt Türk Katılım Bankası Genel Müdür Yardımcısı Sayın Dr. R. Ahmet Albayrak'a ve ekibine de teşekkürü bir borç bilirim. Sürece katılan ve görüşmelerde ortaya koydukları samimi ifadeleri ile araştırmaya katkı sunan tüm katılım bankası çalışanlarına ve diğer katılımcılara ayrı ayrı teşekkür ederim.

Son olarak, sürecin başından itibaren dualarını eksik etmeyen kıymetli Anneme ve aile büyüklerime teşekkür ediyor, tez sürecinde rahmet-i Rahman'a kavuşan kıymetli Kayınvalidemi rahmetle anıyorum. Desteğini her zaman hissettiğim kıymetli Eşime ve çalışma süresince birlikte geçirebileceğimiz zamanları ertelemek zorunda kaldığım sevgili kızlarım Elif ve Zeynep'e teşekkür ediyorum.

Cemil BALKANLI

04/09/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	x
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KATILIM BANKACILIĞI, KATILIM BANKACILIĞINDA	
KREDİLER ve SORUNLU KREDİ KAVRAMI	7
1.1.Katılım Bankacılığı Kavramı ve Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	7
1.1.1.Dünya’da Katılım Bankacılığı.....	8
1.1.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı	12
1.2.Katılım Bankacılığında Krediler.....	17
1.2.1. Satım Yöntemleri.....	20
1.2.1.1.Murabaha	20
1.2.1.2.Müsaveme	22
1.2.1.3.Tevarruk	23
1.2.1.4.İsticrar	25
1.2.1.5.Selem	25
1.2.1.6.İstisna	26
1.2.2.Kiralama Yöntemleri	26
1.2.2.1.Finansal Kiralama	26
1.2.2.2.Faaliyet Kiralaması	27
1.2.2.3.Hizmet Kiralaması.....	28
1.2.3.Ortaklık Yöntemleri.....	28
1.2.3.1.Mudarebe.....	28
1.2.3.2.Müşareke	29
1.2.3.3.Girişim Sermayesi.....	29
1.2.4.Vekâlet Yöntemleri.....	30
1.2.4.1.Vekâlet Yatırımları.....	30
1.2.5.Diğer Yöntemler	31

1.2.5.1.Karz-ı Hasen.....	31
1.3. Sorunlu Kredi Kavramı	31
1.3.1.Kredilerin Sınıflandırılması	33
1.3.2. Sorunlu Kredilerin Yönetimi	34
1.3.2.1.İstanbul Yaklaşımı.....	36
1.3.2.2.Anadolu Yaklaşımı	37
1.3.2.3.Varlık Yönetim Şirketine Satış.....	37
2. BÖLÜM: SORUNLU KREDİLERİN YÖNETİMİNDE VARLIK YÖNETİM	
ŞİRKETLERİ	39
2.1.Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve İşleyişi.....	39
2.2. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketlerinin Durumu ve Uygulamaları	41
2.3. Dünya’dan Örnekler	43
2.3.1. İran	43
2.3.2. Pakistan	46
2.3.3. Mısır.....	50
2.3.4.Endonezya	53
2.3.5. Malezya.....	55
2.3.6. Değerlendirme	57
2.4. Literatür Taraması.....	59
3. BÖLÜM: SORUNLU KREDİLERİN TAHSİLÂTI HUSUSUNDA ALAN	
ARAŞTIRMASI: YAPILAN GÖRÜŞMELER VE DEĞERLENDİRMELER	73
3.1.Alan Araştırmasıyla İlgili Genel Bilgiler.....	73
3.1.1.Alan Araştırmasının Amacı.....	74
3.1.2.Alan Araştırmasının Önemi	74
3.1.3.Alan Araştırma Süreci	74
3.1.4.Araştırmanın Yöntemi	75
3.1.4.1.Araştırma Deseni	76
3.1.4.2.Veritoplama Tekniğı	77
3.1.4.3.Çalışma Grubu.....	77
3.1.4.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	77
3.2. Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Tahsilât Biriminde Görevli Personeller	
ile Yapılan Görüşmeler	78

3.2.1.Katılım Bankası Çalışanlarının Demografik Özellikleri ve Bankacılık Tecrübesi Bakımından Değerlendirilmesi.....	80
3.2.2. Katılım Bankası Çalışanlarının Kredi Kullandırım Öncesi Hazırlanan Müşteri Dosyaları Hakkındaki Görüşleri	81
3.2.3.Katılım Bankası Çalışanlarının 30 Güne Ulaşan Kredi Gecikmelerinin Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri.....	83
3.2.4.Katılım Bankası Çalışanlarının 90 Güne Ulaşan Kredi Gecikmelerinin Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri.....	85
3.2.5.Katılım Bankası Çalışanlarının Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketine Satışından Elde Edilen Gelir Hakkındaki Görüşleri.....	87
3.2.6.Katılım Bankası Çalışanlarının Borcunun Muaccel Hale Getirilmesi Hakkındaki Görüşleri	89
3.2.7.Katılım Bankası Çalışanlarının Sorunlu Kredi Dosyalarının Varlık Yönetim Şirketine Devredilmesi Hakkındaki Görüşleri	92
3.2.8.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Dosyalarında İndirim Yapması Hakkındaki Görüşleri.....	96
3.2.9.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Mevcut Takip Süreçlerinde Yapılması Gereken Değişiklikler Hakkındaki Görüşleri.....	99
3.2.10.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Varlık Yönetim Şirketi Kurması Hakkındaki Görüşleri	103
3.3. Katılım Bankalarının Sorunlu Kredilerini Tahsile Yetkili Sözleşmeli Avukatlar ile Yapılan Görüşmeler.....	107
3.3.1. Katılım Bankalarının Tahsilât Süreçlerine Dahil Olan Avukatların Demografik Özellikleri ve Mesleki Tecrübeleri	108
3.3.2.Avukatların Sorunlu Kredi Dosyaları İle İlgili Katılım Bankalarının Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri.....	108
3.3.3.Avukatların Sorunlu Kredi Dosyaları İle İlgili Hukuki Çerçevenin Tahsilât Üzerindeki Etkileri	109
3.3.4.Avukatların Sorunlu Kredi Dosyalarının Varlık Yönetim Şirketine Devri Hakkındaki Görüşleri	111
3.3.5.Avukatların Tahsilât Süreçlerinde Varlık Yönetim Şirketi ile Katılım Bankaları Arasındaki Farklar Hakkındaki Görüşleri.....	112

3.3.6. Avukatların Borcun Muaccel Hale Getirilmesi Hakkındaki Görüşleri	114
3.4. Kullandığı Kredileri Varlık Yönetim Şirketine Satılan Katılım Bankası	
Müşterileri.....	115
3.4.1. Katılım Bankası Müşterilerinin Demografik Özellikleri.....	116
3.4.2. Katılım Bankası Müşterilerinin Kredi ve Takip Süreçleri.....	117
3.4.3. Katılım Bankası Müşterilerinin Katılım Bankalarını Tercih Sebepleri	117
3.4.4. Katılım Bankası Müşterilerinin Gecikmeye Düşme Sebepleri ve Yaşanan Süreçler.....	119
3.4.5. Katılım Bankası Müşterilerinin Katılım Bankalarında Takip Süreçlerine Yönelik Görüşleri	122
3.4.6. Katılım Bankası Müşterilerinin Dosyanın Varlık Yönetim Şirketine Satışı Hakkındaki Görüşleri	124
3.4.7. Katılım Bankası Müşterilerinin Varlık Yönetim Şirketi ile Katılım Bankası Arasındaki Farklılıklara Yönelik Görüşleri	127
3.4.8. Katılım Bankası Müşterilerinin Borcun Muaccel Hale Getirilmesi Hakkındaki Görüşleri	130
4. BÖLÜM: KATILIM BANKALARININ SORUNLU KREDİLERİNİ VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNE SATIŞI UYGULAMASINA ALTERNATİF YAPI ÖNERİSİ	133
4.1. Araştırmanın Bulguları.....	133
4.1.1. Katılım Bankası Çalışanları ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular..	133
4.1.1.1. Kredi Değerlendirme Süreçleri	134
4.1.1.2. Tahsilât Süreçlerine Yönelik Tutum.....	135
4.1.1.3. Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Görüşler	137
4.1.1.4. İndirim Politikaları.....	138
4.1.1.5. Katılım Bankalarının Varlık Yönetim Şirketi Kurması	139
4.1.2. Avukatlar ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular	140
4.1.2.1. Banka Süreci Değerlendirmesi	141
4.1.2.2. Müşteri İletişimi ve Süreç Yönetimi	142
4.1.2.3. Varlık Yönetim Şirketi Algısı ve Uygulamaları.....	142
4.1.3. Müşteriler ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular	143
4.1.3.1. Katılım Bankası Tercih Sebepleri	144

4.1.3.2. Avukatlık Süreçleri Algısı	145
4.1.3.3. Varlık Yönetim Şirketi Süreci Algısı	146
4.2. Yeni Bir Sistemin Gerekliliğine Dair Değerlendirme	147
4.3. Yeni Sistemin Mahiyeti ve İşleyişi	149
4.3.1. Yeni Yapının Kurumsal Kimliği ve Hukuki Çerçevesi	149
4.3.2. Yeni Yapının Çalışma Yöntemleri	154
4.3.2.1. Sorunlu Kredi Dosyalarının Devir Yöntemleri	155
4.3.2.2. Sorunlu Kredi Dosyalarında Yapılan Tahsilâtın Paylaşımı	164
4.3.3. Alternatif Yapı için İsim Önerisi	166
 SONUÇ	 168
KAYNAKÇA	174
ÖZGEÇMİŞ	186

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
VYŞ	: Varlık Yönetim Şirketi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
FYY	: Finansal Yeniden Yapılandırma
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İlk İslami Finansal Kurum Girişimleri	8
Tablo 2: Katılım Bankalarının Sektör Payı ve Değişimi	16
Tablo 3: Katılım bankalarının güncel büyüklükleri.....	17
Tablo 4: Gecikme Sürelerine Göre Kredi Sınıflandırılması	34
Tablo 5: Gecikme Gün Sayısına Göre Kredi Sınıflandırması ve Ayrılacak Karşılık Tablosu - Pakistan	48
Tablo 6: Katılım Bankası Çalışanları Demografik Yapı ve Sektör Tecrübesi.....	79
Tablo 7: Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Süreçlerinde Yer Alan Avukatlar	107
Tablo 8: Kullandığı Finansmanı VYŞ'ye Devredilen Katılım Bankası Müşterileri ...	116

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** Katılım Bankacılığının Tarihsel Süreci..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 2:** İslami Finans Kurumlarının Yıllara Göre Toplam Piyasa Değeri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 3:** İslami Finansal Varlıkları Bakımından En Büyük Ülkeler..... 11
- Şekil 4:** Katılım Bankalarının Fon Kullanırım Yöntemlerinin Dağılımı 19
- Şekil 5:** Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Brüt Nakdi Krediler Oranının Yıllara Göre Seyri..... 32
- Şekil 6:** Varlık Yönetim Şirketlerinin Şirket Başına Düşen Kâr Tutarları..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 7:** Varlık Yönetim Şirketlerinin Personel Başına Düşen Kâr Tutarları.... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 8:** Katılım Bankası Çalışanlarının Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 9:** Avukatların Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 10:** Müşterilerin Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar..... 143
- Şekil 11:** Yeni Yapının Organizasyon Şeması 152

ÖZET	
Başlık: Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Uygulamasının Analizi ve Yeni Bir Sistem Önerisi	
Yazar: Cemil BALKANLI	
Danışman: Prof. Dr.Mahmut BİLEN	
Kabul Tarihi: 04/09/2025	Sayfa Sayısı: xiv (ön kısım) + 184 (ana kısım) + 1 (ek)
Bu çalışmanın amacı, katılım bankalarının sorunlu kredilerin çözülmesi sürecinde kanuni zorunluluklar sebebiyle iş birliği yapmak durumunda kaldığı varlık yönetim şirketlerinin yerine katılım bankacılığı ilkelerine göre çalışan bir alternatif yapı önerisi sunmaktır. Bu amaç üzere öncelikle katılım bankacılığı ve katılım bankacılığında krediler konusu teorik çerçevede ele alınmıştır. Daha sonra, ülkemizdeki bankacılık sisteminde sorunlu kredi çözümleme sürecinde kilit rol oynayan varlık yönetim şirketlerinin çalışma yöntemleri incelenmiş ve İran, Pakistan, Mısır, Endonezya ve Malezya’da sorunlu kredilerin çözülme yöntemleri ortaya konmuştur. Çalışmanın son bölümünde, katılım bankalarının sorunlu kredi süreçlerinde yer alan tüm taraflardan birincil veriler elde etmek adına yapılmış olan saha çalışmasına yer verilmiştir. Nitel bir yönteme dayalı bu çalışmada araştırma deseni olarak, katılımcıların olayları kendi ifadeleri ile ortaya koyduğu fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Ve saha araştırması kısmında katılım bankalarının sorunlu kredilerle ilgili birimlerinde görevli 20 personel, katılım bankalarının sorunlu kredi süreçlerine dış paydaş olarak yer alan 5 avukat ve katılım bankasından kullandığı kredisi sorunlu krediye dönmesi sonrası varlık yönetim şirketlerine satılmış 10 katılım bankası müşterisi ile yarı yapılandırılmış mülakat sorularına dayanan görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve bu analiz sonucuna dayanarak katılım bankalarının sorunlu kredi çözümleme süreçlerinde yer alabilecek bir alternatif yapı önerisi ortaya konmuştur. Bu alternatif yapının çalışma yöntemlerinin belirlenmesinde de Türkiye Katılım Bankaları Birliği Danışma Kurulu’nun konuya dair görüşü temel alınmış ve 3 farklı ortaklık yapısında faaliyet gösterebilecek alternatif bir yapı önerisi sunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: İslam Ekonomisi, Katılım Bankacılığı, Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Analysis of the Practice of Selling Non-Performing Loans to Asset Management Companies in Participation Banking and a Proposal for a New System	
Author of Thesis: Cemil Balkanlı	
Supervisor: Prof. Dr.Mahmut Bilen	
AcceptedDate: 04/09/2025	Number of Pages: xiv (pre text) + 184 (main body) + 1 (add)
The aim of this study is to propose an alternative structure that operates in accordance with participation banking principles to replace asset management companies with which participation banks are required to cooperate in the process of resolving non-performing loans due to legal obligations. To this aim, participation banking and the issue of loans in participation banking are first addressed within a theoretical framework. Then, the working methods of asset management companies, which play a key role in the resolution of non-performing loans in our country's banking system, have been examined, and the methods of resolving non-performing loans in Iran, Pakistan, Egypt, Indonesia, and Malaysia have been presented. The final section of the study includes field work conducted to obtain primary data from all parties involved in the non-performing loan processes of participation banks. In this qualitative study, phenomenological approach was chosen as the research design, in which participants describe events in their own words. In the field research section, semi-structured interviews were conducted with 20 personnel working in the non-performing loan units of participation banks, 5 lawyers involved in the non-performing loan processes of participation banks as external stakeholders, and 10 participation bank customers whose loans had been sold to asset management companies after becoming non-performing. The data obtained from the interviews were analyzed, and based on this analysis, an alternative structure was proposed that could be incorporated in to the problem loan resolution processes of participation banks. In determining the working methods of this alternative structure, the opinion of the Advisory Board of the Turkish Participation Banks Association on the subject was taken as a basis, and an alternative structure capable of operating in three different partnership structures was proposed.	
Keywords: Islamic Economics, Participation Banking, Non-Performing Loans, Asset Management Company	

GİRİŞ

Modern yaşamın önemli bir kurumu olan finans ve bankacılık sektörü ekonomilerin önemli unsurudur. Bu sektörün ekonomilerde icra ettiği rol ekonomik kalkınma ve büyüme için vazgeçilemez mahiyettedir. Bankacılık sektörünün faizsizlik başta olmak üzere İslami finans ilkelerine uygun şekilde faaliyetleri katılım bankacılığı olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda İslam iktisadı sadece finans alanında değil, ekonominin çeşitli boyutları açısından özgün çözümler ortaya koyduğu bilinmektedir.

İslam iktisadi düşüncesi, esasen İslam'ın doğuşu ile birlikte başlayıp İslam yeryüzünde baki olduğu sürece var olacak bir sistem olmakla birlikte bir ekonomik model olarak değerlendirilmeye başlandığı ilk günden buyana klasik iktisadi düzenin bir alternatifi olarak değerlendirilmiştir.

İslam iktisadını salt faizsizlik olgusuna mahkûm edip, kalan bütün uygulamaları klasik iktisadi önermelere benzer şekilde tasarlamak hatta çok zaman ikisi arasındaki ayrımın görülemeyecek kadar yakın çizgide seyretmesi, bu değerlendirmenin bir sonucudur.

Bugün ülkemizde faizsiz finans dendiğinde ilk akla gelen kuruluşlar katılım bankaları olsa da katılım endeksi, tekafül sigorta şirketleri, tasarruf finansman kuruluşları gibi kurumların da sektöre önemli katkı sağladığı göz ardı edilmemelidir.

Tabi tüm bu kuruluşların kâr amacı güden şirketler olduğu düşünüldüğünde, İslami finans kurumlarının zaman zaman dünyevi menfaatlerden feragat ederek İslam'ın koyduğu kurallara riayet etmesi mecburiyeti ile karşı karşıya kalmaları ve bu noktada bir tercih yapmak durumunda oldukları da bir gerçektir.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, katılım bankalarının sorunlu kredilerinin varlık yönetim şirketlerine (VYŞ) satışlarıdır. Çalışmada, katılım bankalarının sorunlu kredileri tasfiye etme yöntemlerinden biri olarak zaman zaman başvurdıkları varlık yönetim şirketine satış uygulamasının katılım bankacılığı açısından uygunluğu teorik çerçevede ele alınmakta ve katılım bankası çalışanlarının, müşterilerinin ve hukuki süreçlerde görev alan dış paydaşlarının görüşleri çerçevesinde uygulamaya dönük bir model önerisi sunulmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın ilk bölümünde katılım bankacılığı kavramı, tarihsel gelişimi ve ülkemizdeki durumu ele alınmış ve katılım bankacılığındaki kredi uygulamalarına değinilmiştir. Sorunlu kredi kavramının çerçevesi ile birlikte ikinci

bölüme geçilmekte ve bu kısımda da ülkemizde sorunlu kredilerin çözülmesi süreçlerinde etkin olarak görev alan varlık yönetim şirketlerinin işleyişleri ve güncel durumu ortaya konmakta, ayrıca Dünya'dan örnekler sunulmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, katılım bankalarının sorunlu kredi süreçlerinde görev alan personeller, katılım bankalarının sorunlu kredilerle ilgili süreçlerinde dış paydaş olarak görev alan avukatlar ve katılım bankalarından kredi kullanmış olup sorunlu krediye dönen borçları varlık yönetim şirketlerine satılan katılım bankası müşterileri ile yapılan görüşmelere ve değerlendirmelere verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise araştırmanın bulguları ışığında üç adet alternatif yapı önerisi sunulmuştur.

Bu çalışmanın çıkış noktası, araştırmacının 15 yıllık katılım bankası kariyerinin büyük bir kısmını geçirdiği kredi operasyon servisinde edindiği gözlemlerdir. Araştırmacı, kariyeri boyunca, sorunlu kredi haline gelmiş kredilerin ilk kullandırım aşamasından takip hesaplarına alınmasına ve sonuç alınamadığı durumlarda varlık yönetim şirketine devredilmesine kadarki süreçlerinin tamamına yakından şahitlik etmiş, önce avukata sonra varlık yönetim şirketine teslim süreçlerine dahil olmuştur. Bu süreçler boyunca hem katılım bankasındaki diğer çalışanlarla, hem sürece dahil olan avukatlık ofisi çalışanlarıyla hem de müşterilerle çok defa görüşmüştür. Bu süreçte edindiği izlenimler, araştırmacıda süreçteki herkesin işleyişten rahatsız olduğu düşüncesini oluşturmuştur.

Bu sebeple, bu süreçlere dahil olan tüm tarafların görüşlerinin alınması ve bu görüşler doğrultusunda bir çalışma yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu noktadan hareketle, çalışmanın son bölümünde sürece dahil olan taraflar arasından katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında katılım bankaları için İslami finans bakımından mevcuttaki varlık yönetim şirketlerinden daha uygun bir dış paydaş olabilecek yeni bir sorunlu alacak çözümleme şirketi model önerisi sunulacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın en temel amacı, klasik iktisadi düzene başkaldıran ve bir İslami finansal evreni oluşturan, bu yolda tüm hassasiyetini ortaya koyarak ilerleyen İslami finansal yapıların yollarının eninde sonunda, klasik iktisadın dayattığı faiz merkezli çalışan kurumlarla kesişmesinden hareketle mevcut varlık yönetim şirketlerine alternatif bir yapı önerilmesidir. Bu güne kadar gerek kanuni düzenlemelerin yetersizliği ve gerekse sistemin gerçek ihtiyaçlarının doğru şekilde analiz ve teşhis edilememiş, belki de

gerekli desteğin bulunamamış olması dolayısıyla henüz ortaya çıkmamış İslami finansal kuruluşların eksikliği nedeniyle İslami finans sisteminde faizle kesişen yolların, faizsiz, İslami ve insani finansal yapılara yönlendirilmesine imkân verecek kurumların kurulabilmesi adına bir inceleme ve durum tespiti ortaya koymaktır.

Bugüne kadar sorunlu kredileri, varlık yönetim şirketlerini, bankaların varlık yönetim şirketleri ile ilişkilerini ve hatta katılım bankalarının sorunlu kredilerinin varlık yönetim şirketlerine devrini çeşitli açılardan ele alan çalışmalar ortaya konmuş olmakla birlikte, çalışmanın sonunda ortaya konacak olan alternatif sistem önerisi ile bugüne kadar bu alanda yapılmış çalışmaları tamamlayıcı nitelikte bir çalışma olması ve literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Önemi

Çalışmanın çıkış noktası, katılım bankalarını mevcut varlık yönetim şirketleri ile çalışma zorunluluğundan kurtaracak bir öneri sunmaktır.

Bugüne kadar alanda yapılmış çalışmalara bakıldığında varlık yönetim şirketleri ile bankaların ilişkilerini ve işleyişi ele alan çalışmalara rastlanmıştır. Sayıları çok fazla olmamakla birlikte varlık yönetim şirketlerinin katılım bankaları ile ilişkilerine değinen çalışmalar da mevcuttur. Ancak sahaya inen, sistemin uygulayıcıları ve meselenin muhatapları ile görüşen, sorunlu kredi süreçlerini, süreci işletenlerden ve sürece dahil olanlardan dinleyen ilk çalışma olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Çalışma, sürece dahil olmayan kişilerin akıl yürütme yoluyla faydalı olabileceğini savunduğu bir yapıdan ziyade sahadan elde edilen birincil verilere dayanarak ortaya bir sistem önerisi koyması, önerilen yapının hayata geçirilmesi sonrasında işleyiş ve etkinliğine yönelik yapılacak yeni çalışmalara yol açabilecek olması ve literatüre katkı sağlaması bakımından da önemlidir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın iki temel araştırma sorusu bulunmaktadır.

Bunlardan ilki “katılım bankalarının mevcut varlık yönetim şirketleri ile çalışması doğru mu?” sorusudur. Bu soruya “hayır” cevabı alınması beklendiğinden ikinci bir soru ortaya çıkmaktadır ki o da “katılım bankaları için varlık yönetim şirketi benzeri uygun bir yapı kurulabilir mi?” sorusudur. Burada ilk soruya “hayır” cevabı geleceği bir

hipotez ya da teoriden ziyade araştırmacının uzun yıllar sahada edindiği tecrübe, gözlem ve temasların bir sonucudur.

Bu iki soruya cevap bulabilmek adına hazırlanan mülakat soruları çerçevesinde şekillenen görüşmeler ile sahada aktif olarak faaliyet gösteren özel sektör ve kamu katılım bankası çalışanları, katılım bankalarının dış paydaşı olan avukatlar ve yine bu katılım bankasından kullandıkları krediler varlık yönetim şirketlerine satılmış katılım bankası müşterilerinin görüşleri alınmıştır. Neticesinde elde edilen görüşler hem bulgular kısmında sunulmuş hem de sistem önerisi kısmında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın odak noktasında, bankacılık sistemi içerisinde önemli bir görevi yerine getiren varlık yönetim şirketlerinin, katılım bankaları nezdinde benzer bir görevi yerine getirebilecek bir yapı kurulması yer almaktadır. Bu bağlamda ilk bölümde katılım bankacılığı kavramsal çerçevede ele alınmıştır. Katılım bankacılığı müstakil olarak detaylı bir alan olmakla birlikte çalışmamızın ana odağı katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri ile ilişkileri olduğundan, birinci bölümde ayrıca katılım bankalarında krediler konusu da ele alınmıştır. Bölümün sonunda sorunlu kredi kavramına değinilmiş ve ikinci bölümde sorunlu kredilerin çözülmesi süreçlerinde görev alan varlık yönetim şirketleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerinin işleyişleri ve güncel durumları, finansal büyüklükleri bakımından da ele alınmıştır. Ayrıca bir kıyaslama yapılabilmesi adına İran, Mısır, Pakistan, Endonezya ve Malezya’da sorunlu kredi çözümleme yöntemleri incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, saha çalışmasından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın dayanak noktası katılımcıların görüşleri ile şekillendirildiğinden, tüm katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortaya konmuştur.

Çalışmanın son bölümünde, sahadan elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve mevcut VYŞ'lere alternatif olabilecek, en önemlisi de katılım bankacılığı ruhuna ve İslami finans ilkelerine ters düşmeyecek bir yapı önerisi sunulmuştur.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın hedefi katılım bankalarındaki sorunlu kredilerle ilgili baştan sona sürece dahil olan personellere, dış paydaşlara ve müşterilere ulaşarak birincil veriler toplamaktır.

Çalışmanın sınırlılıkları ile ilgili en önemli mesele, araştırma boyunca görüşülen kişi sayısı itibarıyla araştırma grubunun çalışmanın evrenini temsil edebilmesi olacaktır. Bu noktada, çalışmanın yapıldığı dönemde ülkede faaliyet göstermekte olan dördü kamu altısı özel sektör sermayeli toplam dokuz katılım bankası bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bankalarda, ilgili servislerin hiyerarşisinde en tepede yer alan genel müdür yardımcılarının en alt kademedeki uzman yardımcılara kadar pek çok kişi çalışmakta ve her birinin değişen ağırlık ve öneme sahip görevleri bulunmaktadır. Çalışmanın hedefini gerçekleştirebilmesi ve amacına ulaşabilmesi adına, özel ve kamu katılım bankalarının ilgili servislerinde genel müdür yardımcısından aşağıda konumlanmış olan ve fakat icracı konumda görev alan direktör, başkan, müdür, müdür yardımcısı ve uzmanlarla görüşülmüştür. Bu noktada tüm personellere ulaşmak imkânı bulunmamasının yanı sıra tüm katılım bankalarında ilgili servislerde çalışan personellerle görüşmenin çalışmaya beklenen katkıyı vermesi de söz konusu olmayacaktır zira sektörde aktif olarak faaliyet gösteren dokuz katılım bankasından bazıları yeni kurulmuş ve sektörde sorunlu kredilerle muhatap olacak kadar uzun süre faaliyet göstermemiştir. Araştırmaya katkı verebilecek kadar uzun zamandır sektörde yer alan katılım bankalarının ilgili servislerinde çalışan personellerinden hiyerarşik bakımdan en üst kademedeki olanların sadece kendisine yapılan raporlamalar neticesinde sınırlı bilgilere sahip olduğu ve yine hiyerarşik olarak en alt kademedeki personellerin de sadece dosya içeriği bakımından süreçlere hâkim olduğu söylenebilir. Bu iki kesimin de genellikle müşteri ile teması olmadığı düşünüldüğünde işleyişteki aksaklıkları ve katılım bankacılığına aykırı yönleri tespit etmeleri mümkün olmayacağı söylenebilir.

Benzer bir durum dış paydaş olan sözleşmeli avukatlık ofisleri için de geçerlidir. Burada da pek çok personel çalışmakta ancak pek azı müşteri ile temas eder konumdadır. Dolayısıyla bu noktada da araştırmanın evreni bütün katılım bankalarının anlaşmalı olduğu avukatlar iken sadece genel müdürlük yetkililerince görüşülmesi için izin verilen avukatlık ofisindeki avukatlar ile görüşülmüş olması çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

Son olarak ilgili katılım bankalarının tüm sorunlu kredi müşterilerine ulaşmanın mümkün olmaması da çalışmanın bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır.

Çalışmanın sonunda yapılan öneri hem kanuni düzenlemelere hem de uygulamada otorite kurumların desteğine muhtaç olacaktır, dolayısıyla önerilen sistemin uygulamaya geçmesi durumunda, ilerleyen dönemlerde işleyişi üzerine çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

1. BÖLÜM: KATILIM BANKACILIĞI, KATILIM BANKACILIĞINDA KREDİLER ve SORUNLU KREDİ KAVRAMI

Çalışmanın bu bölümünde, kavramsal çerçevenin ortaya konabilmesi amacıyla katılım bankacılığı kavramı, katılım bankacılığında krediler, sorunlu kredi kavramı ile ilgili temel bilgiler verilecektir.

1.1.Katılım Bankacılığı Kavramı ve Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Katılım bankacılığı, terim olarak Türk bankacılık sistemince kullanılıyor olmakla birlikte küresel alanda faizsizlik ilkesine dayalı faaliyet gösteren bankacılık sistemi “İslami bankacılık”, işlemlerini bu sistem çerçevesinde gerçekleştiren bankalar da “İslami banka” olarak adlandırılmaktadır.¹

Katılım bankacılığı kavramı resmi olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 19.10.2005 tarihinde kabulü ile hayatımıza girmiştir.1985 yılında faaliyetlerine başlayan Özel Finans Kurumları ile Türk ekonomik sisteminde kendini gösteren faizsiz bankacılık anlayışı 2005 yılına kadar kararnamelerle varlığını sürdürmüş olup 2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 3. maddesinde tanımlanan üç tip bankacılıktan biri olarak “Katılım Bankacılığı” şeklinde zikredilmiştir.

Kanun ile birlikte resmileşmiş olmasına rağmen “katılım bankacılığı” ismi Türkiye gündemine, bir katılım bankası olarak hala varlığını sürdürmekte olan Albaraka Türk Katılım Bankası’nın çıkarttığı yayın organı Bereket dergisinde, Temel Hazıroğlu ve Mehmet Emin Özcan’ın bir makalesi ile geldi. Makalede “faizsiz bankacılık” ve “İslam Bankacılığı”nın kullanımına çeşitli eleştiriler getirilmekteydi. Faizsiz bankacılık ve İslam bankacılığı terimlerine karşı ortaya koydukları eleştirilerin yanı sıra yazarlar yeni bir isimlendirmenin gerekli olduğunu savunmuş ve sistem için “katılım bankacılığı” ismini önermişlerdir.²

Uygulama olarak katılım bankacılığı, faizsizlik prensipleri ile hareket eden, bu prensiplere aykırı olmayan bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, fonlarını kâra ve zarara katılma ilkesine göre toplayıp, ortaklık, ticaret, finansal kiralama gibi uygulamalarla kullandıran bir bankacılık sistemidir. Bankaların unvanlarında yer alan

¹ M. Şerafettin Özsoy, Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş (İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası, 2012), 65.

²Temel Hazıroğlu – Mehmet Emin Özcan, “Katılım Bankacılığı”, Bereket Dergisi 2/8 (Kasım 1999), 5.

“Katılım” ibaresi de, yapılan bankacılık işlemlerin kâra ve zarara katılma esasına göre yapıldığını ifade etmek için kullanılır.³

1.1.1.Dünya’da Katılım Bankacılığı

Bazı uzmanlara göre faizsiz bankacılık milattan önce Babil’de hüküm sürmüş olan Hammurabi zamanındaki meşhur Hammurabi Kanunları ile başlamış olsa da günümüzdeki anlamıyla faizsiz bankacılığa örnek teşkil edecek bir yapının varlığına İslam tarihi de dâhil olacak şekilde bakıldığında yakın zamana kadar rastlanmamaktadır.⁴

Farklı dönemlerde farklı bölgelerde yaşamış olan Muhammed Hamidullah, Muhammed Uzair, Muhammed Baqir al-Sadr, Ahmed En-Najjar, Nejatullah Siddiki ve Sabahattin Zaim gibi isimler, eserlerinde kâr ve zarar ortaklığı şeklinde faizden arındırılmış bir sistemde faaliyet gösterecek kurumlardan bahsetmişlerdir. İslam coğrafyasındaki ilk faizsiz finans denemesi 1940’larda Hindistan’da kurulan Patni Sosyal Kredi Kurumu ve Tanda Baoli Müslüman fonu olup, modern anlamda katılım bankacılığı fikri ilk olarak 1955 yılında Pakistanlı Muhammed Uzair tarafından ortaya atılmıştır.⁵

İlk faizsiz finans girişimlerinden bir diğeri de Malezya’daki Müslümanlara hac için gerekli finansmanı faizsiz bir şekilde sağlamak amacıyla 1963 yılında kurulmuş olan Hac Fonu (Tabung Haji)’dur.⁶

Tablo 1:İlk İslami Finansal Kurum Girişimleri

Kurum Adı	Ülke	Şehir	Yıl
Patni Sosyal Kredi Kurumu	Hindistan	Surat	1940’lar
Tanda Baoli Müslüman Fonu	Hindistan	Rampur	1940’lar
Yardımlaşma Bankası	Pakistan	Batı	1958
Hac Fonu (Tabung Haji)	Malezya	Tümü	1963
Mit Ghamr Tasarruf Bankası	Mısır	Mit Ghamr	1963

Kaynak: Görmüş (ed.), *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*, Pesa Yayınları, 2018, 73.

³Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır? (14.04.2024)

⁴Özsoy, Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş, 65.

⁵Görmüş vd., *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı* (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2019), 104.

⁶Görmüş Şakir (ed.), *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans* (İstanbul: Pesa Yayınları, 2018), 74.

Modern anlamdaki ilk katılım bankası olarak kabul edilebilecek girişim ise Ahmet En-Najjar tarafından, doktora eğitimi için gittiği Almanya’da gördüğü Alman Tasarruf Bankası benzeri bir yapı olarak 1963 yılında Mısır’da kurulmuş olan Mit Ghamr Tasarruf Bankası’dır. Bölge halkının zirai ihtiyaçları için finansman ağırlıklı olarak 1963-1967 yılları arasında faaliyet göstermiş olan banka 9 şube ile 251 bin mudiye ulaşmıştır.⁷

Aynı bölgede, Mısır’da 1971 senesinde devlet eliyle kurulmuş olan Nasr Sosyal Bankası ise ilk faizsiz ticari bankacılık örneğini teşkil etmektedir.⁸

1970’li yıllar faizsiz finans kuruluşları için bir doğuş dönemi olmuştur. 1973 yılında Cidde’de toplanan Müslüman ülkelerin ortak kararı ile 1975 yılında yine bu ülkelerin katılımıyla İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Devam eden yıllarda 1975 yılında Dubai İslam bankası, 1977’de Kuwait Finance House kurulmuştur.⁹

Bir yandan faizsiz finans kuruluşları yaygınlaşırken bu kurumların sunacağı hizmetlere ait standartların belirlenmesi ve gerekli düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için de kurumlara ihtiyaç doğmuştur. Bu noktadan hareketle 1990 yılında Cezayir’de İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) kurulmuştur. 2000’li yıllar katılım bankacılığı için olgunlaşma dönemidir ve bu dönemde 2002 yılında Malezya’da İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) kurulmuş ve küresel çapta katılım bankacılığı adına standartlaşma hızlanmıştır.¹⁰

1970 öncesinde çeşitli girişimlerle Körfez bölgesi ve Ortadoğu’da varlık mücadelesi veren faizsiz finansal kuruluşlar temel bankacılık hizmetleri sunarken 1970’lerde ticari bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Faizsiz bankacılık 1980’lerde yayılmaya başlamış ve Asya Pasifik bölgesinde faizsiz bankacılığa ilave olarak tekafül şirketleri ortaya çıkmıştır. 1990’lar ve 2000’lere gelindiğinde artık ileri hazine işlemleri ve faizsiz yatırım bankaları ile Avrupa ve Amerika coğrafyasında faaliyetler gösteren kuruluşlar ortaya çıkmıştır.¹¹

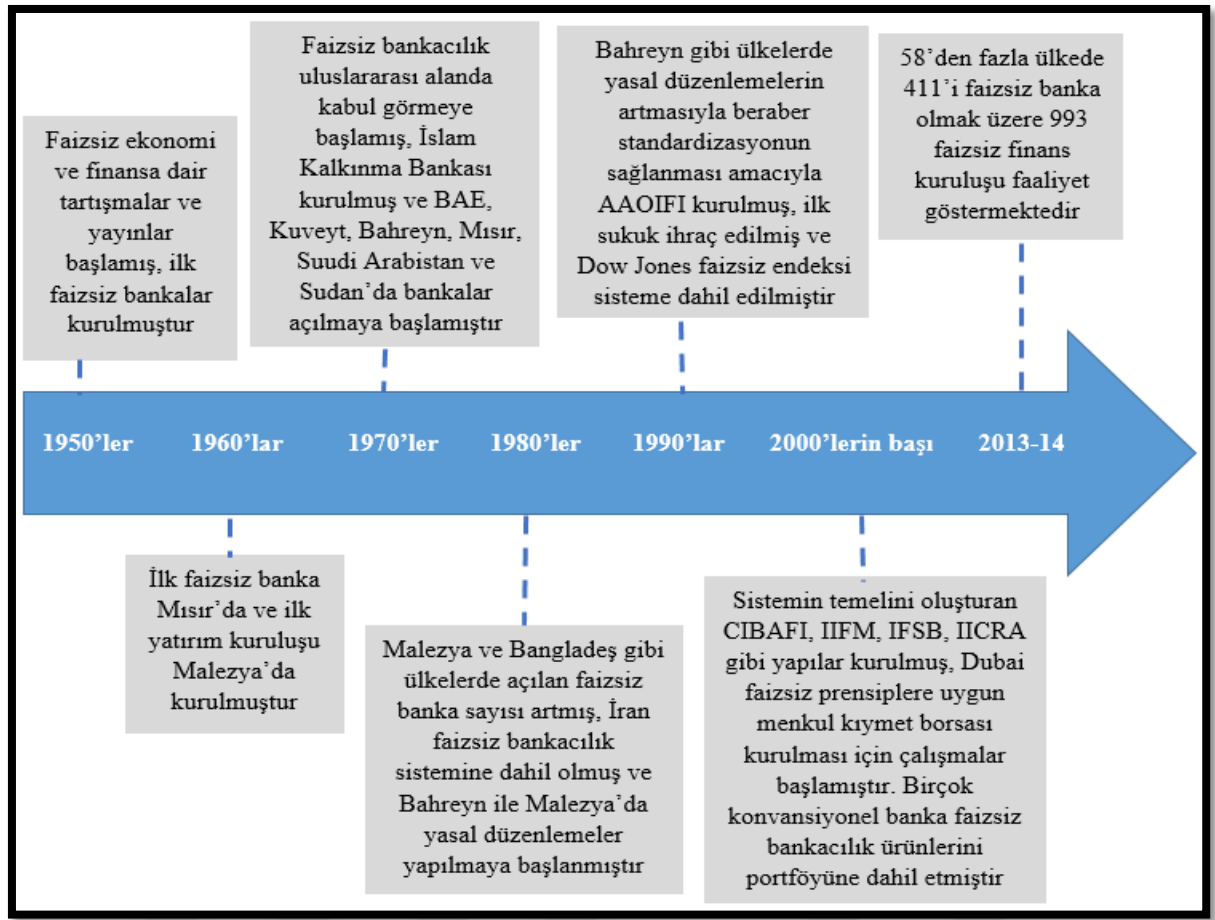
⁷ Görmüş, *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*, 75.

⁸Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (SERPAM), *İslami Finans* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Mayıs 2013, 9.

⁹Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 65-68.

¹⁰Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 68.

¹¹Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 107.

Şekil 1: Katılım Bankacılığının Tarihsel Süreci

Kaynak: TKBB-Strateji Belgesi Sf:12

Günümüzde Afrika, Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'daki piyasalarda yükselişte olan ve İslami bankacılık varlıklarının başı çektiği İslami finans sektörü halen dünya üzerindeki finans piyasalarında kuralların eşit olmayan şekillerde işletilmesi nedeniyle parçalanmış bir sektör olarak varlık mücadelesini sürdürmektedir.¹²

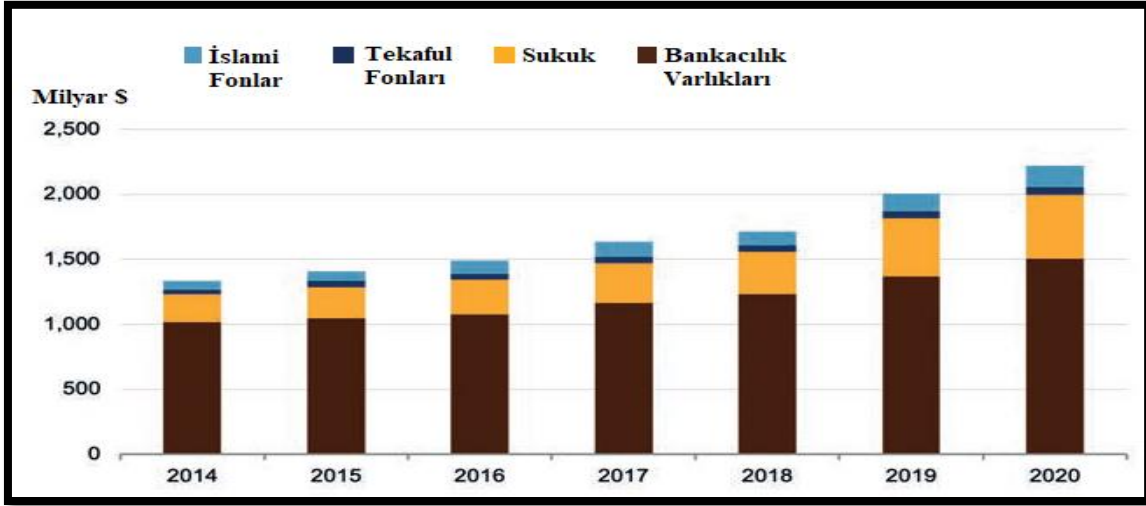
Tüm zorluklara rağmen yıllar içerisinde gelişimini sürdürmüş olan İslami finans sektörü bugün 76 ülkede beş yüz altmıştan fazla İslami banka ile faaliyetlerini sürdürmektedir.¹³

İslami finans endüstrisinin 2020 yılı itibariyle toplam piyasa değeri, İran'daki İslami finansal işlemler hariç 2,2 Trilyon Amerikan Doları seviyesine ulaşmıştır.¹⁴

¹²Reuters, "Global Islamic finance forecast to grow as main markets recover" (Erişim: 18 Haziran 2023).

¹³The Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD), *Islamic Finance Development Indicator Report 2022: Embracing Change* (Londra: Refinitiv, 2023), 2.

¹⁴Standard & Poor's Global (S&P), *Islamic Finance Outlook 2022 Edition* (Dubai: S&P Global, 2022), 9

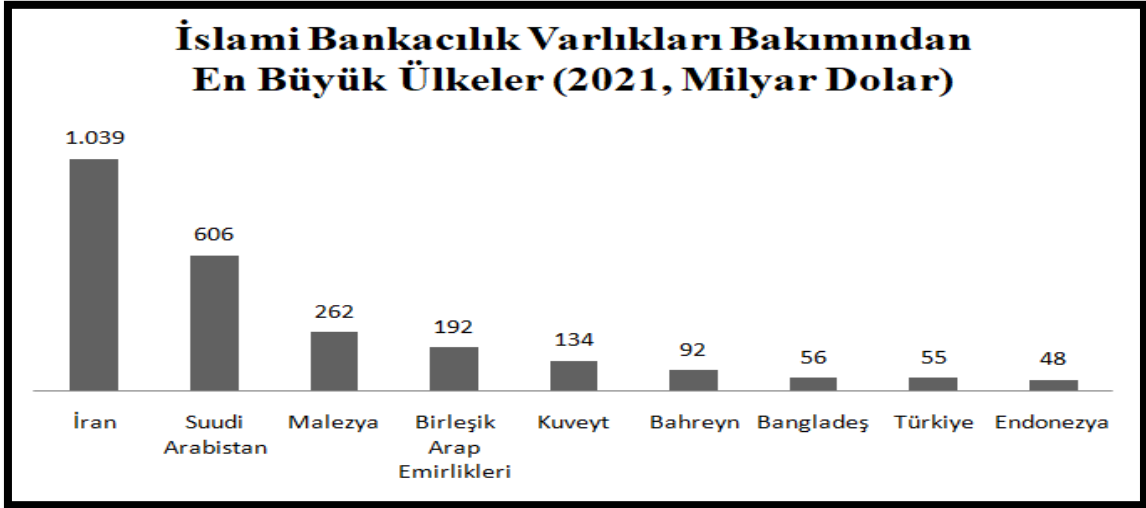
Şekil 2: İslami Finans Kurumlarının Yıllara Göre Toplam Piyasa Değeri

Kaynak: Islamic Finance Outlook – 2022 Edition S&P Global Ratings

Bazı kaynaklarda, finansal istikrarsızlık ve güvenilir olmayan veriler sebebiyle İran'daki İslami bankacılık faaliyetleri veri setleri dışında bırakılırken bazı kaynaklarda istatistiklere dâhil edilmektedir.

İran'ın yok sayıldığı durumda İslami bankacılık alanında 2021 yılı için dünya lideri 606 milyar dolar ile Suudi Arabistan olurken, onu 262 Milyar dolar ile Malezya, 192 Milyar dolar ile Birleşik Arap Emirlikleri, 134 Milyar dolar ile Kuveyt, 92 Milyar dolar ile Bahreyn, 56 Milyar dolar ile Bangladeş, 55 Milyar Dolar ile Türkiye ve 48 Milyar Dolar ile Endonezya takip etmektedir. İran ise 1 Trilyon 39 Milyar dolar ile dâhil edildiği verilerde lider olarak yer almaktadır.¹⁵

¹⁵ICD, *Islamic Finance Development Indicator Report 2022: Embracing Change*, 30.

Şekil 3: İslami Finansal Varlıkları Bakımından En Büyük Ülkeler - 2021 Yılı Verileri

Kaynak: IFDI 2022, Islamic Finance Development Report 2022: Embracing Change

1.1.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Türkiye’de katılım bankacılığı tarihi ile ilgili farklı kaynaklar incelendiğinde kilometre taşı olarak üç kurumdan bahsedilmektedir. Bunlar; Adapazarı İslam Ticaret Bankası, Devlet Sanayi İşçi ve Yatırım Bankası ve Özel Finans Kurumlarıdır. Genellikle günümüzdeki katılım bankalarının ilk halkası olan Özel Finans Kurumları Türkiye’deki katılım bankacılığının ilk örnekleri olarak kabul edilmekle birlikte diğer iki kurum da taşıdığı özellikler dolayısıyla katılım bankacılığı tarihi açısından dikkate alınmaktadır.¹⁶ Adapazarı İslam Ticaret Bankası, 13 Ocak 1913 yılında “Hacı Adem Beyzade İbrahim Sîpahizade Hamid Ve Şürekâsı Adapazarı İslâm Ticaret Bankası” adıyla kurulmuştur. Bankanın ismindeki “İslam Ticaret Bankası” ifadesi dolayısıyla ülkemizde katılım bankacılığı alanında yapılmış çalışmaların bazı kaynaklarında ilk faizsiz banka olduğu kabul edilmektedir. Ancak bankanın kurulduğu döneme ait idare meclisi tutanaklarında kuruluş amacı “esnaf ve tüccarı yabancı sermayenin elinden kurtarmak ve az bir faizle Müslüman tüccara borç vermek ve milli ticaretin gelişimine katkı sağlamak” olarak belirtilmiştir.¹⁷

¹⁶Mücahit Özdemir – Hakan Aslan, *Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası* (SETA, 2017), 17.

¹⁷Münir Kutluata, “Sakarya’da Bankacılık Ve Türk Ticaret Bankası”, *Istanbul Journal of Sociological Studies* 11 (Eylül 2011), 76-77.

Buradan hareketle, bankanın esasen faizsiz bankacılık prensipleri ile faaliyet göstermek amacıyla değil, o dönemde faaliyet gösteren yabancı bankalardan ayırt edilebilmek ve yerli bir kuruluş olduğunu vurgulamak amacıyla isminde İslam ibaresinin kullanıldığı, dolayısıyla gerçek anlamda katılım bankacılığının kilometre taşları arasında yer almadığını söylenebilir.

Zira Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde dış ilişkiler ve mali konularda etkin olan ve tarihi Doğu Roma İmparatorluğuna kadar uzanan, gayrimüslimlerden oluşan ve Galata Bankerleri olarak anılan bir kesim finans alanına hâkim durumdaydı. İmparatorluğa borç vermeye varan bir mali güce ve etkinliğe sahip bu gayrimüslim topluluk¹⁸ ile ayrılmaya gayret gösteren bu yerli girişimciler de ticaret unvanlarında İslam ibaresini kullanmışlardır.

Nitekim 1928 yılında, yine dönemin idare meclisi tutanaklarında “bankanın adındaki İslam ifadesinin, “bankayı yabancı bankalardan ayırt etmek amaçlı kullanıldığı ancak artık böyle bir rakibin bulunmaması dolayısıyla ibarenin kullanılmasının gereksiz olduğu” açıklamasıyla¹⁹ bankanın isminden İslam ifadesinin çıkarılmış olması da bu görüşü destekleyici niteliktedir.

Türkiye’deki faizsiz bankacılık serüveninin ilk adımı olarak sayılabilecek olan Devlet Sanayi İşçi ve Yatırım Bankası, bir kamu bankası olarak, kar – zarar ortaklığı esasına göre faaliyet göstermek ve bilhassa yurtdışında yaşayan vatandaşların dövizlerini ülkeye çekmek ve reel ekonomiye dâhil etmek amacıyla 27 Kasım 1975 yılında kurulmuştur.²⁰

Ancak bir kamu kuruluşu olması dolayısıyla DESİYAB’ın faizsiz bankacılığı temsil eden bir yapı olarak ortaya çıkması çok da kolay olmamıştır. Bankanın ana sözleşmesindeki “kar – zarar ortaklığı” ibaresinin şeriatı çağrıştırdığı gerekçesiyle Bakanlar Kurulunda bekletilmiş ve müzakereler neticesinde “zarar” ifadesinin üzeri çizilerek Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır.²¹

Bankanın kuruluşu için gayret gösteren siyasi iktidarın Kasım 1978 yılında sona ermesi sonrasında DESİYAB faizli bankaya dönüştürülmüş ve Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır.²²

¹⁸ Tefvîk Orçun Özgün, “Osmanlı İmparatorluğunda İktisadi Rekabet ve Galata Bankerleri”, Tarih Okulu Dergisi 11/37 (Aralık 2018), 689-692.

¹⁹ Kutluata, “Sakarya’da Bankacılık Ve Türk Ticaret Bankası”, 83

²⁰ Görmüş, *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*, 94.

²¹ Özdemir –Aslan, *Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası*, 21.

²² Görmüş, *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*, 95.

Günümüzde faaliyetlerine katılım bankası olarak devam etmekte olan Özel Finans Kurumları ise ilk olarak 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile verilen faaliyet izni neticesinde kanuni bir alt yapıya kavuşmuştur.²³

25 Şubat 1985 tarihinde tamamlandı hukuki süreçlerin tamamlanmasını takiben Türkiye'deki ilk özel finans kurumları olarak 1985 yılında Albaraka Türk ve Faisal Finans kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Takip eden yıllarda arka arkaya birçok özel finans kurumu kurulmuştur. 1989 yılında Kuveyt Türk Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, 1995 yılında İhlâs Finans Kurumu ve 1996 yılında da Asya Finans Kurumu faaliyetlerine başlamıştır.²⁴

1983 yılındaki ilk kanun hükmünde kararnameyi takip eden 15 yıldan uzun bir süre boyunca kanun hükmünde kararname ve tebliğlere tabi olan özel finans kurumları, 1999 yılında çıkarılan 4491 sayılı kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır. Böylece özel finans kurumları ilk defa gerçek anlamda bir yasal zemine oturmuş, faaliyetleri ve özellikleri korunmuştur. Ve bu kanunla, bundan önceki kanun hükmünde kararnameler ve tebliğler yürürlükten kaldırılmıştır.²⁵

Faisal Finans Kurumu, 2001 yılındaki ortaklık yapısı ve isim değişikliği sonrası Family Finans olarak devam etmiştir. Aynı sene Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından İhlas Finans'ın faaliyet izni kaldırılmış ve bu durum neticesinde özel finans kurumları hakkında oluşan olumsuz algıyı düzeltmek uzun yıllar süren çaba gerektirmiştir.²⁶

2005 yılında, bugün katılım bankaları dahil tüm bankaların tabi olduğu 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kabul edilmiş ve bu tarihten itibaren Özel Finans Kurumları, Katılım Bankası ismi ile faaliyetlerine devam etmiştir. Aynı tarihte Özel Finans Kurumları Birliği unvanı Katılım Bankaları Birliği olarak değiştirilmiştir.²⁷

2005 yılında birleşme yoluna giden Family Finans ve Anadolu Finans Kurumları, bugün Türkiye Finans Katılım Bankası adıyla faaliyetlerine devam etmekte olup bankanın

²³M. Şerafettin Özsoy, Yakup Sayar (ed.), *Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı*(İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2018), 30.

²⁴Özsoy, Sayar, *Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı*,31.

²⁵Hüseyin Tunç, *Katılım Bankacılığı, Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması* (İstanbul: Nesil Yayınları, Kasım 2010), 181.

²⁶Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 84.

²⁷Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 124.

%60 hissesi Suudi Arabistan merkezli National Commercial Bank(NCB) tarafından 2008 yılında satın alınmıştır.²⁸

2015 yılında bir kamu bankası olarak Ziraat Katılım Bankası faaliyetlerine başlamıştır. Aynı sene Bank Asya yönetimi TMSF'ye devredilmiştir. Devlet sermayeli bir başka katılım bankası olan Vakıf Katılım Bankası da 2016 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Ve son olarak Emlak Katılım Bankası, 2019 yılında üçüncü kamu katılım bankası olarak kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır.²⁹

Ülkemizdeki katılım bankacılığının gelişimindeki en zorlu süreçler, sermayesini ve topladığı mevduatları bankacılık dışı faaliyetlere kaydıran İhlas Finans ile sermayesini ve müşteri kitlesini siyasi bir mücadele aracına dönüştürmeye çalışan Bank Asya'nın yol açtığı İslami finansal kurumlara yönelik olumsuz algıyı düzeltme ve sarsılan güveni yeniden temin etme sürecidir.

Başlangıçta yastık altındaki paraların ekonomiye kazandırılması, ekonomiye katılmayan kaynakların ekonomiye dâhil edilmesi, atıl fonların ve atıl tasarrufların bankacılık sektörüne kazandırılması amacıyla kurulmuş olan katılım bankacılığı zaman içerisinde gelişti ve sektörde önemli bir yer edindi. Artık katılım bankaları, sendikasyon kredilerini yurt dışından getirebilen, bu ülkede kullanılabilen, modern bankacılığın her türlü ürünlerini müşterilerine sunabilen, müşteri odaklı hizmet anlayışına önem veren ve Ticaret ve Sanayi Odaları'yla işbirliği halinde onlara yurt içinden ve yurt dışından kaynak bulan ve kaynak kullandırabilen kurumlar haline gelmiştir. Ayrıca küçük-orta ölçekli işletmelerin yanında yer alan ve kaynaklarının önemli bir kısmını bu alanlarda kullandıran çok önemli bir bankacılık sistemi haline gelmiştir.³⁰

Kurulduğu günden buyana her geçen gün sektördeki yerini sağlamlaştıran katılım bankacılığı, 2022 yılı Kasım ayı itibariyle bankacılık sektöründe % 8,3 büyüklüğe ulaşmıştır.³¹

²⁸Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “Hakkımızda” (Erişim 26 Mart 2023).

²⁹Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 124.

³⁰*Türkiye’de Katılım Bankacılığı* (İstanbul: İTO Yayınları, 2008), 11.

³¹Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Sektör Mukayese Tablosu (Erişim 31 Ocak 2023).

Tablo 2: Katılım Bankalarının Sektör Payı ve Değişimi (Milyon TL)

Sektör Mukayese Raporu	Katılım Bankaları			Bankacılık Sektörü			
Başlıklar	Aralık 2021	Temmuz 2022	Değişim	Sektör Payı	Aralık 2021	Temmuz 2022	Değişim
Toplam Aktifler	717.338	1.016.503	41,7%	8,3%	9.215.458	12.304.480	33,5%
Toplam Toplanan Fonlar	556.418	810.082	45,6%	10,9%	5.303.348	7.457.718	40,6%
Toplam Kullandırılan Fonlar	369.353	537.211	45,4%	8,0%	5.044.485	6.721.882	33,3%
Toplam Takipteki Alacaklar	11.225	9.577	-14,7%	5,9%	160.104	162.181	1,3%
Toplam Özkaynaklar	36.3610	65.680	80,9%	6,3%	713.955	1.048.288	46,8%
Toplam Net Kâr	2.299	16.317	609,7%	7,8%	40.189	207.860	417,2%

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/sektormukayese> E.T. 26.03.2023 23:10

Her ne kadar bugün gelinen noktada 8,3'lük bir pay, 2015 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nce açıklanan strateji belgesinde ortaya konan 2025 yılında %15'lik sektör payı hedefinden uzakta kalmış olsa da ortaya konan hedefi gerçekleştirmek için sürekli olarak çaba gösterilmektedir. Nitekim belirlenen hedeflere ulaşmak adına devlet sermayesi ile kurulmuş olan katılım bankaları da oyuna girmiş durumdadır.

Bugün katılım bankacılığı alanında üç özel sermayeli üç de devlet sermayeli olmak üzere toplam altı adet katılım bankası aktif olarak faaliyet göstermektedir.³²

Yine 2022 yılı Eylül ayı itibariyle devlet katılım bankalarının aktif büyüklüğünün toplam katılım bankacılığı aktif büyüklüğü içerisindeki payının %46 olduğu

³²Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), "Kuruluşlar", (E.T. 31 Ocak 2023).

düşünüldüğünde devletin katılım bankacılığının gelişim hedefine verdiği katkı daha iyi anlaşılmaktadır.³³

Tablo 3: Katılım bankalarının güncel büyüklükleri(Aralık 2022 - Milyon TL)

Banka	Toplanan Fonlar Toplam	Kullandırılan Fonlar Toplam	Takipteki Alacaklar (Brüt)	Toplam Aktifler	Özkaynaklar
Albaraka Türk Katılım Bankası	120.615	71.076	1.536	145.397	7.466
Kuveyt Türk Katılım Bankası	307.956	182.615	3.043	365.422	24.351
Emlak Katılım Bankası	77.453	40.405	230	93.102	4.593
Türkiye Finans Katılım Bankası	120.958	80.058	2.421	157.194	9.562
Vakıf Katılım Bankası	119.035	99.002	997	166.435	17.454
Ziraat Katılım Bankası	151.401	125.457	1.853	182.204	10.324
Katılım Bankacılığı Sektör Toplamı	897.418	598.613	10.080	1.109.754	73.750

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> E.T. 26.03.2023 23:08

1.2.Katılım Bankacılığında Krediler

Katılım bankacılığında, toplanan fonlar ile meşru gelir sağlanabilmesi amacıyla katılım bankacılığı ilkelerine uygun şekilde fon kullandırım yapılması gerekmektedir. Katılım bankacılığı sisteminde fon kullandırım noktasında birçok farklı yöntem kullanılmaktadır. Tüm bu yöntemlerin kendine has prensipleri ve uygulamaları söz konusudur.³⁴

Katılım bankalarının kullandırabileceği finansman türlerinin çerçevesi, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 48. maddesi ve bu kanuna istinaden hazırlanmış olan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik 16. maddesi ile belirlenmiştir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunun 48. maddesinin ikinci fıkrasında “katılım bankalarınca taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı

³³Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Banka ve Sektör Bilgileri”, (E.T. 31 Ocak 2023)

³⁴Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 160.

yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya Kurulca belirlenecek diğer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar” kredi olarak tanımlanmıştır.

Bu tanım, ilgili kanuna dayanarak hazırlanmış olan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik madde 16 ile detaylandırılmış olup;

“a) Satım yöntemleri: Finansman sağlama amacıyla müşterinin ihtiyaç duyduğu her türlü maddi ve gayri maddi mallar ile hakların, bedeli satıcıya ödenerek tedarik edilmesi işlemidir. Satım yöntemleri; kâr beyanı ile satım (murabaha), kârsız satım (tevliye), pazarlık usulüyle satım (müsaveme), peşin ödemeli satım (selem), açık hesaplı satım (isticrar), kâr beyanı ile emtia satımı (teverruk) ve eser sözleşmesi (istisna) türlerinden oluşur.”

“b) Kiralama yöntemleri: Finansman sağlama amacıyla, tüketilmeden kullanılabilen bir varlığın menfaatinin devri veya bir hizmetin sunulması işlemidir. Kiralama yöntemleri; adi kiralama, finansal kiralama, faaliyet kiralaması, ürün kiralaması, işgücü kiralaması ve hizmet kiralaması türlerinden oluşur.”

“c) Ortaklık yöntemleri: Gerçek veya tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden, belirli bir faaliyetinden veya belirli bir malın mülkiyetinin edinilmesinden doğacak kâr ve zarara katılmak üzere finansman sağlama amacıyla müşterilerle ortaklık kurulması işlemidir. Ortaklık yöntemleri; emek-sermaye ortaklığı (mudarebe), kâr-zarar ortaklığı (müşareke), yatırım ortaklığı (girişim sermayesi), mülkiyet ortaklığı, zirai ortaklıklar türlerinden oluşur.”

“ç) Vekâlet yöntemleri: Müşteri ile imzalanan vekâlet sözleşmesi kapsamında kârın tamamı veya önceden belirlenmiş belirli bir kısmı ile zararı bankaya ait olmak üzere, gelir getirici bir faaliyeti için finansman sağlama amacıyla müşterinin vekil olarak yetkilendirilmesi işlemidir. Vekâlet yöntemleri, adi vekâlet ve yatırım vekâleti türlerinden oluşur.”

“d) Diğer yöntemler: Karşılıksız ödünç (karz-ı hasen), kefalet, garanti, vaat, ödül vaadi (cuâle) türleri ile Kurulca belirlenecek diğer yöntemlerden oluşur.” şeklinde beş maddeden oluşan bir grupta söz konusudur.

Kanun ve yönetmeliklerdeki bu sınıflandırmalardan ayrı olarak bankacılık sistemi de işlemleri bireysel ve kurumsal, yani T.C. kimlik numarası ile işlem yapan gerçek kişiler ve vergi kimlik numarası bulunan tüzel kişiler yani şirketler olmak üzere temelde iki başlık altında gerçekleştirmektedir. Bireysel bankacılık işlemleri, genellikle rakam ve ürün fark etmeksizin tek başlık altında ve aynı isimle Bireysel Bankacılık olarak

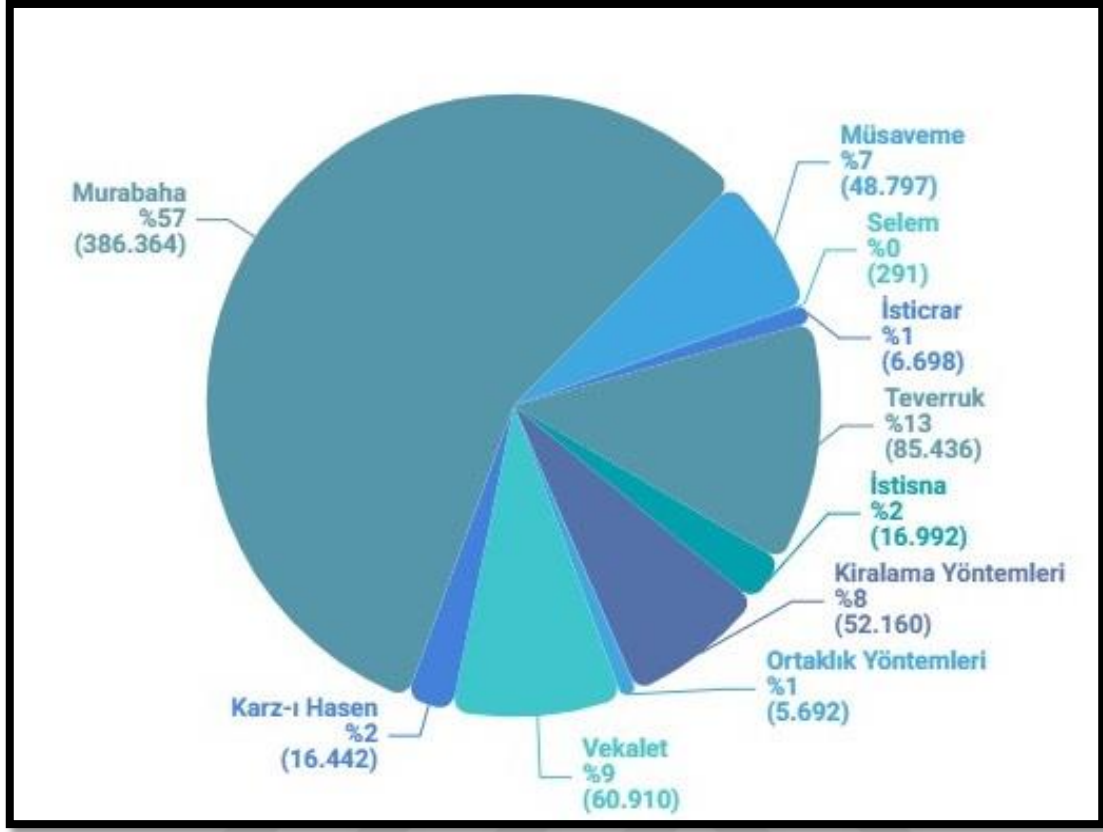
sürdürülürken ticari işletmelerle ilgili işlemler, işletmelerin belirlenmiş bazı finansal büyüklüklerine göre kendi içerisinde KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler), Ticari ve Kurumsal Bankacılık olarak alt başlıklara ayrılmaktadır.

Katılım bankalarının bireyler ve kurumlar için sunduğu finansal ürünleri her geçen gün çeşitlenmekte ve kullandığı fonların büyüklüğü de günden güne artmaktadır. Nitekim 2022 yılı itibariyle kullanılan fonların büyüklüğü yaklaşık 680 Milyar TL'ye ulaşmış durumdadır.³⁵

Bu kullandırmalar, Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik madde 19'da belirtildiği şekilde murabaha, müsaveme, selem, isticrar, teverruk, istisna, vekâlet, karz-ı hasen, kiralama yöntemleri ve ortaklık yöntemleri adı altında gerçekleştirilmiş olup her bir yöntemin toplam kullandırım içerisindeki payı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Katılım bankacılığının en sık kullandığı finansman yöntemi olan murabaha toplam içerisinde 386.364 Milyon TL'lik bir hacme sahiptir. Teverruk yöntemi ile kullanılan finansman tutarı 85.436 Milyon TL olup Vekâlet yöntemi ile kullandırım tutarı 60.910 Milyon TL'ye ulaşmıştır. Vekâlet yöntemini 52.160 Milyon TL ile Kiralama Yöntemi, 48.797 Milyon TL ile Müsaveme işlemleri takip etmektedir. İstisna işlemleri 16.992 Milyon TL, Karz-ı Hasen işlemleri 16.442 Milyon TL, İsticrar işlemleri 6.698 Milyon TL, Ortaklık Yöntemleri ile kullandırmalar 5.692 Milyon TL ve Selem işlemleri 291 Milyon TL büyüklüğe sahiptir.

³⁵Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Kullanılan Fonların Dağılımı İstatistikleri” (Erişim 20 Haziran 2025).

Şekil 4: Katılım Bankalarının Fon Kullanırım Yöntemlerinin Dağılımı - 2022 yılı (Milyon TL)

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veripetegi-detay/10> E.T. 20 Haziran 2025 22:30

1.2.1. Satım Yöntemleri

1.2.1.1. Murabaha

Sözlükte “artma, kâr, ticarî kazanç” anlamlarındaki ribh kökünden türetilmiş bulunan ve “kazandırma, kâr hakkı tanıma” anlamlarına gelen murâbaha, terim anlamıyla bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belli bir miktar kâr eklenerek satılması işlemini ifade etmektedir.³⁶

Günümüzdeki katılım bankalarının uygulamalarında ise müşterinin talimatına ve satın alma vaadine istinaden bir malın katılım bankası tarafından ilk satıcısından ve genel

³⁶İbrahim Kâfi Dönmez, “Murabaha”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/148.

olarak peşin bedeli ile alınarak üzerine belli bir kâr ilavesi ile müşteriye vadeli şekilde satılması esasına dayalı işlem ya da bu işlemdeki nihai satım akdidir.³⁷

Murabaha işlemi, katılım bankacılığında en çok kullanılan finansman yöntemidir.³⁸

Murabaha akdi üzerinden katılım bankaları hem bireysel hem kurumsal finansman desteği sunmaktadır.³⁹ Kurumsal müşterilerin mal alımlarının yanı sıra bireysel müşterilerin araç ve konut finansmanı işlemleri de murabaha temelli finansmanlar ile gerçekleştirilmektedir.

Murabaha işlemi, katılım bankaları tarafından müşterilerinin ihtiyacı olan mal bedelinin satıcıya peşin olarak ödenmesi yoluyla gerçekleştirilebildiği gibi aynı zamanda kredi kartları aracılığı ile de gerçekleştirilebilmektedir. Kredi kartları ile yapılan işlemlerde kredi kartı katılım bankasını temsil eder ve kart üzerinden malın satıcısının bankasına ödeme gerçekleşir. Aynı işlemle kart hamili kendi bankasına borçlanmaktadır. Ve işlemin peşin olarak gerçekleştirilmesi halinde ödeme peşin olarak yapılırken taksitlendirilmesi durumunda üzerine kar ilavesi ile taksitler halinde geri ödemeyi yapar. Bu işlemler, kart hamili ile katılım bankası arasında imzalanmış olan kredi kartı sözleşmesine uygun şekilde gerçekleştirilir.⁴⁰

Murabaha işlemlerinde malın nihai kullanıcısının malın ilk satış fiyatını, ilave edilen masrafları ve kâr marjını bilmesi gerekliliği dolayısıyla murabaha temelinde güvene ve dürüstlüğe dayalı bir akit türüdür.⁴¹

Diğer yandan, murabaha işleminin fıkhi açıdan geçerli sayılabilmesi için uyulması gereken bir dizi şart söz konusudur.⁴²

Bu şartlar;

- Satışa konu malın satışın gerçekleştiği anda var olması,
- Satışın gerçekleştiği anda malın satıcısının malın sahibi olması,
- Satışın gerçekleştiği anda satıcının satışa konu mal üzerinde hukuki ve fiziki olarak kontrol hakkı olması,
- Satışın o anda ve kesin olması,
- Satışa konu malın bir değere sahip olması,

³⁷TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, “Murabaha” (Erişim 25 Nisan 2023).

³⁸TKBB, “Kullandırılan Fonlar”.

³⁹Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “Murabaha Nedir, Nasıl Çalışır?” (Erişim 22 Mayıs 2023).

⁴⁰Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 229.

⁴¹Muhammad Ayub, *İslami Finansı Anlamak* (İstanbul: İktisat Yayınları, 2017), 239.

⁴²Atıla Yanpar, *İslami Finans, ilkeler, Araçlar ve Kurumlar* (İstanbul: Scala Yayıncılık, 2015), 155.

- Satışa konu malım İslam'ın yasak kıldığı ürünlerden biri ya da yasak kılınmış ürünlerle bir ilgisi bulunmaması,
- Satışa konu malın özelliklerinin alıcı tarafından bilinmesi,
- Satışa konu malın alıcıya teslimi tesadüften arî şekilde kesin olmalıdır,
- Satışın fiyatı kesin olarak belirlenmiş olmalıdır,
- Satış herhangi bir şarta bağlanmış olmamalıdır.
- Vadeli satışta ödemenin yapılacağı tarihler net olarak belirlenmiş olmalıdır,

1.2.1.2.Müsaveme

Müsaveme, kelime anlamı olarak “pazarlamak, pazarlık yapmak, fiyat vermek” anlamlarındaki sevm kökünden türemiş olup, “pazarlık (yapmak)” ve “pazarlıklı satış” anlamına gelmektedir. Alan ve satanın fiyat, akdin konusu ve şartlar hakkında pazarlık yapıp karşılıklı rızaya dayalı anlaşma usulüne müsâveme, bu yöntem ile yapılan alım satım sözleşmesine ise bey‘u’l-müsâveme adı verilir.⁴³

Müsaveme işlemi, fiyatlandırma bakımından murabahadan ayrılmakla birlikte bunun dışındaki tüm şartlar murabahada olduğu şekilde müsaveme için de geçerlidir. Müsavemede, murabahadan farklı olarak satıcının malın maliyetini belirtme zorunluluğu yoktur. Aynı şekilde alıcının da malın maliyetini bilme durumu olmadığından her iki taraf da fiyat üzerinde pazarlık yapar.⁴⁴

Müsaveme satışı, satıcının malın maliyetini beyan ettiği ve alıcının da bu beyana güvenerek malı aldığı, güvene dayalı satışlar ve emanet satışları da denen işleme karşı olarak gerçekleştirilir.⁴⁵

Sürecin işleyişi, müşteri stoklarında bulunan malların satışına dair talebini katılım bankasına iletmesi ile başlar. Katılım bankası, müşterisine tahsis ettiği limit çerçevesinde ilgili malların bedelini müşteri hesabına öder. Bu andan itibaren katılım bankasının mülkiyetinde olan mallar müşteride emanettir ve müşteri ilgili malların satışı için katılım bankasının vekilidir. Müşteri stoklarındaki bu malların satışını katılım bankası ile arasındaki sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirir ve satış bedelini katılım bankasına iletir. Böylece müşteri ile katılım bankası arasında tahsis edilen limit

⁴³Cengiz Kallek, “Müsaveme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 32/79.

⁴⁴Ayub, *İslami Finansı Anlamak*, 239.

⁴⁵TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, “Müsaveme” (E.T. 25 Nisan 2023).

çerçevesinde mahsuplaşmış olur. Sözleşmede belirtilen sürenin sonunda malların satılmaması durumunda baştan belirlenen bedel ile mallar tekrar müşteri tarafından satın alınır.⁴⁶

Müsaveme finansman modeli, katılım bankalarının en sık kullandığı ilk beş yöntem içerisinde yer almakta olup⁴⁷ katılım bankaları tarafından işletmelere ve kurumsal müşterilerine finansman desteği olarak sunulmaktadır.

1.2.1.3. Teverruk

Sözlük anlamı “basılı dirhemler” (gümüş para) olan “verık” kelimesinden türemiş olan teverruk, fıkhi terim olarak nakit elde etmek amacıyla bir malı vadeli şekilde alıp aynı malı, aldığı satıcıdan bir başka kişiye vadeli fiyatından daha düşük peşin bir bedelle satmayı ifade eder. Teverrukta müşterinin amacı maldan faydalanmak değil onu satarak nakit para elde etmektir.⁴⁸

İslam hukukçuları tarafından ters murabaha olarak da adlandırılan teverruk işlemi, iyne satışına oldukça benzer olmakla birlikte iyne satışı ile arasındaki en temel fark işleme taraf olan kişilerin sayısıdır. İyne satışında mal, iki kişi arasında alım ve geri satım olarak gerçekleşirken teverruk işleminde malın alındığı kişiden farklı bir kişiye satışı söz konusudur.⁴⁹

Teverruk akdinde müşteri; banka ile olan ilişkisi bakımından emtianın alıcısı konumundayken üçüncü tarafla olan ilişkisi bakımından emtianın satıcısı durumundadır. Ayrıca müşteri, emtianın üçüncü tarafa satışı için katılım bankasına vekâlet verdiği için bu bakımdan da vekâlet veren durumundadır. Uygulamada, katılım bankasının organize piyasalardan peşin fiyattan satın aldığı emtiayı vadeli şekilde ve alış fiyatı üzerine kâr ekleyerek müşterisine satmaktadır. Müşteri de taksitli olarak satın almış olduğu bu emtiayı, katılım bankasını vekil tayin ederek peşin fiyatla yine organize piyasalar üzerinden farklı bir alıcıya satar. Emtianın alım-satımına ilişkin belgeler ve sözleşmeler, katılım bankasınınca temin edilmektedir.⁵⁰

⁴⁶Ziraat Katılım Bankası (ZK), “Fon Kullandırım, Musaveme, Stok Finansmanı” (E.T. 12 Ekim 2023).

⁴⁷TKBB, “Kullandırılan Fonlar”.

⁴⁸İsmail Cebeci, “Teverruk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), Ek2/594.

⁴⁹Yanpar, *İslami Finans*, 172.

⁵⁰Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “Teverruk Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu” (E.T. 22 Mayıs 2023).

Tevevruk, Hanbeli ve Şafii fıkıhçılar tarafından sıklıkla tartışılmakla birlikte iyne satışından farklı bir noktada konumlandırılmakta ve izin verilmektedir. Bazı Hanefi fıkıhçıların, tevevrukun iyne satışı ile aynı olduğuna yönelik görüşleri mevcut olmakla birlikte çoğunluğun, tevevruk işleminde satışın başka bir kişiye yapılması dolayısıyla uygun gördüğü belirtilmektedir. Maliki fıkıhçılar da tevevruk meselesinde, faizden kaçınmanın bir yolu olduğu gerekçesiyle zaruri durumlar için sorun görmemektedir.⁵¹

Tevevruk işlemi, işleme konu emtianın altın, gümüş ve ya para cinsinden olmaması koşuluyla İslami finans kurumlar tarafından müşterileri adına gerçekleştirmekte birlikte kurumların kendi finansal akış süreçlerinde nakit temini amacıyla kullanmaları ancak kurumun faaliyetlerinin durma noktasına geldiği durumlarda bu zorluktan kurtulabilmesi amacıyla uygun görülmektedir.⁵²

Tüm bunların yanı sıra, tevevruk özü itibarıyla bir yatırım ya da finansman yöntemi olarak görülmemektedir. Tevevruk işlemine, ancak işletmelerin finansal anlamda çıkmazda oldukları, yani mudarebe, yatırım vekâleti, sukuk gibi diğer tüm alternatif finansman yöntemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda ancak ve ancak işletmenin varlığını sürdürmesinin tevevruk vesilesi ile yapılacak işleme bağlı olduğu durumlarda caiz görüldüğüne dair değerlendirmeler de söz konusudur.⁵³

Yine Hayrettin Karaman'ın belirttiği görüşüne göre de bankalarca finansman aracı olarak kullanılan organize tevevruk işlemlerinin caiz olmadığı söylenebilir.⁵⁴ Benzer şekilde Servet Bayındır da tevevruk işlemi, bireysel tevevruk, organize tevevruk ve ters tevevruk şeklinde sınıflandırmış olup⁵⁵ bireysel tevevruk işleminin gerçek bir mal üzerinden yapılmasına rağmen diğer iki türün sertifika üzerinden ve hatta hayali bir değiş tokuş işlemi neticesinden fazlalıktan para kazanmayı amaçlayan bir finansman işlemi olması dolayısıyla bankaların yaptığı tevevruk işlemlerinin uygun olmadığı görüşünü ifade etmiştir.⁵⁶

⁵¹Ayub, *İslami Finansı Anlamak*, 373.

⁵²Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), Tevevruk, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 18-23 Kasım 2006, 30), 744.

⁵³AAOIFI, Tevevruk, 746.

⁵⁴Hayrettin Karaman, "Tevevruk ve Vadeli İşlemler", Yeni Şafak (27 Kasım 2015).

⁵⁵Servet Bayındır, "Modern Faizsiz Finansman Araçlarından Tevevruk ve GES'in Fıkhi Tahlili", *Fıkhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri*, ed. Prof. Dr. Halit Çalış (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 157.

⁵⁶Bayındır, "Modern Faizsiz Finansman Araçlarından Tevevruk ve GES'in Fıkhi Tahlili", 159-160.

Netice itibariyle teverruk işlemi basit anlamda bireylerin finansman temini adına ve belirlenmiş şartlara uygun olarak yapıldığında caiz görülmekle birlikte günümüzde bankaların finansman aracı olarak gerçekleştirdikleri organize teverruk işleminin uygun görülmediğine dair görüşler de mevcuttur.

Teverruk akdi, bugün katılım bankalarının müşterilerine kullandığı, özellikle bireysel ihtiyaç finansmanı işlemlerinin temelini oluşturmaktadır. Mal alımı işlemlerini murabaha akdi ile gerçekleştirirken hizmet alımı gibi diğer alanlardaki müşteri ihtiyaçları teverruk akdine dayalı ihtiyaç finansmanı ile karşılanmaktadır.

1.2.1.4.İsticrar

İsticrar kelimesi, açık hesaplı satım işlemleri için kullanılmakta olup müşterinin satıcıya önden bir miktar ödeme yaparak ihtiyacı olan malları pazarlıksız olarak değişik zamanlarda kısım kısım alması ve ödeme günü geldiğinde güncel fiyatı üzerinden ödeme yapması şeklinde bir sözleşmedir.⁵⁷

İsticrar sözleşmesi, katılım bankalarının müşterilerine bir defaya mahsus olarak uzun süre için vekâlet vererek başlangıçta anlaşılan kâr oranı ile hesaplanarak ödenecek olan, murabaha kart olarak bilinen uygulamaların temelini oluşturmaktadır.⁵⁸

1.2.1.5.Selem

Sözlükte “teslim etmek, teslim olmak, peşin bedelle vadeli mahsul almak” gibi anlamlara gelen selem kelimesi fıkıh terimi olarak nitelikleri belirlenen vadeli malın peşin bedelle satımını ifade eder.⁵⁹

Uygulama olarak selem, kişilerin ya da işletmelerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak üzere henüz üretmedikleri ancak standart özellikleri olan bir malı (bakliyat, hububat, inşaat malzemesi vs.) gelecek bir tarihte teslim etmek üzere peşin bedel ile satması işlemidir. Katılım bankacılığı alanında ise özellikle tarımsal ürün finansmanında kullanılabilmektedir.⁶⁰

⁵⁷TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, “İsticrar”.

⁵⁸Harun Kısacık, Katılım Finans Ürünleri ve Muhasebe Süreçleri (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2021), 69.

⁵⁹Bilal Aybakan, “Selem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/402.

⁶⁰Türkiye’de Katılım Bankacılığı El Kitabı (İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2021), 14.

Selem sözleşmesinin bedeli para ya da para hükmündeki altın ve gümüş olduğundan, seleme konu malın para ya da para hükmündeki altın ve gümüş olması uygun görülmemektedir.⁶¹

1.2.1.6.İstisna

Sözlük anlamı olarak “sanat ve mahareti gerektiren bir şey yapmak, imal etmek, meydana getirmek” anlamında olan sun‘ kökünden türeyen istisna sözcüğü, uygulamada “bir sanatkârdan sanatıyla ilgili bir şeyi imal etmesini istemek, sanatkâra siparişte bulunmak” anlamına gelmektedir. İslam borçlar hukuku açısından da sanatkâr ile ısmarlayan arasındaki, belirli bir ücret karşılığında ve özellikleri belirli bir malın imal edilmesini konu edinen sözleşmedir.⁶²

İstisna uygulaması, katılım bankacılığında genellikle inşaat sektöründe ve ticaret finansmanı alanında kullanılmaktadır.⁶³

1.2.2.Kiralama Yöntemleri

Tüketilmeden kullanılabilen bir varlığın kullanım hakkının, finansman sağlamak amacıyla belirlenmiş bir süre boyunca müşteriye bırakılması demek olan kiralama işleminin, finansal kiralama, faaliyet kiralaması ve hizmet kiralaması şeklinde farklı türleri mevcuttur.⁶⁴

1.2.2.1.Finansal Kiralama

6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanununun 3. maddesinde belirtildiği şekliyle finansal kiralama, “bir finansal kiralama sözleşmesine dayalı olmak koşuluyla, bu kanun veya ilgili mevzuatı uyarınca yetkilendirilen kiralayan tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; kiracıya kira süresi sonunda malın rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması; kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsamaması veya finansal kiralama sözleşmesine göre

⁶¹Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), Selem, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 19-23 Mayıs 2001, 10), 275.

⁶²Hamza Aktan, “İstisna”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/393.

⁶³Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 186.

⁶⁴Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 180.

yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksanından daha büyük bir değeri oluşturması hâllerinden herhangi birini sağlayan kiralama işlemini” ifade etmektedir.

Uygulamada ise malın mülkiyetinin finansal kuruluşa kalarak bir kira bedeli karşılığında malı kullanma hakkının kiracıya verilmesi ve belirli bir sürenin sonunda mülkiyetin genellikle sembolik bir bedel karşılığında kiracıya devri şeklinde hayat bulmaktadır.⁶⁵

Finansal kiralama akdinde müşteri kiracı durumundayken katılım bankası ise kiralayan konumundadır. Ayrıca kira süresinin sonunda satım vaadinin gerçekleştiği durumda müşteri alıcı olurken katılım bankası satıcı konumuna geçmektedir. Nitelikleri belirli olan finansmana konu malın talebinin müşteri tarafından katılım bankasına iletilmesi sonrası tahsis edilen limit çerçevesinde ilgili malın alımı için katılım bankası ile finansal kiralama sözleşmesi imzalanır. Bedelini satıcıya ödemek suretiyle malı alan katılım bankası, belirlenen kiralama bedeli karşılığında malı müşterinin kullanımına teslim eder ve kiralama süresi sonunda mal kiracıya belirli bir bedel karşılığında satılır. Kiralamaya konu malın ilk satıcısı aynı zamanda malın kiracısı da olabilir ki bu uygulamaya sat-geri kiralama denmektedir.⁶⁶

1.2.2.2.Faaliyet Kiralaması

Faaliyet kiralaması, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanununun 3. Maddesinde, finansal kiralama dışında kalan kiralama olarak ifade edilmektedir.

Bu yöntemin temel özelliği, kira sözleşmesinin sonunda malın kiracıya devredilmeden kiralayan finansal kuruluş tarafından geri alınmasıdır. Tabi bu durum sözleşmede belirlenmekte olup bazı durumlarda sözleşmenin uzatılması suretiyle malın kiracı tarafından kullanıma devam etmesi söz konusudur.⁶⁷

⁶⁵TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, “Finansal Kiralama”.

⁶⁶Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “İcare Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu – Finansal Kiralama” (Erişim 22 Mayıs 2023).

⁶⁷Yanpar, *İslami Finans*, 96.

1.2.2.3.Hizmet Kiralaması

Hizmet (İşgücü) kiralaması da kiralama türlerinden biri olup, müşterinin (kiracı) talebi üzerine katılım bankası (kiralayan/kiraya veren) tarafından satıcıdan temin edilen işgücü/hizmetin müşteriye kiralınması işlemidir.

Uygulamada, müşteri, hizmete veya işgücüne ilişkin finansman talebini katılım bankasına iletmesi sonrasında katılım bankasının müşteriye tahsis edilen limit çerçevesinde temin edilen iş gücü/hizmet banka tarafından müşteriye kiralınır.⁶⁸

1.2.3.Ortaklık Yöntemleri

Ortaklık yöntemleri, katılım bankaları ile katılım bankalarının müşterisi olan bireylerin veya işletmelerin faaliyetlerinden ya da bir mal üzerinden elde edilecek kârın ve zararın paylaşılması amacıyla ortaklık kurması işlemleridir. Bu ortaklıklar, emek-sermaye ortaklığı (mudarebe), kâr-zarar ortaklığı (müşareke), yatırım ortaklığı (girişim sermayesi) şeklinde olabilmektedir.⁶⁹

1.2.3.1.Mudarebe

Mudarebe terimi, taraflardan birinin sermayeyi koyduğu, diğerinin ise işletmeyi üstlendiği ve kâr paylaşımı esasına dayanan ortaklık şeklini ifade etmektedir.⁷⁰

Ortaklığın sermayesini temin eden tarafın işletmeci tarafa herhangi bir sınır koymaksızın mudarebe işlemlerini yürütme yetkisi verdiği mutlak mudarebe ve yine sermaye sahibinin mudarebe işlemleri konusunda sınırlar belirlediği kayıtlı mudarebe olmak üzere iki türlü uygulama söz konusudur.⁷¹

Mudarebe sözleşmesi, katılım bankalarının hem fon toplama hem de fon kullandırma işlemlerine dayanak oluşturmaktadır.⁷²

Katılım bankaları ile proje ve yatırım konusunda yeteneğini kanıtlamış, güven veren müşterileri arasında, katılım bankasının sermayedar olarak konumlandığı ve

⁶⁸TFKB, “İcare Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu – Finansal Kiralama”.

⁶⁹Görmüş, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 180-181.

⁷⁰Cengiz Kallek, “Mudarebe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/358.

⁷¹Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), Mudarebe, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 11-16 Mayıs 2002, 13), 275.

⁷²Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Faizsiz Finans Ürünleri”, (E.T. 18 Mayıs 2023).

müşterilerinin projelerine ortak olduğu şekilde fon kullandırımı söz konusu olmaktadır.⁷³

1.2.3.2.Müşareke

Müşareke, bütün tarafların sadece sermaye ya da sermaye ile birlikte emek de koydukları ve ticaret yapmak suretiyle kâr elde etmek üzere kurulan ortaklığı ifade eden sözleşme türüdür.⁷⁴

Ortaklığa konacak sermayenin nakit yani para olması gerektiği, sermayenin mal olarak konması durumunda proje sonunda malların piyasa değeri üzerinden hesap görüleceği, bir borç ya da henüz ortada olmayan bir malın sermaye olarak kabul edilmeyeceği çeşitli fıkıh âlimleri tarafından ifade edilmiştir.⁷⁵

Uygulama olarak katılım bankasının, müşterisinin yatırım fikrine ortak olduğu ve sermaye sağladığı finansman şekli olup iki taraf arasında imzalanan sözleşme ile proje başlatılır. Katılım bankası sadece sermaye koyarken iş fikrini ortaya atan müşteri hem sermaye hem de emek koymak durumundadır. Projenin sonunda kâr edilmesi durumunda, başlangıçta imzalanan sözleşmede belirtildiği şekilde kâr paylaşımı gerçekleşir.⁷⁶

1.2.3.3.Girişim Sermayesi

Gelişmiş ülkelerde başarılı sonuçlara imza atmış olan girişim sermayesi uygulamaları, dinamik ve yenilikçi girişimcilerin yatırım fikirlerinin desteklenmesi bakımından önemlidir. Bu yöntemle, geleneksel anlamda bankalar tarafından desteklenmeyen girişimcilerin destek bulması, yatırımların hisse karşılığı yapılması, uzun vadeli ve belirli bir gelişim düzeyine kadar hisse satışının olmaması söz konusudur. 2015 yılında yayınlanan Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi'nde "Örnek İş Modeli" olarak öngörülen "Melek Yatırımcı" modeli, bugün Kuveyt Türk Katılım Bankasının "Lonca Girişimcilik Merkezi" ve Albaraka Türk Katılım Bankasının "Garaj Startup Hızlandırma Merkezi" ile hayat bulmuş durumdadır.⁷⁷

⁷³Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 174.

⁷⁴Yanpar, *İslami Finans*, 90.

⁷⁵Ayub, *İslami Finansı Anlamak*, 336.

⁷⁶Özsoy, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, 180.

⁷⁷Görmüş, *Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans*, 117.

1.2.4.Vekâlet Yöntemleri

1.2.4.1.Vekâlet Yatırımları

Vekâlet yatırımları, katılım bankacılığınca kullanılan bir başka finansal yöntemdir. Sözlük anlamı olarak “birine güvenmek, bir işi güvenilir birine bırakmak” manasındaki “vekl” kökünden türemiş olan vekâlet, fıkıhta bir kişinin başka birisine kendisi adına hukukî işlemler yapmak ile ilgili yetki vermesini ve bu yetkinin kendisini ifade etmektedir.⁷⁸

Vekâlet sözleşmeleri, İslami finansal kuruluşlar tarafından murabaha, istisna, selem, azalan müşareke ve akreditif gibi işlemler, fatura ödemeleri ve tahsilât işlemleri, fon yönetimi ve menkul kıymet işlemleri gibi birçok modelde kullanılmaktadır.⁷⁹

İşleyiş olarak yatırım vekâleti, meşruiyeti İslam hukukunun temel prensiplerine dayanan bir vekâlet akdi olup, yatırım vekâleti işlemlerinde, sermaye sahibi olarak katılım bankası müvekkil konumundayken sermayeyi değerlendirmesi için yetki verilen müşteri ise yatırım vekili konumundadır. Müşteri, yatırım vekâleti finansmanı kullanmakla ilgili talebini katılım bankasına iletir ve uygun görülmesi durumunda katılım bankası, müşteriye belirli bir limit tahsis eder. Devamında, uygun görülen taleplerin işleme alınabilmesi için müşteriden “Yatırım Planı” talep edilir. Yatırım planında belirtilen konuların katılım bankası tarafından değerlendirilmesi ve kabulü sonrasında katılım bankası müşteriye tahmini kâr ve vade bilgisini iletir. Müşteri, ilgili hususları kabul etmesi durumunda gerekli sözleşmeler düzenlenir. Finansman kullandırımı gerçekleştikten sonra müşteri, kendisine verilen yetki çerçevesinde finansman bedelini İslami açıdan uygun olan alanlarda değerlendirir ve katılım bankasına taahhüt ettiği kârı vadesinde sağlamaya çalışır.⁸⁰

⁷⁸Bilal Aybakan, “Vekalet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/1.

⁷⁹Ayub, *İslami Finansı Anlamak*, 372.

⁸⁰Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “Vekâlet Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu” (Erişim 22 Mayıs 2023).

1.2.5.Diğer Yöntemler

1.2.5.1.Karz-ı Hasen

Karz, terim olarak “geri ödenmek üzere verilen mal veya birine ödünç/borç verme” anlamında olup, aynı kökten türeyen kırâz kelimesi “mudârebe”nin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Karz kelimesi Kuran-ı Kerim’de 12 yerde “borç verme” anlamında kullanılmış olup, mecazi bir anlatımla Allah’a güzel bir şekilde borç (karz-ı hasen) veren kimseye bunun kat kat fazlasının ödeneceğinden söz edilmiştir. Dolayısıyla, ihtiyaç sahibi bir kimseye ödünç vermenin karz-ı hasen adıyla yaygınlık kazanması Kuran’da geçen bu teşvik ve nitelendirmeden kaynaklanır.⁸¹

Katılım bankaları tarafından kullanıldığı şekli ile karz-ı hasen uygulaması, katılım bankalarının da konvansiyonel bankalardaki gibi müşterilerinin acil nakit ihtiyaçları için nakit borç vermekle birlikte konvansiyonel bankalardan farklı olarak, verdikleri bu borç karşılığında herhangi bir fazlalık almaksızın yapılan işlemlerdir ve katılım bankaları bu karz-ı hasen işlemleri için karz fonu oluşturmaktadır.⁸²

Katılım bankaları, karz-ı hasen uygulamasını zaman zaman kurumsal ve bireysel müşterilerinin hizmetine sunmaktadır. Kurumsal müşterilerinin vergi, sgk benzeri yükümlülüklerini ödemesi noktasında birkaç günü geçmeyecek sürelerde müşteriye karz-ı hasen kullandırarak bu ödemeleri için fon sağlamakta ve fonun dönüşünde herhangi bir fazlalık talep etmemektedir. Bireysel müşterileri içinse genellikle otomatik fatura ödeme talimatlarının müşteri hesabında bakiye olmadığı durumlarda karz-ı hasen uygulaması ile ödenmesi ve belirlenen süre sonunda herhangi bir fazlalık almaksızın tutarın müşteri tarafından geri ödenmesi şeklinde kullandırmaktadır.

1.3. Sorunlu Kredi Kavramı

Çalışmanın bu bölümünde, sorunlu kredi ifadesini ortaya çıkaran gecikme sürelerine göre kredilerin sınıflandırılması ve sorunlu kredi olarak ifade edilen kredilerin yapılandırılması da dâhil olmak üzere farklı tahsilât yöntemleri hakkında bilgi verilecektir.

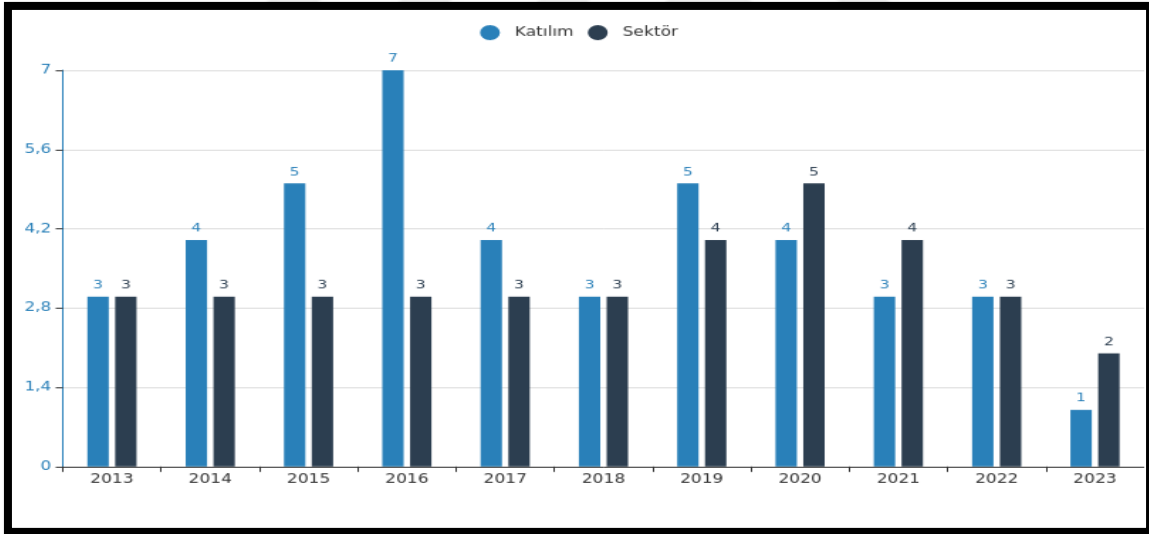
⁸¹H. Yunus Apaydın, “Karz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/520.

⁸²Kısacık, Katılım Finans Ürünleri ve Muhasebe Süreçleri, 121.

Sorunlu krediler, ülkeden ülkeye tanım ve kapsam olarak farklılık göstermekle birlikte temel olarak borçlunun bankaya olan borcunu geri ödemede meydana gelen aksamalar nedeniyle borcun tahsilâtının gecikmesi ve devamında zarar ihtimalinin belirmesi şeklinde ifade edilebilir.⁸³

Sorunlu krediler, her ülke için finansal sektörde bir yük olmakla birlikte sorunlu kredilerin toplam krediler içerisindeki ağırlığı yıllar içerisinde çeşitli değişkenlerin etkisiyle değişiklik gösterebilmektedir. Aşağıdaki tabloda, son on yıl içerisinde ülkemizde bankacılık sektörüne ve katılım bankalarına ait takipteki alacakların toplam krediler içerisindeki payı gösterilmektedir.

Tablodan hareketle, katılım bankalarının 2016 yılında en yüksek seviyesine çıkan takipteki kredilerin toplam krediler içerisindeki payının takip eden yıllarda düşüş kaydettiği ve güncel olarak da bankacılık sektör ortalamasının altında seyrettiği görülmektedir.

Şekil 5: Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Brüt Nakdi Krediler Oranının Yıllara Göre Seyri

Kaynak: <https://veri-petegi.tkbb.org.tr> E.T. 25.07.2023 14:15

⁸³Sadettin Paksoy (ed.), *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler*, (Ankara: İksad Yayınları, 2022), 3.

1.3.1.Kredilerin Sınıflandırılması

Kredilerin sınıflandırılması işlemi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren“*Kredilerin Sınıflandırılması Ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*” ile belirlenmiş esaslara göre gerçekleştirilmektedir.

Yönetmeliğin 4. Maddesinde, bankalar tarafından kullanılmış olan kredilerin geri ödenmesi aşamasındaki gecikme sürelerine göre beş ayrı sınıflandırma söz konusudur.

Bunlar;

- Birinci Grup – Standart Nitelikteki Krediler
- İkinci Grup – Yakın İzlemedi Krediler
- Üçüncü Grup – Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler
- Dördüncü Grup – Tahsili Şüpheli Krediler
- Beşinci Grup – Zarar Niteliğindeki Krediler

Birinci grupta yer alan standart nitelikteki krediler, kredi taksitlerinin kredi geri ödeme planına uygun olarak ödeme gününde ödendiği ya da gecikme öz konusu olsa bile bu gecikmelerin 30 günü aşmayan, borçlunun kredi değerliliğinde herhangi bir zayıflamanın gözlemlenmediği ve kredi borcunun tamamının krediye bağlı teminatlara başvurulmaksızın gerçekleştirilebileceği öngörülen kredilerdir.⁸⁴

İkinci grupta yer alan yakın izlemedeki krediler, kredi borçlusunun kredi risklerinin artması ve sektörel ya da daha geniş anlamdaki makroekonomik gelişmelerden bağımsız olarak borçlunun ödeme gücünün azalması dolayısıyla kredi taksit ödemelerindeki gecikmelerin otuz günü geçtiği ancak doksan günü aşmadığı ve kredi borcunun tamamının tahsilâtının krediye bağlı teminatlara başvurmaksızın gerçekleşmeme ihtimalinin değerlendirildiği kredilerdir.⁸⁵

Üçüncü gruptaki tahsil imkânı sınırlı krediler, kredi taksit ödemelerindeki gecikmelerin doksan günü aştığı ancak yüz seksen günün üzerine çıkmadığı, borçlunun kredi değerliliğinin bozulmuş olduğu ve kredi borcunun tamamının krediye bağlı teminatlara başvurmadan tahsili imkânının sınırlı olduğunun değerlendirildiği kredilerdir.⁸⁶

⁸⁴Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (KSvBAKİY), Resmi Gazete 29750 (22 Haziran 2016), md.4/a.

⁸⁵KSvBAKİY, md. 4/b

⁸⁶KSvBAKİY, md. 4/c

Dördüncü gruptaki tahsili şüpheli krediler, kredi taksit ödemelerindeki gecikmelerin yüz seksen günü aştığı ancak bir yılı geçmediği, kredi borcunun tamamının krediye bağlı teminatlara başvurmada tahsilinin mümkün olmayacağının değerlendirildiği ancak borçlunun kredi değerliliğinin ciddi anlamda zarar görmüş olmasına rağmen ilave finansman bulmak yoluyla borcun ödenebileceği dolayısıyla henüz zarar niteliğinde değerlendirilmeyen kredilerdir.⁸⁷

Beşinci gruptaki zarar niteliğindeki krediler ise kredi taksit ödemelerindeki gecikmelerin bir yılı aştığı, borçlunun kredi değerliliğinin tamamen ortadan kalkmış olması dolayısıyla kredi borcunun tahsiline ilişkin beklentinin kalmadığı ve banka için zarar oluşturması beklenen kredilerdir.⁸⁸

Yönetmeliğin üçüncü maddesine göre, birinci ve ikinci grupta yer alan krediler canlı alacaklar olarak değerlendirilmekte olup yönetmeliğin beşinci maddesine göre, üçüncü, dördüncü ve beşinci gruptaki krediler donuk alacaklar olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4: Gecikme Sürelerine Göre Kredi Sınıflandırılması

	Grup	Kredi Risk Grubu	Süre
Canlı Alacaklar	1	Standart Nitelikteki Krediler	< 31 Gün
	2	Yakın İzlemede Krediler	31 – 90
Donuk Alacaklar	3	Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	91 – 180
	4	Tahsili Şüpheli Krediler	181 – 360
	5	Zarar Niteliğinde Krediler	> 360

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.3.2. Sorunlu Kredilerin Yönetimi

Bankalar, kullandıkları kredilerin geri ödemelerinde gecikmeler yaşanması durumunda bu gecikmeler için karşılık ayırmak zorunda olduklarından kredi gecikmelerinin en yakın etkileri bankaların varlıkları üzerinden gözlemlenebilir. Geri

⁸⁷KSvBAKİY, md. 4/ç

⁸⁸KSvBAKİY, md. 4/d

ödemelerde yaşanacak sorunlar bankalar için beraberinde likidite sorununu da getireceğinden sorunlu kredilerin yönetimi bankalar açısından önemli bir durumdur.⁸⁹

Dünya genelinde sorunlu kredilerin yönetimi adına çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Örneğin Endonezya’da Indonesian Bank Restructuring Agency (IBRA) isimli bir kamu kuruluşu, Güney Kore’de Korea Asset Management Corporation (KAMCO) isimli kamu destekli bir kuruluş, Malezya’da ulusal varlık yönetim şirketi olarak kurulmuş Dana harta gibi devlet destekli finansal kuruluşlar eliyle sorunlu krediler nedeniyle finansal durumu sıkıntıya giren bankalara ve şirketlere yardımcı olunmaktadır.⁹⁰

Benzer şekilde sorunlu krediler nedeniyle mali sıkıntıya giren bankalar için Meksika’da devlet teşebbüsü olan Banka Tasarruf Koruma Fonu - Bank Fund for Savings Protection (FOBAPROA) aracılığı ile Banka Portföyü Sermayeleştirme ve Kredi Satın Alma Programı – Capitalization and Loan Purchase of Bank Portfolio Program (CLPP) uygulanmıştır.⁹¹

Ülkemizde sorunlu kredilerin yapılandırılması konusunda İstanbul Yaklaşımı ve Anadolu Yaklaşımı adıyla bilinen düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte varlık yönetim şirketlerinin kurulumuna izin veren düzenleme sonrasında sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satışı da bir yöntem olarak uygulamaya alınmıştır.

Ülkemizde sorunlu kredilerin yönetimi konusundaki en son düzenlemelerden biri olarak, bankaların yeniden yapılandırılmak suretiyle canlı alacağa döndürülen ya da donuk alacak olarak devam eden sorunlu kredi alacaklarının risk yönetim sistemleri kapsamında tespiti, izlenmesi ve tahsili ile alacaklar nedeniyle edindiği varlıkların yönetimine yol göstermesi amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 29.06.2021 tarihinde “Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi” yayınlanmıştır.

Rehberin 10. Maddesi uyarınca bankaların sorunlu alacaklarının üç yıllık bir zaman dilimi içerisinde çözümü için gerçekçi hedefler içeren, açık, güvenilir ve tahsil edilebilirliği arttıracak ve dolayısıyla sorunlu alacak stoklarını azaltacak etkide stratejiler geliştirmesi gereği ifade edilmektedir.

⁸⁹Gizem Baş, “Sorunlu Krediler”, *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler*, ed. Sadettin Paksoy (Ankara: İksad Yayınları, 2022), 31.

⁹⁰Hüseyin Selimler, *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 157

⁹¹Manuel LeonHoyos – Alexander Nye, “Mexico: FOBAPROA Capitalization and Loan Purchase of Bank Portfolio Program (CLPP)” *Journal of Financial Crises* 3/2, (Haziran 2021), 301

Bu ve benzeri yönetmelikler ile yapılan yönlendirmeler neticesinde bankalar organizasyon yapılarında ve işleyişlerinde, kredilerin izlenmesini ve tahsilâtını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapmaktadır. Yapılan bu düzenlemeler neticesinde bankalar sorunlu kredilerini yeniden yapılandırarak canlı konuma getirmekte ya da varlık yönetim şirketlerine satarak hem sorunlu kredinin takibinin getirdiği iş yükünden hem de sorunlu krediler için ayrılması gereken karşılıkların mali yükünden kurtulma yoluna gitmektedirler. Ayrıca sorunlu kredilerin satış bedelleri bankalar için zarardan edileceği kabullenilmiş bir işlemten kâr edebilme imkânı sunmaktadır.

1.3.2.1.İstanbul Yaklaşımı

İstanbul yaklaşımı, 2001 yılında ülkemizde yaşanan kriz neticesinde hem reel hem de finansal alanda ciddi sorunlar meydana gelmiş ve birçok işletme faaliyetlerine son verirken bankalar için de kredilerin geri ödenmemesi sorununu beraberinde getirmiştir. Bankaların bilançolarında meydana gelen bozulmaların önüne geçilmesi amacıyla BDDK koordinasyonunda bir komisyon kurulmuş ve bu komisyonun çalışmaları neticesinde “İstanbul Yaklaşımı” olarak isimlendirilen bir finansal yeniden yapılandırma programı ortaya konmuştur.⁹²

Ortaya konan finansal yeniden yapılandırma programının etkinliğini sağlamak ve uygulamayı desteklemek için 30.01.2002 tarihinde 4743 sayılı “*Malî Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” çıkarılmıştır. Akabinde Türkiye Bankalar Birliği tarafından 2002 yılı Mayıs ayında “*Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması*” oluşturulmuş ve bu anlaşma ile İstanbul yaklaşımı kapsamına girecek sorunlu kredi müşterileri ve sürecin işleyişine dair hususlar ortaya konmuştur.

Çerçeve anlaşmanın ikinci maddesi ile anlaşmanın kapsamı, finansal anlamda zorluk yaşadığı halde borçlarının yeniden yapılandırıldığı durumda yeniden katma değer üretebilecek şahıs işletmeleri ve tüzel kişilerin 31.01.2002 tarihinden önce kullandıkları krediler olarak belirtilmiştir.⁹³

⁹²Gülhan Suadiye, “Sorunlu Kredilerin Yeniden Yapılandırılmasında İstanbul Yaklaşımı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/6 (Mart 2014), 12.

⁹³Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması (FYYÇA), Türkiye Bankalar Birliği (2002), md.2/1.

İstanbul yaklaşımı ile 2 yıl 9 ay içerisinde 318 firmanın yaklaşık 6 Milyar Dolarlık borçlarının sözleşmeye bağlandığı ifade edilmiştir.⁹⁴

1.3.2.2. Anadolu Yaklaşımı

Anadolu yaklaşımı olarak da bilinen “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” 30.12.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁹⁵

Kanunun 1. Maddesi uyarında kapsamı küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olarak belirtilmiş olup bu işletmelerin Türkiye’de faaliyet göstermekte olan bankalardan kullandıkları ve 31.10.2006 tarihi itibarıyla donuk ya da şüpheli alacaklar durumunda olan borçları kapsama alınmıştır.⁹⁶

Kanun çerçevesinde hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmasına 9 mevduat bankası, 3 kalkınma ve yatırım bankası, 3 katılım bankası ve 7 banka dışı mali kuruluş taraf olmuştur.⁹⁷ Anadolu yaklaşımı kapsamında 120 işletmenin 200,904 TL’lik borcu yapılandırılmıştır.⁹⁸

1.3.2.3. Varlık Yönetim Şirketine Satış

Bankaların, sorunlu kredileri çeşitli kanun, yönetmelik ve tebliğlere uygun olarak yapılandırması ve takip etmesine rağmen tahsil edemediği durumlarda BDDK tarafından yayınlanmış olan Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi’nde belirtilen 3 yıllık süre sonunda mali kayıtlarından düşmesi gerekmektedir. Bu durumda bankalar hem karşılık ayırmanın mali yükü hem de sorunlu kredi takibinin iş yükünden kurtulmak amacıyla yeni bir çözüm yolu olarak sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satmak yoluna gitmektedir.

Sorunlu kredilerin çözümünde bir seçenek olarak VYŞ’lere satışı, ülkemizde son yıllarda sıklıkla başvurulanan bir uygulama olmakla birlikte dünya üzerinde biraz daha detaylı olarak deneyimlenmiş bir uygulamadır. Dünya üzerinde pek çok ülke, sorunlu

⁹⁴Finansal Yeniden Yapılandırma Koordinasyon Sekreteryası (FYYKS), *İstanbul Yaklaşımı Bir Yeniden Yapılandırma Deneyimi* (İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, 2005), 9.

⁹⁵Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), *Anadolu Yaklaşımı* (4 Nisan 2007), 1.

⁹⁶Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (KOBİMSYK), *Resmi Gazete* 26392 (30 Aralık 2006), Kanun No. 5569, md.1.

⁹⁷BDDK, *Anadolu Yaklaşımı*, 1.

⁹⁸Selahattin Koç, “Finansal Yeniden Yapılandırma: İstanbul Ve Anadolu Yaklaşımları, Sonuçları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11/1 (Ocak 2010), 49.

kredilerin ekonomide büyük sallantılara yol açtığı zamanlarda devlet tarafından desteklenen ya da bizzat devlet eliyle kurulmuş olan kuruluşlarla çözüm arayışına girmiştir. Genellikle dönemsel bir çözüm arayışı olarak başlayan bu süreç bir süre sonra ekonominin bir parçası haline gelmiştir.

Ülkemizde de çeşitli denemeler sonunda VYŞ'ler ortaya çıkmış ve bugün gelinen noktada artık bu kuruluşlar bankacılık sisteminizin bir parçası haline gelmiştir. Nitekim katılım bankalarının faaliyet raporları incelendiğinde, bazı katılım bankalarının muhtelif yıllarda sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satış yaptıklarına dair kayıtlar görülmektedir.

2. BÖLÜM: SORUNLU KREDİLERİN YÖNETİMİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Varlık yönetim şirketi kavramı genellikle bireysel ya da kurumsal müşterileri için servet yönetimi hizmeti veren kuruluşları ifade etmekle birlikte ülkemizde sorunlu kredilerin çözülmesi konusunda faaliyet gösteren finansal kuruluşları ifade etmektedir. İlk bölümde, sorunlu kredilerin tasfiye yöntemleriyle ilgili bilgiler verilmiş ve bu yöntemlerden biri olarak sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satışı zikredilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, ülkemizde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na istinaden kurulan ve faaliyet gösteren, finansal kuruluşların sorunlu kredilerini satın almak ve bu sorunlu kredileri çözüme kavuşturmak için bazı özel yetkilerle donatılmış kuruluşlar olan varlık yönetim şirketlerinin kuruluş, işleyiş ve uygulamalarına dair bilgiler verilecektir. Ayrıca kıyasa dayalı bir değerlendirme sunabilmek adına, çeşitli bakımlardan ülkemizle benzeşen İran, Mısır, Pakistan, Endonezya ve Malezya'da sorunlu kredi çözümleme yöntemlerine, işleyişte yer alan kurumlara dair incelemelere yer verilecektir.

2.1. Türkiye'de Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve İşleyişi

Varlık yönetim şirketleri, finansal sektördeki sorunlu varlıkları, piyasada kabul gören ve ticaret ortamında pazarlanabilen finansal varlıklara dönüştürerek piyasalardaki tıkanıklığın giderilmesi ve akışkanlığın sağlanması ile otaklarına piyasa koşulları çerçevesinde belirli bir sermaye getirisi sağlamak amacıyla kurulmuş kuruluşlardır.⁹⁹

Varlık yönetim şirketleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 143. Maddesinde zikredilen kuruluş amaçlarına dayanarak 1 Kasım 2006 tarihinde 26333 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan “*Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik*” çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Bankacılık kanunun 143. maddesinde kuruluş amacı “Bankalar ve Fon dâhil diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması” olarak belirtilmiştir.

⁹⁹Osman Oy – Hasan Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018), 101.

Kuruluşu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun karar organı olan Kurul’un iznine tabi olan varlık yönetim şirketleri anonim şirket şeklinde kurulmak ve ticaret unvanlarında “Varlık Yönetim Şirketi” ibaresini bulundurmak zorundadır.¹⁰⁰

Bankaların müşterilerine kullandırmış oldukları kredili ürünlerin geri ödenmesinde yaşanan sorunlar neticesinde bankalar bu sorunlu krediler için belirlenmiş oranda karşılık ayırmak zorunda kalırlar. Bu sorunlu alacakların miktarı arttıkça bankaların aktif kalitesi olumsuz etkilenmektedir. Bu da netice olarak bankaların özkaynak yapısını ve kârlılığını olumsuz etkiler. İşte bu noktada devreye giren varlık yönetim şirketleri, bankaların sorunlu alacaklarını belirli bir iskonto ile satın alarak bankaları karşılık ayırma ve takip yükünden kurtarıırken iskontolu olarak aldıkları sorunlu kredileri, kanunlarla kendilerine tanınmış olan çeşitli istisnaların da yardımı ile daha yüksek bir tutarda tahsil ederek kâr ederler.¹⁰¹

Varlık yönetim şirketlerine, bankalar ve kanunda belirtilen diğer kuruluşlardan satın aldıkları alacakların tahsili sürecinde, alacakların tahsili amacıyla edindikleri taşınır ve taşınmaz malların, hak ve varlıkların işletilmesi, kiraya verilmesi yahut yatırım yapılması izni verilmiş olup ayrıca borçlulara ilave finansman sağlamak ya da sermayelerine katılmak gibi finansal faaliyetlerde bulunma izinleri verilmiştir.¹⁰² Yani varlık yönetim şirketleri, borçluların teminat olarak finansal kurumlara verdikleri yahut sonradan hukuki süreçlerle borçlular adına olan varlıkların finansal kurumlar adına tescili neticesinde borçlu kredilerle ilişkilendirilmiş olan varlıkları borcun tahsili amacıyla gerekli görüldüğü şekilde kullanma yetkisine sahiptir.

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyetleri esnasında ortaya çıkabilecek finansman ihtiyaçları için Sermaye Piyasalarında bono, tahvil, varlığa dayalı menkul kıymet gibi finansal enstrümanları kullanmasına ilişkin çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Ayrıca vergisel açıdan da çeşitli kanun ve düzenlemelerle varlık yönetim şirketlerine tanınmış istisnalar mevcuttur.¹⁰³ Denetim açısından da bağımsız denetimin yanı sıra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun denetimine tabidirler.¹⁰⁴

¹⁰⁰Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları İle Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmelik (VYŞKFY), *Resmi Gazete* 31541 (14 Temmuz 2021) md. 4/ç.

¹⁰¹Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 105.

¹⁰²Bankacılık Kanunu (BK), *Resmi Gazete* 25983 (1 Kasım 2005), Kanun No. 5411, md.143

¹⁰³Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 108.

¹⁰⁴Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 127.

2.2. Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketlerinin Durumu ve Uygulamaları

Faaliyet izni alınmasını ve gerekli kanuni düzenlemelerin tamamlanmasını takiben finansal piyasalarda yer almaya başlayan varlık yönetim şirketlerinden bir kısmının faaliyet izni çeşitli sebepler iptal edilmiş olup bir kısmı faaliyetlerine devam etmektedir. Bugün itibariyle aktif olarak faaliyetlerine devam eden 23, faaliyet izni iptal edilmiş olan 15 adet varlık yönetim şirketi bulunmaktadır. Bu 23 şirket ile sektörde 2,324 personel istihdam edilmektedir.¹⁰⁵

Varlık yönetim şirketleri faaliyetleri neticesinde 2022 yılsonu itibariyle 1.790 Milyon TL (Bir Milyar Yedi Yüz Doksan Milyon Türk Lirası)kâr elde etmiştir.¹⁰⁶

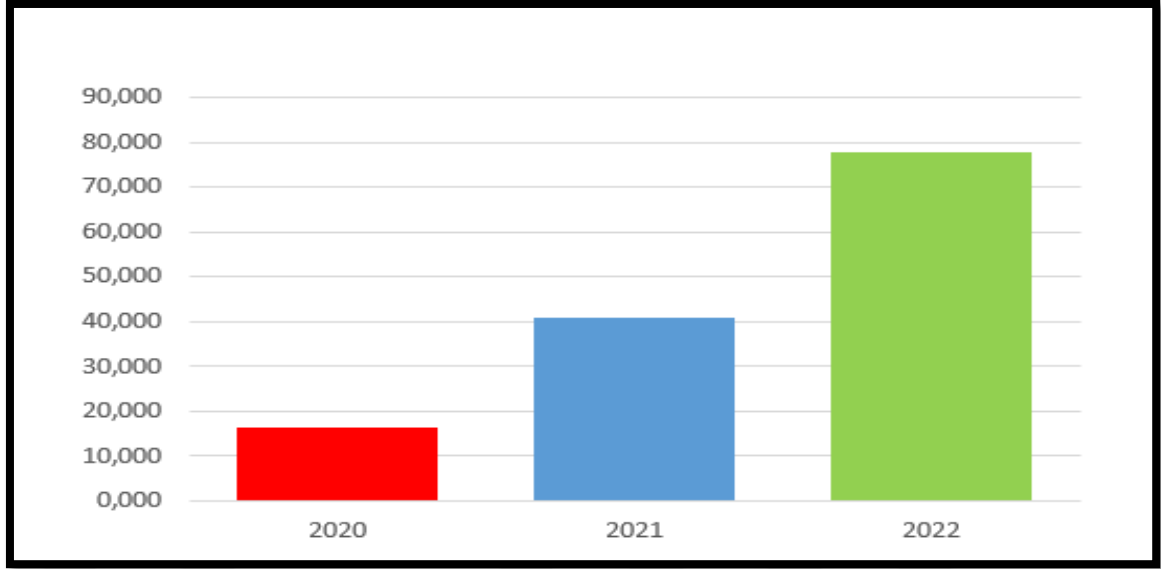
BDDK verilerine göre Varlık Yönetim Şirketlerinin kârlılığının her geçen yıl ciddi anlamda arttığı görülmektedir. 2020 yılında 18 şirket ve 2,150 personel ile faaliyet gösterirken 292 Milyon TL kâr elde etmiş olan varlık yönetim şirketleri 2021 yılında 21 şirket ve 2,261 personel ile 858 Milyon TL kâr elde etmiştir. 23 şirket ve 2,324 personel ile faaliyet gösterdiği 2022 yılı sonunda ise 1 Milyar 790 Milyon TL kâr elde etmiştir.

2020 yılı içerisinde şirket başı kâr yaklaşık olarak 16 Milyon 222 Bin TL olup 2021 yılı şirket başı kârı 40 Milyon 857 Bin TL ve 2022 yılı şirket başına kâr ise yaklaşık 77 Milyon 826 Bin TL olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılı personel başına düşen kâr tutarı 135,813 TL iken 2021 yılı personel başı kâr 379,478 TL’ye yükselmiştir. 2022 yılı sonunda ise personel başı kâr 770,223 TL olarak gerçekleşmiştir.

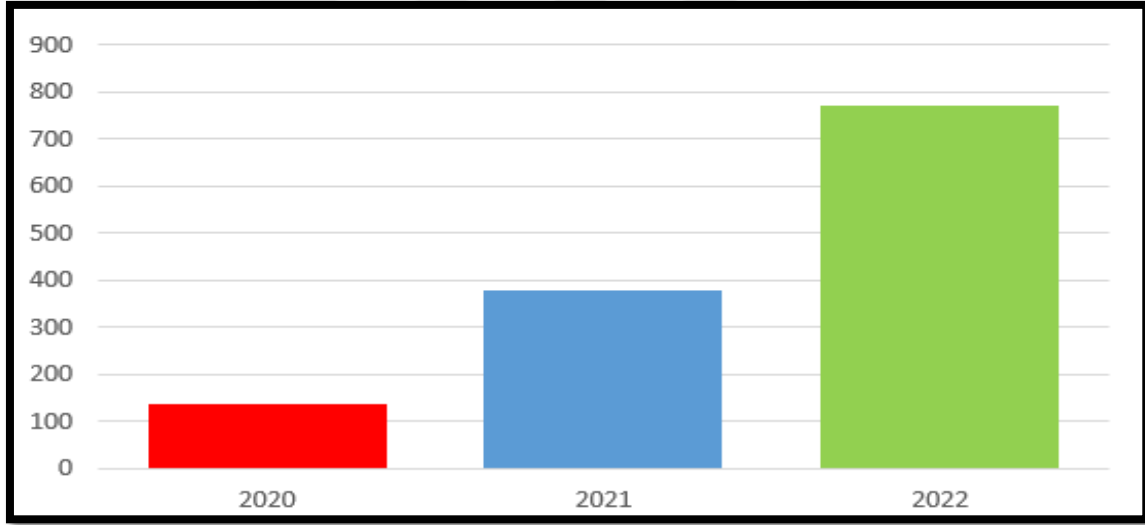
¹⁰⁵Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), “Varlık Yönetim Şirketleri Verileri” (Erişim 25 Temmuz 2023).

¹⁰⁶BDDK, “Varlık Yönetim Şirketleri Verileri”.

Şekil 6: Varlık Yönetim Şirketlerinin Şirket Başına Düşen Kâr Tutarları (Bin TL)

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr> E.T. 02.09.2023, 16:45

Şekil 7: Varlık Yönetim Şirketlerinin Personel Başına Düşen Kâr Tutarları (Bin TL)

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr> E.T. 02.09.2023, 16:45

Ülkemizdeki uygulamada, bankaların ya da kanunda belirtilen diğer finansal kuruluşların, daha uzun süreli takibinden bir yarar sağlayamayacağını düşündükleri ya da kanun ve çeşitli düzenlemeler ile getirilmiş olan süre sınırlamalarının sonuna gelmiş olan sorunlu kredi dosyaları ihale yolu ile varlık yönetim şirketlerine satılmaktadır. İhale sürecinde sorunlu kredilere ait belirli bilgiler ihaleye katılan varlık yönetim

şirketleri ile paylaşılmakta ve bu bilgilerden hareketle dosyalar için bir fiyat biçilmektedir. İhale sürecinin sonunda kazanan varlık yönetim şirketi, sorunlu kredi dosyalarına ait tüm hak ve alacakları temlik yolu ile ilgili finansal kuruluştan devralırken bedelini peşin olarak öder.¹⁰⁷

Dolayısıyla varlık yönetim şirketlerinin kazancını etkileyen en önemli faktörler, sorunlu kredi dosyalarını ilk başta doğru fiyat ile satın almak ve bu dosyaları mümkün olan en yüksek meblağ ile tahsil etmektir. Diğer yandan varlık yönetim şirketleri, tahsil ederek kapattıkları sorunlu kredi dosyalarının muhatabı kişilerin de finansal kayıtlarını temizlemekte ve bu kişilerin tekrar kredilendirilebilir statüye geçmesine imkân vermektedir.¹⁰⁸

2.3. Dünya'dan Örnekler

Çalışmanın bu bölümünde, diğer bazı ülkelerdeki sorunlu kredilerin çözüm yöntemleri ve varlık yönetim şirketi yapılanmaları incelenecektir. Bu konuda oluşan Türkçe yazılmış literatür incelendiğinde bazı batılı ülkelerdeki uygulamaların analiz edildiği görülmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Meksika, Tayland, İsveç ve Güney Kore'deki sorunlu kredi çözümleme yöntemleri incelenmiş olup çalışmamızda bunlardan farklı olarak nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ya da ülkedeki bankacılık sistemi ağırlıklı olarak faizsiz bankacılık kurumları tarafından oluşturulan ülkelerin finansal sistemlerine ve sorunlu kredileri tasfiye yöntemlerine değinilecektir. Özellikle daha önce hiçbir çalışmada rastlanmamış olan İran, Mısır ve Pakistan'daki sorunlu kredi çözümleme süreçlerinin yanı sıra Malezya ve Endonezya'daki sorunlu kredilerin çözümleme yöntemleri analiz edilecektir. Bu kapsamda araştırmamızda ortaya konacak özgün modele yönelik değerlendirme ve karşılaştırma imkânı bulunabilecektir.

2.3.1. İran

Bankacılık tarihi, 1888'de İngilizler eliyle kurulan İran İmparatorluk Bankası ile başlayan İran'da bir sonraki girişim Ruslar tarafından gerçekleştirilmiş ve Rus Kredi ve Kalkınma Bankası kurulmuştur. İlk yerli sermayeli devlet bankası ise, 1925 yılında kurulmuş olan Pahlavi Ghoshoon olup banka bugün Bank Sepah ismi ile bankacılık

¹⁰⁷Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 107.

¹⁰⁸Oy – Tengiz, *Varlık Yönetim Şirketleri*, 133.

sektöründe aktif olarak devam etmektedir. Takip eden 1928 yılında da, 1931-1960 yılları boyunca kamu ticari bankasının yanı sıra merkez bankası faaliyetlerini de yürütmüş olan ve bugün de halen aktif olarak sektörde yer alan Bank Melli İran faaliyete başlamıştır¹⁰⁹

İslam devrimi öncesinde ülkede ciddi anlamda denetim altında olan ve Şah tarafından da önemsenen sektörler için kaynak oluşturmayı ana amaç edinmiş olan finans ve bankacılık sektörü, devrimi takip eden süreçte büyük bir değişim yaşamıştır. İran’da İslami finansal yapının da temelleri sayılabilecek bu hamle ve devam eden dönemde çıkarılan kanunlar ile ülkenin bütün bankacılık ve sigortacılık kurumları kamulaştırılmış ve 36 banka ile 16 tasarruf şirketinin oluşturduğu bankacılık sektörü zorunlu birleşmelerin sonucunda dokuz ayrı banka çatısı altında toparlanmıştır¹¹⁰.

Bugün İran finans ve bankacılık sektöründe, kamu sermayeli ticari bankalar, kamu sermayeli uzmanlaşmış bankalar, özel sermayeli bankalar, karz-ı hasen bankaları, çokuluslu bankalar ve banka dışı kredi kurumları olmak üzere altı ayrı tür toplam 36 tane finansal kurum faaliyettedir.¹¹¹

Bugün İran’daki finans sistemi, devrimi takiben İran İslam Cumhuriyeti Merkez Bankası olarak kurulan BANK MARKAZI JOMHOURI ISLAMI IRAN tarafından yönetilmektedir. Ülkede yaşanan İslam devriminden sonra finans ve bankacılık alanındaki düzenlemeler, devrim ilkelerini de yansıtacak şekilde düzenlenmiş ve 1979 tarihli Bankaların İdaresi ve Bankaların Kamulaştırılması Kanunlarına uygun olarak 1983 yılında Faizsiz Bankacılık kanunu uygulamaya konmuştur.¹¹²

İran Merkez Bankası koordinasyonu ve denetiminde yürütülen İran finansal sistemi, sektörlerle göre kullanılacak krediler için ve vadeli mevduatlara ödenebilecek kâr oranları için tavan oran uygulanmaktadır.¹¹³ Bu uygulamayla finansal kaynakların ülke kalkınmasında doğru şekilde kullanılmasının yanı sıra mevduat sahiplerinin yüksek gelir vaat eden finansal kuruluşların batması neticesinde oluşabilecek krizlerden uzak tutulması amaçlanmaktadır. Tüm bu denetim ve uygulamalara rağmen ülkedeki bankacılık sistemi ikili yapıdan arındırılmamıştır. Yapının bir tarafı bankalar tarafından

¹⁰⁹Asian Bankers Association (ABA), “ABA Position Papers on Experience on Iran in Islamic Banking” (E.T. 03 Kasım 2023).

¹¹⁰T.C. Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (TBTM), İran Bankacılık Sistemi, INSTEX ve NIMA Raporu, (2019), 1.

¹¹¹Central Bank of Iran (CBI), “Bank Supervision: Banks and Credit Institutions” (E.T. 04 Kasım 2023).

¹¹²Central Bank of Iran (CBI), “About Bank: General Information” (E.T. 04 Kasım 2023).

¹¹³Central Bank of Iran (CBI), “Monetary Policy: Banking Profit Rates” (E.T. 04 Kasım 2023).

oluşturulmuşken diğer tarafı düzensiz kredi ve finans kuruluşlarınca oluşturulmakta ve bu ikinci kanat, yüksek gelir vaat etmek suretiyle sektörün yaklaşık %25'i büyüklüğünde bir mevduatı kendilerine çekebilmektedir.¹¹⁴ Yardımlaşma amacıyla kurulan sandık yapılanması benzeri bu kurumların zaman içerisinde kredi verir ve kâr payı dağıtır bir yapıya bürünmesi, nihayetinde kâr payı ödemekten öte anaparayı ödeyemez hale gelen yapıda kaybolan 3,6 Milyar Dolar mevduat ülkede 2017 yılında yaşanan halk hareketlerini başlatmıştır.¹¹⁵

İran finans sistemindeki varlıklar da ülkemizdekine benzer bir sınıflandırmaya tabidir. Kalitelerine göre varlıklar, *Cari*, *Gecikmiş*, *Vadesi Geçmiş* ve *Şüpheli* olarak sınıflandırılmaktadır. Varlıkların kalitesini etkileyen etkenler vade, müşterinin finansal durumu ve ilgili endüstri veya faaliyet gösterilen alan şeklinde üçe ayrılmaktadır. Gecikme gün sayısı sıfır ila altmış gün arasında olan krediler *Cari* olarak sınıflandırılmış olup, gelecek dönemde ürün ve hizmetleri bakımından gelişmesi beklenen sektörlerde faaliyet gösteren müşterilerin finansal açıdan sorun yaşaması beklenmemektedir. Taksit günü üzerinden altmış gün ila yüz seksen gün geçmiş olan krediler *Gecikmiş* olarak sınıflandırılmaktadır ve büyüme potansiyeli sınırlı olan sektörlerde faaliyet gösteren müşterilerin finansal açıdan sorun yaşamasının muhtemel olduğu değerlendirilmektedir. Sürenin yüz seksen gün ila beş yüz kırk gün arasında olduğu gecikmeli krediler *Vadesi Geçmiş* olarak sınıflandırılır ve bu durgun olan sektördeki müşterinin yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği değerlendirilir. Gecikmenin beş yüz kırk günü aştığı krediler ise *Şüpheli* olarak sınıflandırılır ve bu sektörlerdeki müşterilerin herhangi bir ödeme yapmasının mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir.¹¹⁶

2011 yılı sonunda İran Merkez Bankası tarafından yayınlanmış olan Bankacılık Sistemi Para ve Kredi Denetim Politikaları yönetmeliği kapsamında gecikmedeki krediler için kredi veren kurumların müşterilerine yansıtıkları gecikme cezasını kredi kârından düşmeleri ve kalan kısmı terkin etmeleri mümkün kılınmaktadır. Bu uygulama, kredi

¹¹⁴İran Araştırmaları Merkezi (İRAM), “İran’da Paramızı İsteriz Protestoları” (E.T. 04 Kasım 2023).

¹¹⁵Anadolu Ajansı (AA), “İran’daki Protestolarda Kredi ve Finans Kurumları Mağdurlarının Etkisi” (E.T. 5 Kasım 2023).

¹¹⁶Guideline for Asset Classification of Credit Institutions (GACCI), Central Bank of Iran (2006), md. 2.1-2.2-2.3-2.4.

müşterisine sağlanan yapılandırma imkânı sonrasında tüm borcun ödemesi koşuluyla gecikmeyi aşan kısmın tahsili konusunu finansal kurumun uhdesine bırakmaktadır.¹¹⁷

İslam devriminin gerçekleşmesinden itibaren gecikmedeki krediler için para cezası uygulanmasının tartışıldığı ülkede tahsil edilemeyen krediler için takip ve tahsilât süreçlerini yürüten bir kurum bulunmamakla beraber borçlunun gerçek anlamda borcunu ödemesine mani olacak iflas vb. bir durumun tespiti halinde borcun silinmesi söz konusu olmaktadır.¹¹⁸

2.3.2. Pakistan

14 Ağustos 1947’de İngilizlerden bağımsızlığını ilan eden Pakistan’ın ilk milli bankası 1 Temmuz 1948’de Pakistan Devlet Bankası adıyla kurulmuş ve bu banka aynı zamanda merkez bankası faaliyetlerini de yürütmüştür. Ülkede bankacılığın gelişiminin teşviki amacıyla 1956 tarihinde yayınlanan Pakistan Devlet Bankası Yasası istenilenin aksine bankacılık sektöründe hukuksuz uygulamalara ve haksız rekabete yol açmış, karşılaşılan bu durum süreç içerisinde gerçekleştirilen reformlarla iyileştirilmeye çalışılmıştır. Süreçten beklenen olumlu sonuçların alınamamış olması neticesinde 1974 yılında ülkedeki bütün bankacılık kurumları devletleştirilmiştir. Devletleştirmeyi takip eden yıllar içerisinde Pakistan hükümetinin faizsiz bankacılık sektörünü sağlamlaştırma çabaları artmış ve 1979-1992 yılları arasında tekrar özel bankaların teşviki söz konusu olmuştur. Bu girişimler sonuç vermiş ve ülkede bankacılık sektörünün rekabetçi bir ortamda gelişimi sağlanabilmiştir.¹¹⁹

Pakistan hükümeti tarafından atılan adımlar sonucunda 2000’li yılların hemen başında, önceki yıllardan farklı olarak kademeli bir şekilde bankacılık sisteminde ikili sisteme geçiş yapılmıştır. Bu noktadan itibaren ülkede özel sektörün İslami banka kurmasına izin verilmiş, konvansiyonel bankaların İslami bankacılığa dair girişimlerinin önü açılmış ve faaliyette olan geleneksel bankalara da İslami bankacılık pencereleri yahut müstakil olarak İslami bankacılık şubeleri açma izinleri verilmiştir. Bu izinler

¹¹⁷Monetary, Credit and Supervisory Policies of the Banking System (MCSPBS), Central Bank of Iran (2011), 12, md.14.

¹¹⁸GACCI, md. 2-7.

¹¹⁹Ashfaq Ahmad vd., “Banking Developments in Pakistan: A Journey from Conventional to Islamic Banking”, European Journal of Social Sciences 17/1 (2010), 12-14.

neticesinde özel sektöre ait ilk İslami banka olan Meezan Bank 2002 yılında faaliyetlerine başlamıştır.¹²⁰

Pakistan hükümeti İslami finansı önemsemekte, bu alanda gelişme kaydedebilmek adına girişimler yapmaktadır. Bunlardan biri de İslami finans alanında 5 yıllık stratejik planlar hazırlamaktır. 2021 yılı Nisan ayında yayınlanmış olan ve 2021-2025 yıllarını kapsayan üçüncü İslami Bankacılık Sektörü Stratejik Planı yıllarını kapsayan plan ile sektördeki payı %17,3 olan İslami bankaların payını %30 seviyesine taşımak stratejik hedef olarak belirlenmiştir.¹²¹

2022 yılsonu itibariyle beş tanesi salt İslami banka ve on yedi tanesi İslami bankacılık şubesine sahip geleneksel bankadan oluşan İslami bankacılığın Pakistan bankacılık sektöründeki payı aktifleri bakımından %20,2 seviyesindeyken mevduatlar bakımından %22 seviyesindedir.¹²²

Pakistan Devlet Bankası'nca yayınlanan kanuni düzenlemeler bankacılık sektöründeki sorunlu kredilerin sınıflandırılması ve sorunlu kredilerle ilgili yapılması gerekenler konusunda rehber niteliğindedir. Pakistan bankacılık sektöründe sorunlu krediler gecikmede oldukları gün sayısına göre *Özellikle Bahsedilen Diğer Varlıklar, Standart Altı, Şüpheli* ve *Zarar* olarak dört kategoride sınıflandırılmaktadır. Bu krediler için ayrılacak karşılıklar ise kredinin kullandırıldığı işletmenin profiline ve kullandırıldığı sektöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir.¹²³

Rehberde belirtilen gecikme gün sayısı, işletme profili ve finansmanın kullandırıldığı sektöre göre ayrılacak karşılıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹²⁰Muhammad Bilal Zafar – Ahmad Azam Sulaiman, “Islamic Banking in Pakistan: Emergence, Growth and Prospects”, Growth and Emerging Prospects of International Islamic Banking, ed. Abdul Rafay (Amerika: IGI Global, Haziran 2020), 64.

¹²¹State Bank of Pakistan (SBP), Stratejik Plan for Islamic Banking Industry 2021-2025 (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2021), 8.

¹²²State Bank of Pakistan (SBP), Islamic Banking Bulletin (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022), 1.

¹²³World Bank Group (WBG), Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan (Washington: International Finance Corporation, 2022), 55-56.

Tablo 5: Gecikme Gün Sayısına Göre Kredi Sınıflandırması ve Ayrılacak Karşılık Tablosu - Pakistan

İhtiyati Düzenleme / Gecikme Gün Sayısı	90 Günden Fazla	180 Günden Fazla	365 Günden Fazla	548 Günden Fazla	730 Günden Fazla
Kurumsal ve Ticari Şirket	Standart Altı %25 Karşılık	Şüpheli %50	Zarar %100		
Finansmanları		Karşılık	Karşılık		
Küçük İşletme Finansmanları	Özellikle Bahsedilen	Standart Altı	Şüpheli %50	Zarar %100	
(50 kişiye kadar çalışan ve 150 Milyon PKR Ciro)	Diğer Varlıklar %10 Karşılık	%25 Karşılık	Karşılık	Karşılık	
OBI İşletme Finansmanları	Standart Altı %25	Şüpheli %50	Zarar %100		
(51-250 çalışan ve 150-180 Milyon PKR Ciro)	Karşılık	Karşılık	Karşılık		
Altyapı Proje Finansmanları	Özellikle Bahsedilen	Standart Altı	Şüpheli %50		Zarar %100
	Diğer Varlıklar %0 Karşılık	%25 Karşılık	Karşılık		Karşılık
Tarımsal Finansmanlar	Özellikle Bahsedilen		Standart Altı	Şüpheli %50	Zarar %100
	Diğer Varlıklar %0 Karşılık		%20 Karşılık	Karşılık	Karşılık
Kredi Kartları		Zarar %100 Karşılık			

Kaynak: World Bank Group (WBG), Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan, 2022, 193. (E.T. 15 Kasım 2023) – Yazar tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Pakistan bankacılık sektöründe sorunlu krediler için yeniden yapılandırma noktasında kredi kuruluşunun müşteri ile anlaştığı durumda “mark-up” ve ya “buy back” olarak adlandırılan sözleşmelere dayalı işlemler yapılmaktadır. Müşteri ile kredi kuruluşunun arasında farazi bir malın satımı ve bedelin müşteri hesabına geçilmesini takiben yine farazi bir geri satım neticesinde müşterinin vadeli olarak borçlandırılması şeklinde işlem yapılmaktadır. Yapılan farazi satış bedeli müşteri hesabına geçilerek gecikmedeki taksitler ödenir veya kredi kapatılır. Ticari müşteriler açısından süreç biraz daha farklı olup sürece dahil olan Yüksek Mahkeme tarafından atanacak iflas memuru yönetiminde şirket tasfiye edilir veya finans kurumu ile anlaşılması durumunda hazırlanan yeniden yapılandırma planının Yüksek Mahkeme ve Pakistan Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonunca onaylanması gerekir.¹²⁴

Bunun yanı sıra Pakistan’da da Türkiye’deki varlık yönetim şirketi benzeri yapılanmalar söz konusu olup sorunlu kredi çözümleme noktasında menkul kıymetleştirme ve bu şirketlere devir gibi seçenekler mevcuttur. Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketleri olarak adlandırılan bu kurumların faaliyet çerçevesi 2016 tarihli Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketleri Kanunu ile çizilmiş olup bu kurumların lisanslama ve tescil süreçleri Pakistan Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonu tarafından yürütülmektedir.¹²⁵ Pakistan Devlet Bankası’nca yayınlanmış kılavuza göre, sorunlu kredilerin bu kuruluşlara satış işlemi yalnızca tüm risk ve gelirleri ile geri dönülmez bir satış olmalı ve satışı takiben sorunlu krediler satan kredi kuruluşunun finansal tablolarından düşürülmelidir.¹²⁶ Kredi kuruluşları devrettikleri bu sorunlu kredilerin satış bedeli olarak tahvil, nakit ya da diğer vadeli ödeme araçları alabilmektedir.¹²⁷

22 Eylül 2000 tarihinde Pakistan Hükümetince yayınlanan yönetmelik çerçevesinde Kurumsal ve Sınaî Yeniden Yapılandırma Kurumu faaliyete başlamıştır. Kurumun amacı, finans kurumları ve bankaların sorunlu alacaklarını ve bazı diğer varlıklarını devir alarak yönetmek, rehabilite etmek veya elden çıkarmak suretiyle kamunun faydasına da olacak şekilde çözümler sunarak zorda kalmış işletmelere ve sektörlerle destek olarak ulusal anlamda bir finansal iyileşme sağlayabilmektir. Yönetim kurulunda

¹²⁴ WBG, Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan, 106-107.

¹²⁵ Guidelines - Transfer and Assignment of Non-Performing Assets to the Corporate Restructuring Companies (GTANACRC), State Bank of Pakistan (2020), md.1.

¹²⁶ GTANACRC, md. 4.

¹²⁷ GTANACRC, md. 5.

özel sektör bankalarından dört ila sekiz kişinin yanı sıra devlet görevlileri ve bürokratların da yer alacağı bu kuruma Pakistan maliye bakanı başkanlık etmektedir.¹²⁸ Bankaların kamunun kontrolünde faaliyet gösterdiği dönemlerde yine kamu sermayesiyle kurulmuş olan yeniden yapılandırma kurumuna bir alternatif olması adına 2016 yılında Pakistan Kurumsal Yeniden Yapılandırma Şirketi kurulmuştur. Bu yapının yönetiminde ise Pakistan'ın en büyük on özel sektör sermayeli bankasının yöneticileri ile alanında tecrübeli üç bağımsız yönetici yer almaktadır.¹²⁹

Pakistan'da, sorunlu alacak yönetimi alanında tahsilât ve yapılandırma çözümleri sunabilecek kurum sayısı ve yaygınlığı yeterli seviyede değildir. Genellikle kredi kartı ve bireysel kredi dosyaları ile ilgilenilmektedir. Diğer yandan kurumsal ve ticari şirketlerin sorunlu kredileri noktasındaysa çok daha kısıtlı bir rol oynamaktadırlar. Pakistan'da bu konudaki hukuki süreçler, özellikle kredi borçlularının karşı dava hakkı ile zaman aşımı sürelerini doldurmaya çabalaması, tapu kayıtlarının düzensiz tutulması hatta bazı durumlarda üzerinde oynanmış belgelerin ortaya çıkması gibi sebeplerle uzun süreler almakta ve yüksek maliyetlere yol açmaktadır.¹³⁰

Sonuç itibariyle Pakistan'da alınan önlemler ve hayata geçirilen uygulamalar neticesinde 2022 yılsonu itibariyle takipteki brüt alacakların toplam kredilere oranı %2,6 seviyesinde gerçekleşmiştir.¹³¹ Aynı dönemde küresel İslami finans piyasalarındaki takipteki alacakların toplam kredilere oranının 2,5 olduğu düşünüldüğünde Pakistan uygulamalarının başarılı olduğu söylenebilir.¹³²

2.3.3. Mısır

İslami finans açısından tarihte önemli bir yere sahip olan Mit Ghamr Tasarruf Bankası'nın 1963 yılında kurulmuş olması ile ülkenin İslami bankacılık serüveni başlamış, Faisal İslami Bankası'nın 1974 yılındaki kuruluşu ile daha da sağlamlaşmıştır. Ne var ki ülkenin o dönemki Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın 1981 yılında öldürülmesi sonrası ülkede İslam karşıtı hareketler güçlenmiş ve neticesinde ülkenin İslami finansa dair daha ileri adımlar atılması engellenmiştir. Ülkenin İslami finans sisteminin yeniden

¹²⁸The Corporate and Industrial Restructuring Corporation Ordinance (CIRCO), Pakistan Ministry of Law and Justice, (2000), md.6.

¹²⁹Pakistan Corporate Restructuring Company Limited (PCRCL), "Home", (E.T. 22 Kasım 2023).

¹³⁰WBG, Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan, 113-114.

¹³¹State Bank of Pakistan (SBP), *Islamic Banking Bulletin*(Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022), 4.

¹³²Islamic Financial Services Board (IFSB), *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023* (Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023), 23.

toparlanması 2000’li yılların başlarında gerçekleşebilmiştir, tüm çabalara rağmen bankacılık sektörü içerisindeki İslami bankacılık payı 2009 yılında ancak %4 seviyesine gelebilmiştir. Cumhurbaşkanı olarak başa gelen Muhammed Mursi döneminde yeniden canlanmaya başlayan İslami finans sistemi, Mursi’nin iktidardan indirilmesi sonrası tekrar duraklama dönemine girmiştir.¹³³

Ülkede bankacılık sistemi, 1958 yılında faaliyete başlamış olan Mısır Merkez Bankası tarafından yönetilmektedir. Mısır Merkez Bankası, bir yandan merkez bankası sıfatıyla para politikaları, rezervler, ödeme sistemleri, iç ve dış borç yönetimi konularında otorite konumundayken¹³⁴ diğer yandan bünyesinde bulundurduğu Bankacılık Dairesi Başkanlığı eliyle bankalar için lisanslama, faaliyetleri izleme, düzenleme ve denetleme gibi işlevleri yerine getirmektedir.¹³⁵

Ülkede, Mısır Merkez Bankası ile aynı dönemde kurulmuş ve halen aktif olarak faaliyet gösteren üç banka mevcut olup 1975-1982 yılları arasında da pek çok banka faaliyete başlamıştır.¹³⁶ 2022 yılsonu itibariyle Mısır’da 37 banka faaliyetlerine devam etmektedir.¹³⁷

1970’lerdeki serbest politikalar neticesinde ilerleme gösteren Mısır bankacılık sektöründe daha belirgin bir düzenleme ve denetimin uygulamaya konulması için 1975 yılında bütün bankacılık sistemi üzerinde etkili ve sınırları belirleyen bir bankacılık kanunu çıkarılmıştır. Kanun kapsamında üç farklı banka tipi tanımlanmıştır. Mevduat toplayan ve çeşitli alanlarda finansman sağlayan Ticari Bankalar, teşvik esaslı ve uzun vadeli yatırımlara ve dış ticaret işlemlerine odaklanmış olan İşletme ve Yatırım Bankaları ve belirli bir alana odaklanacak şekilde çalışacak Uzmanlaşmış Bankalar olarak tanımlanmıştır. Mülkiyet açısından da devlet bankaları, özel bankalar veya ortak girişim bankalarının yanı sıra yabancı bankalar olarak ayrılmıştır. Bütün ihtisas bankaları kamu bankası olup endüstri ve tarım alanında kalkınmayı sağlamanın yanı sıra gayrimenkul alanında da uzun vadeli kredi işlemlerini gerçekleştirmektedir.¹³⁸

¹³³Walid S. Hegazy - Hussein M. Azmy, “Egypt – The Islamic Finance Industry’s Growth, Challenges and Framework”, The Islamic Finance Handbook: A Practitioner’s Guide to the Global Markets, ed. Sasika Thiagaraja vd. (Singapur: Wiley, 2014), 121.

¹³⁴Central Bank of Egypt (CBE), “About CBE” (E.T. 08 Ocak 2024).

¹³⁵Central Bank of Egypt (CBE), “Financial Stability, Licensing” (E.T. 08 Ocak 2024).

¹³⁶Central Bank of Egypt (CBE), “Financial Stability, Licensing, Banks List” (E.T. 08 Ocak 2024).

¹³⁷Statista, “Financial Institutions” (E.T. 08 Ocak 2024).

¹³⁸Alaa El-Shazly, “Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt”, Topics in Middle Eastern and African Economies 3 (September 2001), 2.

Ülkedeki bankacılık sisteminde sorunlu krediler gecikme gün sayılarına göre üç sınıfa ayrılmakla birlikte bu krediler için ayrılacak karşılıklar da yine gecikme gün sayısına göre değişmektedir. Gecikme gün sayısının doksan günü aştığı krediler Standart Altı olarak sınıflandırılmakta ve bu krediler için %20 oranında karşılık ayrılması zorunlu tutulmaktadır. Gecikme gün sayısı yüz seksen günü aşan krediler Şüpheli Borç sınıfındadır ve bunlar için %50 oranında karşılık ayrılmaktadır. Üç yüz altmış günden daha fazla bir sürede gecikmede olan krediler Kötü Borç sınıfındadır ve bunlar için ayrılması gereken karşılık tutarı %100'dür. Gecikmeye giren ve bu sınıflandırmalara tabi olan kredilerin faiz tahakkukları askıya alınır ve ilgili bankanın mali tablolarında bu durum ifade edilir.¹³⁹

Ülkedeki finansal sistemin sağlamlığını arttırmak ve istikrarı sağlamak adına atılan bu adımlar neticesinde ilerleme kaydedildiği görülmüş, 1996 yılında %14,7 olan sorunlu kredilerin oranı 1999 yılında %11,7 seviyesine düşmüştür.¹⁴⁰

Mısır Merkez Bankasıncı uygulanan sıkı takip ve karşılık politikaları yıllar içerisinde daha da iyi sonuçlar vermiş ve 2022 yılsonu itibariyle sorunlu kredilerin bankacılık sektöründeki toplam krediler içerisindeki payı %3,4 olarak gerçekleşirken aynı dönemde karşılıkların gecikmedeki kredileri kapsama oranı %96,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.¹⁴¹

Mısır Merkez Bankasıncı 14 Aralık 2021 tarihinde yayınlanan genelgede, kredi verilecek müşterilerin ilgili bankalar tarafından çok ciddi bir değerlendirmeden geçirilmesi ve aynı zamanda bankaların kredi komitelerinde görev alacak kişilerin yetkin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Kredi ödemelerinde gecikmeye düşen ve sorunlu kredi sınıflandırmalarına tabi olan müşterilere yapılandırma yapılması tavsiye edilir. Her durumda beklenen iyileşmenin sağlanamadığı durumda ise varsa teminatların nakde dönülerek kredinin tasfiye edilmesi istenir. Teminatları aşan bir borç yükü durumunda ise hukuki takip süreçlerinin sıkı tutulması tavsiye edilir. Tüm çabalara rağmen borcun tamamen tahsil edilemediği kredilerin takip süresi üç yılı aştığı

¹³⁹El-Shazly, "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt", 6.

¹⁴⁰El-Shazly, "Incentive-Based Regulations and Bank Restructuring in Egypt", 6-7.

¹⁴¹Central Bank of Egypt (CBE), Economic Review Volume 63 No:2 2022/2023 (Egypt: Central Bank of Egypt, 2023), 6.

durumlarda bankanın yönetim kurulunun da onayı ile kredi borcunun silinmesi mümkündür.¹⁴²

2.3.4.Endonezya

Endonezya’da ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1945 yılına kadarki bankacılık süreçleri Hollandalı şirketlerce yürütülmüştür. Hollanda’nın ülke üzerindeki hegemonyasının en belirgin göstergesi olan De Javache Bank 1951 yılında millileştirilmiş ve takip eden süreçte merkez bankası faaliyetlerini yürütmesi amacıyla 1 Temmuz 1953 yılında Bank Indonesia kurulmuştur. 1963 yılında tüm kamu bankalarının tek çatı altında Bank Negara Indonesia adıyla birleştirilmesi sonrası Bank Indonesia’nın merkez bankası faaliyetleri ve kalkınmaya yönelik işlemleri dışında kredi verme yetkileri sonlandırılmıştır. Bank Indonesia’nın denetim ve düzenlemeye yönelik yetkileri 2011 yılında kurulan Endonezya Finansal Hizmetler Otoritesi’ne devredilmiştir.¹⁴³

Endonezya bankacılık sistemindeki bankalar ticari ve kırsal olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Ticari bankaların ulusal ödemeler sistemi aracılığıyla işlem yapabilme ve tüm bankacılık operasyonlarını yapabilme yetkisine karşın kırsal bankaların ulusal ödeme sistemiyle bağı bulunmaması ve sınırlı bankacılık faaliyetleri gerçekleştirebilme yetkisi bu iki banka türü arasındaki en belirgin ayrımdır. Operasyonel anlamda ise bankalar şeriata dayalı işlem yapanlar ve şariat dışı ticari bankalar şeklinde ayrılmaktadır.¹⁴⁴

Müslüman nüfusun yoğunluğu bakımından ilk sırada yer alan ülkede İslami finansın başlangıcı Bank Muamalat Indonesia’nın 1992 yılındaki kuruluşuyla başlamıştır.¹⁴⁵ Bank Indonesia tarafından İslami finansın gelişmesi adına Endonezya’da İslami Bankacılığın Gelişim Politikası adıyla 2002 yılında ortaya konan yol haritasını takiben 2008 yılında İslami Bankacılık Pazarının Geliştirilmesine Yönelik Büyük Strateji Belgesi ile atılması beklenen somut adımlar belirtilmiştir.¹⁴⁶ Aynı yıl içinde, kuruluş ve işleyiş şartları, faaliyet çerçevesi ve yetkileri Bank Indonesia tarafından belirlenmiş olan

¹⁴²Circular Dated 14 December 2021 Regarding NPLs Write-off Framework (NPLWoF), Central Bank of Egypt (2021), md. 1-4.

¹⁴³Bank Indonesia (BI), “History of Bank Indonesia” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁴⁴Bank Indonesia (BI), “Banking Overview” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁴⁵State Bank of Pakistan (SBP), Islamic Banking Bulletin September 2019 (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2019), 8.

¹⁴⁶Otoritas Jasa Keuangan (OJK), “About Sharia” (E.T. 11 Ocak 2024).

İslami Bankacılık Komitesi, ülkedeki İslami bankaların işlemlerine yönelik fetva verme yetkisi ile faaliyetlerine başlamıştır.¹⁴⁷

2022 yılsonu itibariyle ülkenin bankacılık sisteminde 106 adet ticari, 1.441 adet kırsal banka bulunmaktadır. Sayılarının çokluğuna karşın yetkilerinin sınırlı olması nedeniyle kırsal bankaların ülkedeki sektör payı %1,5 olup sektörün %98,5'ini ticari bankalar oluşturmaktadır.¹⁴⁸ Operasyonel yetkiler açısından değerlendirildiğinde, 13 İslami banka ticari banka sıfatı ile faaliyet gösterirken İslami bankacılık penceresi bulunan 20 adet konvansiyonel ticari banka mevcuttur. Toplamda ülkede sektör payı %7 olan İslami bankacılığın %4,2'lik kısmı direkt İslami banka olan ticari bankalara aitken %2,3'lük kısmı ise İslami bankacılık penceresi olarak faaliyet gösteren bankalara aittir. Kalan yaklaşık %0,5'lik pay ise 167 adet İslami Kırsal Bankaya aittir.¹⁴⁹

Ülkedeki bankacılık içerisindeki oldukça küçük paylarına rağmen kırsal bankalardaki sorunlu kredi oranı ticari bankalara göre oldukça yüksektir. 2022 yılsonu itibariyle kırsal bankalardaki sorunlu kredilerin toplam kredilerine oranı %7,89 iken¹⁵⁰ ticari bankalarda bu oran aynı dönem için %2,44 seviyesindedir.¹⁵¹ Konuya İslami bankalar açısından bakılırsa ticari bankalar içerisindeki İslami bankaların sorunlu kredilerinin toplam kredileri içerisindeki payı %2,35 olup İslami pencere bankacılığı yapan ticari bankalarda bu oran %2,23 seviyesindedir.¹⁵² Aynı dönemde İslami kırsal bankaların sorunlu kredilerinin toplam krediler içerisindeki oranı ise %6,46 olarak gerçekleşmiştir.¹⁵³

Endonezya'da sorunlu krediler *Cari, Özel Not Altında, Standart Altı, Şüpheli ve Zarar* şeklinde beş ayrı sınıflandırmaya tabidir.¹⁵⁴

Bank Indonesia eliyle 27 Şubat 2004 yılında kurulmuş olan PT Perusahaan Pengelola Asset (Persero) isimli ulusal varlık yönetim şirketi, ülkedeki sorunlu kredilere dair süreçleri yönetmektedir.¹⁵⁵ Daha önce bu görevleri yerine getirmek üzere kurulmuş olan

¹⁴⁷ Sharia Banking Committee, (SBC), Bank Indonesia (2008), No. 10/32/PBI/2008, md. 4-5.

¹⁴⁸ Otoritas Jasa Keuangan (OJK), Indonesia Banking Statistic Januari 2023 (Mart 2023), 11.

¹⁴⁹ Otoritas Jasa Keuangan (OJK), Sharia Banking Statistic Januari 2023 (Mart 2023), 16.

¹⁵⁰ OJK, Indonesia Banking Statistic Januari 2023, 110.

¹⁵¹ Bank Indonesia (BI), Indonesia Financial System Statistic Period March 2023 (Mart 2023).

¹⁵² OJK, Sharia Banking Statistic Januari 2023 (Mart 2023), 14, 15.

¹⁵³ OJK, Sharia Banking Statistic Januari 2023 (Mart 2023), 112.

¹⁵⁴ The Quality Rating of Assets of Commercial Banks Conducting Business Based on Sharia Principles, (QRACBCBBSP), Bank Indonesia (2006), No. 8/21/PBI/2006, md. 9/2.

¹⁵⁵ PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), "Public Information Available at Any Time" (E.T. 11 Ocak 2024).

Indonesian Bank Restructuring Agency – IBRA, yerini PPA’ya bırakmıştır. Bununla birlikte PPA’nın etkinliğini arttırmak üzere bazı diğer kamu iktisadi teşebbüsleri de kuruma devredilmiştir.¹⁵⁶PPA, bankalar için sorunlu kredilerin yönetimi süreçlerinin yanı sıra ülkedeki kamu iktisadi teşebbüsleri için de danışmanlık ve sermaye desteği faaliyetlerini yürütmektedir.¹⁵⁷PPA, bankaların sorunlu kredilerinin finansal, operasyonel ve yasal açılardan değerlendirdikten sonra bu varlıkları devralır, bunları menkul kıymetleştirir ve ikincil piyasalardan elde ettiği finansmanlarla da devraldığı varlıklar için bankalara ödeme yapmaktadır.¹⁵⁸

2.3.5. Malezya

Malezya’da bankacılık faaliyetleri, bölgedeki İngilizlerin yoğun ticari faaliyetlerinin bir sonucu olarak 1867 yılında Penang bölgesinde kurulmuş olan ticaret bankası ile başlamıştır ki o banka bugün HSBC adıyla bilinen uluslararası bankanın bölge ofisi olarak hizmet vermekteydi. Benzer şekilde bugün Standart Chartered adıyla bilinen bankanın bölge ofisi de 1875 yılında Chartered Bank adıyla bölgede bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. 1884 yılında Hong Kong Bank’ın kurulmasıyla devam eden süreçte farklı bankalar faaliyete başlamış ve ticari gelişmelere paralel olarak bankacılık faaliyetleri de gelişme göstermiştir.¹⁵⁹

Günümüzde Malezya bankacılık sisteminde merkezde yer alan Bank Negara Malaysia (Malezya Merkez Bankası) 26 Ocak 1959 tarihinde kurulmuştur. Ülkenin bütün finans organizasyonları üzerindeki düzenleme ve denetleme yetkileri, gerek bizzat gerekse kurduğu iştirakler aracılığıyla Malezya Merkez Bankası’nın kontrolündedir.¹⁶⁰

Malezya’daki İslami finans hareketleri ise 1983 yılında İslami Bankacılık Kanunu’nun yürürlüğe girmesini takiben Bank İslam Malaysia Berhad’ın kuruluşu ile başlamıştır. Birbiri ardına kurulan İslami finans piyasası kurumları ve İslami finansın serbestleşmesi neticesinde İslami bankacılık alanında ülkede hızlı gelişmeler gözlemlenmiştir.¹⁶¹ Şer’i

¹⁵⁶PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), “Milestone” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁵⁷PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), “Three Pillars of PPA” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁵⁸PT Perusahaan Pengelola Asset (PPA), “Banking Non-Performing Loan (NPL) Management” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁵⁹The Association of Banks in Malaysia (ABM), “History of the Banking Industry in Malaysia” (E.T. 11 Ocak 2024).

¹⁶⁰Bank Negara Malaysia (BNM), “Introduction” (Erişim 15 Ocak 2024).

¹⁶¹State Bank of Pakistan (SBP), Islamic Banking Bulletin October-December 2021 (Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022), 9.

Danışma Konseyi'nin kurulması, ülkede İslami finans adına atılmış en önemli adımlardan biridir. 1997 yılı Mayıs ayında faaliyetlerine başlayan kuruluşun aldığı kararlar ülkede İslami finans alanındaki kuruluşlar için referans niteliğindedir. Kurum aynı zamanda İslami finansal ürünler ve faaliyetlerin uçtan uca şer'i hükümlerle uyumlu olmasını sağlamak adına yönlendirmelerde bulunmaktadır.¹⁶²

Malezya bankacılık sektöründe 17 İslami banka, 26 ticari banka ve 10 yatırım bankası faaliyet göstermektedir.¹⁶³ 2022 yılsonu verilerine göre İslami bankaların bankacılık sektöründeki payı %31 seviyesindedir.¹⁶⁴ Dijital bankalar dahil tüm finansal kuruluşların dahil olduğu ülkenin finans sisteminde, 2022 yılsonu itibariyle bankalardaki sorunlu kredilerinin toplam kredilere oranı %1,7 seviyesindedir.¹⁶⁵

Malezya bankalarının sorunlu kredileri 1998-2005 yılları boyunca kamu sermayesi ile kurulmuş olan Danaharta adıyla bilinen ulusal varlık yönetim şirketince yönetilmiştir. Ülke ekonomisinin yüksek büyüme oranları ile genişlediği bir dönem olan 1988-1996 yılları arasında %2,2 olan sorunlu kredilerin oranı, dönemin sonunda ortaya çıkan Asya Finansal Krizi sonrasında 1998 yılı Ağustos ayı itibariyle %11,4 seviyesine ulaşmıştır. Kötü gidişata dur demek amacıyla hükümet tarafından atılan adımlardan biri olan Ulusal Ekonomik İyileştirme Planı çerçevesinde ülkedeki sorunlu kredilerin yönetimi için ulusal varlık yönetim şirketi olarak 1998 yılında Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (Danaharta) kurulmuş, akabinde süreci sağlamlaştırmak amacıyla Kurumsal Yeniden Yapılandırma Konseyi de aynı yıl içerisinde faaliyete geçirilmiştir. Sorunlu kredileri bankalardan devralan Danaharta, iyileştirme, yeniden yapılandırma, teminat değerlendirmesi ve özel yönetim dahil bütün imkânları kullanarak yürüttüğü sürecin sonunda tahsilâtın sağlanamadığı hallerde ilgili dosyaların ihale ile satışı söz konusuydu.¹⁶⁶ Kurulduğu günden itibaren başarılı işlere imza atan Danaharta yerini 31 Aralık 2005 tarihinde, Malezya Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermek ve sorunlu kredilerin yönetiminin yanı sıra daha kapsamlı başka bazı görevleri de üstlenmek üzere kurulan Prokhas Sdn Bhd şirketine bırakmıştır.¹⁶⁷

¹⁶²Bank Negara Malaysia (BNM), "Sharia Advisory Council" (E.T. 15 Ocak 2024).

¹⁶³Bank Negara Malaysia (BNM), "FSP Directory" (E.T. 15 Ocak 2024).

¹⁶⁴Islamic Financial Services Board (IFSB), Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023 (Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023), 23.

¹⁶⁵Bank Negara Malaysia (BNM), Monthly Highlights & Statistics in December 2022 (31 Ocak 2023).

¹⁶⁶Mallory Dreyer, "Malaysia: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad", The Journal of Financial Crises 3/2 (Haziran 2021), 454-458.

¹⁶⁷Prokhas, "Prokhas: An Overview" (E.T. 17 Ocak 2024).

Sorunlu krediler ve finansal danışmanlık alanlarında faaliyetlerde bulunacak olan Prokhas bünyesinde kurumsal krediler, bireysel krediler ve kaynak yaratma konusuna odaklanmış olan Syarikat Jaminan Kredit Perumahan Berhad, Syarikat Jaminan Pembiayaan Perniagaan Dana Infra Nasional Berhad isimli finans kuruluşları da yer almıştır.¹⁶⁸ Malezya’da bankacılık sistemindeki sorunlu kredilerin satışı ile ilgili önem arz eden iki husus söz konusudur. Bunlardan ilki, kredilerin varlık yönetim şirketine satışının söz konusu olduğu durumlarda satışın yapılacağı varlık yönetim şirketinin ortaklığının %51 oranında yerli olması, ikincisi ise satış işleminin geri dönülmez olarak gerçekleştirilerek sürecin tamamlanmasıdır.¹⁶⁹

2.3.6. Değerlendirme

Çalışmanın konusuna paralel olarak karşılaştırma imkânı sunması adına hem sosyolojik hem de ekonomik açıdan ülkemizle benzer noktaları bulunan ülkeler olan İran, Pakistan, Mısır, Endonezya ve Malezya’da sorunlu kredilerin çözümlenme yöntemleri incelenmiştir.

Öncelikle, incelenen ülkelerin bankacılık sistemi içerisindeki İslami bankacılık payına bakıldığında 2023 yılı itibarıyla İran’da %100, Malezya’da %31, Pakistan’da %20, Endonezya’da %7 ve Mısır’da %4,5 oranında pay aldığı görülmektedir.¹⁷⁰ Aynı dönemde ülkemizdeki faizsiz bankacılığın toplam bankacılık içerisindeki payı %8,4 olarak gerçekleşmiştir.¹⁷¹ Bu açıdan değerlendirildiğinde ülkemizin İslami bankacılık alanında biraz daha gelişim göstermeye ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Ülkelerdeki bankacılık sistemleri incelendiğinde, İran’da bankacılık alanında merkezi bir otorite bulunmakla birlikte bilinen anlamdaki bankacılığın yanı sıra yüksek getiri vadeden banka dışı kurumların da sistemde yer aldığı görülmektedir. Diğer ülkelerdeki kredi vermeye yetkili kuruluşlar merkezi otorite tarafından sıkı bir şekilde denetlenmekte ve katı kuralların uygulandığı görülmektedir. İran, ülkedeki İslami rejim ve bankacılık sisteminin tamamının faizsiz sistem üzerine kurulu olması dolayısıyla ayrıca bir İslami bankacılık otoritesi kuruma ihtiyaç duyulmamışken Endonezya ve

¹⁶⁸Prokhas, “Links” (E.T. 17 Ocak 2024).

¹⁶⁹Guidelines on the Disposal/Purchase of Non-Performing Loans by Banking Institutions (GDPNPL), Bank Negara Malaysia (2005), 135.

¹⁷⁰Islamic Financial Services Board (IFSB), Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023 (Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023), 23.

¹⁷¹TKBB, “Banka ve Sektör Bilgileri” (E.T. 20 Nisan 2024)

Malezya’da ayrı bir otorite kuruluş tarafından İslami bankacılık faaliyetleri düzenlenmektedir ki bu açıdan bu iki ülkenin ülkemize benzerliği söz konusudur. Pakistan ve Mısır’da ise İslami bankacılık sektörü, ülkenin merkez bankaları tarafından düzenlenmektedir. İran’da başka bir seçenek bulunmaması sebebiyle sistemin tamamı İslami bankacılık üzerine kurulu bulunması bir yana, incelenen ülkeler arasında milli sermayeli merkez bankasının kuruluşunu en geç gerçekleştirmiş olan Malezya’nın bugün en yüksek İslami bankacılık payına sahip olduğu dikkat çekmektedir.

İncelenen ülkelerin sorunlu kredilerin çözümü açısından uygulamalarına bakıldığında İran’da da ülkemizdekine benzer şekilde kredilerin gecikme gün sayılarına göre tahsil imkânı bakımından bir sınıflandırmaya tabi olduğu, kredi takip süreçlerinde hukuki yolların izlendiği ve kredi kullanan kişinin iflas ya da başka bir sebeple gerçekten borcu ödeyemeyeceği anlaşıldığı durumda borcun silindiği görülmektedir. Mısır’daki uygulamalara bakıldığında da benzer şekilde krediler için tahsil kabiliyeti bakımından bir sınıflandırma bulunduğu, kredinin sorunlu hale gelmemesinin daha çok önemsendiği ve merkezi otorite tarafından kredi tahsis süreçlerinin daha sıkı tutulması yönünde tavsiyelerinin bulunduğu görülmektedir. Sorunlu hale gelen krediler için ise yapılandırma seçeneklerinin mevcut olduğu ve borcun tahsilinin 3 yılı aştığı durumlarda borcun silindiği ve banka bilançosundan düşüldüğü görülmektedir. Pakistan, Endonezya ve Malezya’daki kredilerin de benzer şekilde gecikme gün sayılarına göre kategorize edildiği bir sınıflandırma mevcuttur. Ayrıca bu üç ülkede ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerine benzer yapılar mevcut olup sorunlu kredilerin finans kurumları tarafından bu kuruluşlara devri ve bu kuruluşların da kendilerine devredilen sorunlu kredileri menkul kıymetleştirerek çözümleme yoluna gittiği görülmüştür.

Tüm bu bilgiler ışığında, incelenen ülkelerdeki uygulamaların ülkemizdeki uygulamalara benzerlik gösterdiği söylenebilir. İran ve Mısır’da yapılandırma ve hukuki takip süreçleri sonrası borcun silinmesi, ülkemizdeki borcun terkin edilmesi uygulamasına benzerlik göstermektedir. Pakistan, Endonezya ve Malezya’daki sorunlu kredileri için yapılandırma çözümlerinin yanı sıra sorunlu kredi çözümleme kurumlarının varlığı, ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerine benzerlik göstermektedir. Buradan hareketle, sorunlu kredilerin çözümü açısından Müslüman ülkelerin öncelikle yapılandırma seçeneklerini değerlendirdiği, sonrasında borcu çözümleme kurumlarına devrettiği görülmekte, ülkemizin de buna benzer uygulamalar ile Müslüman ülkelerle

benzeştiği görülmektedir. Ancak uygulamaların en detaylı olduğu Malezya örneğine bakıldığında ölkemizde katılım bankalarına hizmet verecek çözümleme kuruluşlarının daha detaylı ve uzman bir bakış açısıyla hareket etmesi, bireysel ve kurumsal krediler için ayrışması ve sorunlu kredinin menkul kıymetleştirilmesi aşamasında daha fazla seçenek üretmesi gerektiği söylenebilir. Hâlihazırda finansal sistemde yer alan VYŞ'lerin özellikle katılım bankacılığının hassasiyetinde olmaması, hem sistemde yeni bir yapıya hem de bu yapının mevcut yapıdan sadece süreç bakımından değil ürün ve hizmetler bakımından da mevcut uygulamalardan ayrışması ihtiyacını ortaya koymaktadır.

2.4. Literatür Taraması

Çalışmanın bu bölümünde, varlık yönetim şirketlerini, bankaların sorunlu kredilerini çözümleme yöntemlerini, özellikle katılım bankalarının sorunlu kredileri çözümleme yöntemleri ve varlık yönetim şirketleri ile olan ilişkilerini konu alan yerli ve yabancı çalışmalar derlenmiştir.

Öznur Ak, 2023 tarihli Türkiye'deki Katılım ve Konvansiyonel Bankalarındaki Takipteki Kredileri Etkileyen Faktörlerin Kantil Regresyon Analizi ile Karşılaştırılması isimli doktora tez çalışmasında, konvansiyonel bankalar ile katılım bankalarındaki bankaya özgü ve makroekonomik faktörlerin takipteki krediler üzerindeki etkisini karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Banka büyüklüğünün katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar için takipteki krediler üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu tespiti ortaya konulmuş olmakla birlikte her iki banka için de takipteki kredileri etkileyen değişkenlerin etki yönleri bakımından anlamlı bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir.

Mustafa Dereci, 2022 tarihli Katılım Bankalarında Gecikmiş Alacakların Yönetimi Ve Yeniden Yapılandırma isimli doktora tez çalışmasında katılım bankalarının tahsis ettiği kredilerden geri tahsil edilemeyenler için uyguladıkları süreç ve prosedürler ile tahsili gecikmiş alacakların banka finansalları üzerine olan etkilerini Altman Z Skorundaki değişimin panel veri analizi ile test edilmesi yöntemi ile incelemiştir. İnceleme neticesinde elde edilen bulgular ışığında, katılım bankalarının yapılandığı sorunlu krediler için ilgili firmalara danışmanlık hizmeti vermesini ve/veya finansal zorluk

içerisine giren kredili müşterilerine sermaye desteği sunabilecek yapılandırma harici çözümler üretilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Ümit Dağlı, 2022 tarihli Türkiye’deki Varlık Yönetim Şirketlerinin İşleyişi ve Dünyadaki Örnekleri ile Karşılaştırılması isimli yüksek lisans tezinde Tayland, Malezya, İsveç, Endonezya, Güney Kore, ABD ve Meksika’daki varlık yönetim şirketleri uygulamalarını incelemiş ve ülkemizdeki uygulamalar ile karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ülkemizdeki varlık yönetim şirketleri ile incelenen ülkelerdeki varlık yönetim şirketlerinin işleyişlerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Ve ülkemizde, bankaların varlık yönetim şirketlerine devrettiği kredilerin yanı sıra neden bütün sorunlu kredilerini devretmediğine dair meselenin araştırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Pınar Kekeç Yaman, 2022 tarihli “Alacak Yönetiminde Sorunlu Krediler ve Varlık Satışlarının Tahsilât Performansına Etkisi” isimli doktora tez çalışmasında 2010-2020 yılları arasındaki verileri kullanarak bankaların sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satmasının hem bankaların hem de varlık yönetim şirketlerinin mali tablolarına yansımalarını ve kârlılıkları üzerindeki etkilerini panel veri analizi yöntemi ile incelemiştir. Çalışma sonunda, takipteki kredilerin bankalar açısından net kar marjı, aktif karlılık ve özsermaye karlılığını, sermaye yeterlilik rasyosunu anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Bankalardan aldıkları takipteki krediler dolayısıyla varlık yönetim şirketleri için de benzer tespitlerde bulunulmuştur.

Ferdi Demir’in 2021 yılında doktora tezi olarak ortaya koyduğu “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kâr Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Bir Analiz” isimli çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin kâr yönetim uygulamaları modeller oluşturularak ve kâr yönetimine yönelik uygulamaların varlığı panel regresyon analiziyle tahmin edilmeye çalışılmış, ulaşılan sonuçlar ortaya konmuştur. Çalışmada ayrıca ABD, Güney Kore, Meksika ve İsveç’teki varlık yönetim şirketi uygulamalarına değinilmiştir. Ülkemizdeki varlık yönetim şirketlerinin kâr yönetiminde karşılıklar hesaplarını kullandıkları, kârın beklentiyi aştığı yıllarda özel karşılıklar tutarını arttırarak kârı düşürdüğü ve kârın beklentinin altında kaldığı dönemlerde de tam tersi uygulamaların ortaya konduğu görülmüş, özel karşılıklar ile vergi öncesi kâr arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Selda Doğan'ın 2021 yılında yayınlanmış olan Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Yeniden Yapılandırma Etkileri ve Sonuçları isimli yüksek lisans tezinde kredilerin sorunlu kredi haline gelmesinde etkili süreçler nicel araştırma yöntemi ile analiz edilmiştir. Sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılmasında kullanılan İstanbul Yaklaşımı ve Anadolu Yaklaşımı uygulamaları kıyaslanmış ve Anadolu Yaklaşımının daha kapsamlı ve olumlu sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, canlı kredilerin önce sorunlu kredi, sonra donuk kredi haline gelmesi süreçlerinin yakından takip edilmesi gerektiği ve dönem dönem yapılan yeniden yapılandırmaların gerçek anlamda beklenen faydayı sağlamadığı ifade edilmiştir.

Mallory Dreyer, 2021 tarihli Malaysia: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad isimli makalesinde Malezya hükümeti tarafından, ülkenin içinde bulunduğu mali krizden çıkış yollarından biri olarak sorunlu kredileri devralmak amacıyla kurulmuş olan Danaharta isimli kuruluşun çalışmalarını incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, faaliyet yaptığı süre içerisinde Danaharta kurumunun siyasi ve hukuki olarak sağlam şekilde desteklenmesinin başarısında anahtar olduğu ifade edilmiş olup ayrıca sorunlu kredilerin satın alım fiyatlaması konusunda piyasa değerinin doğru tespit edilmiş olmasının da önemi vurgulanmıştır.

Çınar Kaya, 2021 yılında yüksek lisans tezi olarak ortaya koyduğu Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Varlık Yönetim Şirketleri isimli çalışmada varlık yönetim şirketlerinin gelişimini ve yapısını, ABD, Malezya, Çin, Güney Kore ülkeleri ve Avrupa bölgesindeki uygulamalar ile ülkemizdeki uygulamaları incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin borçlularla etkili bir iletişim kurması ve vergisel istisnalar bakımından desteklenmesi durumunda daha etkin olabileceği önerisi ortaya konmuştur.

Fatih Kazancı tarafından 2021 yılında yayınlanmış olan Borç/Alacak Satışına (Bay'al-Dayn) Dayalı Dış Ticaret Uygulamaları ve Faizsiz Finans Prensiplerine Uyumuna isimli makalesinde, dış ticaret işlemlerinden kaynaklı ihracat alacaklarının vadelerinden önce iskontolu olarak satışını konu almıştır. Malezya'daki uygulamalarını incelemiş ve faizsiz finans prensiplerine uygun olmadığı sonucundan hareketle alternatif olarak murabaha yöntemi kullanılması önerisini sunmuştur.

Hossein Meisamy, 2021 tarihli Debt-Sale Securities As A Monetary Policy Instrument in The Islamic Banking System Of Iran isimli makalesinde İran merkez bankasının

hükümetten ve bankacılık sektöründen olan alacaklarını menkul kıymetleştirerek bunları bir para politikası aracı olarak kullanmasının meşruiyeti konusunu İmamiye fikhî(Şii düşünce ekolüne dayalı icthatler) ışığında incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde devlet bankalarının merkez bankasına olan borçlarını mülkiyet birliği kapsamında değerlendirip olumsuz görüş bildirilmiştir. Özel bankaların merkez bankasına borçlarını ise ıskontoya ve menkul kıymetleştirmeye uygun olduğu görüşü ifade edilmiştir.

Muhammed Hadin Öner, 2021 tarihli “Katılım Bankalarının Takipteki Kredi Oranını Etkileyen Faktörler ve Mevduat Bankaları ile Karşılaştırmalı Analizi” isimli doktora tez çalışmasında panel veri analizi yöntemi ile katılım bankaları ile mevduat bankalarının takipteki kredi oranlarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırmada ele alınan tüm değişkenlerin etkileri analiz edilmiş ve netice olarak katılım bankalarının türev ürünlere mesafeli duruşu, varlığa dayalı finansman ilkesi ve kâr zarar paylaşımı uygulamaları nedeniyle mevduat bankalarına göre daha güçlü olduğu tespiti ortaya konmuştur.

Sonia Rezina, Rubaiyat Shaimom Chowdhury, Nusrat Jahan, 2020 yılında yayınladıkları Non-Performing Loan in Bangladesh: A Comparative Study on the Islamic Banks and Conventional Banks isimli makale çalışmalarında Bangladeş’teki İslami bankacılık ile geleneksel bankacılıktaki sorunlu kredilere etki edebilecek operasyonel modların etki şiddetini incelemiştir. Çalışmada, Bangladeş bankalarınca yayınlanan raporlar üzerinden 10 farklı bankanın son 5 yıla ait sorunlu kredi verileri karşılaştırması yapılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde, değişken olarak seçilmiş olan kredi kullandırım oranı, kredi/mevduat oranı, banka büyüklüğü seçilmiş değişkenlerin sorunlu krediler bakımından katılım bankaları üzerinde konvansiyonel bankalara göre daha büyük etkisi olduğunu tespiti ortaya konmuştur.

İbrahim Kılıçlıoğlu, 2020 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırladığı Katılım Bankalarında Sorunlu Kredilerin Tasfiyesi isimli çalışmasında katılım bankalarının sorunlu kredilerinin tasfiyesi için uyguladığı yöntemleri incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, katılım bankalarının kredilerin sorunlu kredi haline gelmeden önce önlem alınması ve takip tahsilât için sistemlerin kurulması yönünde öneri sunmuştur.

Mert Yeşin, 2020 yılında yüksek lisans tezi olarak sunduğu Dünya’da ve Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri isimli çalışmasında ABD, Güney Kore, Tayland, Malezya ve Endonezya’daki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiştir. Çalışmanın sonuç

bölümünde, vergi ve harç istisnalarının varlık yönetim şirketlerinin etkinliğine katkı sağlayacağı önerisi sunulmuştur.

Ömer Bedri Pehlivan, 2020 yılında yüksek lisans tezi olarak sunduğu Non-Performing Loans and Asset Management Companies in Turkey / Türkiye'deki Sorunlu Krediler Ve Varlık Yönetim Şirketleri isimli çalışmasında ampirik analiz yöntemi ile banka özelindeki faktörlerin bankaların sorunlu kredi elden çıkarma performansına etkisini incelemiştir. Belirli tarih aralığındaki verilerle panel veri seti oluşturulmuş ve panel veri analizi için sabit etki modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, geçen yılın artan sorunlu kredi miktarının ve sorunlu kredi oranının bu seneki sorunlu kredi satış performansını artırdığı fakat geçen senenin artan sermaye yeterlilik oranı ve tahsilât performansının sorunlu kredi satış performansına ters yönde bir etki yaptığı tespit edilmiştir.

Emine Merve Azdiken, 2019 yılında sunduğu Varlık Yönetim Şirketlerinin Dünya Üzerindeki Uygulamalarından Örnekler ve Türkiye'deki Varlık Yönetim Şirketlerinin Gelişimine Yönelik Politika Önerileri isimli yüksek lisans tez çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin Türkiye'deki rolünü ve ABD, Meksika, İsveç ve Güney Kore'deki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketleri için daha detaylı yasal düzenlemelerin yapılması, vergi istisnalarının tanımlanması, varlık yönetim şirketlerini çatısı altında toplayacak bir birlik kurulması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

M. Sertunç Yurdal, 2019 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırladığı Bankacılıkta Sorunlu Krediler Yönetimi ve Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi isimli çalışmasında varlık yönetim şirketlerini çeşitli yönlerden ve bankacılık sektörüne katkıları bakımından incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, yasal düzenleme, etkin denetim ve vergi sisteminde düzenlemeler yapılması neticesinde varlık yönetim şirketlerinin etkinlik ve sürdürülebilirliğinin artacağına yönelik öneriler sunulmuştur.

Can Taşcı, 2019 yılında yüksek lisans tezi olarak ortaya koyduğu Varlık Yönetim Şirketinde Sınıflandırma Yöntemiyle Borç Geri Ödeme Eğilimi Analizi isimli çalışmasında farklı kategorideki borçluların geri ödeme eğilimleri veri madenciliği yöntemlerinden karar ağacı yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin borçluları sınıflandırırken kullandıkları kategorilerin

farklılaştırılmak suretiyle daha verimli bir ödeme eğilimi tespiti mümkün olabileceği ifade edilmiştir.

Mehmet Şakir Arvas, 2019 yılında sunduğu Türk ve İslam Hukukunda Borçlunun Temerrüdünün Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi isimli yüksek lisans tez çalışmasında borç, temerrüt ve bu kavramların Türk hukuk sistemi ve İslam fihkî açıdan durumlarını incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, İslam hukukuna göre borcun ifasının mümkün olduğu durumda temerrüt oluşsa bile gecikmeye dair bir fazlalık öngörülmediği halde Türk hukukunda borcun temerrüt sonrası ifası durumunda bir fazlalık tahakkuk ettirilmesi gerektiği farkı ortaya konmuştur.

Önder Demirkurt, 2019 tarihli Bankacılık Sektöründe Varlık Yönetim Şirketlerine Devredilen Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetimi isimli yüksek lisans tez çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin devir aldıkları sorunlu kredileri tahsil yöntemlerini analiz etmiştir. Görüşme yöntemi ile topladığı verileri içerik analizi yöntemi ile değerlendirmiş ve çalışmanın sonuç bölümünde teknoloji kullanımı ve personel kalitesinin varlık yönetim şirketlerinin işleyişini kolaylaştırırken yasal düzenlemelerdeki bazı eksikliklerin işleri zorlaştırdığı ve sermaye yetersizliğinin faaliyet gücünü azalttığı ifade edilmiştir.

Şule Yüksel Yiğitler, 2019 tarihinde yayınlanan Banka Bilançolarında Sorunlu Krediler Ve Varlık Yönetim Şirketleri: Türkiye Değerlendirilmesi isimli makalesinde sorunlu kredileri, bankaları ve varlık yönetim şirketlerini incelemiş ve varlık yönetim şirketlerinin sorunlu kredileri devir almak suretiyle bankacılık sektörüne sağladığı katkılar nedeniyle varlık yönetim şirketleri lehine ilave düzenlemeler yapılması yönünde önerilerini sunmuştur.

Hasan Lök, 2018 tarihli Varlık Yönetim Şirketlerinin Türk Bankacılık Sistemindeki Sorunlu Kredilerin Yönetimindeki Rolü isimli makalesinde varlık yönetim şirketlerinin bankacılık sektöründeki rolü literatür taraması yöntemi ile incelenmiş ve varlık yönetim şirketlerinin önemi vurgulanmıştır.

Ersin Acur tarafından 2018 yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Varlık Yönetim Şirketlerinin Sorunları Ve Bankacılık Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma ismiyle ortaya konan yüksek lisans tezinde varlık yönetim şirketlerinin sorunları ve bankaların bu şirketlere bakışları analiz edilmiştir. Banka ve varlık yönetim şirketi yöneticileri ile mülakatlar yapılmış ve çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin

bankalardan devraldıkları sorunlu kredi dosyalarındaki iletişim verilerinin eksikliği en büyük sorun olarak ifade edilmişken ve bankalar nezdinde varlık yönetim şirketlerinin kurumsal itibar açısından kısmen de olsa zarar verdiği düşüncesi ortaya konmuştur.

Bade Ekim Kocaman, Adalet Hazar, Şenol Babuşcu, 2018 tarihli Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Yapılandırılmasının Banka Karlılığı Üzerine Etkileri isimli çalışmalarında 13 bankanın 2010-2017 yılları arasındaki üçer aylık verilerini baz alarak, kredi yapılandırmasının aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı üzerine etkileri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, sorunlu hale gelen kredilerde yapılandırma uygulamalarının bankanın kârlılık tarafında etkisinin olmadığı bilgisine ulaşılmış ve bankanın stratejik planlama aşamasında bu bilginin dikkate alınması önerisinde bulunmuştur.

Cem Bahadır, 2018 yılında yüksek lisans tezi olarak sunduğu Sorunlu Kredilerin Yönetiminde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü Ve Türkiye Uygulaması isimli çalışmada varlık yönetim şirketlerinin ülkemizde ve dünyadaki uygulamaları çeşitli yönlerden incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin müşterileri iletişimini geliştirerek hem kendileri için hem müşteriler için daha etkin bir çözümleme süreci oluşturabilecekleri görüşü ortaya konmuştur.

Batuhan Buğra Akartepe, 2018 yılında yüksek lisans tezi olarak ortaya koyduğu Alacak Satımı Uygulamaları Ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği isimli çalışmada mezheplerin alacak satımına dair görüşleri çerçevesinde varlık yönetim şirketlerinin faaliyetlerini incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerine borç satımı uygulamasının caiz olmadığı görüşü ifade edilmiştir.

Mustafa Tefvik Kartal, Cüneyt Hakan Demir, 2017 yılında yayınlanan Türkiye’de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme Ve Yöntem Önerileri isimli makalelerinde katılım bankalarının sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satış uygulamasını incelemişlerdir. Çalışmanın sonuç bölümünde katılım bankalarının sorunlu kredilerden doğan alacaklarının belirli bir mal ya da malın menfaati karşılığı satılması şeklinde alternatif öneriler sunulmuştur.

Mustafa Çelik, 2016 tarihli Bilanço Yapısının Düzeltilmesinde Varlık Yönetim Şirketlerinin Rolü: Kamu Bankaları Açısından Bir Öneri Ve Değerlendirme isimli yüksek lisans tez çalışmada anket yöntemi ile topladığı veriler ışığında kamu bankalarının sorunlu alacak yönetimi konusunu incelemiştir. Çalışmanın sonuç

bölümünde anket sonuçları yorumlanmış ve en çarpıcı sonuç olarak çalışmanın yapıldığı tarihe kadar sorunlu kredilerini hiçbir şekilde varlık yönetim şirketine satmamış olan kamu bankası çalışanlarının aslında bu satış işleminin gerekli olduğuna dair hem fikir olduğu görüşü ortaya konmuştur.

Özge Sezgin Alp, Şenol Babuşcu, Onur Sunal, Adalet Hazar tarafından 2016 yılında yayınlanan Bankaların Takipteki Kredilerini Varlık Yönetim Şirketlerine Satışlarının Verimliliğe Etkisi isimli makalede bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranını düşürmek amacıyla sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine satması uygulaması veri zarflama analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde satış öncesi etkin çalışan bankalarda satışın herhangi bir etkisi olmadığı ancak satış öncesi etkin çalışmayan bankalarda satış sonrası iyileşme görüldüğü ifade edilmiştir.

Sinem Erkan, 2015 tarihli Bankaların Donuk Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satılması Ve Banka Sektörü Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi isimli yüksek lisans tezinde bankaların sorunlu alacaklarını satmalarının sermaye yapıları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Seçili bankaların belirli tarih aralığında yaptığı sorunlu kredi satış ihalelerinin o tarihlerdeki banka hisse senedi fiyatı üzerindeki etkisi analiz edilerek küçük ölçekli bankaların sorunlu kredileri varlık yönetim şirketlerine sattığı durumlarda hisseleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ancak büyük sermayeli bankalarda durumun daha stabil olduğu tespiti ortaya konmuştur.

Ayhan Ak, 2014 tarihinde yayınlanmış olan “Meşruiyet Analizi Bağlamında Varlık Yönetim Şirketleri” isimli makalesinde, varlık yönetim şirketlerinin hukuki işlemlerinin İslam hukuku bakımından meşruiyeti değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında, varlık yönetim şirketlerinin uygulamalarının bir kısmının İslam hukuku bakımından uygun olduğu bir kısım uygulamaların ise uygun bulunmadığı ifade edilmiş ve mevcut uygulamaların dışında, daha insani ve İslami bir bakış açısıyla hareket edecek varlık yönetim şirketlerinin sektöre büyük faydası olacağı ifade edilmiştir.

Cemal Karamustafa tarafından 2013 yılında sunulan Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Analizi Ve Uygulamaya Yönelik Politika Önerileri isimli yüksek lisans tezinde kredilerin takibe dönüşüm oranları çeşitli sınıflandırma yöntemleri ile incelenmiş ve alt türleri itibarıyla ortaya konmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde sorunlu kredilere dair politika önerileri olarak İstanbul Yaklaşımı olarak bilinen

yapılandırma süreçlerinin iyileştirilerek kriz dönemlerinde kullanılması ve/veya sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerine satılması yöntemleri sunulmuştur.

Ayşe Begüm Keleş, 2012 yılında yayınladığı Varlık Yönetim Şirketleri isimli yüksek lisans tez çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin ortaya çıkışını ve faaliyetlerini hukuki nitelikleri bakımından incelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin işleyiş ve tabi oldukları hukuki süreçlerde yapılacak iyileştirme ve düzenlemelerin varlık yönetim şirketlerinin işleyişlerine katkı sağlayacağı görüşü ortaya konmuştur.

Yusuf Gör tarafından 2012 yılında sunduğu Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketlerinin Sektörel Analizi isimli yüksek lisans tez çalışmasında varlık yönetim şirketlerinin ekonomiye etkilerini ve çalışma dönemindeki sektörel durumlarını incelemiştir. Mali tablo analizleri üzerinden inceleme yapılan çalışmanın sonuç kısmında varlık yönetim şirketlerinin faydaları ortaya konmuş ve sektör için gerekli bir yapı olduğu, gerekli düzenlemelerin yapılması ile sektörün daha hızlı büyüyeceğini ifade etmiştir.

Cüneyt Hakan Demir, 2012 yılında yayınladığı Faizsiz Bankacılıkta Varlık Yönetim Şirketi Adaptasyonu isimli tezsiz yüksek lisans projesinde faizsiz bankacılık sisteminde varlık yönetim şirketinin rolünün ve çalışma prensiplerinin neler olması üzerine bir projeksiyon yapmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde katılım bankaları ile varlık yönetim şirketlerinin mevcut uygulamalara alternatif olarak devredilen sorunlu alacağın mülkiyeti, devir bedeli ödemesi, devralan kurumun yetki ve sorumlulukları konularında öneriler sunmuştur.

Yakup Kara, 2012 tarihli İslam Hukukunda Deynin Deyn Karşılığında Satımı isimli yüksek lisans tez çalışmasında, satım akitlerinde bedelin ödenmesi ve malın teslimi noktasında ödemenin peşin bedelin hemen teslim, ödeme peşin malın teslimi vadeli, ödeme vadeli malın teslimi hemen ve ödeme ve mal teslimi vadeli olacak şekilde dört yöntem belirlenmiş ve konu hakkında nakledilmiş bir hadis ışığında mezheplerin görüşleri çerçevesinde incelemiştir. Bu dört yöntem içerisinden hem satılan malın hem de bedelinin veresiye olduğu ve deynin deyn karşılığı satımı konusu çalışmanın odağına alınmış ve çalışmanın sonuç bölümünde deynin deyn karşılığında satımı yöntemlerinden sadece alacağın borçlunun kendisine satılması uygulamasının belirli şartlar altında İslam hukuku açısından uygun görüldüğü, bunun dışındaki uygulamaların ise uygun görülmediği görüşüne yer verilmiştir.

Ali Ağaoğlu, 2011 yılında yayınladığı 2001 Krizi Sonrasında Sorunlu Aktiflerin Çözümlemesinde Kamunun Ve Varlık Yönetim Şirketlerinin Önemi isimli yüksek lisans tezinde ülkemizde yaşanan 2001 yılı mali krizi sonrasında TMSF aktiflerine geçen sorunlu alacakların çözümü incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin varlığının kamuya devrolan sorunlu alacakların çözümünde ve özel bankaların sorunlu alacaklarının çözümündeki etkinlikleri ortaya konmuştur.

Emre Biçim, 2010 yılında Varlık Yönetim Şirketleri Ve Muhasebesi adıyla yayınladığı yüksek lisans tezinde ABD ve Güney Kore'deki varlık yönetim şirketleri ile ülkemizdeki varlık yönetim şirketleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve işleyiş süreçlerinin gerekli düzenlemelerle daha kolay hale getirilmesi ve sayılarının artmasının sektör için faydalı olacağı önerisinde bulunulmuştur.

Hüseyin Selimler, 2006 yılında yayınladığı Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler Ve Türkiye Uygulaması isimli doktora tezinde sorunlu kredilerin tasfiyesinde Türkiye uygulamaları ve Malezya, Tayland, Güney Kore ve Endonezya'daki varlık yönetim şirketi uygulamaları incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde kamu sermayeli ve/veya kamu – özel sektör ortaklığında kurulacak varlık yönetim şirketi modelleri ile sorunlu kredilerin satışı ya da yeniden yapılandırılması yönünde öneriler sunulmuştur.

Nihat Uzun tarafından 2004 yılında yayınlanan Banka Bilançolarının Donuk Kredilerinden Arındırılması – Türkiye Örneği isimli yüksek lisans tezinde donuk kredilerin tasfiyesinde ülkemizdeki ve Tayland, Malezya ve Güney Kore'deki sorunlu alacak çözümleme yöntemlerine dair örnekler incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde finansal yeniden yapılandırma uygulamalarının kapsamının genişleyebilmesi adına farklı kesimlerden katılımcıların sisteme dahil olması, icra iflas kanunu ve karşılıklar yönetmeliğinde düzenlemeler yapılması önerilmiştir.

Birgül Şakar, 2004 tarihli Banka Yapılandırma Sürecinde Varlık Yönetim Şirketleri, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması isimli doktora tezinde Güney Kore, Meksika, ABD ve Brezilya'daki varlık yönetim şirketi uygulamalarını incelemiştir. İlgili ülkelerdeki uygulamaların başarı ve başarısızlık nedenlerini ortaya koyarak varlık yönetim şirketi uygulamasının Türk bankacılık sistemi için de faydalı bir yapı olacağı

görüşü ifade edilmiş ve kurulacak varlık yönetim şirketleri için işleyiş ve yöntem önerileri sunulmuştur.

Sorunlu kredilerin çözülmesi ve varlık yönetim şirketleri üzerine alanda yapılmış yerli ve yabancı çalışmalar incelenmiş ve araştırmalarda büyük çoğunlukla varlık yönetim şirketlerinin işleyişini, sorunları ve çözüm önerileri ile bankacılık sektörü içerisindeki yeri ve önemi konularının seçildiği görülmüştür.

Yerli çalışmalar içerisinde Şakar, Uzun ve Selimler ile başlayan ilk dönem çalışmalarında diğer ülkelerdeki sorunlu kredi çözümleme şirketlerine ait örnekler incelenmiş ve benzer yapıların ülkemizde de süreçlere dahil edilmesi durumunda finans sektörüne katkı vereceği görüşleri ileri sürülmüştür. Devam eden yıllarda da yapılan bazı çalışmalarda ABD, Güney Kore, Malezya, Endonezya, Meksika, İsveç, Tayland, Brezilya ve Çin’de diğer ülkelerdeki sorunlu kredi çözümleme şirketleri incelenmiş ve ülkemizdeki varlık yönetim şirketi uygulamaları ile karşılaştırmak suretiyle çeşitli öneriler sunulmuştur.

Diğer yandan alanda yapılmış olan varlık yönetim şirketleri ve bankalar ile ilişkileri konu alan çalışmalardan biri olan Bahadır’ın yaptığı çalışmanın sonuç bölümünde varlık yönetim şirketlerinin sorunlu kredi müşterileri ile olan iletişim ve ilişkilerini geliştirmesinin sürece olumlu katkı sağlayacağı görüşü ifade edilmiştir. Taşcı tarafından yapılan çalışmanın sonuç bölümünde de varlık yönetim şirketlerinin sorunlu kredi müşterilerini daha yakından tanımaları ve her bir müşteri profiline uygun ayrı bir yapılandırma ve geri ödeme planı sunmalarının etkinliği arttıracığı ifade edilmiştir. Çelik tarafından hazırlanan çalışmada da varlık yönetim şirketlerinin kamu bankaları ile ilişkileri incelenmiş ve uygulamada kamu bankalarının sorunlu kredilerini VYŞ’lere satmadığını ve bunun da kamu bankalarının bilançoları üzerinde ciddi bir yük oluşturduğunu ifade etmiş ve kamu sermayeli bir varlık yönetim şirketi kurulmasının kamu bankaları açısından gerekli ve önemli olduğunu ifade etmiştir.

Ancak varlık yönetim şirketlerinin katılım bankacılığı açısından durumu, katılım bankaları ile varlık yönetim şirketlerinin arasındaki ilişki olan borcun satışı meselesinin konu edildiği çok fazla çalışma bulunmamaktadır.

Bu bakış açısıyla hazırlanmış olan ilk tez çalışması Kara tarafından hazırlanmış olup, çalışmada bir borcun satılması durumunda İslam hukukunun görüşü ve uygunluğu konu edilmiştir. Çalışmada, borcun ancak borçluya satışının uygun görüldüğü ifade

edilmiştir. Aynı yıl Cüneyt Hakan Demir tarafından hazırlanan çalışmada da katılım bankacılığında varlık yönetim şirketi benzeri bir yapı kurulması gerektiğini ifade etmiş ve buna dayanak olacak gerekçeleri sıralamıştır.

Ayhan Ak tarafından hazırlanmış olan çalışma da varlık yönetim şirketlerinin fıkhi açıdan meşruiyetlerini sorgulamış ve çalışma neticesinde daha insani ve İslami bir tahsilât yapısının kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Kartal ve Demir'in hazırladıkları makale çalışmasında da varlık yönetim şirketlerinin katılım bankacılığı sistemi ile uyumlu olmadığı, yapılan işlemlerin fıkhi açıdan uygun olmadığı görüşü ile işleyişin farklılaştırılması adına borcun satışı esnasında bir mal ya da malın menfaatinin sürece dahil edilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Akartepe tarafından hazırlanan çalışmada da VYŞ'lerin işleyişi alacak satımı açısından değerlendirilmiş ve mevcut uygulamalardaki yöntemlerin fıkhi açıdan uygun olmadığı sonucu ortaya konmuştur.

Arvas da çalışmasında konuya değinmiş ancak meseleyi Türk hukuku ile İslam hukuku açısından borçlunun temerrüdü noktasında ele almıştır. Çalışmanın neticesinde ortaya konan en önemli görüş, İslam hukukunda borcun gecikmeli olarak ifası durumunda temerrüt için bir fazlalık alınması uygun görülmezsek Türk hukukunda borç gecikmeli olarak ödendiği durumda gecikme için ayrı bir bedel tahakkuk ettirilmesinin gerektiğidir. Son yıllarda yapılmış çalışmalar arasında yerini almış olan Kılıçoğlu'nun çalışmasında da katılım bankalarında sorunlu kredilerin tasfiyesi ele alınmış olup kredilerin sorunlu hale gelmeden önce yapılması gerekenler konusunda öneriler sunulmuştur. Öner, katılım bankalarında takipteki kredileri etkileyen faktörleri konvansiyonel bankalar ile karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmasının neticesinde katılım bankalarının türev ürünleri kullanmayışı, mal odaklı çalışma prensipleri dolayısıyla konvansiyonel bankalara göre daya dayanıklı olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Kazancı tarafından çalışmada dış ticaret işlemlerinde borç satışı, faizsiz finansman açısından ele alınmış ve Malezya'daki uygulama üzerinden yapılan değerlendirmede Malezya uygulamasının uygun olmadığı ifade edilmiş ve alternatif olarak murabaha temelli bir sistem kurulması gereği ifade edilmiştir. Dereci tarafından hazırlanmış olan çalışma ile katılım bankalarının gecikmiş alacak yönetimi ele alınmış ve katılım bankalarının sorunlu kredi müşterileri ile daha yakın bir iletişim kurarak gerektiği durumlarda müşterilere finansal danışmanlık yapılması hatta sermaye desteğinde bulunulması gerektiği yönünde önerisini ortaya koymuştur. Son dönem

alışmalarından biri de znur Ak tarafından hazırlanmış olup çalışmada katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların karşılaştırılması yoluyla takipteki kredileri etkileyen faktörler incelenmiştir. Neticesinde banka büyüklüğünün takipteki krediler üzerinde her iki banka türü için de anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu tespiti ortaya konmuştur.

Alanda yapılmış olan yabancı çalışmalardan biri olan Rezina vd. tarafından hazırlanmış olan çalışma ile Bangladeş'te sorunlu kredilerin katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar açısından karşılaştırılması ele alınmıştır. Çalışmada, sorunlu kredilerin katılım bankaları üzerinde, konvansiyonel bankalar üzerinde olduğundan daha büyük etkiye sahip olduğu görüşü ortaya konmuştur. alışmasında Malezya'daki sorunlu kredi özömlleme kuruluşunu inceleyen Dreyer, ilgili kurumun başarısını devlet tarafından sağlam şekilde desteklenmesi ve sorunlu alacakların devrindeki fiyatlamaya bağlamıştır. Meisamy tarafından hazırlanmış olan çalışmada da İran'da borç satışına dayalı olarak çıkarılan senetlerin para politikası aracı olarak kullanılması konu edilmiş ve mesele meşruiyet çerçevesinde ele alınmıştır. Netice olarak devlet bankalarının bu işlemleri yapmasının uygun olmadığı ancak özel bankalar açısından uygulanabilir olduğu ifade edilmiştir.

Alandaki çalışmalara bakıldığında, sorunlu kredilerin yönetiminde bankaların hem operasyonel anlamda yetersiz kaldığı hem de kanunlar nedeniyle sorunlu kredileri bilançolarından belirli sürede çıkarmak zorunda olduğu, dolayısıyla VYŞ benzeri kurumların her durumda ihtiyaç olduğu görölmektedir. Ancak katılım bankacılığındaki en hassas konu faizsizlik olduğundan, klasik anlamdaki VYŞ uygulamalarının ve ilişkilerin İslami finans ilkeleri bakımından uygun olmadığı, dolayısıyla katılım bankacılığı sistemi ile hâlihazırdaki VYŞ'lerin birlikte çalışmaması gerektiği açık şekilde görölmektedir.

Bazı çalışmalarda katılım bankalarının da varlık yönetim şirketleri ile çalışmaya muhtaç olduğu ancak daha insani ve İslami bir tahsilât şirketinin kurulmasının gerektiği, mevcut VYŞ'lerin uygulamalarının katılım bankalarının müşterilerine gösterdiği hassasiyet ile aynı ölçüde olmadığı, bu yüzden de katılım bankalarıyla benzeşen sorunlu alacak özömlleme şirketlerinin kurulmasının sektör açısından ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Literatür taraması sonucunda, mevcut VYŞ'lerin yerine katılım bankaları ile uyumlu çalışabilecek ve katılım bankacılığı ruhuna uygun olacak bir kuruluş önerisinin bir

ihtiyaç olduğu, dolayısıyla bu çalışmanın, alandaki boşluğu doldurmaya yönelik gayreti bakımından önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde katılım bankası çalışanları, avukatlar ve müşteriler ile konuya dair yapılan mülakatlardan elde edilen bulgulara yer verilecektir. Böylece çalışmanın temel motivasyonu olan yeni bir sistem önerisinin hem literatür taramasıyla hem de sürece dahil olan tarafların ifadeleriyle desteklenerek uygulanabilir bir sistem önerilmesi amacına ulaşılması hedeflenmektedir.

3. BÖLÜM: SORUNLU KREDİLERİN TAHSİLÂTI HUSUSUNDA ALAN ARAŞTIRMASI: YAPILAN GÖRÜŞMELER VE DEĞERLENDİRMELER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel sorularına cevap bulabilmek adına katılım bankası personelleri, katılım bankalarının takip süreçlerinde paydaş olarak yer alan hukuk bürosu avukatları ve kredisi varlık yönetim şirketine devredilmiş katılım bankası müşterileri ile yapılmış görüşmeler ve bu görüşmelerde elde edilen bulgular analiz konusu yapılacaktır.

Yapılan görüşmeler ve görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları üç gruba ayrılarak sunulacaktır. İlk olarak katılım bankası personelleri ile yapılan görüşmeler ve alınan cevaplar değerlendirilecektir. Akabinde avukatlar ile yapılan görüşmelerde alınan cevaplar değerlendirilecektir. Son olarak da katılım bankası müşterileri ile yapılan görüşmeler tahlil edilecektir.

Görüşülen kişilerin, özellikle katılım bankası çalışanlarının ve katılım bankalarının süreçlerinde yer alan avukatların, değerlendirmelerini daha açık bir şekilde yapabilmeleri amacıyla isim soy isimleri ve çalıştıkları kurum adı bilgileri akademik etik çerçevesinde gizli tutulmuştur. Ayrıca katılım bankası müşterilerinin zikrettiği banka bilgileri de aynı şekilde gizli tutulmuştur. Son olarak tüm katılımcıların, görüşmelerin bazı noktalarında konuşmanın doğal akışı içerisinde zikrettiği kurum adı, yönetici adı, müşteri ismi, şirket unvanı gibi bilgiler de akademik etik çerçevesinde gizli tutulmuştur.

3.1.Alan Araştırmasıyla İlgili Genel Bilgiler

Bu çalışma, araştırmacının 15 yıla yakın süren katılım bankacılığı kariyeri boyunca sorunlu krediler konusunda temas ettiği müşteriler, hukuk bürosu çalışanları ve katılım bankası çalışanları ile konu hakkında yaptığı görüşmelerden edindiği izlenimler neticesinde tarafların sürecin işleyişinden rahatsız olduklarına yönelik ifadeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan inceleme neticesinde bu konuda tüm taraflara temas eden bir çalışma yapılmadığının tespiti sonrası araştırma süreci başlatılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın amacı, yöntemi ve sürecine değinilecektir.

3.1.1.Alan Araştırmasının Amacı

Bu çalışmanın en temel amacı, klasik iktisadi düzenin dışında özgün bir model olduğu iddiası taşıyan ve bir İslami finansal evreni oluşturan, bu yolda tüm hassasiyetini ortaya koyarak ilerleyen İslami finansal yapıların yollarının eninde sonunda klasik iktisadın dayattığı faize dayalı sistemle çalışan kurumlarla kesişmesinden hareketle mevcut varlık yönetim şirketlerine alternatif bir yapı önerilmesidir. Bu amaca ulaşabilmek adına belirlenen hedefler ise şunlardır;

- Katılım bankalarının sorunlu kredileri çözümüleme yöntemlerinin incelenmesi,
- Katılım bankaların sorunlu kredi çözümlenmesi süreçlerine dahil olan taraflarla işleyiş konusunda görüşmeler yapılması,
- Tüm bu bilgiler ışığında öneri olarak ortaya konacak yeni sistem için işleyiş, kurumsal kimlik, hukuki çerçeve ve çalışma yöntemlerini ortaya koyarak yeni sistemin uygulanabilirliğine yönelik öneriler sunmaktır.

3.1.2.Alan Araştırmasının Önemi

Araştırmanın çıkış noktası, katılım bankalarını varlık yönetim şirketleri ile çalışma zorunluluğundan kurtaracak bir öneri sunmaktır.

Bugüne kadar alanda yapılmış çalışmalara bakıldığında varlık yönetim şirketleri ile bankaların ilişkilerini ve işleyişi ele alan çalışmalara rastlanmıştır. Sayıları çok az olmakla birlikte varlık yönetim şirketlerinin katılım bankaları ile ilişkilerine değinen çalışmalar da mevcuttur. Ancak sahaya inen, uygulayıcılar ve muhataplarla görüşerek düşüncelerini alan, sorunlu kredi süreçlerini süreci işletenler ve sürece dahil olanlardan dinleyen ilk çalışma olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Çalışma, sürece dahil olmayan kişilerin akıl yürütme yoluyla faydalı olabileceğini savunduğu bir yapıdan ziyade sahadan elde edilen birincil verilere dayanarak ortaya bir sistem önerisi koyması, önerilen yapının hayata geçirilmesi sonrasında işleyiş ve etkinliğine yönelik yapılacak yeni çalışmalara yol açabilecek olması ve literatüre katkı sağlaması bakımından da önemlidir.

3.1.3.Alan Araştırma Süreci

Çalışmanın hazırlık süreci literatür taraması ile başlamıştır. Yapılan incelemede, tüm dünya üzerinde bankacılık sistemi için ciddi risk oluşturan sorunlu krediler meselesinin

tüm ülkelerde farklı yapılarda ancak benzer işleyişle hareket eden sorunlu kredi çözümleme şirketlerinin sürece dahil edilmesi ile ele alındığı görülmüştür. Yerli çalışmalarda dünyadan örneklerin incelendiği ve ülkemizde benzer yapılar kurulmasının önerildiği, devam eden yıllarda ise ülkemizdeki VYŞ'lerin işleyişlerini çeşitli yönleriyle inceleyen ve sorunlarına çözüm önerileri getirildiği görülmüştür. Yabancı çalışmalarda da ülkelerinde mevcut olan sorunlu kredi çözümleme şirketlerinin işleyişleri veya İslami finans kurumları için sorunlu kredilerin çözülmesine yönelik önerilerin getirildiği çalışmalara rastlanmıştır. Ancak bilhassa ülkemizde yapılan çalışmalarda katılım bankaları için sorunlu kredi çözümleme yöntemleri ve VYŞ işleyişinin sürece uygunluğuna yönelik oldukça az çalışmanın olması dikkat çekmiştir. Nihayetinde bu alanda tespit edilen akademik boşluğu doldurmak üzere sahadan elde edilecek birincil veriler ışığında bir öneri getirmek bu araştırmanın temel motivasyonu olarak ortaya çıkmıştır.

Katılım bankalarının sorunlu krediler ile ilgilenen servislerinde görev alan çeşitli unvanlardaki personeller, yine katılım bankalarının sorunlu kredilerinin çözülmesinde görev alan sözleşmeli hukuk bürosu avukatları ve katılım bankasının sorunlu kredi müşterileri ile yarı yapılandırılmış mülakat soruları ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin çözülmesi neticesinde tüm tarafların konu hakkındaki görüşleri ortaya çıkarılmış ve önerilecek yeni sistem için temel teşkil etmek üzere analiz edilmiştir.

Yeni sistem önerisinin şekillendirilmesinde son aşama olan kurumsal kimlik, hukuki çerçeve ve çalışma yöntemlerinin tespiti amacıyla VYŞ'ler hakkındaki kanun ve düzenlemelerin yanı sıra İslami finasta borç satımı ve/veya bu süreçte kullanılabilecek diğer yöntemler incelenmiştir.

Neticede, kurumsal yapısı, hukuki çerçevesi ve çalışma yöntemleri ile mevcut VYŞ'lerin yerini alabilecek ve gerçek anlamda sahada işlerliğe sahip olacak yeni bir sistem önerisi ortaya konulmak istenmektedir.

3.1.4.Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma ve nicel araştırmanın farkı, araştırmada kelimelerin mi yoksa rakamların mı öncelendiği, açık uçlu soru ve cevapların mı yoksa kapalı uçlu soru ve cevapların mı

kullandığı şeklinde ele alınmaktadır.¹⁷² Çalışmamızda katılımcı görüşlerinin yani sözcüklerin önemli bir ağırlığı olması dolayısıyla bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu bölümde çalışmanın araştırma deseni, veri toplama yöntemi, araştırma grubu ve çalışmanın sınırlılıkları konuları ele alınmıştır.

3.1.4.1.Araştırma Deseni

Araştırmalarda yalnızca nicel, nitel veya karma yöntem seçilmekle kalmaz, ayrıca bu seçimin alt türlerinden biri de araştırma deseni olarak seçilir. Araştırma deseni, bazılarınca araştırma stratejisi olarak da adlandırılan, çalışmaların süreçlerine spesifik olarak yön vermek ve seçilen yöntem yaklaşımı içerisinde yapılan araştırma türleridir.¹⁷³

Bu çalışma, katılım bankacılığını tercih eden müşterilerin, katılım bankasında çalışan personellerin ve katılım bankaları ile işbirliği yapan hukuk bürosu avukatlarının süreçler içerisinde yaşadığı tecrübeleri keşfetmek ve bu deneyimlerden süzülen görüşlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, katılımcıların bir olguya dair tecrübelerini kendi tanımları ile anlattıkları, psikolojik ve felsefi temelleri bulunan fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir.¹⁷⁴

Nitel bir çalışmada araştırmacı, hedefler ya da hipotezler değil araştırma soruları ortaya konur ve bu sorulara cevap aranır. Bir nitel araştırma deseni olan fenomenolojik araştırmalarda da sorular geniş anlamda ifade edilebilmektedir.¹⁷⁵

Bu keşif yolculuğunda çalışmanın iki temel sorusu bulunmaktadır. Bunlar;

- 1 - Katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri ile çalışması doğru mu?
- 2 - Katılım bankaları için varlık yönetim şirketi benzeri uygun bir yapı kurulabilir mi?

Her iki sorunun cevabı hem alanda yapılmış çalışmalarda hem de sahada yapılan görüşmelerde aranmıştır. Her iki kaynaktan elde edilen veriler analiz edilerek çalışmanın sonucunda önerilecek sistemin temelini oluşturmuştur.

¹⁷²John W. Creswell – J.DavidCreswell, *Araştırma Tasarımı – Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (Ankara: Nobel Yayınları, 2021), 3.

¹⁷³Creswell – Creswell, *Araştırma Tasarımı*, 11.

¹⁷⁴Creswell – Creswell, *Araştırma Tasarımı*, 13.

¹⁷⁵Creswell – Creswell, *Araştırma Tasarımı*, 133-134.

3.1.4.2. Veri Toplama Tekniği

Çalışmada tercih edilen nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik araştırma desenine uygun olarak, veri toplama aşamasında görüşmenin yanı sıra doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır.

Görüşmelerde, yarı yapılandırılmış mülakat tekniğine uygun hazırlanmış ve etik kurulca onaylanmış sorular kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılmış, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve akademik etik ilkelere bağlı kalınarak analiz edilmiştir.

Doküman incelemesi kısmında ise hem ilk soruya hem de ikinci soruya cevap verebilecek çalışmalar ve öneri kısmında ihtiyaç duyulacak metinler incelenmiştir.

3.1.4.3. Çalışma Grubu

Çalışmanın varmaya çalıştığı sonuca ulaşabilmek adına katılım bankalarında sorunlu kredi süreçlerine dahil olan tüm taraflara temas edilmesi amaçlanmıştır. Ancak katılım bankalarının sorunlu kredilerle ilgilenen servislerinde görev yapan personelleri arasında tüm çalışanların aynı bilgiye sahip olmadığı gerçeğinden hareketle sorunlu kredi süreçlerinde karar verici olanlar ve müşteriyle temas edenler katılımcı olarak seçilmiştir. Zira araştırmacının katılım bankacılığı kariyerine dayanan bilgilerden hareketle, hiyerarşik olarak bu yapının en tepesinde yer alan genel müdür yardımcısının sürece sadece kendisine yapılan raporlamalar bakımından hâkim olduğu, aynı şekilde hiyerarşik olarak en alt kesimde yer alan personellerin de konuya sadece dosya içeriği ölçüsünde hakim olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle katılım bankası çalışanları arasından birim yöneticileri ve uzman personeller araştırma grubuna dahil edilmiştir.

Benzer durum sözleşmeli hukuk büroları için de geçerli olduğundan sürece hâkim olan avukatlar çalışma grubuna dahil edilmiştir. Son olarak katılım bankası müşterileri içerisinde de konuyla ilgili detaylı bilgisi olanların görüşleri çalışmaya dahil edilmiştir. Özetle, araştırmanın çalışma grubu belirlenirken, çalışmanın ulaşmayı hedeflediği sonuca katkı sağlaması bakımından amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.1.4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın hedefi katılım bankalarındaki sorunlu kredilerle ilgili baştan sona sürece dahil olan personeller, dış paydaşlar ve müşterilere ulaşarak birincil veriler toplamaktır.

Çalışmanın sınırlılıkları ile ilgili en önemli mesele, araştırma boyunca görüşülen kişi sayısı itibarıyla araştırma grubunun çalışmanın evrenini temsil edebilmesi olacaktır.

Ayrıca nitel çalışmalarda veri toplama yöntemlerinden olan görüşme tekniğinin doğal sınırlılıkları olan katılımcıların süzölmüş görüşleri, araştırmacının ortamda bulunması dolayısıyla verilen cevapların etkilenebileceği ve bütün katılımcıların eşit açıklıkta cevap vermeyebileceği de araştırmanın sınırlılıklarını belirlemektedir.¹⁷⁶

3.2. Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Tahsilât Biriminde Görevli Personeller ile Yapılan Görüşmeler

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel sorularına cevap bulmak üzere nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan alan araştırmasından elde edilen bulgular analiz edilecektir. Alan araştırmasında katılım bankasında çalışan risk takip, yapılandırma ve tasfiye birimlerinde görevli personeller ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular analiz edilecektir.

Çalışanların demografik yapısını ortaya koymak üzere cinsiyet, yaş ve eğitim durumu gibi bilgilerin yanı sıra olaylara bakışlarının değerlendirilebilmesi adına çalıştıkları birimdeki unvanları, kaç yıldır katılım bankasında çalıştıkları ve daha önce başka bir katılım bankası ya da konvansiyonel bankada çalışıp çalışmadıklarına yönelik bilgiler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Çalışmanın, katılım bankası çalışanları ile yapılan kısmına ait verilerde katılımcılar K harfi ile kodlanmıştır.

¹⁷⁶Creswell – Creswell, *Araştırma Tasarımı*, 188.

Tablo 6: Katılım Bankası Çalışanları Demografik Yapı ve Sektör Tecrübesi

Kod	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Toplam Bankacılık Tecrübesi (Yıl)	Unvan	Önceki Katılım Bankası Tecrübesi	Önceki Faizli Banka Tecrübesi
K1	40	Erkek	Y. Lisans	16	Müdür	-	-
K2	40	Kadın	Lisans	12	Müdür	-	-
K3	49	Erkek	Lisans	24	Yönetici	3	-
K4	44	Erkek	Lisans	16	Kıdemli Müşavir* Yrd.	-	-
K5	42	Erkek	Lisans	17	Müdür	2	-
K6	42	Erkek	Lisans	17	Müdür	-	-
K7	42	Erkek	Lisans	17	Müdür	-	-
K8	56	Kadın	Doktora	28	Başkan**	-	22
K9	40	Erkek	Lisans	14	Müdür	-	5
K10	41	Erkek	Lisans	16	Müdür	-	7
K11	38	Erkek	Y. Lisans	14	Yönetici	-	-
K12	32	Kadın	Lisans	8	Kıdemli Müşavir*	-	3
K13	46	Erkek	Lisans	21	Müşavir* Yrd.	5	16
K14	44	Erkek	Lisans	16	Müşavir* Yrd.	-	-
K15	41	Erkek	Lisans	18	Yönetici	-	-
K16	40	Kadın	Y.Lisans	8	Yönetici	-	-
K17	45	Erkek	Lisans	20	Yönetici	15	-
K18	39	Erkek	Lisans	7	Yönetici	-	-
K19	45	Erkek	Lisans	13	Yönetici	10	-
K20	45	Erkek	Lisans	19	Müdür	15	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

* Bazı bankaların hukuk servislerinde çalışan personellerin birim amiri müdür unvanı ile anılırken birimdeki personel içerisinde avukat kimliği ile görev yapanlar müşavir unvanı ile anılmaktadır. Aynı serviste avukat kimliği bulunmayan personeller var ise bunların da müdüre en yakın unvanı yöneticidir.

** Bazı bankalarda birden fazla birimi çatısı altında toplayan üst birimler, Başkanlık olarak isimlendirilmekte ve bu birimin en üst amiri Başkan unvanı ile anılmaktadır. Başkanlığın altında birden fazla birim mevcuttur ve her bir alt birimin en üst amiri de Müdür unvanı ile görev yapmaktadır.

Görüşme yapılan katılım bankası çalışanlarına çalıştıkları birimdeki görev tanımları, sorunlu kredi süreçlerine dahil oldukları aşamadan önceki ve sonraki adımlarda yer alan birimlerin üzerine düşen görevleri yerine getirip getirmediği hakkındaki görüşleri, sorunlu kredi takip süreçlerinin bankalarındaki ilerleyişi hakkındaki görüşleri ve sorunlu kredilerin yönetilmesi süreçlerine dair iyileştirilmesi ya da değiştirilmesi gereken bir şey olup olmadığı konusundaki görüşlerini tespit etmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Katılım bankalarının kurum kültürü farklılıkları dolayısıyla bu birimlerin isimlendirmeleri ve birimlerde görevli personelin hiyerarşik unvanları da farklılık gösterebilmektedir. Her durumda çalışmanın hedeflediği sonuca ulaşabilmesi adına katılım bankalarının sorunlu krediler, tahsilâtlar ve hukuk takip servislerinde çalışan personeller ile görüşülmüştür. Bu noktada dikkat edilen husus, bu birimlerin bağlı olduğu tepe yönetici olan genel müdür yardımcısı unvanındaki personeller ile ve yine bu birimdeki yönetici yardımcısı, uzman yardımcısı ve müşavir yardımcısı unvanından düşük unvana sahip personellerin çalışmaya dahil edilmemiş olmasıdır. Bu ayrımın sebebi, araştırmacının katılım bankacılığındaki tecrübesinden hareketle, genel müdür yardımcısı unvanındaki yöneticilerin kendisine yapılan raporlamalar ölçüsünde sınırlı müşteri ve süreç bilgisine sahip olmasının yanı sıra istisnai durumlar haricinde müşteriler ile yapılan uzlaşma ve yeniden yapılandırma süreçlerinde yer almıyor olmalarıdır. Benzer şekilde yönetici yardımcısı, uzman yardımcısı ve müşavir yardımcısı unvanından daha alt unvanlarda yer alan personellerin de müşteriler ile temas gerektiren süreçler içerisinde aktif olarak yer almaması dolayısıyla çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.2.1.Katılım Bankası Çalışanlarının Demografik Özellikleri ve Bankacılık Tecrübesi Bakımından Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında 20 katılım bankası çalışanı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşülen katılım bankası personellerinin 4'ü kadın, 16'sı erkektir. Bu kişilerin yaşları 32 ila 56 arasında değişmekte olup çalışmanın odak grubunun yaş ortalaması 42,5 olarak ortaya çıkmaktadır. Bankacılık alanında en tecrübeli personelin 28 yıllık bankacılık tecrübesi bulunurken en yeni personelin bankacılık tecrübesi 7 yıl olup çalışmanın odak grubunun bankacılık tecrübesi ortalama 16,5 yıldır. Görüşülen kişilerden 6'sı daha önce başka bir

katılım bankasında çalışmışken 4'ünün konvansiyonel bankacılık geçmişi, 1'inin de varlık yönetim şirketi geçmişi bulunmaktadır.

Görüşme yapılan katılım bankası çalışanlarının 1'i doktora derecesine sahipken 3'ü yüksek lisans, 16'si lisans mezunudur. Görüşmeye katılan kişiler arasında dikkat çekici bir husus da 10 katılımcının kariyerine başladıkları katılım bankasında çalışmaya devam etmeleri ve bu kişilerin ortalama katılım bankacılığı tecrübesi ortalama 14 yıldır. Bu nokta, katılım bankacılığında personel sirkülasyon hızının düşük olması ve kurum kültürü bakımından önemlidir.

3.2.2. Katılım Bankası Çalışanlarının Kredi Kullanım Öncesi Hazırlanan Müşteri Dosyaları Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “kredi kullanımı öncesinde şubelerin ve ilgili diğer birimlerin müşteri hakkında yeterli mali ve piyasa istihbaratı yapıp yapmadığı hakkındaki düşünceleri ve bu konuda gördükleri eksiklikler” sorulmuştur.

Bu kapsamda katılımcıların tamamı kredi kullanım öncesinde şube çalışanları ve genel müdürlük personellerince, gerek müşterinin bankaya sunduğu mali evraklar üzerindeki veriler gerekse müşteri adına piyasada yapılan istihbaratların yapıldığını ifade etmişlerdir. Ancak bu noktada gelişime açık alan olarak ifade edilen meseleler de bulunmaktadır.

“Kredi ilk kullanılırken ve ilk limit tahsisi aşamasında yeterli istihbaratın yapıldığını düşünüyorum. Ancak limit yenileme, müşteri takibi ve/veya olumsuz sinyal takibi konusunda yetersizlikler olduğunu düşünüyorum. Burada şubeler, mevduat ve diğer alanlardaki hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla koştururken kredi tarafında ilk kullanım sonrası yeterli takip ve istihbaratı yapamaz hale geliyorlar.” K1

“Genellikle gerekli araştırmaların yapıldığını düşünüyorum. Ancak bazı beklentiler ve hedefler dolayısıyla ufak tefek atlamalar veya gözden kaçırmalar olabildiğini düşünüyorum. Hedef baskısının şubeleri kredi kullanıma aşamasında firmaların bazı eksikliklerini göz ardı etmeye ittiğini düşünüyorum. Bizim anlayışımızda, kredi verirken batırılır. Birçok firmalarda bu anlayışla hareket edilmediğini görüyoruz.” K3

“Öncelikle şunu söylemek isterim, zor oyunu bozar. Birçok sektörde sadece mali kayıtlara bakarak karar vermek zor çünkü çok fazla kayıt dışı işlem var ve bankacılar da bunun farkındadır. Sadece mali tablolara bakarak karar verseler belki o kredi onaylanmayacak ama bankacılık sektöründe böyle bir durum var.” K7

“Bankalar zaten kredi verirken bir kredi politikasına göre verilir. Bu politikanın başı şubede başlar, şube müşteriye tanır, bu müşteriye kredi verecek mi vermeyecek mi, bunu değerlendirir. Önceden tahsis süreçlerinde müşteriden alınan verilere biz bakardık ve bu noktada bazı hatalar mümkün olabilirdi ancak şu anda istihbarat ve mali analiz anlamında sistemselsel olarak yeterli bir düzeyde olduğumuzu düşünüyorum. Bunun istisnası, şube yetkisindeki krediler olabilir. Şube yetkisindeki krediler nispeten sorunlu hale gelmeye daha açıktır diyebiliriz.” K8

“Aslında genel çerçevede standart süreçleri herkes yürütüyor. Ama benim gördüğüm en önemli detay piyasa istihbaratı. Örneğin bazı müşteriler için ekransal olarak herhangi bir olumsuz görülmediği durumlarda aslında müşterinin piyasadan alınacak istihbaratının ciddi sinyaller verdiği durumlar oluyor. Dolayısıyla ekran istihbaratlarının yanında piyasa istihbaratları ve müşterilerle yakın iletişimde olmak önem arz ediyor.” K11.

“Tahsis süreçlerimiz ve politikalarımız gerçekten katı. Bu anlamda gerekli özen gösteriliyor. Belki piyasa istihbaratı konusunda biraz daha iyi olabilirdi. Müşteriye daha çok dokunan bir istihbarat olabilirdi. Piyasa istihbaratı kısmındaki süreçler güçlendirilebilir.” K15

“Bu noktada çok büyük eksiklikler olduğunu düşünmemekle birlikte bazı durumlarda hedef baskısı vs sebebiyle bazen gözden kaçan durumlar olabilir şube yetkisindeki kredilerde. Neticede kullandırım hedefi olan bir personel görmezden gelir diyemem ama önemsemeyeceği olumsuzluklar olabilir. Bunun dışında sistemselsel olarak zaten tüm kurgular hazır, oradan sekmesi mümkün değil.” K19

Katılımcıların ifadelerinden hareketle, katılım bankalarının kredi politikalarının ve tahsis sistemlerinin müşterinin mali açıdan değerlendirilmesi adına yeterli olduğu, sorun yaşanan kısımların süreç içerisinde güncellenebilir şekilde esnek olduğu görülmektedir. Ancak müşterilerin işyerlerinin ziyaret edilmesi ve müşterinin faaliyet gösterdiği piyasa işkolunun güncel durumunun değerlendirilmesi olarak ifade edilebilecek olan piyasa istihbaratı konusunda bazı sorunların olduğu ifade edilmektedir.

Burada iki önemli husus olarak, genel müdürlük tahsis birimlerinin sürece dahil olmadığı şube yetkisindeki kredilerin kullandırım aşamasında şubeler üzerindeki hedef baskının, şubeleri, müşterinin olumsuz sinyal veren bazı verilerini görmezden gelmeye yöneliyor olması ve yine kredinin kullandırımından sonra müşterinin durumunun aynı titizlikle takip edilemiyor olması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu durumun da yine şube personellerin yeni kredi kullandırmak ve mevduat toplamak gibi hedeflerinin bulunması sebebiyle kullandırım anında yeterli özeni gösteremediği ve diğer iş yükleri sebebiyle tahsis ve kullandırım sonrası müşterinin izleme ve değerlendirmesinin yeterli derecede yapılamadığı ifade edilmektedir.

Katılım bankacılığında sıklıkla tartışılan bir mesele olan çalışanlara hedefler verilmesi, burada da bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bir yanda katılım bankacılığının sağlamlığı ve tartışılır olmaktan kurtulması adına personelin katılım bankacılığı prensiplerinden taviz vermeden çalışabileceği bir ortamın kurulması gerekliliği dururken diğer yanda herhangi bir hedefi olmayan personeli çalışmaya neyin motive edeceği sorusu durmaktadır. Bu soru, katılım bankasının tepe yöneticileri tarafından değerlendirilmeli ve insan kaynakları politikaları gözden geçirilmelidir.

3.2.3.Katılım Bankası Çalışanlarının 30 Güne Ulaşan Kredi Gecikmelerinin Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “30 güne ulaşan kredi gecikmelerin tahsilâtı için alınan aksiyonlar, bu aksiyonları yeterli bulup bulmadıkları ve bu konuda gördükleri eksiklikler” sorulmuştur.

Bu noktada katılımcılar, katılım bankalarının sistemsiz kurguları bakımından yeterli ve güçlü izleme sistemlerinin mevcut olduğunu düşünmektedir. Ancak hem bireysel ve kurumsal müşterilerin geciken kredilerine karşı alınan aksiyonların farkı hem de şubelerin hedef baskısı ve iş yoğunluğu sebebiyle bu alanda yetersiz kaldığına yönelik görüşler de ifade edilmiştir.

“Müşteri ile şube kanalıyla ya da bizzat temas kuruluyor. Ancak günümüzde artık 30 günü de beklemediğimiz, ilk günkü gecikmesini takiben müşteri ziyareti, aksiyon planı talebi, yapılandırma durumu gibi olasılıklar görüşülüyor. İhtar çekiliyor.”K1

“30 güne ulaşmadan önce erken uyarı sistemimiz var. Buradan gelen sinyaller şubelerle de paylaşılır. Gelen sinyallere göre, kredi büyüklüğüne göre hızlıca nedenini sorgulamaya başlarız. Eğer ciddi bir sorun değilse, mesela gümrükte malı takılır, ödemesi takılır. Buna benzer bir durumda müşteri ile iletişime geçeriz ve gerekli kolaylıkları sağlarız.” K6

“30 güne yaklaşan gecikmeler için bankamızda yakın izleme diye bir takip kodumuz var. Şubelerimize otomatik olarak mail gidiyor. Şubelerimiz her Pazartesi, o hafta taksiti olan müşterilerle ilgili görüşüyorlar. Bizim de her hafta otuz güne kadar olan gecikmeler ve 30 - 90 gün arası olan gecikmelerle ilgili bir toplantımız oluyor.”K9

“30 güne kadar olan gecikmeler için, erken, henüz kredinin çok yaşanmadığı dönem diyebiliriz. Bu dönemde şube müşteriye arayıp süreci takip ediyor. Nakit akışındaki sorunlar gibi basit sorunlar için çok agresif değiliz. Ancak daha ciddi bir sorun olduğuna dair bir istihbarat alırsak ona göre harekete geçiyoruz.” K10

“Ticari tahsilâtlar tarafında gün sınırlaması yok. Gecikmesi 1-90 gün arasında olan bütün müşterileri değerlendiriyoruz. Orada şubelerin, sorunlu müşterileri takip noktasında, hem hedef baskısı hem de zaten sorunlu hale gelmiş kredi için takip süreçleri daha zayıflıyor. Bu bir eksiklik olarak ifade edilebilir. Burada hem müşteri ile hem sektörle ilgili bilgileri takip ve temin etmek önemli zira bir bilgi kırıntısı bile sizin tahsilâtınızı etkileyebiliyor. Müşteri ile iletişim işin anahtarı.” K15

“Gerek sistemselsel olarak gerekse bireysel olarak çaba sarf ediyoruz tahsilât için. Durum değerlendirmesi sonucu durumun kötüye gitme ihtimali olduğuna karar verilirse o zaman gecikme gün sayısının az olmasına bakmaksızın hem sistemselsel hem bireysel olarak daha yakından bakıyoruz müşteriye. Şubeci arkadaşların piyasa istihbaratı güncellemesini istiyoruz, çok gerekli görürsek biz de müşteriye ziyaret ediyoruz.” K18

“İlk adım olarak şubedeki arkadaşlar müşteriye arayıp durumu soruyor, tabi kanuni süreler çerçevesinde sistem tarafından oluşturulan ihtar müşteriye gönderiliyor. Gecikme devam ederse aramalar sıklaşıyor. K19

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, izleme ve raporlama üzerine hazırlanmış olan sistemlerin, gecikmelerin ilk gününden itibaren uyarı verdiği ve hem genel müdürlük birimlerine hem şube ekiplerine bu konuda e-posta ile hatırlatmalar yapıldığı

görülmektedir. Bunun yanı sıra gecikmenin ilk gününden itibaren şube personellerince müşteri ile irtibata geçildiği ve müşteri hakkındaki piyasa istihbaratının güncellendiği, gecikmenin 30. güne yaklaştığı durumlarda ise sürecin gidişatına yönelik senaryolar ve alınacak aksiyonlara ait planlamaların yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, kurumsal krediler ile bireysel kredilerde yaşanan gecikmelerle ilgili yapılan değerlendirmelerin ve alınan aksiyonların farklı olduğu belirtilmiştir. Burada da şubelerin üzerindeki hedef baskısının izleme ve takip süreçlerini zayıflatığı ifade edilmiştir.

Bir önceki soruda ortaya çıkan şubelerin hedef baskısı altında çalışmaları meselesi burada da kendini göstermektedir. Şubeler bir yandan yeni kullandırım yaparak kendilerine verilen hedefleri gerçekleştirmenin dolayısıyla gelirlerini arttırmanın peşindeyken diğer yandan kullandıkları kredilerin tahsilat durumlarını takip edememektedir. Bu durumda iki ayaklı bir sürecin ayaklarından birinin yere sağlam basamadığı söylenebilir.

3.2.4.Katılım Bankası Çalışanlarının 90 Güne Ulaşan Kredi Gecikmelerinin Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “90 güne ulaşan kredi gecikmelerin tahsilâtı için alınan aksiyonlar, bu aksiyonları yeterli bulup bulmadıkları ve bu konuda gördükleri eksiklikler” sorulmuştur.

Katılımcıların büyük çoğunluğu bu konuda sistemin ve personellerin tahsilatın sağlanması adına gerekli çabayı gösterdiğini düşünüyor. Ancak bazı müşterilerin finansal okuryazarlık bakımından yetersiz bilgileri nedeniyle süreci yanlış yönettiği ifade edilmiştir.

“Dosyayı avukata devretmeden önce konkordato ilan etmiş müşteriler dahil çoğu müşterimizi görüşmeye davet ediyoruz, görüşüyoruz, bazen müşteriler yanlış yolda olabiliyor. Bu konularda müşterileri bilgilendiriyoruz. Finansal okuryazarlığının yetersiz olduğu durumlarda finansal çıkış planları olarak doğru karar veremediğini fark edersek müşteriye tavsiyelerde bulunuyoruz. Finansal yapılandırma ile meselenin çözülebileceğine ikna edebildiğimiz müşterilerimiz oldu.” K1

“Biz, gecikme doksanıncı güne gelmeden hatta gecikme olmadan dahi çözüm üretmeye çalışıyoruz. Çünkü hem firmanın hem bankamızın sicili açısından önemli gördüğümüzden, gecikmeye girmeden dahi firma ile süreci yakından takip ediyoruz. En kötü veri takip verisidir.” K3

“Gecikmenin doksananı güne doğru gittiği durumlarda müşterinin faaliyetinin devam edip etmediğini, problemin ne olduğunu, konkordato alma ihtimalini, bizden bir talebi olup olmadığını incelemeye ba larız. Bu noktadan itibaren  ubelerden genel m  d rl ğe doğru geçer iletişim kanalı ve genel m  d rl k  ubeden biraz daha sert bir dil kullanır. Müşterinin faaliyet durumuna göre yapılandırma talebi varsa değerlendiririz. Tüm bunları değerlendirdiğimiz ve bir çözüm yolu bulamadığımız noktada kanuni takiple ilgili süreçleri ba larız.” K6

“Altmış ve doksan güne ulaşan gecikmeler,  ube tarafından yönetilebilir olmaktan çıktığı için biz sürede dahil oluyoruz. 30 günü a an krediler sorunlu kredi olarak algılandığı için tahsis, yapılandırma ve risk izleme olarak izliyoruz. K8

“Bu noktada bazı müşterilerin konkordato kararı aldıklarını gördük. Konkordatoda ilk bir, bir buçuk sene, geçici m  hlet ve kesin m  hletten çıktığı gün müşteri genellikle pişman oluyor. Çünkü süreci yava latıyor evet ama i  kontrolden çıkıyor bir süre sonra ve borç dağ gibi oluyor. Başta borcu ötelemek müşteriye iyi geliyor, haciz gelmiyor ama sonra pişmanlık ba lıyor, piyasada i  yapamaz hale geliyor, çekleri kabul edilmiyor.” K12

“Müşterilerin bu noktada konkordato kararı ile kar ıla ıyoruz bazen. Bu durum bazı şirketler tarafından suistimal edildi, hala daha ediliyor. Ancak bilinçli bir tacir, iyi niyetliyse, bu geçici sıkışıklığı ortadan kaldırıp nefes almak için kullandığında bu konkordato mantıklı bir hamledir. Niyeti iyi olan müşteri konkordato kararı alınca ertesı gün gelip anla ma yolu arıyor.” K13

“ htarlar çekiliyor, müşteri aramaları yapılıyor. Gerekli görülürse sahaya inip ziyaretler yapılıyor yerinde görüp değerlendirmek için.” K17

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde, gecikmelerin 90. güne yaklaştığı ve/veya ulaştığı süreçlerin genellikle genel m  d rl k birimleri tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Bu noktadan itibaren genel m  d rl k birimlerinin bizzat müşteriyi ziyaret ettiği, faaliyetlerinin devam edip etmediğinin kontrol edildiği, müşteri ile iletişimde şubelerin devre dışı bırakıldığı ve müşteri ile iletişim dilinin nispeten sertle tirildiği ifade edilmiştir. Bazı müşterilerin borçlarını erteleme yolu olarak kullandıkları konkordato kararının da aslında müşterinin aleyhine bir durum olduğu, borç ödeme sürecini müşteri adına yava latmakla birlikte borcun birikmesine yol açtığı ve bir süre sonra işletmenin itibarının d  mesine sebep olduğu ifade edilmiştir.

Bu aşamanın, sorunlu kredi müşterisine ait dosyanın kanuni takip amacıyla avukata devri öncesindeki son aşama olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kanuni takip süreçlerinin hem banka adına hem de müşteri adına itibar kaybına yol açtığı düşüncesiyle bu noktada müşteriye yeniden yapılandırma seçeneklerinin sunulduğu ifade edilmiştir. Bu süreçte konkordato kararı alan müşterilere, özellikle finansal okuryazarlık bakımından eksiği bulunan müşterilere izah edildiği ve bazı müşterilerin ikna edildiği ifade edilmiştir.

90. güne gelmiş gecikmeler hem katılım bankası hem de müşteri için ciddi bir sorun haline gelmektedir. Banka açısından karşılık ayırma yükümlülüklerinin artması söz konusuysa müşteriler için muhatabın değişmesi ve bir şekilde yumuşak bir iletişimde oldukları katılım bankaları yerine nispeten mesafeli bir iletişim kurabilecekleri avukatlarla görüşmeler başlamaktadır. Avukatın, sürecin her aşamasında katılım bankası ile irtibat halinde olması durumunda dahi finansal okuryazarlık konusunda katılım bankacısının farklı olması dolayısıyla bu aşamadan itibaren çözüm yoluna ulaşmak konusunda işlerin müşteri adına zorlaşacağı söylenebilir.

3.2.5. Katılım Bankası Çalışanlarının Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketine Satışından Elde Edilen Gelir Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “sorunlu kredinin varlık yönetim şirketine satışından elde edilen gelirin nereye aktarıldığı” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Sorunlu kredi dosyalarını varlık yönetim şirketine satan katılım bankalarının sayısı çok fazla olmadığından genellikle katılımcılar bu konuda detaylı görüş ifade etmemiştir. Ancak bu işlemi gerçekleştirmiş katılım bankalarının personelleri ilgili tutarın bankanın gelir hesaplarına kaydedildiğini ya da müşterinin borcuna mahsup edildiğini ifade etmiştir.

“Ben bunun gelir hesaplarına yansıtıldığını biliyorum ancak mali kayıtlar birimine sorduğumda kâr payı dışı gelirlere aktarıldığını öğrendim.” K11

“Varlık satışlarında iki yöntem var. Tekli satış ya da toplu satış yapabilirsiniz. Tekli satış yaparsanız, tek dosyayla ihaleye çıkıp satabilirsiniz. Eğer tek dosyayı satmışsanız alacağın tamamı o borçlunun borcuna mahsup edilir. Ancak çok sayıda dosyanın bir arada olduğu toplu bir satış yapmışsanız garame usulü kredi borçlarına mahsup edilir. Varlık satışına konu kredilerin tamamına karşılık

ayrılmaktadır. Karşılık ayırdığınızda bunu zarara yazdınız, oradan bir tutar tahsil olduğunda o tutar direkt kâra yansır, o yüzden buradan gelen tahsilât teknik olarak gelire yazılıyor da denebilir. Dip toplama bakıldığında işlemin sonucu zarar görünmektedir. Bilançoda ayırdığınız karşılıkları zarar olarak yazdığınız için ve dönem sonunda o defter kapandığı için sonrasında yapılan tahsilâtlar artık gelir olarak görülebilir.” K13

“Şube geliri olarak yazılıyormuş, sorduk teyit ettik. Bu durumda satıştan gelen tutarın gelir yazıldığı söylenebilir. Buradaki gelir, diğer gelir havuzlarına aktarılmıyor. Bu gelir, şubenin yaptığı işlerden elde ettiği gelirler gibi, kâr payı havuzları ile karışmadığını düşünüyoruz.” K14

“Banka, borçları alacağının çok altında bir tutara sattığı için, burada bir gelir olmuyor aslında. Gerçek bir gelirden ziyade teknik olarak bir gelir olarak düşünülebilir, zararın telafisi olarak görülebilir.” K15

Alınan cevaplar değerlendirildiğinde öncelikle personellerin, sorunlu kredi dosyalarının varlık yönetim şirketine satışı karşılığında tahsil edilen tutarın kâr payı gelirleri ile aynı havuza aktarılmadığı konusunu ısrarla vurguladığı görülmüştür. Görüşme esnasında personelin bu konuda asimetrik bilgiye sahip olduğu tespit edilmiş ve personel tarafından muhasebe kayıtları ile ilgili birimlerden konu hakkında bilgi alınmıştır. Bu bilgiye istinaden ilgili tutarların bankaların gelir hesaplarına aktarıldığı teyit edilmiştir. Burada personelin değerlendirmesi, ilgili tutarların gerçek bir gelir olmadığı, aksine takip süreçleri boyunca karşılık ayrılmış olan zarar niteliğindeki krediler olduğu, dolayısıyla toplam bakiye bakımından satışın bir gelir olmadığı yönündedir. Genellikle satışın asıl alacak tutarından oldukça düşük bir bedel ile gerçekleştirilmesi dolayısıyla zaten reel olarak hala zarar söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Gelir olarak değerlendirildiği durumda da satış karşılığı alınan tutarın, kredili müşterinin şubesince yapılan kredi kullandırım dışındaki genel bankacılık faaliyetlerinden elde ettiği gelirlerle aynı hesaplara atıldığı, kâr payı gelirleri ile aynı hesaplarda takip edilmediği ifade edilmiştir.

Ayrıca satışın tek bir dosyanın satışı ya da toplu satış olmasına göre durumun değiştiği ifade edilmiştir. Tek bir dosyanın satışı durumunda varlık yönetim şirketinden alınan tutarın satılan borç dosyasına mahsup edildiği, birden fazla sorunlu kredi dosyasının tek bir ihale ile satıldığı durumda satış karşılığında alınan bedelin ise satış ihalesine konu olan borçlu dosyalara paylaştırıldığı ifade edilmiştir.

3.2.6.Katılım Bankası Çalışanlarının Borcunun Muaccel Hale Getirilmesi Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “hâlihazırda mali durumundaki bozulma sebebiyle mevcut kredi borcunu ödeyemeyen müşterinin tüm borcunun muaccel hale getirilerek toplam alacak üzerinden takip dosyası açılması hakkındaki” görüşleri sorulmuştur.

Burada belirtilen borcun muaccel hale getirilmesi, Türk Borçlar Kanununun 259. maddesine göre taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılan bir borcun birbirini izleyen en az iki taksitinin ödenmemesi durumunda borçlunun temerrüde düştüğünün kabul edilmesi sonrası alacaklının geri kalan taksitlerin tamamının peşin olarak ödenmesini talep edebilmesi durumudur.¹⁷⁷

Bu konuda katılımcıların genel görüşü, borcun muaccel hale getirilmesinin hukuki bir tedbir ve hukuki bir zorunluluk olduğu, gerekli durumda katılım bankalarının indirim yapmak sureti ile müşterilerine kolaylık sağladığı yönündedir.

“Mevzuat gereği tüketici kredilerinde ileri vadeli kârları alamayız zaten. Biz katılım bankası olarak alım satım akdi ile işlem yapıyoruz ve bu noktada kredi kullandırım aşamasında tüm bunlar açıkça ifade ediliyor. Bu noktadan sonra eğer biz indirim yaparsak bu sefer ilk baştaki alım satım akdi olayını sarsmış oluruz diye düşünüyorum.” K2

“Muacceliyet kanundan gelen bir şey olduğundan, tüm borç için ihtar çekip harekete geçmemiz gerekiyor. Burada bir şey değiştirmeye gerek yok, kanuna uygun şekilde süreci işletmeye devam ederiz.” K4

“Bizim burada şöyle bir uygulamamız var, tüm borç muaccel hale getirilse bile müşterinin ödemeye niyeti varsa bankamız gelecek vadeli kârlardan indirim yaparak tahsilât yapıyor. Takip gününe kadar tahakkuk etmiş taksitleri hakkımız olduğu için alıyoruz zaten ama ileri vadeli taksitleri tahsil etmiyoruz.” K5

“Bu uygulamayı doğru buluyorum. Sonuçta ortada bir akit var, ortada bir kredi sözleşmesi var. Yıllara yayılmış bir akit var, bir kısmını ödedin bir kısmı kaldı. İleride bazı haklarımızın kaybolmaması adına toplam risk üzerinden takip açılmasını doğru buluyorum.” K6

¹⁷⁷Türk Borçlar Kanunu (TBK), *Resmî Gazete* 27836 (1 Kasım 2011), Kanun No. 6098, md.259.

“İlk başta kredi kullanılırken bir finansman var ve bunun da bankaya bir maliyeti var. Dolayısıyla bu noktada bankamızın sermayesinin, mudilerin yatırımlarının korunması bakımından doğru buluyorum. Diğer türlü banka, mudilere olan edimlerini yerine getirememiş olur.” K10

“Ben bu uygulamayı doğru buluyorum, sonuçta bankalar vakıf değildir. İkinci olarak bankanın diğer mudilere karşı da sorumluluğu var, o alacağı tahsil edip o mudilere sorumluluklarını yerine getirecek.” K12

“Bu durum katılım bankacılığı sistemi ile alakalı aslında. Örnek olarak, ben üç liraya aldığım bir malı müşteriye dört liraya sattım. Dolayısıyla benim dört lira anapara alacağım var. Vadesi gelse de gelmese de. Bu bir satım bedelidir. Erken ödeme indirimi diye bir şey yok aslında çünkü o bizim anapara alacağımız. Evet, belki katılım bankacılığı ticaret şirketi olmak için yola çıkmadı ama bugün gelinen noktada katılım bankaları ticaret şirketleridir, ona göre kâr etmek gibi hedefleri olması normaldir. Maksat farklı noktaya gitti aslında, ilk çıktığı yerden uzaklaştı. Bankanın alternatifi olduğu için banka gibi davranmak zorunda kaldı. İslami bankacılık olarak daha fazla alternatif üretip daha fazla kişiyi faizli sistemden kurtarmamız gerekiyor bakış açısıyla hedefler geliyor, böyle böyle genişliyor yapı ve bankacılığı taklit eder hale geliyoruz. Bireysel anlamda da doksan gün, toparlanmak için bence yeterli bir süre. Ancak bizim insanımız bu durumu istismar ediyor. Dolayısıyla sistemin sürdürülebilirliği için mevcut uygulama gereklidir.” K14

“Burada bütün mesele iyi niyet, kötü niyet meselesine dönüyor. Evet, ben de vicdani olarak kişinin borcu kadar tahsilât yapılması gerektiğini düşünüyorum ancak burada işin bir de mevduat sahipleri boyutu var. Müşterilere, biz çalışıp kâr edip size pay vereceğiz diyoruz. Bu durumda para yatıran müşterinin aleyhine bir şey yapmış oluruz bunun dışında davranırsak.” K15

“Bu konuya vicdani açıdan baktığımızda sorunlu gibi gelebilir ama bankacılık açısından burada bir sorun görmüyorum ben. Biz müşteri ile ilk başta bir anlaşma yapıyoruz ve buna göre pozisyon alıyoruz. Sonra bu tahsilâtı yapmazsak bu sefer katılım hesabına para yatıran müşterilere karşı sorumluluğumuzu ihmal etmiş oluruz.” K16

“Bu konuda uygulamanın doğru olduğunu düşünüyorum. Bankalar da ticari kurumlar neticede, bankaya para yatıran müşteriler, ortaklar ve patronlar var bu denklemde. Sadece borcunu ödemeyen ya da ödeyemeyen kişi tarafından bakarsak

evet hoş görünmüyor ama diğer yandan banka da bir sözleşme yapmış ve buna uyulmamış olarak değerlendirirseniz bu noktada yanlış bir şey yok bence.” K18

“Kredi dosyaları bakımından değerlendirdiğinizde, krediyi alan taraf var bir de kredi veren taraf yani hem banka hem bankaya para yatıran müşteriler var. Bu açıdan baktığımızda biz aslında gecikmeli müşteriye karşı bankaya para yatıran müşterimizin de hakkını koruyoruz bu tutumla.”K20

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, bankaların kâr amacı güden ticari şirketler olduğu ve bu yüzden de alacağını tahsil etmek amacıyla kanunun verdiği tüm hak ve yetkileri kullanmasının gerekli olduğu görüşü öne çıkmaktadır. Ayrıca borcun muaccel hale getirilmesine, müşterinin ileri vadeli taksitleri de ödeyemeyeceği öngörüsünden hareketle karar verildiği ve bu kararın da bankanın çıkarlarını korumak noktasında doğru bir karar olduğu görüşü ağırlıktadır.

Meselenin vicdani bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde, borcunu taksitler halinde ödeyemeyen bir kişiden tüm borcunu peşin olarak ödemesini talep etmenin doğru görünmediğini kabul etmekle birlikte meselenin diğer tarafında katılım bankasına para yatıran müşterilerin de aynı titizlikle korunması gerektiği ifade edilmektedir. Bu noktada borçluya karşı borcun tahsili amacıyla yapılan girişimlerin aynı zamanda kâra ve zarara katılma hesaplarına para yatırmış olan katılım bankası müşterilerinin haklarını korumak ve bu müşterilere kâr payı ödemelerini gerçekleştirebilmek adına yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu konuda en dikkat çekici görüş ise katılım bankasının tahsil etmeye çalıştığı alacağın aslında murabaha yöntemi ile satışını gerçekleştirdiği malın bedeli olduğudur. Yani taksitli olarak ödenen tutarın aslında malın anapara değeri olduğu, dolayısıyla burada borcun muaccel hale getirilmesinin söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda katılım bankacılığının daha fazla insanı faizli sistemden kurtarmak amacıyla personelini daha fazla müşteri bulmaya zorlamasının, zaman içerisinde meseleyi başka noktaya taşıdığı ve katılım bankası uygulamalarının da konvansiyonel banka uygulamalarına benzer hale gelmekten kaçamadığı ifade edilmiştir.

Katılımcıların muacceliyet ve alacağın aslında katılım bankasına para yatıran müşteriler ile ilgili ifadelerinin haklı olduğu söylenebilir. Sonuçta katılım bankaları da birer ticari işletmedir ve kâr etmek amacıyla çalışmaktadır. Kâr edemediği durumda da en azından zarar etmemek çabasında olmaları doğaldır zira kendilerine para yatıran müşterilerin

sürekli olarak zarar eden bir katılım bankasını tercih etmek istemeyecekleri açıktır. Bu durumda katılım bankalarının hem kendilerine emanet edilmiş olan paraların tahsili hem yatırımların kârlılığı hem de kurumsal itibarın devamlılığı açısından bu tutumlarında haklı olduğu söylenebilir.

3.2.7.Katılım Bankası Çalışanlarının Sorunlu Kredi Dosyalarının Varlık Yönetim Şirketine Devredilmesi Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “katılım bankalarının sorunlu kredi dosyalarını varlık yönetim şirketlerine devretmesinin, katılım bankalarının sorunlu kredi dosyalarının tahsilâtı konusunda olumlu katkısı ya da olumsuz etkisi olduğu hakkındaki” görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların konu hakkındaki görüşü, sorunlu kredi dosyalarının varlık yönetim şirketine devrinin bilanço bakımından olumlu bir durum olmakla birlikte geniş anlamda hem banka hem de müşteri adına olumsuz bir durum olduğu şeklindedir.

“Olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum. Bunun en önemli sebebi, varlık yönetim şirketlerinin müşterilere, katılım bankası müşterilerine davranışını doğru bulmuyoruz. Ayrıca müşterilerde de dosya borcunun, varlık yönetim şirketine satıldığında oldukça düşük bir tutara satıldığı bilgisi piyasada yaygın olduğundan müşteriler de dosyalarının varlık yönetim şirketine satışını bekleyebiliyor.” K1

“Olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum. Müşteri, dosyanın içerisinde teminat benzeri zorlayıcı bir unsur bulunmuyorsa dosyasının bir süre sonra varlık yönetim şirketine satılmasının zorunlu olduğunu ve varlık yönetim şirketiyle de çok daha düşük bir tutara dosyayı kapatabileceğini biliyor. Bu bilgi piyasada yayılmış durumda.” K2

“Olumlu katkısı, ilgili bankanın takip riski düşmüş olur. Ancak olumsuz katkısı da şu olur, bu paralar emanet olarak vatandaşın parası. Dolayısıyla biz vatandaşın parasını daha düşük bir bedele satmış oluruz. Bir diğer olumsuz etkisi de müşteriler diğer bankalardan gördüğü için bizim alacağımızı ne zaman satıyorsunuz diye soruyor, bu şekilde bir beklentiye giriyor. Nasılsa ileride bir gün borcunu çok düşük bir bedelle kapatacağını düşündüğü için ödemekten kaçınabiliyor.” K3

“Genel anlamda, para girişi bakımından olumlu katkısı olur. Ancak geniş pencereden baktığımızda müşteriler açısından olumsuz bir durum olduğunu düşünüyorum. Şöyle ki, diğer bankalarla çalışan müşterilerin oradan edindiği

bilgilere göre borcun bir süre sonra çok düşük bir bedelle varlık yönetim şirketine satıldığı, dolayısıyla kendi dosyasının da varlık yönetim şirketine satılmasını beklediği ve daha düşük bir bedelle dosya kapama yapmak istediğini biliyoruz. Bunun da bizim tahsilâtımızı olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyorum. Müşterinin süreci uzatıp dosyasının varlık yönetim şirketine satışını beklemeye yönlendirmesi bakımından olumsuz bir durum olduğunu düşünüyorum.” K4

“Devreden bankaların bilançolarını temizlemek konusunda olumlu bir katkısı oluyor. varlık yönetim şirketleri tahsilat konusunda agresif davranıyorlar. Dolayısıyla dosyayı devreden hangi katılım bankası olsa, müşteri orada yaşayacağı sorunların kaynağını o katılım bankası olarak değerlendirecektir.” K5

“Elimizdeki dosyalardan bazıları tahsil edilebilecek durumdayken bazıları için tahsili mümkün olmayacaktır. Yani sonsuza kadar tahsil edilemeyecek dosyalarımız var. Dolayısıyla bunların varlık yönetim şirketine satılması bilanço anlamında olumlu katkısı olacaktır.” K6

“Varlık firmalarına devrediyorsunuz ve bilançodan çıkarıyorsunuz. Varlık firmalarına dosyayı verdiğinizde, biraz uğraşsanız elde edebileceğiniz gelirden vazgeçiyorsunuz. Bunu varlık yönetim şirketine vermek yerine kendi bünyenizde kadrolar kursanız daha fazla tahsilât yaparsınız. Kısa vadede mali olarak cazip görünse de uzun vadede biraz efor sarf ederek daha fazla gelir elde etme imkanınızı terk ediyorsunuz.” K8

“Her şeyden önce biz bir anonim şirketiz, kâr etmeye çalışan bir kurumuz. Biz firmalara tasfiyeden önce kazanmaya, yaşatmaya çalışıyoruz. Firmanın çalışacak masası sandalyesi kalmadığı durumlar oluyor. Dolayısıyla firmanın dosyasını varlık yönetim şirketine devretmek mali anlamda bir katkı sağlasa da bankaya, müşteriye yapılanlara baktığımızda bizim müşteriye yaşatmaya yönelik tavrımız bakımından olumsuz bir durum ortaya çıktığını düşünüyorum.” K9

“Olumlu katısı olur. Zaten son aşamaya gelmeden varlık yönetim şirketine devredilmez, o aşamaya gelinmişse de müşteri ile ipler kopmuştur. Bu sürede müşteri ile bir alaka kalmamıştır diye düşünüyorum, İyi niyetli müşteri de bu sürede bir şekilde iyi niyetini gösteren bir ödeme yapar. Kötü niyetliyse varlık yönetim şirketi çözer.” K10

“Ben çok faydalı olduğunu düşünmüyorum. Müşteriyi varlık yönetim şirketlerinin agresif tutumuna ters ettikten sonra yarın bir gün tekrar çalışma ihtimalimizi

tamamıyla ortadan kaldırmış oluyoruz ki bu katılım bankacılığı adına da uygun bir davranış değil diye düşünüyorum.” K11

“Tahsilâta katkısı olduğunu düşünüyorum. Bilanço anlamında bir düzeltme imkânı sunuyor öncelikle. Ayrıca üzerimizdeki dosyaların, eldeki tahsilât umudu olan dosyalara odaklanmak noktasında faydalı olacağını düşünüyorum. Yani elimizde beş dosya varken bunların ikisinden kurtulduğumuz durumda kalan dosyalara daha ciddi bir şekilde odaklanabiliriz. Varlık yönetim şirketleri tahsilât konusunda legal ya da illegal olarak çok daha ısrarcılar. Banka, krediyi vermekten tahsil etmeye kadar çok ciddi bir organizasyon ve maliyet üstlenirken varlık yönetim şirketi bir çağrı merkezi ekibi, dışarıda dosyaları takip eden avukatlar var. Maliyeti oldukça düşük.” K12

“Ben olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum. Sonuçta bu varlık satışları yıllara yayılmış olan zorunluluklardan doğdu. Hem operasyonel maliyetler, hem muhasebesel anlamdaki yükten kurtulma imkânı veriyor. Müşterilerin bazı durumlarda kötü niyetli bir şekilde dosyasının varlık yönetim şirketine devrini beklediğini biliyoruz, daha ucuza kapatacağı düşüncesiyle.” K13

“Bu yapının çıkış noktasıyla vardığı nokta arasında fark olduğunu düşünüyorum. İlk çıkış noktası tahsilât yapmak amacıyken şimdi artık bilanço temizleme aracına dönüştü gibi geliyor. Bankalar için bakış açıları çok değişti bu yapılara. Ama şu anda finans sistemi açısından çok faydalılar. Onlar açısından da bir gelir, bir kâr söz konusu. Borçlu açısından da zaten olumsuz bir durum yok çünkü borcundan fazlasını talep etmiyorlar, aksine daha düşük bir miktar ödeme yaparak borcundan kurtuluyor müşteri.” K14

“Bence hem bankalar hem müşteriler açısından olumlu bir durum olduğunu düşünüyorum. Evet, tahsilât üslubuyla ilgili bir takım sorunlar olabilir müşteri açısından ama borcundan fazlasının istendiği bir durum yok, düşük bir bedelle borçtan kurtulmak söz konusu.” K15

“Katılım bankaları açısından baktığımızda bilançoda sağladığı rahatlama bakımından olumlu bir etkisi oluyor diyebiliriz. Yani zarar edeceğiniz bir alacağınızı az da olsa belirli bir kısmını tahsil etmişsiniz gibi düşünülebilir. Ama dosyayı devretmek aslında bir tahsilât değil, bir satış. O yüzden bu noktada tahsilâta katkısı yok aslında, sadece bilançoda bir hareket oluyor.” K16

“Ben olumsuz bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Öncelikle müşteriler borcu ödemekten kaçınabilir bir süre sonra daha düşük bedelle varlık yönetim şirketinden kapatacağım düşüncesiyle. Bu da bizim tahsilât kalitemizi olumsuz etkiler. Diğer yandan eğer bu insanlar katılım bankasına gerçekten faizsiz bankacılık adına gelmişlerse ve gerçekten olumsuz bir şey yaşayıp zor duruma düştüğü için borcunu ödeyemiyorsa bu durumda biz bu müşteriye faizli sisteme itirmiş oluyoruz. Tekrar kazanmak pek mümkün olmayacaktır o müşteriye.” K17

“Bence banka açısından olumlu bir durum. Çünkü zaten hiçbir şekilde tahsil edemeyeceğin bir alacaktan bir miktar gelir elde etmiş oluyorsun. Yani sıfıra düşmüş bir şeyi sıfırdan büyük herhangi bir değere satıyorsun ki bu da iyi bir şey bence.” K18

“Geniş perspektiften baktığımızda bilanço anlamında olumlu etkisi olan bir şeyin aslında sürecin geneline olumsuz yansıdığını düşünüyorum. Uzun yıllardır bu alandayım ve artık müşterilerin borcunu daha düşük bir bedelle ödeyeceği ümidiyle dosyasının varlık yönetim şirketine satılmasını beklediği bir noktaya geldik.” K20

Katılımcıların verdiği cevaplar değerlendirildiğinde, üç husus öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, sorunlu kredi dosyasının VYŞ’ne devrinin banka adına bir tahsilât değil bir satış olduğu ve neticesinde her durumda bilançoya artı bir etki yaptığıdır. Bu artı etkinin, tahsil ihtimali sıfıra yakın dosyalar karşılığında olduğu düşünüldüğünde sorunlu kredi dosya devrinin banka bilançosu bakımından olumlu olduğu değerlendirilmektedir. Bir diğer husus, VYŞ’lerin tahsilât sağlayabilmek adına bazı durumlarda hem hukuki hem insani çizginin dışına çıktığı ve müşterilerin katılım bankalarında alıştıkları iletişim ve ilişki yönetiminin çok uzağında kaldığıdır. Dolayısıyla, bilhassa tercihen katılım bankasına gelen müşterilerin günün sonunda hem faizli sisteme mecbur bırakıldığı hem de uygunsuz bir iletişime maruz bırakıldığı düşünülmektedir.

Son olarak, ticaretin doğasında yer alan iniş çıkışların tüm müşteriler için ihtimal dâhilinde olduğu düşünülürse, katılım bankalarının müşterinin iniş ve dip noktadaki döneminde onları VYŞ’ye devrettikten sonra müşterinin olası yükselişinde artık tekrar müşteri ile çalışma imkânı bulamayacağı, dolayısıyla payını arttırmaya çalışan katılım bankacılığı adına olumsuz bir durum ortaya çıkacağıdır.

Ayrıca sorunlu alacak dosyasının VYŞ’ye devir edileceğine dair bilginin piyasada yayılmış olması sebebiyle müşterilerin daha düşük bedelle borçtan kurtulmaya yönelik beklentiye girdikleri ve bu sebeple de borçlarını ödemekten kaçındıkları ifade

edilmektedir. Bu yönde bir alışkanlığın gelişmiş olmasının da uzun vadede müşterilerin ödeme alışkanlıklarına ve ahlaki tutumlarına olumsuz bir etki yapacağı düşünülmektedir.

3.2.8.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Dosyalarında İndirim Yapması Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “varlık yönetim şirketlerinin katılım bankalarından sorunlu kredi dosyalarını takibe giden rakamın oldukça altında bir bedelle aldığı düşünüldüğünde, aynı indirim katılım bankasının yapıp müşteri dosyasını daha düşük bir bedel tahsilâtı ile kapatması konusundaki” görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların bu konudaki genel kanaatine bakıldığında, katılım bankalarının VYŞ benzeri büyük bir indirim yapmasının mümkün olmadığı görüşü hâkimdir ancak bazı katılımcılar bu konuda farklı düşünmekte ve VYŞ benzeri bir indirim yapmak suretiyle dosyanın kapatılmasının mantıklı olduğunu ifade etmektedir.

“Bu dosyaya konu bedel emanet bir para, müşterinin emanetidir. Bu noktada biz bu emanetten ötürü dosyanın anaparanın altına inemiyoruz.”K1

“Biz katılım bankası olarak dosyadan indirim yaptığımızda kredi kullandırım aşamasındaki akde uygun olmayan bir şekilde hareket etmiş oluruz diye düşünüyorum.” K2

“Bazı durumlarda indirim yaptığımız olabiliyor ancak varlık yönetim şirketleri kadar indirim yapmamız mümkün değil. Diğer yandan da bu paralar müşterilerimizin emanet parası, bizim bu emaneti tahsil etmemiz gerekiyor.” K3

“Varlık yönetim şirketi borçlu dosyayı çok düşük rakamlarla aldığı için indirim rakamları çok fazla ve düşük rakamlarla dosya kapamaları söz konusu olabilir. Ancak bizim maliyetlerimiz onlar gibi değil, onlar dosyayı çok ucuza aldıkları için çok indirim yapabiliyorlar ancak biz o kadar indirim yapamıyoruz.” K4

“Biz müşterilerimize gerekli kolaylıkları sağlıyoruz. Anaparanın altına inmemiz mümkün değil ancak anaparaya kadar indirim yaptığımızda mutlaka olumlu katkısı olacaktır.” K6

“Banka o kadar indirim yapamaz çünkü orada bir anapara durumu var. Kârları siler, işlemiş karları siler ama anapara altına inemeyiz. İndirim yaparken de müşterinin iyi niyetini tartmak gerekiyor diye düşünüyorum. Her durumda

anaparanın altına inilmez ki bu da diğer müşterilere örnek olur, diğer müşterilerle olan süreci olumsuz etkiler.” K10

“Bu doğru bir hareket olmaz, piyasada ciddi bir olumsuz algı oluşur ve alışkanlığa döner. Varlık yönetim şirketi indirim ile alıyor ve kar ediyor ancak biz böyle yaparsak tahsilât yapamayız.” K12

“Bu şekilde bir uygulama piyasada olumsuz bir algı, bir alışkanlık yapar. Sonra da biz tahsilât yapamaz hale gelebiliriz.” K13

“Buradaki en büyük sorun indirimle ilgili yetki meselesidir. Biz burada bir dosya ile ilgili pazarlık ve indirim yaparken mevcut yetki düzeylerimize göre uygulama yapabiliyoruz ancak varlık yönetim şirketlerine satış seviyesinde bir indirim yapabilmeniz için politika gereği yönetim kuruluna kadar çıkmanız gerekebilir. Bu da her dosya için tekrar edebilecek bir süreç değil. Orası çok yönetilebilir bir alan değil açıkçası.” K14

“Bence olabilir. Varlık yönetim şirketine portföyü satacağıma ben indirim yaparım, kapatırım.” K15

“Pek mantıklı değil bence. Çünkü bu sefer de müşteriler ödemeyecek ve ödemediği durumda indirim bekleyecek. Ama bizim alacağımız belli, sözleşmemiz belli. Dolayısıyla bankanın varlık yönetim şirketi gibi indirim yapması uzun dönemde bankanın tahsilâtına olumsuz yansır bence.” K16

“Olabilir ama burada anapara meselesi var. Yani katılım bankası krediyi bir mal üzerinden kullanıyor. Yani aslında kredi vermiyor, vadeli satış yapıyor. Bu durumda malın fiyatını düşürmüş olur satıştan sonra. Aslında uygulamada kulağa hoş gelse de gerçekte pek doğru değil, yani varlık yönetim şirketlerinin sorunlu alacak dosyalarını çok ucuza aldığını düşünürsek buna göre bir fiyatlama ile tahsilât yaptığında müşterinin bankaya olan borcundan oldukça düşük kalıyor. Ama aslında varlık yönetim şirketinin maliyetine baktığınızda pahalı bir satış var ortada. Yani aslında müşteri bankadan aldığı malın fiyatından indirim isterken aynı mal başka birine daha ucuza satıldığı için oradan aldığı malı daha pahalıya alıyor maliyet bakımından.” K17

“Olabilir, varlık yönetim şirketi yapıyorsa banka da yapsın. Neticede değeri sıfırlanmış bir alacağını birine çok ucuza satmaya gönüllüysen ki alan da bunu daha fazla bir bedel ile tahsil ediyor. Onun tahsilât rakamını sen sun müşteriye, o dosyadan onun kazanacağı parayı sen cebine koymuş ol.” K18

“Katılım bankalarının varlık yönetim şirketleri gibi büyük indirim yapmaları mümkün olmaz. Yani alabileceğin bir alacak ise zaten bunu alman gerekiyor çünkü bankaya para yatıran müşterilere karşı bir sorumluluğun var. Bir süre sonra sen kolay tahsilât için sürekli indirim yapan banka olursun, müşteri de indirim almak için borcu olabildiğince geciktirir.” K20

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde ortaya çıkan en önemli husus, sorunlu hale gelmiş olan alacağın katılım bankasına para yatıran müşterilerin bir emaneti olduğu düşüncesidir. Dolayısıyla borçla ilgili bir indirim yapmanın, aslında katılım hesabına para yatıran müşterilerin emaneti olan parayı başka birisine hibe etmek olacağı ve bunun da emanete ihanet olarak değerlendirilebileceğidir. Ayrıca VYŞ’lerin sorunlu alacak dosyasını, son durumdaki borç bakiyesinin oldukça altında bir bedel ile satın almış olması dolayısıyla zaten düşük bir bedele satın aldığı şeyi yine düşük bir bedele satıyor olması dolayısıyla bu noktada katılım bankalarının VYŞ’leri örnek almasının doğru olmayacağı ifade edilmiştir.

Bu noktada dikkat çeken bir görüş ise aslında VYŞ’lerin dosyadan indirim yapmadığı, aksine zaten düşük bir bedelle aldığı dosya üzerine kâr ve faiz ekleyerek tahsilât yaptığı ancak her durumda bu nihai tahsilât bakiyesinin, müşterinin katılım bankasına olan borcundan düşük olması dolayısıyla müşterilere cazip geldiği ancak aslında bir indirimin söz konusu olmadığıdır. Burada müşterinin bankaya olan borcundan daha düşük bir rakamın ortaya çıkıyor olması, müşteriler nezdinde VYŞ’lerin indirim yaparak tahsil ettiği düşüncesini oluşturmakta ve bu düşünce de müşterileri borçlarının VYŞ’ye devredileceği zamana kadar ödeme yapmama eğilimine sevk edebileceği ifade edilmektedir.

Her durumda, katılım bankasının müşteriden tahsil etmeye çalıştığı tutar içerisindeki anaparanın aslında katılım bankasının esas alacağı ve hesaba para yatıran müşterilerin emaneti olması dolayısıyla bu noktadan daha aşağı bir rakama, anapara bakiyesinin altında bir tutara inmelerinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca yapılacak büyük indirimlerin müşteriler nezdinde alışkanlık haline gelen bir indirim beklentisi oluşturabileceği ve bunun da uzun dönemde tahsilâtlara olumsuz yansıtacağı düşünülmektedir. Anaparanın altına inemedikleri halde müşterinin ödeme niyetine bağlı olarak yapılabilecek tüm indirimlerin yapıldığı ve müşteriye her türlü kolaylığın sağlandığı ifade edilmiştir.

3.2.9.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Mevcut Takip Süreçlerinde Yapılması Gereken Değişiklikler Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “katılım bankaları mevcut takip süreçlerinde neyi değiştirmeleri durumunda tahsilâtın kolaylaşacağı ve sorunlu kredi dosyalarının varlık yönetim şirketlerine devrine gerek kalmayacağı” konusundaki görüşleri sorulmuştur.

Bu kapsamda katılımcıların bir kısmı katılım bankalarının sorunlu kredi tahsilâtlarını gerçekleştirmek adına yapılması gerekenleri gereği gibi yerine getirdiklerini düşünürken bir kısmı ise süreçlerde ve katılım bankalarının iş tutuşunda değiştirilmesi gereken noktalar olduğunu ifade etmiştir.

“Hukuk bürolarının etkin tahsilât karşılığında yüksek komisyon alma motivasyonu ile rekabetçi bir bakış açısı kazandırılması sürece olumlu etki yapar. Biz müşteriye avukata devrettikten sonra bile müşteri bizimle görüşmek isterse o iletişim ağını açık tutuyoruz. Buradan hareketle müşteri ile iletişim ağının her zaman açık olması süreci kolaylaştıracaktır diye düşünüyorum.” K1

“Şu anda iyi durumdayız, konvansiyonel bankalara kıyasla oldukça iyi durumdayız diyebilirim. Dolayısıyla şunu daha iyi yapalım diyebileceğim bir şey yok şu anda çünkü zaten biz bugünlere iyi niyetle ve gayretle çalışarak geldik, bu noktada daha iyi yapsak daha iyi olur diyebileceğimiz bir şey yok.” K2

“Bizim katılım bankalarının en önemli sorunu profesyonel olmamaları. Katılım bankacılığında en önemli dört veri sayılır, katılım bankacılığı prensipleri, adalet, yenilik, profesyonellik. Müşterilerimizin konvansiyonel bir bankaya yaklaşımı ile bize yaklaşımı çok farklı. Müşterilerimiz burada profesyonel bir ekibin çalıştığını bilirse, burada kime giderse gitsin kararın değişmeyeceğini bilirse o zaman çok daha çabuk çözeriz.” K3

“Diğer bankalar gibi daha agresif ve daha vahşi olursak tahsilatımız artar. Sürekli hacze gidersek, taciz edersek, müşteriye yorarsak ciddi anlamda yorarsak, insani özelliklerimizin dışına çıkarsak şüphesiz rakamlarımız artar. Şu anki katılım bankalarının insani yönlerini koruyarak gittiğinde uzun vadede daha olumlu katkısı olacağını düşünüyorum. Diğer bankalar bugün sert tavırla tahsil edebilir ancak ilerde insanların işleri düzeldiğinde işler kötüyken kendisine yardımcı olanı unutmuyor müşteri.” K6

“Kredinin doğası gereği ne yaparsanız yapın kredilerin bir kısmı takibe gidecektir. Bunu nasıl azaltabiliriz diye düşünmek lazım. Buna baktığımızda da hangi sektöre kredi kullandırmalıyız, hangi koşullarda kullandırmalıyız, hangi firmalarda büyümeliyiz ya da büyümemeliyiz, hangi firmadan zamanında çıkmalıyız konularını iyi değerlendirirsek sorunlar azalır. Erken uyarı sistemlerini daha iyi kurgularsa takip süreçlerinde daha başarılı olabiliriz.” K7

“Ben firma analize gittiğimde her zaman şunu söyledim, bankalar sizin iş ortağınız. Sadece bugünü değerlendirerek bankalara bakmayın derdim. İletişimi etkin tutmak önemlidir. Bugün değilse bile geçmişte, kriz dönemlerinde ticari kredilerin özel bankalar tarafından geri çağırılması çok ciddi sıkıntılar doğurdu. Bu noktada söyleyebileceğim, anahtarın iletişim olduğudur.” K9

“Bu noktada çok fazla bir eksiğimiz var diyemiyorum. Şubelerde gecikmeler atlanabiliyor, çünkü şubelerin iş yükü çok fazla. Ve şubelerin esas işi satış olduğundan, kullandırılan kredileri takip eden ve tahsil eden birileri var diye düşünüp gecikme tahsilâtı ile yeterince ilgilenemiyor diye düşünüyorum. Daha fazla personel ile daha çok zaman ayıran uzman bir ekip kurulması süreci olumlu yönde etkileyecektir.” K10

“Şubedeki personelin hedeflerinde takibe intikal diye bir hedefi olması gerektiğini düşünüyorum. Takibe giden kredi şubedeki personeli de olumsuz etkilemeli. Tabi bu durumda bazı sinyalleri de kaçırabiliyorlar. Takibe giden müşterilerdeki sinyalleri göremeyebiliyorlar. Diğer yandan müşteri bulup yeni satış yapma hedefi de baskı yapıyor. Şube personellerinin sürece daha etkin bir şekilde katılması gerektiğini düşünüyorum.” K11

“Katılım bankalarının değiştiremeyeceği bir şey varsa o da daha sert bir üslup takınmasıdır. Daha sert olursak, daha sık ararsak, daha sık hacze gidersek kesinlikle daha yüksek tahsilât yaparız. Ama o zaman da katılım bankası olmaktan çıkarız, diğerlerinden bir farkımız kalmaz. Katılım bankalarının yumuşak tavrına mukabele etmeyen müşterilere, hele de kötü niyeti ya da diğer banka borçlarını öncelediğini gördüğümüz, bildiğimiz müşteriye kesinlikle daha farklı bir tavır takınmalıyız.” K12

“Katılım bankaların alacaklarının tahsili için mevcut hukukun müsaade ettiği her şeyi yapıyor. Eksiksiz olarak yapıyor. Burada değişmesi gereken, mahkeme hâkimlerinin bakış açısı değişmeli bence. Bizde sürekli olarak borçlunun mağdur

olduğu, bankaya karşı zor durumda olduğu gibi bir bakış açısı hâkim. Biz borçlulardan çok hukuki süreçlerle mücadele ediyoruz.”K13

“Tutumu sertleştirmekten başka bir şey yok bence. Adliye süreçlerinin zorlayıcılığı diğer süreçleri gölgede bırakıyor. Bir de katılım bankalarına bakış açısında biraz sorun var bence. Bizim konvansiyonel bankalara göre daha düşük maliyetlerle çalıştığımız, daha az masraf yüklediğimiz düşünülüyor müşteri tarafından. Dolayısıyla müşteri kendisini daha çok zorlayacağını düşündüğü için konvansiyonel bankaların borçlarını daha önce kapatma eğiliminde oluyor genelde.” K14

“İlişkilerin gerildiği durumda müşteri her zaman yan yollara sapma eğiliminde olur normal olarak. Müşterinin kötü niyetine dair işaretler çok belirginse zaten o noktada bir şey yapmıyoruz. Bu noktada sadece tutumdaki sertliği arttırabiliriz belki. İnsanlar bankadan aldığı parayı patronların parası gibi görüyor, mevduat sahiplerinin parasıdır, diğer insanların parasıdır diye bakan yok açıkçası.” K15

“Biraz daha sıkı ve sert tahsilât politikaları ile daha yüksek tahsilâtlar sağlanabilir. Katılım bankaları olarak müşterilere gerçekten çok iyi niyetli davranıyoruz ama konvansiyonel bankalar bu noktada çok katılar mesela. Tabi orada sürekli faizle yapılandırma var ama bu da borcu katlamaktan başka bir şey değil ödeme gücü olmayan kişi için.” K16

“Katılım bankaları hukukun izin verdiği kadarıyla her şeyi yapıyor. Bundan fazla yapılacak şey tarz değiştirmek olur yani belki biraz hukuk dışı uygulamalar, haciz ve icra süreçlerinde daha sert kararlar almak mesela. Ciddi bir bakış açısıyla ele alındığında, daha sık arama, daha sık piyasa istihbaratı da olumlu katkı sağlar.” K17

“Katılım bankaları tahsilât noktasında yeterli gayreti gösteriyor bence. Krediyi vermeden önce daha sıkı politikalar olabilir desem zaten hepimiz benzer şekilde sıkı bir değerlendirme sonucunda kullandırım yapıyoruz ve buna rağmen kredi gecikmeleri yaşanabiliyor. Gecikmeye düştükten sonra da yapılması gereni yapıyoruz gerek saha ekibi gerek bizler.” K18

“Profesyonel bir bakış açısıyla, müşterinin gerçek durumunu gerekirse yerinde görebilen, saha ile bağı olan, müşteri ile teması olan, güncel piyasa istihbaratına erişebilen, daha sıkı markajla müşteriyi yakından takip edip gerçek durumunu

değerlendirebilen bir bakış açısı ile daha yüksek tahsilâtlar sağlanabilir bence.”

K20

Katılımcıların verdiği cevaplar değerlendirildiğinde en belirginleşen husus, sorunlu kredi müşterisine karşı olan tutumun değişmesinin tahsilâtı arttıracak görüşüdür. Katılım bankalarının müşteri ile olan iletişiminin ve ilişkilerinin her zaman müşteri odaklı olduğu ve müşterinin ödemede zorlandığı dönemlerde de müşteri adına süreci kolaylaştırmaya yönelik gayret sarf edildiği ifade edilmiştir. Ancak bu durumun müşteriler nezdinde bazen yanlış değerlendirmeye yol açtığı ve katılım bankası ile konvansiyonel bankaya borcu olan bir kişinin genellikle konvansiyonel bankaya olan borcu ödemeyi önceleme eğilimine girdiği ifade edilmektedir.

Buradan hareketle katılım bankalarının bakış açısını biraz daha profesyonel seviyeye taşıması gerektiği ve müşterinin borcunu ödemeye yönelik tutum geliştirmesine yol açacak daha belirgin bir tahsilât prosedürleri takip etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Her durumda sürecin anahtarının müşteri ile iletişim olduğu vurgulanmıştır.

Ayrıca hukuki süreçlerin de bankaların tahsilâtlarını olumsuz yönde etkilediği, kanunların müşterileri zayıf görürken bankaları güçlü görmesi dolayısıyla güçlüye karşı zayıfın yanında yer alma eğilimi dolayısıyla hukuki süreçlerin uzadığı ve bazı durumlarda müşterilerin bunu istismar ettiği ifade edilmiştir.

Bazı katılımcıların öne çıkardığı görüşe göre şube personellerinin, yeni kredi kullandırma ve yeni müşteri bulmaya yönelik hedef baskısı altında çalışıyor olmaları dolayısıyla kredili müşteriden gelen olumsuz sinyalleri görmekte zorlandığı ve aynı nedenle tahsilât süreçlerinde etkinliklerinin azaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca şube personelinin sürekli yeni kredi kullandırmaya odaklanmış olmasının süreci olumsuz etkilemesi dolayısıyla şube personellerinin hedeflemelerinde takibe giden kredilere yönelik kalemlerin de eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu noktada da bankanın erken uyarı sistemlerini daha etkin şekilde kurgulamasının ve kullandırım konusunda daha seçici davranmasının kredilerin sorunlu hale gelmesini önlemekte yardımcı olacağı görüşü ifade edilmektedir.

3.2.10.Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankalarının Varlık Yönetim Şirketi Kurması Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası çalışanlarına “katılım bankalarının iştirak halinde bir varlık yönetim şirketi kurması ve bu yapının bugün katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan farklı olduğu şekilde daha insani bir tutum içerisinde olmasının, katılım bankalarının sorunlu kredilerinin tahsilâtına katkı sağlayıp sağlamayacağı” konusundaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcılar ağırlıklı görüş olarak katılım bankalarının VYŞ kurmasını olumlu olarak değerlendirmiş olmakla birlikte çeşitli nedenlerle bu konuda olumsuz görüşler de ifade edilmiştir.

“Kesinlikle evet, olumlu katkı sağlar. Hem tahsilâtı arttırır, onun bereketi olur. Hem de müşteri ile ilerde tekrar çalışma fırsatı bulunabilir.” K1

“Bence faydası olmaz. Kitlemiz ortak olsun da her bir katılım bankasını iş tutuşu farklı, diğer yandan zaten hepimiz rekabet halindeyiz. Tahsilâtta alınacak pay ve diğer bazı konularda uzlaşmanın mümkün olmayacağını, rekabetin uzlaşmaya engel olacağını düşünüyorum. Katılım bankaları arasında da ortak bir kültür ve ortak bir dil oluşturmak şu anda mümkün değil gibi görünüyor.” K2

“Böyle bir girişimin olumlu katkı sağlamasını beklerim. Profesyonel bir yönetim altında, ortak bir yapı kurulabilir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu, iç işleyişe hiçbir zaman müdahale edilmemesi gerekiyor. Müşteri dosyasının nereden geldiğine bakılmaksızın tahsilât için gereklerinin yerine getirilmesi gerekir.” K3

“Katılım bankaları ortak bir varlık yönetim şirketi kurduğunda, her bankanın alacak oranı farklı olduğundan tahsil edilen paranın kime ne kadar ve ne şekilde pay edileceği hususunda anlaşmanın mümkün olduğunu düşünmüyorum. İndirim oranı ve tahsilâtın dağıtımı konularında sorun olacağını düşünüyorum. Gecikme cezası oranları ve indirim oranları her müşteride farklı olduğundan tüm bankaların ortak bir yapıda buluşmasından ziyade bir bankanın çatısı altında kurulması daha uygun olur.” K4

“Kesinlikle katkısı olur. Katılım bankası çalışanının kültürü ile varlık yönetim şirketlerinin çalışan kültürü aynı değil emin olabilirsiniz. Bizim tarafta empati biraz daha yoğun, yani karşımdaki borçlunun yerinde ben olsam ne olur diye düşünür bizim arkadaşlarımız.” K5

“Çok iyi olur, bence kurulmalı. Ben aslında şöyle düşünüyorum, her bankanın bir varlık yönetim şirketi iştiraki olmasını olumlu buluyorum. Sonuçta takip konuları teknik anlamda uzmanlık gerektiriyor ve bizim bakış açımızla orada çalışacak arkadaşların bakış açısı farklı olacaktır.” K6

“Kesinlikle faydası olur. Şu anki varlık yönetim şirketlerinin var olma sebebi, bankadan ucuza aldıkları dosyaları müşteriden daha yüksek bedellerle tahsil etmek. Ortak bir çatı altında ya da katılım bankalarının müstakil olarak kuracağı varlık yönetim şirketleri katılım bankalarının ruhunu taşıyacağı için, müşteriye yaklaşım, tahsilât kabiliyeti ve kâr hedefleri bakış açısı olarak bize yakın olacağından hem müşteri bakımından hem tahsilât anlamında hem de vicdanen daha olumlu katkı sağlayacağını düşünüyorum.” K7

“Evet, sağlayabilir ancak engeller var. Sektörde hem kamu katılım bankaları var hem özel katılımlar var. Bu ikisini aynı potaya koyamazsınız, kamu bankalarının Sayıştay’a tabi olması durumu var. Ancak kamular ayrı, özeller ayrı bir yapı altında toplanabilir belki. Diğer yandan ortak bir dil dediğimizde de her bankanın kredi politikası olduğu gibi farklı bir dili de olacaktır. Kimi agresifliği seçerken kimi uzlaşmacılığı seçebilir. Dolayısıyla ortak bir yapının başarılı olabileceğini düşünmüyorum. Sonuç itibarıyla rakipsiniz. Hepimizin ayrı bir dili, ayrı bir tutumu var.” K8

“Bankaların birlik halinde kuracağı veya yöneteceği takip süreçleri daha verimli olacaktır çünkü firmayı tanıyan biziz, işin mutfağından geliyoruz. Bu noktada firmayı yeni tanıyan varlık yönetim şirketinin bizim kadar başarılı olması mümkün değil. Bizim firmalarla ciddi bir ilişkemiz, iletişimimiz var.” K9

“Süreci birlikte yönetebilirlerse muhakkak faydalı olacağını düşünüyorum. Biz varlık yönetim şirketleri kadar agresif değiliz, dolayısıyla birlikte hareket ettiğimizde belki daha agresif davranabilir hale gelirsek bizim tahsilatımızı da olumlu etkiler.” K10

“Bence banka özelinde yapılması faydalı olacaktır ortak bir yapıdan ziyade. Her banka kendi müşterileri ile olan önceki süreçlerini daha iyi bilir. Dolayısıyla aynı banka üzerinden sürecin takip edilmesinin daha faydalı olacağını düşünüyorum. Belki bazı müşteriler özelinde istisnai olarak farklı bankaların elindeki istihbaratları tek merkezde toplayıp ortak bir hareket mekanizması kurulması faydalı olacaktır ancak genel olarak her bankanın kendi organizasyonunu kurmasının daha faydalı olduğunu düşünüyorum.” K11

“Keşke böyle bir şey olsa. Yapının çalışabilmesi için varlık yönetim şirketi gibi sert bir tutumda çalışması gerekiyor.” K12

“Katılım bankalarının varlık yönetim şirketi kurmasının pek anlamı yok. Varlık yönetim şirketi mantığı işi müşterinin düşük bedel ile borcundan kurtulmasına geliyor. Bilhassa ticari müşterilerde katılım bankası ile çalışma hassasiyeti yok. Büyüme refleksi oluştursa bir süre sonra başka bankalardan dosya almaya, daha yüksek kâr kovalayacak bir yapıya dönüşürse bir anlamı kalmaz.” K14

“Ortak bir yapı bence de faydalı olur. Rekabete dönmesin iş, hedefler, kârlılık gibi konuları incelemekten ziyade tahsilâta odaklı bir yapı faydalı olabilir.” K15

“Faydalı olabilir. Neticede bu sektörde varlık yönetim şirketi diye bir gerçek var ve bunların uzmanlığı tahsilât.” K16

“Evet, katkısı olur. Sonuçta katılım bankaları olarak müşteriye karşı belirli bir tutum içerisindeyiz. Tabi her katılımın ayrı bir tutumu olabilir ama diğer bankalar gibi değiliz neticede. Dolayısıyla katılım mantığı ile hareket edecek bir kuruluş müşteri nezdinde de olumlu etki oluşturabilir.” K17

“Birlikte bir varlık yönetim şirketi kurmak, katılım bankalarının elindeki farklı istihbaratların tek elde birleşmesi dolayısıyla faydalı olabilir. Yani her banka kredi dosyasında temelde aynı bilgileri topluyor ama süreç içerisinde edinilen farklı bilgiler de dosyalara eklenmiş olabiliyor. Tabi burada da bir katılım bankası elindeki bilgi ile tahsilât avantajı elde etmişken bunu neden diğerleriyle paylaşsın diye düşünebiliriz. O yüzden belki birlikte olmaz ama her katılım bankası kendi iştirakini kurarsa olabilir.” K18

“Olumlu yanları da olur, olumsuz etkileri de olur. Mesela her katılımın ayrı bir kültürü var, devlet katılımların ayrı bir işleyişi var, özel katılımların kendi içerisinde farklı iş tutuşları var. Evet, birbirleri arasında personel geçişleri dolayısıyla bir kaynaşma ve benzeşme olabilir ama genel olarak farklı diyebiliriz. Bu farklılıkları tek çatı altında toplamak nasıl olur, bunu değerlendirmek lazım.” K19

“Bu konuya birçok noktadan yaklaşabilirsiniz. Mesela hepsi birlikte bir varlık yönetim şirketi kurarsa bugünkü varlık yönetim şirketlerinden ne farkı olacak? Bir farkı olmayacaksa katılım bankalarının böyle bir yapı kurmasına ne gerek var? Mevcut varlık yönetim şirketleri ile çalışma usullerinde sorun varsa ve buna göre çalışacak bir yapıdan bahsediyorsak o zaman tamam çünkü geçen zamanda gördük

ki bankacılık sektörü için varlık yönetim şirketleri bir ihtiyaç. Bunu katılımlar için de düşünebiliriz. Bu durumda uygun olarak işleyecek bir yapı katılım bankalarının da bilançolarına katkı sağlar.” K20

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, olumlu görüş bildiren katılımcıların öncelikle vurguladığı mesele, katılım bankalarınca kurulacak bir VYŞ'nin katılım bankacılığı ruhunu taşıyacağı ve bunun da hem sürecin işleyişine hem de müşteri ilişkilerine olumlu yansıtacağıdır. Ayrıca katılım bankalarının ortak bir yapı kurması durumunda aynı müşteri ile ilgili olarak her bankanın elinde farklı bilgi ve piyasa istihbaratı olması durumunda bu bilgilerin ortak bir havuzda toplanmasının tahsilât kabiliyetini arttıracığı ifade edilmiştir. Bu noktada ortak görüş olarak ortaya çıkan ise böyle bir yapının kurulması durumunda profesyonel bir bakış açısı ile hareket etmesi, katılım bankalarından her birine eşit mesafede ve müşteri ayırt etmeksizin tahsilât odaklı hareket etmesi gerektiğidir. Zira bu şekilde davranmayacak bir yapının bugün katılım bankalarının ulaştığı tahsilât seviyelerinden daha ileri gidemeyeceği ifade edilmiştir.

Konu hakkında olumsuz görüş bildiren katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde öne çıkan temel mesele kurum kültürü farkı ve rekabet ortamıdır. Neticede her katılım bankasının aynı bir kurum kültürü ve buna bağlı olarak gelişen bir iş tutuş şekli söz konusudur. Uzun yıllar içerisinde yerleşmiş olan bu farklı kültürlerin tek çatı altında toplanmasının mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Ayrıca özel sektör katılım bankalarının işleyişi ile kamu katılım bankalarının işleyişinin farklı olması da bir diğer mesele olarak ifade edilmiştir. Olumsuz görüşlere dayanak oluşturan bir başka husus ise katılım bankalarının müşterilere sağladıkları kolaylıklar ve sorunlu alacak dosyasından yaptıkları indirim oranlarının farklı olmasıdır. Burada da her bankanın kendi tutumu gereğince müşteriye belirli bir oranda indirim sağladığı, bunun her katılım bankasında farklı olabileceği ve bu farklılıkların bir çatı altında birleşmesinin zor olduğu ifade edilmiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin değindiği bir diğer husus da sorunlu kredi müşterisinden yapılan tahsilâtın alacaklı bankalar arasındaki paylaşımının sorun oluşturacağıdır. Tahsilât paylaşımının rekabet bakımından da olumsuz sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir.

Ortaya çıkan bir başka mesele de katılım bankalarının tek bir çatı altında bir VYŞ kurması mı yoksa her katılım bankasının kendi iştiraki olarak bir VYŞ kurması mı

sorusudur. Burada da kurum kültürü, rekabet, tahsilât paylaşım sorunu gibi sebeplerle her katılım bankasının kendi iştiraki olarak VYŞ kurmasının daha doğru olacağını savunanlar olduğu gibi ortak bilgi havuzu ve ortak tutumun daha faydalı olacağı düşüncesiyle tek bir çatı altında VYŞ kurulması fikri ortaya atılmıştır.

3.3. Katılım Bankalarının Sorunlu Kredilerini Tahsile Yetkili Sözleşmeli Avukatlar ile Yapılan Görüşmeler

Çalışmanın bu bölümünde, katılım bankalarının sorunlu kredi çözümleme süreçlerine anlaşmalı avukatlık bürosu sıfatıyla dahil olan avukatlarla yapılan görüşmelere yer verilmiştir.

Avukatların süreçler hakkındaki görüşleri üzerinde etkisi olabileceği düşünülen yaş, mesleki tecrübe ve daha önce sorunlu kredi konusunda başka bir katılım bankası ya da konvansiyonel bankanın süreçlerine dahil olup olmadıklarına dair sorulara verilen cevaplar aşağıda tablo halinde sunulmuş olup görüşmelerin kalan soru ve cevapları aşağıda verilmiştir.

Çalışmanın, avukatlar ile yapılan kısmına ait verilerde katılımcılar Av harfleri ile kodlanmıştır.

Tablo 7: Katılım Bankalarının Sorunlu Kredi Süreçlerinde Yer Alan Avukatlar

Kod	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Tecrübe	Daha Önce Başka Banka Dosyası Takip Ettiniz mi?
Av1	35	Erkek	Lisans	13	Evet
Av2	32	Erkek	Lisans	7	Evet
Av3	45	Kadın	Lisans	22	Hayır
Av4	46	Erkek	Y. Lisans	23	Evet
Av5	46	Erkek	Lisans	22	Evet

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında katılım bankalarının sorunlu kredilerine yönelik başlattıkları hukuki süreçlerde banka personeli olmadıkları halde dış paydaş olarak yer alan anlaşmalı hukuk bürosu avukatları ile görüşülmüştür. Katılımcılara, süreç içerisinde karşılaştıkları zorluklar ve bunlara yönelik çözüm önerileri, kendilerine devredilen

sorunlu alacak dosyaları, VYŞ ile katılım bankaları arasındaki işleyiş farkları ve sorunlu kredi müşterileri hakkında bazı konularda görüşleri sorulmuş olup cevaplar aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Katılım Bankalarının Tahsilât Süreçlerine Dahil Olan Avukatların Demografik Özellikleri ve Mesleki Tecrübeleri

Çalışma kapsamında görüşme yapılan avukatlar 32 ile 46 yaş aralığında olup grubun yaş ortalaması 40,8'dir. Katılımcıların büyük çoğunluğu lisans mezunu olup bir katılımcı yüksek lisans mezuniyet derecesine sahiptir. Yine katılımcıların 4'ü erkek 1'i kadındır. En genç avukatın mesleki tecrübesi 7 yıl iken en yaşlı avukatın mesleki tecrübesi 23 yıldır. Bu noktada katılımcıların mesleki tecrübelerinin ortalaması 17,4 yıldır. Bu açıdan katılımcıların tecrübeli hukukçular olduğu söylenebilir. Katılımcılardan 1 tanesi daha önce herhangi bir bankanın takip süreçlerinde yer almamışken diğer katılımcılar hâlihazırda başka bankaların sorunlu kredi takip süreçlerinde görev almaktadır.

3.3.2. Avukatların Sorunlu Kredi Dosyaları İle İlgili Katılım Bankalarının Tahsilât Süreçleri Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankasının sorunlu kredi tahsilât süreçlerinde yer alan avukatlara “katılım bankalarınca kendilerine devredilen sorunlu kredi dosyaları için ilgili dosyanın devrinden önce tahsilâtı adına yeterli çabanın gösterilip gösterilmediği “ hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların tamamı, katılım bankalarının sorunlu kredi dosyalarını avukata devretmeden önce tahsil edebilmek adına yeterli çabayı gösterdiğini düşündüklerini ifade etmiş olup kendilerine devredilen dosya içerisinde zaman zaman bazı eksikliklerin olduğunu ifade etmiştir.

“Genel izlenim anlamında dosyalarda yapılması gereken işlemlerin yapıldığını düşünüyorum.” Av1

“İcra takibi öncesinde bankanın gerekli prosedürü uyguladığını düşünüyorum.” Av2

“Bize dosya gönderildiği zaman genellikle sadece ihtarnameler ve kredi sözleşmeleri gibi evrakları veriliyor. Borçlunun daha önce banka ile olan

münasebetinden pek bahsedilmiyor. En azından süreç geçmişine dair detaylar bildirilse biz de arama ile öncesinde ve sonrasında daha doğru iletişim kurabiliriz.”

Av3

“Evet, fazlasıyla gösterildiğini düşünüyorum. Her türlü çabayı gösteriyorlar, gerekli süreleri tanıyorlar, arıyorlar, mailleri gönderiyorlar.”Av4

“Genellikle evet diyebilirim. Yani müşterilere ait belgelerde bazı eksiklikler olabiliyor ya da bazen ihtarname, tebliğ şerhi gibi konularda eksiklikler oluyor ama onları da banka ile görüşüp temin ediyoruz, tamamlıyoruz. Tahsilât konusuna gelince, bankaların ilgili servisleri aramalar yapıyor, şubedeki personelin de müşteriye aradığını ve ziyaret ettiğini biliyorum. Dolayısıyla dosya bize gelmeden önce yeterli çabanın gösterildiğini düşünüyorum diyebilirim.” Av5

Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde katılım bankalarının sorunlu kredi dosyalarını icra takibi ve diğer hukuki süreçleri işletmek üzere avukata teslim etmeden önce borcun tahsili adına yapabilecekleri tüm girişimleri yaptıkları ifade edilmektedir. Bu noktada bazı zamanlarda kredili müşteriye ait bazı bilgi ve belgelerin dosya içeriğinde yer almadığı ancak bu eksikliğin de banka ile iletişim sonrası hızlıca tamamlandığı görülmekle birlikte bazı dosyalarda da bankanın müşteri ile olan görüşme geçmişinin yer almadığı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla katılım bankalarının sorunlu kredi müşterileri ile borcun ödenmesine yönelik olarak yeterince iletişim kurduğu ve dosyanın avukata devrinden önce yapılması gerekenleri uygun şekilde yaptığı ifade edilmiştir.

Avukatların da ifade ettiği üzere katılım bankaları, alacağın tahsili için gerekli girişimleri gösterse bile çabaların yetersiz kaldığı ve kanuni sürelerin kısıtlı olması yahut işleyişteki bazı diğer sorunlar dolayısıyla haricen avukatlık ofislerinden destek almaktadır. Bu durum, takip süreçlerinin uzmanlık isteyen işler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.3.3.Avukatların Sorunlu Kredi Dosyaları İle İlgili Hukuki Çerçevenin Tahsilât Üzerindeki Etkileri

Çalışma kapsamında katılım bankasının sorunlu kredi tahsilât süreçlerinde yer alan avukatlara “kendilerine devredilen alacak dosyaları için kanunların çizdiği sınırların tahsilâtı kolaylaştırdığı ya da zorlaştırdığı” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Bu konuda katılımcıların çoğunluğu mevcut kanuni süreçlerin hem kendisi hem de işleticiler bakımından tahsilâtı zorlaştırdığını ifade etmektedir.

“Kanunlarımız ve düzenlemeler borç tahsilâtını kolaylaştırmanın aksine süreci borçlu lehine zorlaştırmakta olup, vatandaşların gayri resmi malvarlığı edinmesi ya da sigortasız çalışmasının önüne geçilmesi özellikle bireysel dosyalar bakımından sorun teşkil etmektedir.” Av1

“Teorik ve pratik uygulamada tahsilâtı zorlaştıran hususlar mevcut. Örneğin muvazaalı işlemle devredilen taşınmazlara karşın tasarrufun iptali davaları, diğer davalarda da olduğu gibi uzun yargılama sürecine tabi. Enflasyonist piyasada faizlere rağmen para tahsil edilene kadar ciddi değer kaybına uğruyor. Bir diğer husus icra dairelerinin ağır-yanlış işleyişleri alacakların tahsilinde problem oluyor.”

Av2

“Bu konuda işimizi en çok zorlaştıran konulardan biri katılım bankalarının faiz kelimesini mahrum kalınan kar payı adı altında kullanıyor olmasıdır. İcra dosyalarında diğer tüm takipler de gecikme faizi olarak yazıldığından ve biz bunu mahrum kalınan kar payı olarak yazdığımızda faiz alacaklarının istenmediğine dair durumlar olabiliyor. Banka faiz yazmak istemiyor, hâkimler ise faiz yazılmadan kabul etmiyor.” Av3

“Zorlaştıran tarafları da var, kolaylaştıran tarafları da var. Mesela icra müdürlüklerinin belirtilen yasal süreler içerisinde çalışması önemli, görevleri yerine getirebilmesi için belirli yeterlilikte olması önemli. Yapılan haciz işlemlerinin tam anlamıyla yapılması önemli. Bu noktada zamansal anlamda sorunlar var. İtirazlar süreçleri uzatıyor, mahkeme süreleri çok uzun. Hem icrada hem yargıda sıkıntılar var. Bu durumlar alacağın tahsil kabiliyetini düşürüyor.”

Av4

“İcra müdürlüklerinde zamanla ilgili sorunlar yaşıyabiliyoruz bazen. Bir de mahkemeler genellikle borçluyu fakir bankayı zengin olarak düşündüğünden borçluyu mağdur olarak değerlendiriyor ve her türlü itiraz süreci uzatıyor. Bir de Kişisel Verileri Koruma Kanunu sebebiyle yeterli ve detaylı sorgulama yapılamıyor olması süreçleri uzatıyor diyebilirim.” Av5

Katılımcıların verdiği cevaplar değerlendirildiğinde, hukuki süreçlerin genellikle borçlu lehine olacak şekilde işletildiği ve bunun da bankanın tahsilâtına olumsuz etki ettiği görülmektedir. Burada bankanın sermayeyi temsil ediyor olarak algılanması karşısında

borçlu müşterinin zor durumda kalmış birey olarak değerlendirilmesinin etkili olduğu ifade edilmektedir.

Ayrıca icra süreçlerinin uzun sürmesi, Kişisel Verileri Koruma Kanunu uygulamaları sebebiyle borçluların ilişkili olduğu diğer kişilere ve usulsüz şekilde ellerinden çıkardıkları gayrimenkullerin tespitine yönelik sorgulamaların yapılamadığı, dolayısıyla borçlu kişilerin gerçek mal varlığı bilgilerine ulaşmanın zorluğu sebebiyle tahsilâtın zorlaştığı ifade edilmiştir.

Bir diğer dikkat çeken husus ise katılım bankalarının hem kredi sözleşmelerinde hem de takip süreçlerinde faiz kelimesini kullanmaktan kaçınmalarının mevcut hukuk uygulamaları ile uyumsuzluklar doğurduğu ve bunun da zaman zaman süreçleri yavaşlattığı ifade edilmiştir.

Katılım bankası adına hareket eden ve her aşamada katılım bankasını temsil eden avukatların, hukukun çizdiği sınırları aşmaması çok önemlidir. Müşteriyi kazanmak ve elde tutmak adına çokça çaba sarf eden katılım bankalarının, elde olmayan sebeplerle sürecin olumsuz ilerlediği dönemlerde de müşteriye karşı aynı olumlu tutumu sergilemesi, ilerleyen dönemde müşteri ile tekrar çalışma imkânı bulabilmesi bakımından önemlidir.

3.3.4. Avukatların Sorunlu Kredi Dosyalarının Varlık Yönetim Şirketine Devri Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankasının sorunlu kredi tahsilât süreçlerinde yer alan avukatlara “kendilerine devredilen sorunlu kredi dosyalarının kanuni süresi sonunda varlık yönetim şirketlerine devri ve dosyaların varlık yönetim şirketlerine devrinin alacağı tahsilâtı üzerindeki etkileri” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların geneli sorunlu alacak dosyalarının VYŞ’ye devrinin tahsilâta olumlu katkı sağladığını ifade etmiş olmakla birlikte VYŞ’lerin müşteriye karşı tutumlarına da değinmişlerdir.

“Varlık yönetim şirketlerinin bankalara göre hareket kabiliyeti ve borçlu ile iletişimi daha pratik ve sonuç odaklı olduğundan alacağın devrinin tahsilâtı kolaylaştırdığını düşünüyorum.” Av1

“Varlık şirketleri işleyiş bakımından daha agresif hareket eder. Özellikle borçluyula ilişkili üçüncü kişilerin tespiti ve akabinde fiili haciz tahsilâtı sağlamaktadır.” Av2

“Evet dosyaların varlık yönetim şirketlerine devredilmesinde etkisi oluyor. Birçok borçlu dosyaları varlık şirketine devir edildiğinde pazarlık payının daha yüksek olacağını düşünerek ödemedi kaçınıyor.” Av3

“Olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum ben. Bir varlık şirketine giden alacağın çok düşük bir bedelle kapatılacağına yönelik bir alışkanlık oluştu. Kişinin mal varlığı yok, tahsil kabiliyeti düşük olduğu durumda borçlular beklediğinde varlık yönetim şirketinden daha ucuza kapatabileceğini düşündüğü durumlar söz konusu.” Av4

“Dosyanın varlık yönetim şirketine devrini müşteri açısından olumsuz olarak değerlendirmek de mümkün, olumlu demek de mümkün. Müşteri bankaya olan borcunu daha düşük bir bedelle varlık yönetim şirketinden kapatıyor. Bu açıdan müşteri adına olumlu bir durum diyebiliriz. Ancak bankalar, özellikle katılım bankaları müşterilere karşı oldukça dikkatli ve nazik olmaya çalışıyor açıkçası. Bu noktada da varlık yönetim şirketleri bankalardan daha agresif bir tavır var. Bu nokta da müşteri adına olumsuz bir durum diye düşünüyorum.” Av5

Katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde sorunlu alacak dosyalarının VYŞ’ye devrinin tahsilatı kolaylaştırmasının ana sebebinin VYŞ’lerin tahsilat odaklı ve agresif tutumları olduğu öne çıkmaktadır. Bu nokta borcun tahsil edilip dosyanın kapanması ve müşterinin finansal açıdan tekrar kredi kullanabilir hale gelmesi bakımından önemli olmakla birlikte süreç içerisinde müşterilerin VYŞ’ler tarafından zor durumda bırakılması bakımından olumsuz olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca sorunlu kredi dosyasının VYŞ’ye devri sonrası borcunu daha düşük bir bedelle kapatabileceğini düşünen müşterinin dosya VYŞ’ye devredilene kadar ödeme yapmama eğilimine girdiği ifade edilmiştir. Bu noktanın, katılım bankası personellerinin ifade ettiğine benzer şekilde avukatlar tarafından da vurgulanmış olması önemli ve dikkat çekicidir.

3.3.5. Avukatların Tahsilât Süreçlerinde Varlık Yönetim Şirketi ile Katılım Bankaları Arasındaki Farklar Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankasının sorunlu kredi tahsilât süreçlerinde yer alan avukatlara “sorunlu kredilerin tahsilâtı için gerekli olan ve varlık yönetim şirketlerinin yaptığı ancak kendilerinin ya da katılım bankalarının kanuni kısıtlar ya da herhangi başka bir sebeple eksik yaptığı bir şey olup olmadığı” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların bu konudaki görüşü ağırlıklı olarak VYŞ’lerden eksik bir şey yapmadıkları yönündedir. Ancak VYŞ’lerin uygulamaları ile katılım bankalarının uygulamalarının arasındaki farklar dolayısıyla sürecin farklı işletildiği ifade edilmiştir.

“Kanuni bir kısıtlama ya da farklı bir nedenle eksiklik olduğunu düşünmüyorum.”

Av1

“Hukuki olarak eksiklik yok. Ancak KVKK noktasında ihlaller ile istihbari bilgiler toplayıp tahsilât sağlayabiliyorlar.” Av2

“Sadece çok fazla indirim yapmaları ve bunun sebebi hem dosyayı ucuza alıyor olmaları hem de vergisel avantajları olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak hukuki hakların kullanımı açısından bir farklılık yoktur.” Av3

“Biz yasal prosedürü çok daha detaylı uyguluyoruz. VYŞ’ler ise daha ziyade telefon üzerinden tahsilât çabası var. Bazı durumlarda gerçek olmayan beyanlarla kişinin üzerine gidildiği, korkutularak tahsilât sağlandığını biliyoruz. Ama biz bu şekilde yapmıyoruz. Biz tüm hukuki süreçleri uygun şekilde adım adım işletiyoruz. Hukuki anlamda bizde olmayıp da VYŞlerin elinde olan bir yetki yok, yani onların elinde hangi hukuki yetkiler varsa bizde de aynı yetkiler mevcut. Bize dosyayı devreden katılım bankaları da yasal çerçevenin dışına çıkılmaması konusunda çok titiz davranırlar, yasal çerçevenin dışına çıkılmasını kesinlikle istemezler. Biz üslup ve tutum olarak da KVKK uyumu olarak da gerekli özeni gösteriyoruz.” Av4

“Bu noktada bir eksiğimiz olduğunu düşünmüyorum. Neticede biz bankaların talebi doğrultusunda bütün hukuki yolları uygun bir şekilde izliyoruz. Bundan fazlasını yapabileceğimiz bir durum söz konusu değil. Varlık yönetim şirketleri bizden fazla ne yapıyor, gerek üslup gerekse KVKK konusunda bazen çizgi dışı davranışlar sergiliyorlar. Bu da karşı tarafı ödeme konusunda mecbur bırakabiliyor.” Av5

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğine öne çıkan husus VYŞ’lerin bazı durumlarda hem hukuki hem insani olarak kural dışına çıktıkları ve bunun da borçlular üzerinde oluşturduğu baskı neticesinde tahsilât sağladıklarıdır.

Katılımcıların ısrarla belirttiği husus ise temsil ettikleri kurumların kendilerine mutlaka hukuki sınırlar içerisinde kalmaları ve müşteri ile uygun bir iletişim kurmalarına yönelik direktifleri olduğudur. Bunun dışında hukuki süreçler ve yetkiler bakımından VYŞ’ler ile katılım bankaları arasında herhangi bir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan farklılaşmak adına verdikleri çaba burada da kendini göstermektedir. Nitekim VYŞ’ler konvansiyonel bankacılığın bir kurumu olduğundan uygulamada farklılaşmaları normaldir. Burada önemli olan, katılım bankalarının tahsilat süreçlerinde gereksiz agresifliklerden kaçınarak ilk günden beri tesis edilmiş olan iletişimin zedelenmemesidir. Neticede ticaretine devam edecek olan müşterinin aradaki farkı algılaması ve tekrar bir bankayı tercih etme aşamasında katılım bankasını tercih etmesi beklenir.

3.3.6. Avukatların Borcun Muaccel Hale Getirilmesi Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankasının sorunlu kredi tahsilât süreçlerinde yer alan avukatlara “hâlihazırda mali durumundaki bozulma nedeniyle mevcut kredi borcunu düzenli olarak ödeyemeyen müşterinin tüm borcunu muaccel hale getirerek toplam alacak üzerinden takip dosyası açılması“ hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların çoğu meselenin vicdani olarak rahatsız edici bir durum gibi görünse de aslında hem hukuki hem de sürdürülebilirlik bakımından bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir.

“Normal şartlarda toplam tutardan takip açılmasını uygun görmesem de ülkemizdeki borçlu profilinin borcunu ödemek yerine bu şartlarda mal kaçırma eğiliminde olması nedeniyle toplam tutarın muaccel hale getirilmesinin, uygun görülürse borçlu özelinde yapılandırma yapılmasını uygun olduğunu düşünüyorum.” Av1

“Kredi borçlarının ödenmemesi borçlu için son raddedir. Bu sebepten ötürü diğerlerinin de ödenmeyeceğinin kabulü alacaklının korunması bakımından uygundur.” Av2

“Bence doğru bir uygulama. İlk bakışta vicdani olarak yanlış gelse de ülkemizdeki borçlu profili ve ödeme alışkanlıkları göz önüne alındığında bu uygulamanın doğru olduğunu düşünüyorum.” Av3

“Bu meseleyi iki taraflı düşünmek lazım. Borçlu açısından baktığınızda “ben zaten taksitler halinde ödeyemiyorum, hepsini bir arada nasıl öderim” diyecektir. Ama bir de alacaklı taraf var. Banka, müşterinin her ödemediği taksit için yasal işlem yapsa, sonra bekletse, sonra ödemediğinde tekrar başlatsa. Bu şekilde hem çok iş yükü, hem masraf, hem de hukuki süreçler bakımından mümkün olmayan bir durum olur bu. Katılım bankaları bu konuda gerekli indirimleri de yapıyorlar.” Av4

“Ben bankaların bu konuda haksız olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Zaten borcunu ödememiş birisi var karşıda. Bu ödememe durumunun neden kaynaklandığını ayırt etmek zor. Yani kötü niyet mi var yoksa gerçekten bir gelir kaybına mı bağlı bu ödememe durumu, bunu bilmek pek mümkün değil. Katılım bankaları genellikle müşterilerine yardımcı oluyor zaten ama tabi bununda gene yasal sınırları ve süreleri var. Bankalar da ticari kurumlar neticede. Alacağını tahsil etmediği durumda varlığını sürdüremez.” Av5

Verilen yanıtlara bakıldığında ilk göze çarpan konu, meselenin vicdani boyutudur. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplam borç ile müşterinin üzerine gitmenin doğru olmadığı ifade edilmektedir. Diğer taraftan alacaklı taraf olan bankanın da varlığını sürdürebilmesinin alacaklarının tahsiline bağlı olduğu gerçeği ortadadır. Bu noktada dengeyi sağlayan unsurun borçlunun ödeme niyeti olduğu ve iyi niyetli borçlunun da katılım bankaları tarafından aynı iyi niyetle karşılandığı ve gerekli kolaylıkların gösterildiği ifade edilmiştir.

Muacceliyet meselesi, avukatlar tarafından da katılım bankası çalışanlarına benzer şekilde değerlendirilmiştir. Bu durum, süreçte vekil ve emanetçi konumunda olan avukatların da katılım bankaları ile aynı açıdan baktığını göstermektedir ki bu da uygulamada müşteri algısı açısından katılım bankaları lehine sonuçlar doğurabilir.

3.4. Kullandığı Kredileri Varlık Yönetim Şirketine Satılan Katılım Bankası

Müşterileri

Çalışmanın bu bölümünde, katılım bankalarından finansman kullanmış olup herhangi bir sebeple kullandığı finansman borcu sorunlu kredi sınıfına girmiş ve sonucunda finansman dosyası varlık yönetim şirketine devredilmiş katılım bankası müşterileri ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Müşterilerin demografik yapısını ortaya koyabilmek için yaş, cinsiyet, eğitim durumuna yönelik soruların yanı sıra aylık gelir, kullandıkları finansman türü ve çalışmanın odak noktası olan sorunlu kredilerine yönelik süreçlerin başlangıcı ve devamındaki durumları tespit etmek amacıyla sorular sorulmuştur.

Çalışmanın, katılım bankası müşterileri ile yapılan kısmına ait verilerde katılımcılar M harfi ile kodlanmıştır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan katılım bankası müşterilerinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve iş hayatına yönelik bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8: Kullandığı Finansmanı VYŞ’ye Devredilen Katılım Bankası Müşterileri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleği	Kaç Yıldır Çalışma Hayatında Yer Alıyor
M1	45	Erkek	Lise	Pasta Ustası	20
M2	32	Erkek	Lise	Garson	10
M3	51	Erkek	Lisans	Müteahhit	30
M4	53	Erkek	Lise	Gıda Toptancısı	30
M5	54	Erkek	Lise	Gıda Toptancısı	35
M6	50	Erkek	Lise	Plastik Eşya Toptancısı	35
M7	48	Erkek	Lise	Mobilya ve Ev Eşyası	25
M8	47	Erkek	Lisans	İş Elbiseleri	25
M9	46	Erkek	Lisans	İnşaat	25
M10	46	Erkek	Ortaokul	Hazır Giyim	30

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4.1. Katılım Bankası Müşterilerinin Demografik Özellikleri

Çalışma kapsamında kullandığı kredisi varlık yönetim şirketine devredilmiş olan katılım bankası çalışanları ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın amaçladığı hedefe ulaşabilmesi ve bütünlüğünü koruyabilmesi adına katılım bankası personellerine ve avukatlara yönelik hazırlanan sorularla uyumlu olarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen katılımcıların tamamı erkektir. Katılımcıların yaşları 32 ile 53 yaş aralığında olup yaş ortalaması 47,2 ‘dir. Katılımcıların 1’i ortaokul, 6’sı lise, 3’ü lisans mezunudur. Katılımcıların çalışma hayatında bulundukları süreler 10 yıl ile 35 yıl arasında değişmekte olup ortalama çalışma hayatı tecrübeleri 26,5 yıldır. Çalışanların 2’si özel sektörde ücretli olarak çalışmakta olup kalanlar kendi işyerlerinde çalışmaktadır.

3.4.2.Katılım Bankası Müşterilerinin Kredi ve Takip Süreçleri

Çalışmaya kapsamında görüşülen katılımcılara takibe giden kredi türü sorulmuştur. Katılımcıların bir tanesi bireysel ihtiyaç kredisi, bir tanesi bireysel kredi kartı, iki tanesi hem bireysel kredi kartı hem kurumsal kredi kartı, dört tanesi kurumsal kredi, iki tanesi de hem kurumsal kredi hem de şirket kredi kartlarına ait borçları ödeyememeleri sebebiyle takip hesaplarına aktarılmıştır.

Bireysel ihtiyaç kredisi kullanmış olan müşteri ilgili krediyi ikamet ettiği konuta ait tadilat harcamaları nedeniyle kullandığını ifade etmiş olup kurumsal kredi müşterileri ise işletmelerinin çeşitli ihtiyaçları dolayısıyla kredi kullandıklarını ifade etmiştir. Bazı müşteriler şirket giderleri ile bireysel giderlerini ayrı ayrı takip etmenin kolay bir yolu olarak hem şirket adına hem bireysel kredi kartı kullandıklarını ifade etmiştir.

3.4.3.Katılım Bankası Müşterilerinin Katılım Bankalarını Tercih Sebepleri

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “finansman için katılım bankasını tercih etme sebepleri” sorulmuştur.

Katılımcılar, finansman için katılım bankasını tercih etmelerindeki sebeplerini ağırlıklı olarak dünya görüşlerine yakınlık ve müşteri ilişkileri olarak ifade etmiştir.

“Aslında ben çok bilmiyordum yani katılım bankalarının nasıl çalıştıklarını ama bir yakınımın yönlendirmesi ile katılım bankasına gitmişim. Elimizden geldiğinde dikkat etmeye çalışıyoruz faizden uzak durmaya, o yakınım katılım bankalarının da faizsiz olduğunu söyleyince o tarafa yöneldim açıkçası.” M1

“O zaman çalıştığım firma maaşları katılım bankasından ödüyordu, aynı bankadan kredi kartı çıkarttılar bana.” M2

“Biz aile olarak katılım bankaları ile çalışıyoruz öncelikli olarak. Tabi diğer normal bankalarla da çalışıyoruz mecburen çünkü katılım bankaları her zaman her işi yapmıyorlar ama piyasanın gerçekleri dolayısıyla yapmamız gereken işler oluyor.” M3

“Biz firma olarak birçok bankayla çalışıyorduk ama büyük oranda işlerimizi katılım bankalarından hallediyorduk. Daha doğrusu işlerimizi katılım bankaları ile çözmeye özen gösteriyorduk, yoksa diğer bankalar bize çok daha kolaylıklar sağlıyordu her zaman. Hem dünya görüşümüz olarak hem de katılım bankasında çalışan arkadaşların tutumu bizi orada tutuyordu.”M4

“Biz eskiden beri katılım bankaları ile çalışırız, alışkanlık bizim için. Tabi normal bankalarla da çalışıyoruz ama katılım bankalarını sevdik biz. Hem bize uyuyor hem personelleri arkadaşımız kardeşimizdi.” M5

“Biz babadan katılım bankası ile çalışıyoruz. Müdürü yakın görüştüğümüz bir abimizdi. Bildim bileli katılımla çalışırız.” M6

“Biz çok bankayla çalışıyorduk. Kredi ve çek alabildiğimiz her bankayla çalıştık yani katılmışmış değilmiş bakmadık.” M7

“Benim dükkânıma yakındı katılım bankası. Orada çalışan arkadaşım vardı, ben işi kurarken o hesap açmıştı. Oradan devam ettim.” M8

“Babam katılım bankaları ile çalışırdı. Diğer bankalarla da çalışırdık tabi ama ana bankamız katılımdı. Dünya görüşümüze uygun diye katılımla çalışırdık.” M9

“Katılımda arkadaş vardı. Hem bize uygundu katılım hem arkadaşım var diye oradan çalıştık.” M10

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, katılım bankasını tercih etmiş omlarına yönelik olarak öne çıkan husus, katılım bankacılığının kendi dünya görüşlerine uygun olmasıdır. Müşterilerin ağırlık olarak bilinçli bir tercih olarak katılım bankası ile çalışmayı seçtiği ve ilk hesap açılıştan itibaren katılım bankaları ile çalışmaya devam ettiği görülmektedir.

Dikkat çeken bir diğer husus da katılım bankaları ile çalışmalarının ikincil sebebi olarak katılım bankası personelleri ile olan ilişkilerini ifade etmeleridir. Buradan hareketle, çalışmanın katılım bankası personelleri ile yapılan görüşmelerinde de sıklıkla vurgulanan “katılım bankalarının müşterilerine konvansiyonel bankalardan daha sıcak ve yakın bir ilgi gösterdiği” ifadesinin müşteriler tarafından da teyit edilmiş olması önemlidir.

Katılımcıların bir kısmı ise herhangi bir tercihe bağlı olmaksızın şartlar gereği katılım bankası ile çalıştığını ifade etmiştir.

Katılım bankacılığını konvansiyonel bankalardan ayıran en büyük özellik müşterileri ile olan iletişimleridir. Bu özellik her zaman katılım bankası lehine işlemiştir ve uzun yıllar hatta nesiller boyunca katılım bankaları ile çalışan bir müşteri profili ortaya çıkarmıştır. Bu noktanın müşterilerce de ifade edilmiş olması kıymetlidir.

3.4.4.Katılım Bankası Müşterilerinin Gecikmeye Düşme Sebepleri ve Yaşanan Süreçler

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “kredi borcunu ödemekte zorlanmasına yol açan sebep, ödeme gücünü çekmeye başlaması sonrası katılım bankasına başvurusu ve süreçte kendisine sağlanan kolaylıklar” sorulmuştur.

Katılımcıların büyük çoğunluğu ödeme gücünü çekme sebebi olarak kendi işletmelerinin tahsilât sorunlarını öne sürmüş olup ücretli çalışanlar da geçici işsizlik döneminde sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların sorunlu dönemde katılım bankaları ile irtibata geçtiği ve çözüm yolları aradığı görülmektedir.

“Ben pasta ustasıyım, bizim sektörde eleman sirkülasyonu çok olur. Bazen çok iyi maaşlarla uzun süre çalışabilirsiniz bazen de çok uzun süre işsiz kalmak mümkün oluyor. Bu da öyle bir zamana denk gelmişti. Birkaç taksit de ödedim ama sonra işten ayrılmak zorunda kaldım ve ödemeleri yapamaz hale geldik maalesef. Ben taksitleri ödemekte zorlanınca bankadan aramaya başladılar. Bankadan yeni bir kredi istedim ama zaten mevcut kredimi ödeyemediğim için yenisini vermediler. Hani ben gecikmiş olanları öderim, o arada iş bulur düzeni oturturum diye düşündüm ama olmadı.” M1

“Eski çalıştığım işyerinde sorunlar yaşadım ve ayrılmak zorunda kaldım. Tabi ben ayrılmayı düşünmediğim için evlilik hazırlıklarına başlamıştık, alışveriş yaptık kartla ama sonra birden işsiz kalınca kartın borcunu ödeyemez hale geldim. Bankanın da yapacak pek bir şeyi yoktu sanki. Kartı kullanmışız, ödememişiz. Birkaç taksit yapmayı teklif ettiler ama tabi borcun üzerine ilave bir rakam koydular. Ben zaten mevcut borcu ödeyemediğim durumda ilave borcu nasıl ödeyecektim.” M2

“Tahsilâtlarda sorun yaşadık. Yani kısa vadeli borçlarımızı ödemek için satmayı planladığımız dairelerden/malzemelerden beklediğimiz tahsilâtlar gelmeyince. Bankayla görüştük, yapılandırma istedik. Sonuçta elimizde hem ağaç, hem inşaat malzemesi hem de satılmayı bekleyen daireler vardı ama banka da teminat almadan yapılandırma yapmadı.” M3

“Ticaret anlamında sıkıntıya düştük. Biz gıda toptancısıydık, mal verdiğimiz yerler ödemeleri aksatınca biz de sorun yaşadık. Ama nasıl olduysa birden çok yerde tahsilât sıkıntısı yaşamaya başladık. Biz de buna hazırlıksız yakalandık o dönem. Katılım bankasına tabi ki haber verdik ama dediğim gibi katılım bankaları kredi

konusunda çok rahat bankalar değiller. Borç kapama kredisi falan yok. Dolayısıyla biz de postlarda biriken paraları bozdurduk, bir şekilde toparlamaya çalıştık.” M4

“Tahsilât sorunları yaşadık. Biraz çok açılmıştık borç anlamında yani açık hesap mal verdiğimiz yerlere çok mal vermişiz, tahsilâtları gecikince sorun oldu. Valla çocuklara söyledik işte. Çocuklar dediğim katılımdaki arkadaşlara. Abi idare etmeye çalışalım dediler ama yürümedi. Zaten bir bankada sıkıntı yaşayınca hepsi birden sıkıntı oluyor, sonra biri takip başlattı. Derken hepsi takip başlattı. Katılım bankasının bize sağlayacağı bir kolaylık olmadı o aşamada, borçları kartları toplayacak bir kredi olsaydı olurdu ama onlarda da o yok.” M5

“Ben o kredilendiren kartı kullandım çok. Onunla bir şey alınca kredi kullanmışsın gibi taksitle bölüyordu belirli bir vade farkı ile otomatik bölüyordu. Biz de alıp alıp taksitleri üst üste bindirmişiz. Birkaç ay sonra fark ettim durumu ama biraz geç oldu sanki. Yani biz üst üste kredi kullanmışız gibi oldu. İşte taksitleri üst üste bindirdiğimizi fark edince bankaya gittik bizim çocuklarla görüştük falan. Katılım bankaları kart borcun için kredi vermiyor ya, bize de vermediler. Diğer bankalara niyetlendik ama o arada sicili bozduk. Sonra zaten kredi kullanmak mümkün olmadı.” M6

“Biz mobilya ve ev eşyası işi yapıyoruz, o dönem işi büyütürken biraz hızlı gitti. Sonra çok fazla çek yazdık, çok mal topladık, mal sattık derken bir yerde işin ucu kaçtı. Hem çekler hem krediler aynı anda ödeyemez olduk. Sonra durduramadık zaten arkası geldi. Başta belli etmeden bazı krediler kullandık ama sonra o yol da kapandı çekler yazılınca. Sorduk yeni kredi ya da çekler için kredi kullanalım diye olmaz dediler.” M7

“Bizim işimiz genellikle kurum ihaleleri ile ilgili. Yani hastaneler, belediyeler, fabrikalar. Büyük yerlerde bazen ödemeler gecikiyor. Bilhassa devletle çalışınca vade belirli ama belirsizdir. O dönem birden fazla kurum ödemelerini geciktirdi. Benim de kredilerim vardı, ödeyemedim. Bankaya erteleme teklif ettim. Yani birkaç ay beni idare edin, atıyorum 45 gün sonra gelecek ödemem ama taksitler üst üste biniyor. Birini kapatıyorsun diğeri açıkta kalıyor. Açıkta kredin olunca yenisini alamıyorsun bütün bankalar görüyor kredi ödenmemiş. Yani bankadan yeni kredi istedik ama olmadı.”M8

“İnşaat işi yapıyorduk, birden fazla projeyi başlatmıştık. Bir süre sonra nakit sıkışıklığı oldu, topraktan satmaya başladık daireleri. Bir süre sonra topraktan satış bizim kârımızı azalttı. Derken bir döngüye girdik. Vadeleri uzatmak ya da

bekletmek mümkün mü diye bankaya başvurduk. Hiçbiri olmazsa yeni bir kredi yapalım uzun vadeli dedik ama olmadı.” M9

“O zaman konfeksiyoncuyduk, işlerimiz hızlıydı. Ona güvenip biraz açıldık, çekle mal aldık yüklü miktarda ama sonra çekleri ödeyemedik. Çekler yazılınca sicil bozuldu çek alamadık. Kredi kartlarını da doldurmuşuz, ödemek zor oldu bir süre sonra. Kredi kartını ödesek çek eksik kaldı, çeki ödesek kart eksik kaldı. Arkadaşa da söyledim bize bir kredi ayarla diye ama çekler yazılınca sicilimiz bozuluyormuş, o sicili de bankalar görüyor. Kredi kullanamadık katılımdan.” M10

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde, özel sektör çalışanlarının ödeme güçlüğü çekmelerinin sebebinin dönemsel işsizlik olduğu, işyeri sahibi olan müşterilerin ödeme güçlüğü çekmesinin sebebinin tahsilât sıkıntıları olduğu görülmektedir.

Yaşanan gecikmeler sonrası bankaların müşteriler ile iletişime geçtiği ve müşterilerin durumu bankaya izah ettiği ancak katılım bankacılığı prensipleri gereği borcun finansmanı için kredi verilmiyor olmasının müşteriler nezdinde olumsuz karşılandığı görülmektedir. Ancak bu noktada katılım bankacılığı ilkelerinden taviz vermeden çalışan katılım bankalarının müşterilerine yapılandırma seçeneğini de sunduğu ancak müşterilerin genellikle tüm borçlarını kapatabilecekleri yeni bir kredi kullanma arayışında oldukları belirgindir.

Sorunlu dönemde müşterilerin şube personeli ile iletişime geçtiği ve sorunlarının şube tarafından çözüme kavuşturulmasının beklendiği de ifade edilmiştir. Ancak her durumda müşterilerin süreçte katılım bankalarını suçlu gördüğüne yönelik bir ifadeye rastlanmamıştır.

Katılım bankaları için zor durumlardan birisi, müşterinin ödeme güçlüğü çektiği anda sıkıntının gerçekten bir ödeme güçlüğü mü yoksa bilinçli bir ödemeden kaçınma mı olduğunun tespitidir. Bu noktada doğru bir yorum yapmak ve müşteriye bu yoruma göre muamele etmek çok önemlidir. Gerçekten ödeme güçlüğü çeken birisine inanmayıp tahsilât için üzerine gitmek tahsilatı zorlaştıracak gibi gerçek bir ödeme güçlüğü içine olmayan müşteriye gereksiz kolaylıklar sağlamak da tahsilatı olumsuz etkileyecektir.

3.4.5.Katılım Bankası Müşterilerinin Katılım Bankalarında Takip Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “ kredi dosyaları için kanuni takip süreçleri başlatıldığında banka anlaşmalı avukatı tarafından kendilerine sunulan seçenekler ve bu süreçte bankanın kullandığı iletişim yöntemleri” sorulmuştur.

Katılımcılar ağırlıklı olarak avukatların sunduğu seçeneklerin ödeme süreçlerini kolaylaştırmadığını ifade etmiş ancak şube ve genel müdürlük personellerinin sıklıkla iletişimi sürdürdüğünü belirtmiştir.

“Avukat aradı, çağırdı, görüştük. Ben krediyi kullandığımda 36 taksite bölecek şekilde anlaşmıştık ama sonra avukat bana en fazla 8 ya da 9 taksit yapmayı teklif etti. Ben zaten 36 taksite bölünmüş halini ödeyemiyorken 9 taksitte nasıl öderim dedim, anlaşılmadı tabi. Banka avukata verene kadar en az haftada bir arıyordu. Avukat da birkaç kere aradı ama dediğim gibi söyledikleri taksitler çok kısa olduğundan ve ben de o sürede işsiz olduğumdan ödeme yapmayınca çok ısrarcı olmadılar aramalarda.” M1

“Avukat maaş haczi yaparız dedi ama zaten çalışsam öderim, hangi maaşa haciz yapacaksın diye tersleştik. Başlarda haftada bir arayıp ne zaman ödersin diye sorup durdular. Ben iş bulunca ödeyeceğim zaten beni aramanıza gerek yok dedim.” M2

“Avukat hemen haciz işlemlerini başlattı. Biz söyledik, bekleyin bizi sıkıştırmayın diye. Hesaplara hacizler geldi, çeklerimizi ödeyemedik. Zaten tahsilâta sorun var, nakit akışımız bozulmuş. Avukatla da uzlaşamadık çünkü o da banka gibi hemen alacağı tahsil etmek istiyor ama bizim zamana ihtiyacımız var. Çok sık aradılar hem bankadan hem avukatın elemanları. İşyerine geldiler, faaliyetimizin devam ettiğini gördüler. Kaçmadık yani, sonuçta biz de ekmek yemenin derdindeyiz.” M3

“Ya bu işler bir kere ters gitti mi ondan sonrası zaten yokuş aşağı gidiyor. Avukat istediği kadar kolaylık yapsın, zaten bir banka takibe başladı mı hepsi başlıyor. İpoteğin varsa hemen üstüne gidiyorlar ya da araçların varsa bağlıyorlar. Bağlayınca iş yapamıyorsun. Çözün ticaretimiz dönsün diyorsun, ödeme almadan çözümüyor. Çözmezsen ticareti döndüremem, ödeme yapmam diyorsun, anlamıyorlar. Yani sadece katılım bankası değil, tüm bankalar için böyle. Dediğim gibi diğer bankalar borcunu kapatmak için yeni kredi veriyor ama katılımlarda o da yok. Biz zaten bankalardaki personellerle hep yakın ilişkide olduk. Dolayısıyla

sıklıkla hem şubedeki arkadaşlar hem genel merkezden aradılar, ödeme sordular.”

M4

“Avukat çok bir şey yapmadı. İhtarlar, icralar başladı. Birkaç taksit yapmayı önerdiler, imzaladık falan ama o dönem işler baya sıkıntıdaydı. Derken avukatla da çözemedik meseleyi. Bizim arkadaşlar hep aradı sordu Abi ne yapacağız, nasıl yapacağız diye. Şubeden, merkezden sık sık aradılar ama çözemedik o dönemde.”

M5

“Avukat çok bir şey yapmadı. 9 taksit yaptılar sanırım, bizim normalde 24’e bölerek ödeyeceğimiz borçları daha kısa bir vadede taksitlendirmeyi teklif ettiler. Bankadaki çocuklarla hem telefonda görüştük hem gelip gittiler sıklıkla. Genel merkezden de aradılar hep ama yapacak bir şey yoktu yani.”M6

“Avukatın tek bildiği icraları göndermek, icra haciz başladı mı zaten ticaret yapman zorlaşıyor. Arabaları bağlatıyor. Eleman arıyor çevirme oldu abi arabayı bağladılar diye. Yani banka avukatı çok yardımcı olmadı bize. Şubeden de aradılar merkezden de aradılar. Şubedekilere cevap vermeyince çıkıp geliyorlardı hala duruyor muyuz yerimizde diye ama merkezden de sık sık aradılar.” M7

“Avukatın çok bir faydası olmadı bize. Hukuki süreçleri işlettiler işte. Kâğıtlar geldi dükkâna, sonra araç ev için haciz falan. Bankadan hem arkadaşım aradı hem başkaları aradı. Merkezden de aradılar, ödeme durumunu sordular sıklıkla.” M8

“Bizim dosya avukata gittikten sonra avukat hızlıca icraları başlattı. Hacizler de elimizi ayağımızı bağladı. Bir kısım sattık ödedik ama sonra başlatacağımız projeleri de başlatamadık. Bankadaki arkadaşlarla haftada birkaç kez hatta nerdeyse her gün görüşüyorduk.” M9

“Banka avukatı icra başlatıyor hemen zaten. Çekler için de alacaklılar icra başlattı. O yüzden her taraftan daraldık. Banka avukatına söyledik icra başlatma, şu çekleri ödeyelim sonra sizinkileri öderiz ticaretimiz olmadan ne sana ne diğerlerine ödeyemeyiz dedik ama o da yapmam gerekiyor, uygulama bu şekilde dedi. Kendine göre haklıdır. Bankadan arkadaşla sık sık görüşüyorduk, biz gidiyorduk, o geliyordu. Merkezden de arıyorlardı, söyledik şubeyle görüşüyoruz diye. Ödeme tarihi sorup duruyorlardı.” M10

Katılımcıların belirttiği görüşler değerlendirildiğinde, kredileri hakkında takip süreçlerinin başlaması sonrası banka avukatlarının kendilerine yeterince kolaylık göstermediğini düşündükleri görülmektedir. Banka avukatları ile yapılan görüşmelerde

verilen yanıtlarda katılım bankalarının müşterilere gerekli kolaylıkların sağlanması yönünde avukatlara talimat verdiği ifade edilmişken müşterilerle yapılan görüşmelerde bu konuya yönelik şikâyetlerin mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Buradaki farklılığın, avukatlarla yapılan görüşmelerde sıklıkla ifade edilen “müşterinin iyi niyetli olup olmadığının tespit edilmesinin zorluğu” sebebiyle bütün müşterilere standart prosedürlerin uygulandığı düşünülebilir.

Diğer yandan müşterilerin verdiği cevaplarda dikkati çeken önemli bir husus da katılım bankası personelinin müşteri ile sıklıkla iletişim kurduğu, genel müdürlük kanallarının yanı sıra şube personellerinin de müşterileri sıklıkla aradıkları ifade edilmiştir. Hatta bazı durumlarda personelin, müşterinin işyerini ziyaret ettiği ve süreci yakından takip ettiği ifade edilmiştir. Bu noktada da, katılım bankası personelleri ile yapılan görüşmelerde ifade edilen “şube personelinin takip süreçlerinde yeterince yer almadığı” görüşünün aksi yönde bir ifade söz konusudur. Dolayısıyla katılım bankasında şube personelinin hesap açılıştan takibe kadar olan tüm süreçlerde müşteri ile yakın temasta olduğu ve ziyaretler yaptığı ancak bunun tahsilâta yeterli katkıyı sağlamadığı söylenebilir.

Müşterilerin katılım bankası ile çözümleyemediği meseleleri avukatlar ile çözümlemesi pek mümkün olmamaktadır. Nitekim bu konu kendini burada da göstermektedir. Bu açıdan, katılım bankası çalışanlarının müşterilerinin süreçlerini yakından takip etmesi ve gerektiğinde finansal danışmanlık yapması hem banka hem de müşteri açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır.

3.4.6.Katılım Bankası Müşterilerinin Dosyanın Varlık Yönetim Şirketine Satışı Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “dosyanın varlık yönetim şirketine devri sonrası yaşanan süreç, varlık yönetim şirketince sunulan seçenekler ve dosyanın varlık yönetim şirketine devri hakkındaki” görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların sürece dair özellikle vurguladıkları konu katılım bankası ile VYŞ’nin iletişim ve üslubunun farklı olduğudur. Netice olarak borcun daha düşük bir bedelle kapanmış olması sebebiyle dosyanın VYŞ’ye satışı genellikle olumlu olarak değerlendirilmiştir.

“Önce biraz uygunsuz bir üslupla karşılaştım. Bankadaki arkadaşlar daha nazikti ama sonradan beni arayan tahsilât şirketi biraz mafya gibi konuştu benimle. Önce nazik bir giriş yaptılar tabi, ben ödeme yapamadığım dönemde tutumları biraz değişti. Ve sonunda dediğim noktaya geldiler. Olumlu tarafı, borcumu oldukça düşürdüler sağ olsunlar. Olumsuz tarafı ise dediğim gibi banka ile daha sakın bir iletişimimiz vardı, bankadaki arkadaşlar daha kibar daha anlayışlıydılar ama bu tahsilât şirketi oldukça anlayışsız ve saldırgandı.” M1

“Beni sonradan arayan şirket biraz tehdit eder gibi konuştu önce, sonra biraz kibarlaştılar. Sonra gene bir garip şekilde kabalaştılar derken rakamı düşürüp taksit sayısını arttırınca uzlaştık onlarla. Olumlu oldu çünkü nerdeyse yarısından daha az bir rakama borcu kapatacaklarını söylediler, öyle de oldu. Derken borçtan kurtulduk, güzel oldu.” M2

“Bu şirket bizi aradı, bankanın söylediğine göre komik denebilecek bir rakama üstelik taksitli bir ödeme planıyla anlaşmayı teklif ettiler. Aslında biz zaten duymuştuk bunu başkalarından. Yani bankaların bir sürse sonra kredi dosyalarını bu tahsilât şirketlerine sattığını, hem de oldukça ucuza sattığını söylediler. Sonrada bu şirketlerle anlaşıp oldukça düşük bir rakama borcu kapattıklarını söyleyenler oldu. Söyledikleri gibi de çıktı hakikatten. Hesaplar serbest kaldı, hacizler kalktı. Daha rahat çalışır hale geldik yani. Bizim çok işimize geldi. Bankayla aramızda kalan rakamdan bir hayli düşük bir rakama dosyayı kapattı ve hacizleri kaldırdı. Dolayısıyla bizim açımızdan oldukça olumlu oldu diyebilirim.” M3

“En büyük kolaylık borcu daha ucuza kapatmak oldu. Banka ipotek ve araçlarla ilgili olanları almıştı zaten. Varlık şirketinin bizden alabileceği bir mülk vs yoktu. Onlar da kişisel olarak üzerimize gelmekle, geçmişte devredilmiş mülklerle ilgili işlemler yapacaklarına dair bir şeyler söylediler. Valla varlık şirketi bize iyi oldu. Az miktarla borçtan kurtulduk, sicilimiz temizlendi bir süre sonra. Başka bir şirket kurarak devam ettik.” M4

“Borcun bir kısmını bankadayken halletmiştik bir şekilde. Bu varlık şirketine geçince de birazını ödedik ve kapattık, kurtulduk. İyi mi oldu, evet iyi oldu. Az bir ödemeye borçtan kurtulduk, sicil temize çıktı. Tekrar ticareti döndürebilir hale geldik.” M5

“O dönem bir kısım ödemiştik oraya gelene kadar. Bu şirketten aradılar, dediler şu kadar borç var dosyanız bizde. Ama benim hesabıma göre olması gereken borçtan daha az bir miktar ödedik onlara. Biz bankadayken çözmek için de çok uğraştık

ama olmadı. Sonra o şirkete verince de daha az bir tutarla kurtulduk borçtan. Ama tabi bu sürede hep sicilimiz bozuldu, itibarımız bozuldu. Sonra toparlamak zor oluyor.” M6

“Borcun bir kısmını bankadayken bir kısmını avukattayken ödemiştik. Kalan kısım da işte o şirkete ödedik. Tabi indirim olmuş, onlarla da bir protokol yaptık. Derken sıyrıldık gitti. Çok bir faydası oldu diyemem. Yani fark etmedi bizim için. Sadece son kalan borçta indirim yapmışlar, onu da taksitle ödüyoruz diye faiz eklemişler. Anlamadım o kısmını ama borcu indirince iyi oldu diye düşündük, biraz da toparlanmışız o arada derken ödedik bitti.”M7

“Varlık şirketi bizi aradı, dosyanız bizde, ödemeyi nasıl yapacaksınız diye sordu. Bizde dedik taksitle yapalım, borcun bir kısmını silmişler bankadan aldıklarında ya da banka ucuza satıyormuş bu dosyaları öyle öğrendik sonradan. Bunlar bize hem indirim hem taksit yaptı. Yani iyi oldu diyebilirim. Sonuçta taksitlendirdiler borcu, ödedik kurtulduk yani.” M8

“İnşaattan sonra otomotive geçtik biz, o dönem rahatladık biraz açıkçası. Hem bizim elimiz rahatlamıştı hem bu varlık şirketi bize uzun vadeli taksit yaptı. Biz bankaya da ödemeye çalıştık ama yetiştiremedik. Bu şirkete devredilince, vade alınca daha kolay oldu tabi bizim için, bu açıdan kolaylık oldu diyebilirim.” M9

“O şirket bize taksit yaptı işte öyle ödedik. Kart borcunun yanında ödemediğimiz çekler için bankadan alınan bir para varmış, onlar da eklenmiş üstüne. Bankadayken çok bir şey ödeyemedik açıkçası. Sonra bu şirketle görüştük. Biraz üslupları değişti, dik dik konuştuk ilk başta ama sonra taksit yapıyoruz, şöyle kolaylık olacak ödeyecekseniz falan dediler. Banka ya da şirket fark etmezdi bizim için çünkü işler bozuldu. Mecbur kapattık tezgâhı, devrettik. Çekten borcumuz olanları ödedik önce, sonra ben fabrikaya girince şirkete ödedik taksitle. Banka bize bu şirket kadar taksit yapmadı, ödemek kolay oldu.” M10

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde, borcun VYŞ’ye satışının genellikle olumlu karşılandığı, özellikle borcun daha düşük bir bedelle kapatılmış olması ve VYŞ tarafından kendilerine uzun vadeli ödeme seçeneklerinin sunulmasının ödemeyi kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca borcun ödenmiş olması dolayısıyla müşterilerin finansal sicillerinin de temize çıkması ve tekrar kredi kullanabilir hale gelmelerinin ticari faaliyetlerinin devamına büyük katkı sağladığı ifade edilmiştir. Bu noktada, katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmelerde ifade edilen “takip süreçleri sonrası

müşteri ile tekrar çalışma ihtimali” konusunun müşteriler tarafından da ifade edilmiş olması önemlidir. Zira her durumda borcun kapanması sonrasında müşterilerin ticari faaliyetlerine devam ettiği ve bu yeni süreçte de bir banka ile çalışacakları, dolayısıyla katılım bankası personeli ile yapılan görüşmelerde ifade edilen meselenin önemi müşteri ile yapılan görüşmelerde teyit edilmiş durumdadır.

Bazı müşterilerin, borcun VYŞ’ye satışı sonrası daha düşük bedelle kapanabildiğine yönelik duyumları olduğu konusu da hem katılım bankası personelleri ile hem de avukatlarla yapılan görüşmelerde ifade edilmiş olan “borcun VYŞ’ye satışına dair piyasada algı oluştuğu” ifadesi burada da teyit edilmiş durumdadır. Önceki görüşme gruplarının her ikisi tarafından da ifade edilen “müşterilerin borcun VYŞ’ye satışına dair bilgi sahibi olduğu ve bunu beklediği, bu sebeple de borcu ödemekten kaçındığı” meselesi, sadece katılım bankaları için değil tüm bankacılık sistemi adına önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

3.4.7.Katılım Bankası Müşterilerinin Varlık Yönetim Şirketi ile Katılım Bankası Arasındaki Farklılıklara Yönelik Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “katılım bankası, dosyayı varlık yönetim şirketine devretmek yerine ne yapsaydı borcu ödemek daha kolay olurdu ve borcun ödenebilmesi için varlık yönetim şirketinin yaptığı ancak katılım bankasının yapmadığı bir şey olup olmadığı” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların ağırlı görüşü, borca dair indirimin VYŞ tarafından yapıldığı ve bu indirimin banka tarafından yapılması durumunda borcu daha önce ödeyebileceklerine yöneliktir. Ayrıca borçlu durumdayken ilave kredi kullanamamış olmanın bütün yolları kapattığını ve bir çıkış yolu bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Tahsilât şirketinin söylediği rakamı onlar söylese sağdan soldan bulur bir şekilde kapatırdım belki ama ben daha başlarda takılmışken bütün borcu üst üste koyup benden istemeleri anlamsız geldi. Zaten ödeyemedim de. Tahsilât şirketi hem yarısına kadar indirim yaptı hem de taksit sayısını çok tuttu. Tabi ben de bu süreçte iş buldum ve ödeyebilir hale geldim. Bu indirimi bana banka yapsaydı ya da avukat yapsaydı o zaman işsiz olduğum için ödeyemezdim belki ama rakam düşük olunca başka birinden borç alıp bankayı kapatmayı düşünebilirdim.” M1

“Ben bankaya da söyledim, fazlalık almadan taksit yapın diye. Gerçi o zaman da işsizdim ama bir şekilde hallederdim diye düşünüyorum. Ama zaten ödeyemediğim

bir borcu bir de üstüne koyarak istemeleri beni tıkadı. Tahsilât şirketinin yaptığı indirimi banka yapsa, onlar kadar taksit yapsa ne yapar eder daha önce kapatırdım borcu. O şirket hem borcu düşürdü hem taksit yaptı. Bunu banka hiç yapmadı, avukat da yapmadı açıkçası. Onlar borcun üzerine ilave rakam koyup az biraz taksit yapmayı teklif ettiler.” M2

“Bankaya söyledik, hemen avukattı hacizdi başlatmayın. Biraz bekleyin çözeriz dedik ama kanuni prosedürlerden bahsettiler. Bizim toparlanmamızla dosyanın tahsilât şirketine geçmesi aynı zamana denk geldi. Banka bizi hiç beklemedi. Hemen bütün taksitleri ödememizi istediler. Biz zaten taksit yapmışız, sen benden 2 sene sonraki taksitleri neden istiyorsun. Bu tahsilât şirketi daha düşük rakamdan üstelik taksitle ödemeyi teklif edince, zaten bizim de kendimizi toparladığımız bir döneme denk geldi ve kapattık borcu.” M3

“Ancak bize diyeceklerdi işte mesela 3 ay 6 ay dondurduk borçları. Toparlayın kendinizi, ödemelere kaldığınız yerden devam edin. Ya da işte mevcut borçları kapatıp yeni kredi kullandırsalardı belki olurdu. Varlık şirketinin haciz yapacağı bir ev, dükkân ya da bir araç yoktu, dolayısıyla onlar bize haciz icra başlatmadan çözdük. İşte banka avukatı da bize icra yapmasa, arabaları bağlatmasa, biz daha kolay dönsek öderdik.” M4

“Banka da bu şirket gibi daha az paraya borcu kapatsa aynısı olurdu, iyi olurdu. Sicili daha erken temizlerdik. Sonra gene kaldığımız yerden devam ederdik, şimdi de ediyoruz zaten. Dediğim gibi katılımlar borcunu kapatmak için kredi vermiyor, vermediler yani. Banka bana bir 4-5 ay süre verseydi iyiydi ama tabi onlar da haklı, alacağı var. Bak biz tahsilât yapamadık ne hallere düştük, bankada bizim gibi kaç tane müşteri var. Onlar da o tahsilâtı yapamazsa koskoca banka batar.” M5

“Bu şirket madem bu kadara kapattı banka kapatsaydı da bizi de uğraştırmadan hem sicilimiz daha erken düzelirdi, daha hızlı toparlardık. Banka da bize yardımcı olmadı diyemem, sağ olsun arkadaşlar hep gelip gittiler. Baktılar ne yapabiliriz diye. Hani belki banka bize o üst üste binen taksitleri bir şekilde erteleyseydi, 24 yapmışsak biz onu 36ya atsaydı belki toparlardık.” M6

“Orada bize kredi verseler çeklerimizi öderdik, tahsilâtlarla kredileri öderdik. Daha erken toparlardık diye düşünüyorum. Arada bir fark yok bizce. Sicilimiz bozunca işler kötüye gidiyor işte. Yoksa kredi alabilirken bir şekilde dönüyorsun. Bir yerden aldığınla öteki tarafı kapatıyorsun, bir şekilde çeviriyorsun hatta bazen zarar etsen de düşmeden devam edebiliyorsun.” M7

“Banka bize o dönemde kredi verse ya da biz ödeme alana kadar taksitleri bekletseydi güzel olurdu. Varlık şirketi taksit yaptı, banka zaten taksitli olan kredileri ödemediğimiz için bir şey yapmadı açıkçası.” M8

“Taksitlerimizi ve borçlarımızı biraz öteleselerdi iyi olurdu, hiç olmazsa hemen icra haciz başlatmasalardı. Bu şirketle hacizlik olmadık mesela, borcun bir kısmını indirim yapmışlar. Uzun vade taksit yaptılar. Bankaya da söyledik ama yapmadılar, avukat zaten hepten kısa vade, hem kısa vade hem hepsini bir arada istedi.” M9

“Banka bize uzun vade taksit yapsa belki öderdim, belki de ödeyemezdim gene. Ben yeni işe girince ödedim, düzenli maaş alınca. Yoksa esnafılıkta çok kazandık ama işler bozulunca maaş gibi gelmiyor para, kesiliyor. İkisi arasında tek fark taksittir yani. Banka çok taksit yapmadı, o dönem zaten çekleri ödemeyi istemiştik belki ticarete devam ederiz diye.” M10

Katılımcıların yanıtları incelendiğinde katılım bankasının yapması halinde borcun ödemesinin kolaylaşacağı ve aynı zamanda VYŞ’nin sağladığı ama katılım bankasının sağlamadığı kolaylık olarak öne çıkan hususun borç rakamından yapılan indirimdir. Burada müşterilerin, borçtan indirimi VYŞ’nin yaptığına yönelik bir algısı olduğu görülmektedir. Bu algı aynı zamanda müşteri nezdinde VYŞ’yi tahsilât için müşteriye kolaylık gösteren, gerekirse borçtan indirim yapan bir kurum olarak göstermektedir. Bu noktada katılım bankası çalışanlarının ifade ettiği “borç tutarında anaparanın altına inememe” meselesinin katılım bankacılığı adına önemli bir handikap olduğu görülmektedir. Tabi diğer yandan anaparanın altına inilmemesinin aynı zamanda katılım bankasına para yatıran müşterilerin çıkarlarının korunması adına bilinçli bir tutum olduğu da yine katılım bankası personellerince ifade edilmiştir.

Müşterilerin yanıtlarında öne çıkan bir diğer husus da VYŞ’nin borcun ödenmesi amacıyla katılım bankasına nispetle daha uzun vadeleri teklif ettiğidir. Katılım bankalarının takip süreçlerine başladığı andan itibaren muaccel hale getirilmiş borcun bir yıldan kısa vade içerisinde ödenmesini talep etmesi karşısında hem borçtan indirim yapmış hem de daha uzun vadede ödeme seçeneği sunmuş olan VYŞ katılım bankalarından daha sempatik bir konumda yer almaktadır.

Ayrıca bazı müşteriler, borcun VYŞ’ye devrine kadar geçen sürede yaşadıkları gelişmeler neticesinde borcu ödeyebilir hale gelmeleri dolayısıyla ödemeleri daha kolay yapabildiklerini ifade etmiştir. Her ne kadar sorunlu kredilerin banka bilançosundan

ıkarılmasına yönelik süreler kanunla belirleniyorsa arada geçen süre VYŞ lehine bir algı oluşturmaktadır.

Müşterilerin katılım bankası tercihlerine yönelik ifadeleri ile VYŞ’lerin tutumlarına yönelik ifadeler birlikte değerlendirildiğinde, sürecin doğru şekilde yönetilmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarının ılımlı tarzının bazı durumlarda tahsilâtı olumsuz etkilemesi söz konusuyken genel olarak bakıldığında hem müşteri hem de katılım bankası adına olumlu katkılarının olacağı söylenebilir.

3.4.8.Katılım Bankası Müşterilerinin Borcun Muaccel Hale Getirilmesi

Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında katılım bankası müşterilerine “hâlihazırda mali durumundaki bozulma nedeniyle kredi borcunu ödeyemeyen müşterinin tüm borcunu muaccel hale getirerek toplam alacak üzerinden takip dosyası açılması” hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların tamamı, taksitli bir halde ödeyemedikleri borcun toplam rakam üzerinden kendilerinden talep edilmesini doğru bulmadığını ifade etmiştir.

“Ben bunu anlamadım açıkçası. Ben daha 5 ya da 6 taksit demişken işsiz kaldım, taksitleri ödeyemez hale geldim. Bir baktım bütün borcu istiyorlar. Ben zaten ödeyemiyorum gecikmiş taksitleri, sen benden ilerideki taksitleri de istersen ben bunun altından hiç kalkamam.” M1

“Benim kart borcum zaten benim borcumdu ama ben oradan bir süre maaş almış bir insandım ve çalıştığım sürece bir sorun da olmadı. İşten ayrılınca haliyle borcu da ödeyemez oldum. Hemen sanki ben hiç borcunu ödemeyen biriymişim gibi üzerime gelince hoş olmadı.” M2

“Ben söyledim bankaya, bizim ileri vadeli taksitlerimizi üst üste koyup bizi sıkıştırmayın. Biz şu anda bir sıkışıklık yaşıyoruz, bu dönemi atlatınca tekrar düzene girer demelerimiz dedik ama onlar öyle yapmadı. Yani bu yaptıklarını doğru bulmuyorum. Tahsilât şirketi bu kadar indirim yapıp dosyayı kapatıyorsa banka neden yapmıyor onu da anlamadım.” M3

“Banka da haklı, ben de haklıyım valla. Banka para vermiş, alacağını istiyor. Ben de yıllardır mşteriyim, ticaretim belli, yerim yurdum belli. Bankanın tüm borcu istemesi o saatten sonra bizim için fark etmedi açıkçası. Taksitleri deyemediğimiz yerde tüm borcu istese ne fark etti.” M4

“O zaman da söyledim, ben ekstreleri ödeyememişim. Taksitlendirmişsin ödeyememişim. Hepsini üst üste koyunca nasıl ödeyeyim, ödeyemedik de zaten.”

M5

“Bankaya da avukata da söyledim. Yani bizim ödeyecek gücümüz olsa zaten taksitler varken öderdik, bütün kart borcunu toptan istediler. Onu da ödeyemeyiz dedik. Bence yanlış yani zaten ödeyemiyorum kardeşim, taksitini ödeyemiyorum ben senin, sen gelip benden bütün parayı istiyorsun.” M6

“Bankaya o zaman da söyledik, bize taksit yapın, taksitleri bozmayın. Hepsini birden ödememiz zaten mümkün olmaz diye ama bütün kredileri çekleri bir torbaya koyup icra başlattılar, avukat da kısa taksit yaptı. Yani hepsini birden isteyince de biz zaten elimizde olduğu kadarını ödedik yani onlar hepsini istiyor diye hepsini ödemedik birden. Zaten ödemek imkânım olsa öderdim ki ben.” M7

“Bence doğru değil. Ben zaten taksitimi ödememişim sen benden bütün borcu istiyorsun, biliyorsun ki onu da ödeyemeyeceğim. Sanki bir an önce icraya götürmek için işi böyle yapıyorlar, yani hepsini isteyince ödeyemez nasılsa, icraya gider hacizle alırız diye mi yapıyorlar anlamadım ama doğru bulmuyorum.” M8

“Ben doğru bulmuyorum. Ben zaten sıkışmışım, geriden geleni ödeyemiyorum. Sen gelecekteki borcumu da üstüne koyup bana kâğıt gönderiyorsun, icra açıyorsun.” M9

“Bankaya da söyledim o zaman, bana uzun taksit yaparsanız bir şeyler ayarlamaya çalışırım dedim ama onlar bütün borcu kısa vadede istediler. Bu bence müşteriye zora düşürmekten başka bir şey değil.” M10

Bazı katılımcıların cevaplarında, taksitler halinde ödenemeyen borcun muaccel hale getirilmesinin, müşteriye zor duruma düşürmek ve bir an önce icra takibi başlatmak amacıyla banka tarafından kasti olarak yapıldığına yönelik ifadeler göze çarpmaktadır. Burada, borç rakamından katılım bankası tarafından değil de VYŞ insiyatifiyle indirim yapıldığı algısına benzer şekilde katılım bankasının bilerek müşterisini zor durumda bıraktığına yönelik bir algı oluştuğu görülmektedir.

Katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmede süreçlerin çözümü adına anahtarın müşteri iletişimi olduğu ifade edilmişken müşterilerle yapılan görüşmede katılım bankalarına aleyhine oluşan bu algının, sürecin katılım bankası sonrası kısmı için de aynı tutumu sürdürecektir bir kuruma ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Her üç grupta da yapılan görüşmelere bakıldığında, katılım bankası çalışanlarının süreçte sorun olarak değerlendirdikleri temel mesele katılım bankalarının işlemlerini faizsiz sözleşmeler üzerine kurmasından sonra bu sözleşmelerden doğan borçların ve müşterilerin faizli sisteme devrediliyor olmasıdır. Ayrıca VYŞ'lere devredilen müşteriler ile bir daha çalışma imkânı kalmayacağı düşüncesi, gelişmeyi ve sektördeki payını arttırmayı hedefleyen katılım bankacılığı için bir sorun olacaktır. Ancak her durumda mevcut uygulamaların tahsilât konusunda etki sağlamaktan uzak olduğu ve daha profesyonel bir bakış açısı ile hareket edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla bankacılık sistemi için artık bir gereklilik haline gelmiş olan VYŞ'lerin katılım bankacılığı açısından da ihtiyaç olduğu ve bu yönde bir yapının kurulması durumunda tahsilât süreçlerine katkı sağlayacağı ifade edilmektedir.

Avukatlar ile yapılan görüşmelerde ise göze çarpan husus, VYŞ'lerin bazı kuralları yok saydığı ve süreçteki hukuki zorunluluklardan kaçınarak tahsili mümkün kılacak her türlü uygulamayı yaptıklarıdır. Dolayısıyla hukuki çerçevenin dışına çıkmamak konusunda özenli davranan ve çalıştıkları katılım bankalarından da bu yönde talimat almış olan avukatların tahsilât konusunda yeterli etkinliğe ulaşamadığı düşüncesi oluşmaktadır.

Müşteriler açısından ise durum biraz daha farklıdır. Müşterilerin temel meselesi borcun düşük bir bedelle kapatılabilmesidir. Dolayısıyla müşterilerin katılım bankaları ile VYŞ'ler arasında tutum farkları dışında bir fark gözetmedikleri görülmektedir. Müşteriler nezdinde asıl olanın borçtan kurtulmak ve ticari sicilin temizlenmesi sonrası ticari faaliyetlere devam edilmesi olduğu ve bu konuda VYŞ'lerin katılım bankalarına göre sonuca daha çabuk ulaştıkları ifade edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde müşteriler için VYŞ ya da katılım bankası fark etmeksizin borçtan kurtulmak adına en büyük kolaylığı sağlayanın tercih edildiği görülmektedir.

4. BÖLÜM: KATILIM BANKALARININ SORUNLU KREDİLERİNİ VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNE SATIŞI UYGULAMASINA ALTERNATİF YAPI ÖNERİSİ

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma süreci boyunca sahada yapılan görüşmeler neticesinde toplanan veriler analiz edilerek katılım bankacılığı alanında sorunlu kredi çözümleme adına yeni bir yapı önerisi sunulacaktır. Elde edilen tüm bilgiler neticesinde, neden yeni bir sisteme ihtiyaç duyulduğu, yeni sistemde oluşacak yapının kurumsal kimliği, hukuki çerçevesi ve çalışma yöntemleri izah edilecektir.

4.1. Araştırmanın Bulguları

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlar her grup için ayrı ayrı analiz edilmiş ve katılımcıların ifadeleri sonucunda 11 tema ve 26 alt tema olarak bulgular keşfedilmiştir. Bulgular, katılım bankası çalışanlarının, avukatların ve katılım bankası müşterilerinin gözünden durumun değerlendirilmesi neticesinde müşterilerin katılım bankasını tercihi ile başlayan sürecin sorunlu kredi haline gelmesi ve VYŞ'ye devrine kadarki süreci kapsayan geniş bir yelpaze oluşturmaktadır.

Aşağıda tüm katılımcı grupları için ortaya çıkan tema ve alt temalar ayrı ayrı sunulacaktır.

4.1.1. Katılım Bankası Çalışanları ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular

Katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerin analizi sonucunda 5 ana tema ve 13 alt tema tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ana temalar, kredi değerlendirme süreci, tahsilât süreçlerine yönelik tutum, varlık yönetim şirketi görüşleri, indirim politikaları ve katılım bankalarının varlık yönetim şirketi kurmasıdır.

Şekil 8: Katılım Bankası Çalışanlarının Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.1.1. Kredi Değerlendirme Süreçleri

Katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmelerin analizi sonucu ortaya çıkan ilk ana tema kredi değerlendirme sürecidir.

Bu noktada katılımcıların üzerinde durduğu bir konu müşteri istihbaratında yetersizliktir. Burada ifade edilmek istenen, katılım bankalarının kredi tahsis süreçlerinde evraklar üzerinden yapılan mali analizin yanı sıra piyasa istihbaratı olarak isimlendirilen, müşterinin faaliyet gösterdiği sektördeki konumu, güncel olarak işlerinin durumu, piyasanın müşteriye bakışı ve müşterinin itibarıdır. Dolayısıyla müşterinin kredi talebi değerlendirilirken kâğıt üzerindeki mali veriler kadar müşterinin piyasa istihbaratının da önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Ayrıca alt tema olarak ortaya çıkan bir diğer konu da kredi tahsisi sonrası izleme eksiklikleridir. Burada ifade edilmek istenen, katılım bankalarının krediyi kullandırdıktan sonra müşteri taksit ödemelerinde gecikmeye düşene kadar bir daha o müşterinin mali ve piyasa istihbaratı ile ilgilenmediğidir. Yani müşteriye kullandırım yapılması sonrası müşterinin genel durumunun izlenmeye devam edilmediği ve bunun

da müşteriden süreç içerisinde gelen olumsuz sinyalleri görmenin önüne geçtiği ifade edilmiştir.

“Limit yenileme, müşteri takibi ve/veya olumsuz sinyal takibi konusunda yetersizlikler olduğunu düşünüyorum.” K1

“Birçok sektörde sadece mali kayıtlara bakarak karar vermek zor çünkü çok fazla kayıt dışı işlem var ve bankacılar da bunun farkındadır.” K7

“Benim gördüğüm en önemli detay piyasa istihbaratı. Örneğin bazı müşteriler için ekransal olarak herhangi bir olumsuz görülmediği durumlarda aslında müşterinin piyasadan alınacak istihbaratının ciddi sinyaller verdiği durumlar oluyor.” K11

“Belki piyasa istihbaratı konusunda biraz daha iyi olabilirdi. Müşteriye daha çok dokunan bir istihbarat olabilirdi. Piyasa istihbaratı kısmındaki süreçler güçlendirilebilir.” K15

Ortaya çıkan bir diğer mesele de şube personelinin, üzerindeki hedef baskısı dolayısıyla müşteri hakkındaki bazı verileri ve olumsuz durumları görmezden gelme eğiliminde olduğudur.

“Bunda en büyük payın, şubelerin mevduat ve diğer alanlardaki hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla koştururken kredi tarafında ilk kullandırım sonrası yeterli takip ve istihbaratı yapamaz hale geliyorlar.” K1

“Ancak bazı beklentiler ve hedefler dolayısıyla ufak tefek atlamalar veya gözden kaçırmalar olabildiğini düşünüyorum. Hedef baskısının şubeleri kredi kullandırma aşamasında firmaların bazı eksikliklerini göz ardı etmeye ittiğini düşünüyorum.”

K3

“Şu anda istihbarat ve mali analiz anlamında yeterli bir düzeyde olduğumuzu düşünüyorum. Bunun istisnası, şube yetkisindeki krediler olabilir. Şube yetkisindeki krediler nispeten sorunlu hale gelmeye daha açıktır diyebiliriz.” K8

“Bazı durumlarda hedef baskısı vs sebebiyle bazen gözden kaçan durumlar olabilir şube yetkisindeki kredilerde. Neticede kullandırım hedefi olan bir personel görmezden gelir diyemem ama önemsemeyeceği olumsuzluklar olabilir.” K20

4.1.1.2. Tahsilât Süreçlerine Yönelik Tutum

Katılım bankası çalışanları ile yapılan mülakatların analizi neticesinde ortaya çıkan bir diğer ana tema tahsilât süreçlerine yönelik tutumdur.

Bu konuda katılımcıların öne çıkardığı görüş müşterinin gecikmesinin 30 güne ulaşmadan önce erken müdahale edilmesidir. Katılımcılar, müşterinin genellikle

gecikmeler 30. güne ulaşmadan önce genel durumları ile ilgili sinyaller verdiği ve bu sinyallerin banka tarafından alınarak sorunlu krediye dönmesinin önünün alınması gerektiğini ifade etmiştir.

“Günümüzde artık 30 günü de beklemediğimiz, ilk günkü gecikmesini takiben müşteri ziyareti, aksiyon planı talebi, yapılandırma durumu gibi olasılıklar görüşülüyor.” K1

“Gelen sinyallere göre, kredi büyüklüğüne göre hızlıca nedenini sorgulamaya başlarız. Eğer ciddi bir sorun değilse, mesela gümrükte malı takılır, ödemesi takılır. Buna benzer bir durumda müşteri ile iletişime geçeriz ve gerekli kolaylıkları sağlarız.” K6

“Şubelerimiz her Pazartesi, o hafta taksiti olan müşterilerle ilgili görüşüyorlar. Bizim de her hafta 30 güne kadar olan gecikmeler ve 30 - 90 gün arası olan gecikmelerle ilgili bir toplantımız oluyor.” K9

“Nakit akışındaki sorunlar gibi basit sorunlar için çok agresif değiliz. Ancak daha ciddi bir sorun olduğuna dair bir istihbarat alırsak ona göre harekete geçiyoruz.” K10

“Durum değerlendirmesi sonucu durumun kötüye gitme ihtimali olduğuna karar verilirse o zaman gecikme gün sayısının az olmasına bakmaksızın hem sistemsel hem bireysel olarak daha yakından bakıyoruz müşteriye.” K18

Bir diğer öne çıkan konu ise sistemsel takip yapılarına güvendir. Bu noktada katılımcıların görüşü, bankaların izleme sistemlerinin, kredinin sorunlu hale gelip gelmeyeceğini tahmin etme ve bu sürecin öncesindeki gelişmeleri izlemede yeterli olduğu yönündedir.

“30 güne ulaşmadan önce erken uyarı sistemimiz var. Buradan gelen sinyaller şubelerle de paylaşılır.” K6

“30 güne yaklaşan gecikmeler için bankamızda yakın izleme diye bir takip kodumuz var. Şubelerimize otomatik olarak mail gidiyor.” K9

“30 güne kadar olan gecikmeler için, erken, henüz kredinin çok yaşanmadığı dönem diyebiliriz. Bu dönemde şube müşteriye arayıp süreci takip ediyor.” K10

Bu tema altındaki son alt tema ise bireysel ve kurumsal krediler için tutum farklılığıdır. Bu noktada hem kanunların getirdiği sınırlamalar hem de bireysel ve kurumsal kredilerin hacim ve çeşit bakımından farklı olması dolayısıyla tahsilât süreçlerindeki izleme işleyişlerinin farklılık gösterdiği görülmüştür.

“Ticari tahsilâtlar tarafında gün sınırlaması yok. Gecikmesi 1 - 90 gün arasında olan bütün müşterileri değerlendiriyoruz. Orada şubelerin, sorunlu müşterileri takip noktasında, hem hedef baskısı hem de zaten sorunlu hale gelmiş kredi için takip süreçleri daha zayıflıyor.” K15

“İlk adım olarak şubedeki arkadaşlar müşteriye arayıp durumu soruyor, tabi kanuni süreler çerçevesinde sistem tarafından oluşturulan ihtar müşteriye gönderiliyor.” K19

4.1.1.3.Varlık Yönetim Şirketlerine İlişkin Görüşler

Katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmelerde ana tema olarak ortaya çıkan bir diğer konu varlık yönetim şirketine ilişkin görüşlerdir.

Bu noktada katılım bankası çalışanlarının vurguladığı VYŞlerin banka bilançolarına olumlu, müşteri ilişkilerine olumsuz etkileri alt tema olarak öne çıkmaktadır. Katılım bankası çalışanları VYŞ’lerin sorunlu kredileri devralmak suretiyle bankaların karşılık ayırmak gibi yükümlülüklerinin ortadan kalkmasına yardımcı oldukları, bu açıdan olumlu bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Ancak VYŞlerin aynı zamanda katılım bankalarının müşterileri ile olan ilişkilerine olumsuz etki yaptığı ifade edilmiştir.

“Olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum, bunun en önemli sebebi varlık yönetim şirketlerinin müşterilere, katılım bankası müşterilerine davranışını doğru bulmuyoruz.” K1

“Olumlu katkısı, ilgili bankanın takip riski düşmüş olur.” K3

“Devreden bankaların bilançolarını temizlemek konusunda olumlu bir katkısı oluyor.” K5

“Firmanın dosyasını varlık yönetim şirketine devretmek mali anlamda bir katkı sağlasa da bankaya, müşteriye yapılanlara baktığımızda bizim müşteriye yaşatmaya yönelik tavrımız bakımından olumsuz bir durum ortaya çıktığını düşünüyorum.” K9

Bu noktada ortaya çıkan bir diğer konu, VYŞ’lerin borcu daha düşük bir bedelle kapattığı algısının müşterilerin ödeme alışkanlıklarına ve davranışlarına olumsuz şekilde yansımastır.

“Müşterilerde de dosya borcunun yüzde yirmisine kapatmayı teklif edenler oluyor. Bu nereden geliyor, varlık yönetim şirketine satıldığında oldukça düşük bir tutara satıldığı bilgisi piyasada yaygın olduğundan müşteriler de dosyalarının varlık yönetim şirketine satışını bekleyebiliyor.” K1

“Müşteri, dosyanın içerisinde teminat benzeri zorlayıcı bir unsur bulunmuyorsa dosyasının bir süre sonra varlık yönetim şirketine satılmasının zorunlu olduğunu ve varlık yönetim şirketiyle de çok daha düşük bir tutara dosyayı kapatabileceğini biliyor. Bu bilgi piyasada yayılmış durumda.” K2

“Olumsuz etkisi de müşteriler diğer bankalardan gördüğü için bizim alacağımızı ne zaman satıyorsunuz diye soruyor, bu şekilde bir beklentiye giriyor.” K3

“Diğer bankalarla çalışan müşterilerin oradan edindiği bilgilere göre borcun bir süre sonra çok düşük bir bedelle varlık yönetim şirketine satıldığı, dolayısıyla kendi dosyasının da varlık yönetim şirketine satılmasını beklediği ve daha düşük bir bedelle dosya kapama yapmak istediğini biliyoruz.” K4

“Müşteriler borcu ödemekten kaçınabilir bir süre sonra daha düşük bedelle varlık yönetim şirketinden kapatacağım düşüncesiyle. Bu da bizim tahsilât kalitemizi olumsuz etkiler.” K17

“Artık müşterilerin borcunu daha düşük bir bedelle ödeyeceği ümidiyle dosyasının varlık yönetim şirketine satılmasını beklediği bir noktaya geldik.” K20

Katılımcıların bu konudaki son vurgusu, VYŞ’lerin uygulamalarının olumsuz etkilerinin, dosyanın katılım bankasından devralınmış olması dolayısıyla katılım bankalarının da üzerine yapıyor olması ve taraflar nezdinde faizsiz sistem ile çeliştiğine yönelik bir algının gelişmesidir.

“Dolayısıyla dosyayı devreden hangi katılım bankası olsa, müşteri orada yaşayacağı sorunların kaynağını o katılım bankası olarak değerlendirecektir.” K5

“Müşteriyi varlık yönetim şirketlerinin agresif tutumuna ters ettikten sonra yarın bir gün tekrar çalışma ihtimalimizi tamamıyla ortadan kaldırmış oluyoruz ki bu katılım bankacılığı adına da uygun bir davranış değil diye düşünüyorum.” K11

“Eğer bu insanlar katılım bankasına gerçekten faizsiz bankacılık adına gelmişlerse ve gerçekten olumsuz bir şey yaşayıp zor duruma düştüğü için borcunu ödeyemiyorsa bu durumda biz bu müşteriyi faizli sisteme itirmiş oluyoruz.” K17

4.1.1.4.İndirim Politikaları

Katılım bankası çalışanları ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer ana tema indirim politikalarıdır.

Bu konuda katılımcıların ısrarla vurguladıkları mesele müşteriye yapılacak indirimde anapara tutarının altına inilemeyeceğidir. Burada hem katılım bankacılığı ilkeleri hem

de katılım bankasına para yatıran müşterilerin korunması açılarından değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

“Katılım bankası olarak dosyadan indirim yaptığımızda kredi kullandırım aşamasındaki akde uygun olmayan bir şekilde hareket etmiş oluruz.” K2

“Bu paralar müşterilerimizin emanet parası, bizim bu emaneti tahsil etmemiz gerekiyor.” K3

“Katılım bankası krediyi bir mal üzerinden kullanıyor. Yani aslında kredi vermiyor, vadeli satış yapıyor. Bu durumda malın fiyatını düşürmüş olur satıştan sonra.” K17

Bir diğer öne çıkan mesele de katılım bankalarının müşterilerin tutumlarına mukabele etmesidir. Yani katılım bankaları, gerçekten maddi sorunlar yaşadığı halde borcunu ödemek niyetinde olan müşterilerine aynı iyi niyetle karşılık vermekte ve yapılabilecek tüm indirim oranlarını devreye sokmaktadır.

“Biz müşterilerimize gerekli kolaylıkları sağlıyoruz.” K6

“İndirim yaparken de müşterinin iyi niyetini tartmak gerekiyor diye düşünüyorum.”

K10

“Bu şekilde bir uygulama piyasada olumsuz bir algı, bir alışkanlık yapar. Sonra da biz tahsilât yapamaz hale gelebiliriz.” K13

4.1.1.5.Katılım Bankalarının Varlık Yönetim Şirketi Kurması

Katılım bankalarında çalışan personeller ile yapılan görüşmede öne çıkan son ana tema katılım bankalarının varlık yönetim şirketi kurması meselesidir.

Bu konu çalışmanın da ana omurgasını oluşturmakla birlikte burada öne çıkan mesele ortak bir yapı fikri ile ilgili ortaya konulan olumlu görüşlerdir. Ortak bir yapının faydalı olabileceği ve katılım bankacılığı ruhunu pekiştiren uygulamalar ile sürece olumlu katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

“Kesinlikle evet, olumlu katkı sağlar. Hem tahsilâtı arttırır, onun bereketi olur.” K1

“Böyle bir girişimin olumlu katkı sağlamasını beklerim. Profesyonel bir yönetim altında, ortak bir yapı kurulabilir.” K3

“Kesinlikle katkısı olur. Katılım bankası çalışanının kültürü ile varlık yönetim şirketlerinin çalışan kültürü aynı değil emin olabilirsiniz.” K5

“Ortak bir çatı altında ya da katılım bankalarının müstakil olarak kuracağı varlık yönetim şirketleri katılım bankalarının ruhunu taşıyacağı için, müşteriye yaklaşım, tahsilât kabiliyeti ve kâr hedefleri bakış açısı olarak bize yakın olacağından hem

müşteri bakımından hem tahsilât anlamında hem de vicdanen daha olumlu katkı sağlayacağını düşünüyorum.” K7

“Evet, katkısı olur. Sonuçta katılım bankaları olarak müşteriye karşı belirli bir tutum içerisindeyiz.” K17

Katılım bankası personellerinin, katılım bankalarının bir VYŞ kurması konusunda öne çıkan görüşleri, özellikle ortak bir yapı kurulması durumunda, kurum kültürü, rekabet ve tahsilât paylaşımı meseleleridir. Katılımcıların ağırlıklı görüşü, katılım bankalarının her birinin ayrı bir kurum kültürüne sahip olduğu ve bunun bir potada eritilmesinin mümkün olmayacağıdır. Ayrıca kurulacak VYŞ’nin paydaşlarının piyasada rekabet halinde olması dolayısıyla ortak bir yapının mümkün olmayacağı ve ortak bir çatı altında bulunduğu durumda da tahsilât paylaşımı gibi sorunların sürece olumsuz yansıtacağı değerlendirilmektedir.

“Kitlemiz ortak olsun da her bir katılım bankasını iş tutuşu farklı, diğer yandan zaten hepimiz rekabet halindeyiz. Tahsilâtta alınacak pay ve diğer bazı konularda uzlaşmanın mümkün olmayacağını, rekabetin uzlaşmaya engel olacağını düşünüyorum. Katılım bankaları arasında da ortak bir kültür ve ortak bir dil oluşturmak şu anda mümkün değil gibi görünüyor.” K2

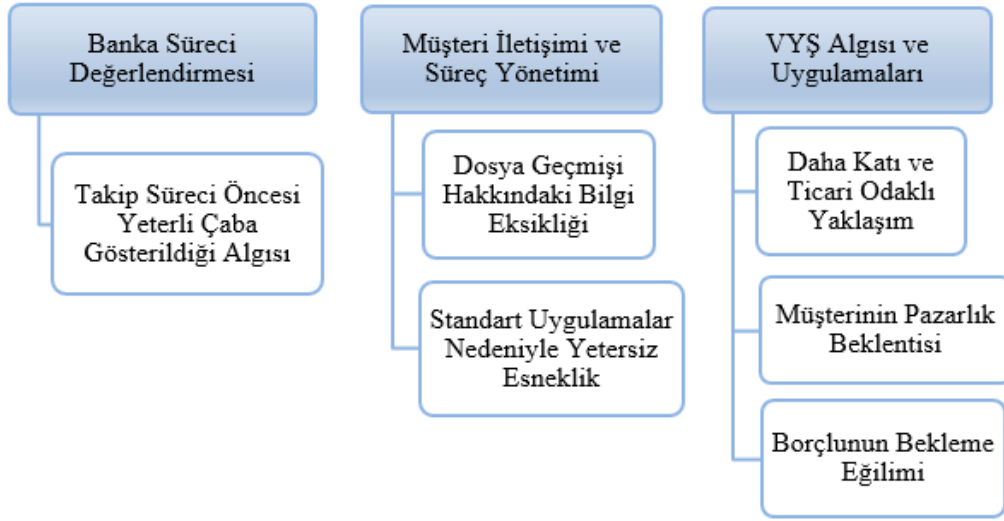
“Katılım bankaları ortak bir varlık yönetim şirketi kurduğunda, her bankanın alacak oranı farklı olduğundan tahsil edilen paranın kime ne kadar ve ne şekilde pay edileceği hususunda anlaşmanın mümkün olduğunu düşünmüyorum.” K4

“Sektörde hem kamu katılım bankaları var hem özel katılımlar var. Bu ikisini aynı potaya koyamazsınız. Diğer yandan ortak bir dil dediğimizde de her bankanın kredi politikası olduğu gibi farklı bir dili de olacaktır. Sonuç itibarıyla rakipsiniz. Hepimizin ayrı bir dili, ayrı bir tutumu var.” K8

“Mesela her katılımın ayrı bir kültürü var, devlet katılımların ayrı bir işleyişi var, özel katılımların kendi içerisinde farklı iş tutuşları var. Bu farklılıkları tek çatı altında toplamak nasıl olur, bunu değerlendirmek lazım.” K19

4.1.2. Avukatlar ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular

Katılım bankalarının sorunlu kredi süreçlerine dahil olan avukatlarla yapılan görüşmelerde 3 ana tema ve 6 alt tema tespit edilmiştir. Tespit edilen ana temalar, banka sürecinin değerlendirilmesi, müşteri iletişimi ve süreç yönetimi ve VYŞ algısı ve uygulamalarıdır.

Şekil 9: Avukatların Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.2.1. Banka Süreci Değerlendirmesi

Avukatların görüşlerinin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan ilk ana tema banka süreçlerinin değerlendirilmesidir.

Bu noktada öne çıkan görüş, katılım bankalarının kredi dosyalarının takip süreçleri öncesinde tahsilâtı için yeterli çabayı gösterdiği yönündedir. Yani çalışmaya katılan avukatlar, katılım bankalarının müşteri dosyasını takip için kendilerine devretmeden önce tahsil edebilmek adına mümkün olan her şeyi yaptıklarını düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

“Genel izlenim anlamında dosyalarda yapılması gereken işlemlerin yapıldığını düşünüyorum.” Av1

“İcra takibi öncesinde bankanın gerekli prosedürü uyguladığını düşünüyorum.” Av2

“Evet, fazlasıyla gösterildiğini düşünüyorum. Her türlü çabayı gösteriyorlar.” Av4

“Bankaların ilgili servisleri aramalar yapıyor, şubedeki personelin de müşteriye aradığını ve ziyaret ettiğini biliyorum. Dolayısıyla dosya bize gelmeden önce yeterli çabanın gösterildiğini düşünüyorum diyebilirim.” Av5

4.1.2.2.Müşteri İletişimi ve Süreç Yönetimi

Avukatlar ile yapılan görüşmelerde ana tema olarak ortaya çıkan bir diğer konu müşteri ilişkileri ve süreç yönetimidir.

Bu noktada avukatların görüşlerinde öne çıkan nokta müşteri kredi dosyasının süreç geçmişine yönelik bilgi eksikliği olduğudur. Yani katılım bankaları dosyayı avukata teslim edene kadar müşteri ile yaptıkları görüşmeler, müşterinin süreçteki tutumu ve yazıya dökülmemiş tekliflerin takip dosyasına eklenmesinin tahsilât konusuna olumlu katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

“Bize dosya gönderildiği zaman genellikle sadece ihtarnameler ve kredi sözleşmeleri gibi evrakları veriliyor. Borçlunun daha önce banka ile olan münasebetinden pek bahsedilmiyor.” Av3

“Müşterilere ait belgelerde bazı eksiklikler olabiliyor ya da bazen ihtarname, tebliğ şerhi gibi konularda eksiklikler oluyor ama onları da banka ile görüşüp temin ediyoruz, tamamlıyoruz.” Av5

Bir diğer mesele de sınırları kanunlarla çizilmiş olan standart uygulamalar nedeniyle süreçte yeterli esnekliğin sağlanamadığı ve bunu da tahsilât süreçlerini olumsuz etkilediğidir.

“Kanunlarımız ve düzenlemeler borç tahsilâtını kolaylaştırmanın aksine süreci borçlu lehine zorlaştırmakta.” Av1

“Muvazaalı işlemle devredilen taşınmazlara karşın tasarrufun iptali davaları, diğer davalarda da olduğu gibi uzun yargılama sürecine tabi.”Av2

“Biz yasal prosedürü çok daha detaylı uyguluyoruz. VYŞ’ler ise daha ziyade telefon üzerinden tahsilât çabası var. Bazı durumlarda gerçek olmayan beyanlarla kişinin üzerine gidildiği, korkutularak tahsilât sağlandığını biliyoruz. Ama biz bu şekilde yapmıyoruz. Biz tüm hukuki süreçleri uygun şekilde adım adım işletiyoruz.” Av4

“İcra müdürlüklerinde zamanla ilgili sorunlar yaşayabiliyoruz bazen. Bir de Kişisel Verileri Koruma Kanunu sebebiyle yeterli ve detaylı sorgulama yapılamıyor olması süreçleri uzatıyor diyebilirim.” Av5

4.1.2.3.Varlık Yönetim Şirketi Algısı ve Uygulamaları

Avukatlar ile yapılan görüşmelerin analizi sonucu ortaya çıkan bir diğer ana tema VYŞ algısı ve uygulamalarıdır.

Bu noktada avukatların öne çıkan ilk görüşü VYŞ'lerin daha sert ve ticari odaklı yaklaşımlarıdır. Bu bakış açısıyla VYŞ'lerin katılım bankalarından daha agresif bir tahsilat süreci yürüttüğü ve temelde ticari kazancını önemsediği değerlendirilmektedir.

“Varlık yönetim şirketlerinin bankalara göre hareket kabiliyeti ve borçlu ile iletişimi daha pratik ve sonuç odaklı.” Av1

“Varlık şirketleri işleyiş bakımından daha agresif hareket eder. Özellikle borçluyla ilişkili üçüncü kişilerin tespiti ve akabinde fiili haciz tahsilâtı sağlamaktadır.” Av2

“Bankalar, özellikle katılım bankaları müşterilere karşı oldukça dikkatli ve nazik olmaya çalışıyor açıkçası. Bu noktada da varlık yönetim şirketleri bankalardan daha agresif bir tavrı var.” Av5

Öne çıkan bir diğer mesele de müşterilerin pazarlık beklentisidir. Bu noktada da VYŞ uygulamalarının müşteri davranışlarını etkilediği ve müşterilerin VYŞ ölçeğinde bir indirim almak amacıyla pazarlık yaptığı ifade edilmiştir.

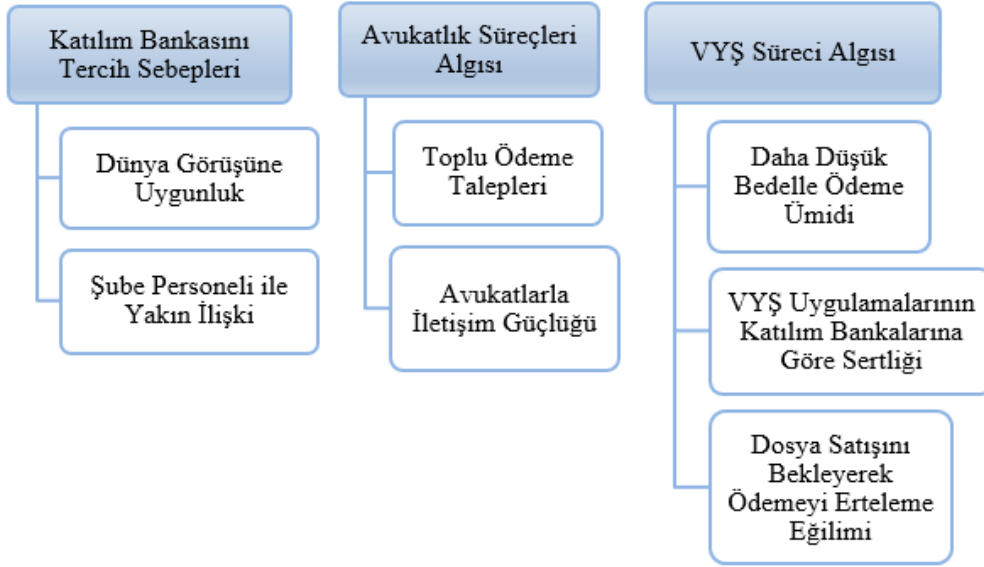
“Birçok borçlu dosyaları varlık şirketine devir edildiğinde pazarlık payının daha yüksek olacağını düşünerek ödemedi kaçınıyor.” Av3

Bu konudaki son görüş, borçluların bekleme eğilimidir. Burada anlatılmak istenen, borçlu müşterinin piyasadan edindiği, borcun VYŞ'ye devri neticesinde daha düşük bedelle borçtan kurtulacaklarına yönelik bilgi dolayısıyla borcu ödemek yerine VYŞ'ye devrini bekleme eğilimine girdikleridir.

“Bir varlık şirketine giden alacağın çok düşük bir bedelle kapatılacağına yönelik bir alışkanlık oluştu. Kişinin mal varlığı yok, tahsil kabiliyeti düşük olduğu durumda borçlular beklediğinde varlık yönetim şirketinden daha ucuza kapatabileceğini düşündüğü durumlar söz konusu.” Av4

4.1.3. Müşteriler ile Yapılan Görüşmelere Dair Bulgular

Katılım bankasından kullandığı kredisi VYŞ'ye devredilen müşteriler ile yapılan görüşmeler analiz edildiğinde 3 ana tema ve 7 alt tema ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu ana temalar, katılım bankası tercih sebepleri, avukatlık süreci algısı ve VYŞ süreci algısıdır.

Şekil 10: Müşterilerin Görüşlerinden Oluşan Ana Tema ve Alt Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.3.1. Katılım Bankası Tercih Sebepleri

Müşterilerin cevapları analiz edildiğinde öne çıkan ilk konu katılım bankası tercih sebepleridir.

Bu noktada katılımcıların özellikle vurguladıkları husus katılım bankalarının dünya görüşlerine uygun olduğudur. Müşteriler, bilinçli bir tercih olarak faizsiz sistemi seçmiş ve bu sistemin uygulayıcısı olan katılım bankalarını öncelikli bankaları olarak belirlemiştir.

“Elimizden geldiğince dikkat etmeye çalışıyoruz faizden uzak durmaya, o yakınım katılım bankalarının da faizsiz olduğunu söyleyince o tarafa yöneldim açıkçası.”

M1

“Biz aile olarak katılım bankaları ile çalışıyoruz öncelikli olarak.” M3

“Biz firma olarak birçok bankayla çalışıyorduk ama büyük oranda işlerimizi katılım bankalarından hallediyorduk. Hem dünya görüşümüz olarak hem de katılım bankasında çalışan arkadaşların tutumu bizi orada tutuyordu.” M4

“Biz eskiden beri katılım bankaları ile çalışırız, alışkanlık bizim için.” M5

“Babam katılım bankaları ile çalışırdı. Dünya görüşümüze uygun diye katılımımla çalışırdık.” M9

Müşterilerin katılım bankası tercih etmiş olmalarının analizi sonucunda öne çıkan bir diğer husus da müşterilerin şube personeli ile yakın ilişkide olduğu, dolayısıyla katılım bankası personellerinin müşterilerin tercihi üzerinde olumlu etkisi olduğudur. Bu açıdan, katılım bankalarının çıkış noktası olan insani bankacılık misyonuna uygun hareket edildiği ve müşteriler nezdinde karşılık bulduğu değerlendirilebilir.

“Hem bize uyuyor hem personelleri arkadaşımız kardeşimizdi.” M5

“Müdürü yakın görüştüğümüz bir abimizdi. Bildim bileli katılımla çalışırız.”M6

“Orada çalışan arkadaşım vardı, ben işi kurarken o hesap açmıştı. Oradan devam ettim.” M8

“Katılımda arkadaş vardı. Hem bize uygundu katılım hem arkadaşım var diye oradan çalıştık.” M10

4.1.3.2. Avukatlık Süreçleri Algısı

Müşterilerin görüşleri analiz edildiğinde ortaya çıkan bir başka ana tema avukatlık süreçlerine algısıdır.

Bu noktada müşterilerin görüşlerini etkileyen en önemli husus borcun muaccel hale getirilmesi uygulamasının bir sonucu olan toplu ödeme talepleridir. Bu noktada müşteriler, taksitli olarak ödeyemedikleri borcun toplam rakamının kısa vadede ödenmesinden duydukları rahatsızlıkları özellikle ifade etmiştir.

“Avukat aradı, çağırdı, görüştük. Ben krediyi kullandığımda 36 taksite bölecek şekilde anlaşmıştık ama sonra avukat bana en fazla 8 ya da 9 taksit yapmayı teklif etti.” M1

“Birkaç taksit yapmayı önerdiler, imzaladık falan ama o dönem işler baya sıkıntıdaydı.” M5

“Avukat çok bir şey yapmadı. 9 taksit yaptılar sanırım, bizim normalde 24’e bölerek ödeyeceğimiz borçları daha kısa bir vadede taksitlendirmeyi teklif ettiler.”

M6

Bir diğer öne çıkan husus ise avukatlarla iletişim güçlüğüdür. Buradaki ağırlıklı görüş de avukatların hukuki süreç odaklı hareket etmesi şeklindedir. Ancak hem avukatların hem müşterilerin görüşleri değerlendirildiğinde buradaki meselenin kanuni süre kısıtları ve diğer hukuki zorunluluklardan kaynaklandığı söylenebilir.

“Avukat hemen haciz işlemlerini başlattı. Biz söyledik, bekleyin bizi sıkıştırmayın diye.” M3

“Avukat çok bir şey yapmadı. Bankadaki çocuklarla hem telefonda görüştük hem gelip gittiler sıklıkla. Genel merkezden de aradılar hep ama yapacak bir şey yoktu yani.” M6

“Avukatın tek bildiği icraları göndermek, icra haciz başladı mı zaten ticaret yapman zorlaşıyor. Arabaları bağlatıyor. Yani banka avukatı çok yardımcı olmadı bize.” M7

“Avukatın çok bir faydası olmadı bize. Hukuki süreçleri işlettiler işte. Kâğıtlar geldi dükkâna, sonra araç ev için haciz falan.” M8

“Bizim dosya avukata gittikten sonra avukat hızlıca icraları başlattı. Hacizler de elimizi ayağımızı bağladı.” M9

Banka avukatı icra başlatıyor hemen zaten. Banka avukatına söyledik icra başlatma, şu çekleri ödeyelim sonra sizinkileri öderiz ticaretimiz olmadan ne sana ne diğerlerine ödeyemeyiz dedik ama o da yapmam gerekiyor, uygulama bu şekilde dedi.” M10

4.1.3.3.Varlık Yönetim Şirketi Süreci Algısı

Müşterilerin görüşlerinin analizi sonucunda ortaya çıkan son ana tema VYŞ süreci algısıdır.

Bu noktada müşterilerin öncelikle borçlarını daha düşük bir bedelle ödeme ümidi öne çıkmaktadır. Bu konuda hem katılım bankası çalışanlarının hem de avukatların ifadeleri teyit edilmekte ve müşterilerin VYŞ uygulamalarından kaynaklı olarak borçlarını daha düşük bir bedelle ödeyebileceklerine yönelik piyasa bilgisine sahip oldukları görülmektedir.

“Tahsilât şirketinin söylediği rakamı onlar söylese sağdan soldan bulur bir şekilde kapatırdım belki ama ben daha başlarda takılmışken bütün borcu üst üste koyup benden istemeleri anlamsız geldi.” M1

“Banka da bu şirket gibi daha az paraya borcu kapatsa aynısı olurdu, iyi olurdu.” M5

“Bu şirket madem bu kadara kapattı banka kapatsaydı da bizi de uğraştırmadan hem sicilimiz daha erken düzelirdi, daha hızlı toparlardık.”M6

Müşterilerin ifadelerinde öne çıkan bir diğer husus olarak VYŞ uygulamalarının katılım bankalarına göre daha sert olması değerlendirilmektedir. Bu noktada müşteriler VYŞ’lerin özellikle iletişim konusunda katılım bankasından farklı olduğunu ifade etmiştir. Nitekim bu ifadeler de hem katılım bankası çalışanlarının hem de avukatların

ifadelerini teyit etmekte ve VYŞ'lerin hem görünen tarafta hem de görünmeyen tarafta katılım bankalarından farklı ve daha agresif bir tutum içerisinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Önce biraz uygunsuz bir üslupla karşılaştım. Bankadaki arkadaşlar daha nazikti ama sonradan beni arayan tahsilât şirketi biraz mafya gibi konuştu benimle. Önce nazik bir giriş yaptılar tabi, ben ödeme yapamadığım dönemde tutumları biraz değişti.” M1

“Beni sonradan arayan şirket biraz tehdit eder gibi konuştu önce, sonra biraz kibarlaştılar. Sonra gene bir garip şekilde kabalaştılar derken rakamı düşürüp taksit sayısını arttırınca uzlaştık onlarla.” M2

“Biraz üslupları değişti, dik dik konuştuk ilk başta ama sonra taksit yapıyoruz, şöyle kolaylık olacak ödeyecekseniz falan dediler.” M10

Müşteri cevaplarının analizi neticesinde öne çıkan son husus dosya satışını bekleyerek ödemeyi erteleme eğilimidir. Bu noktada da önceki hususlarda olduğu gibi katılım bankası çalışanlarının ve avukatlarının görüşleri teyit edilmiş ve müşterilerin piyasadan edindikleri bilginin davranışlarına etki ettiği görülmüştür.

“Aslında biz zaten duymuştuk bunu başkalarından. Yani bankaların bir sürse sonra kredi dosyalarını bu tahsilât şirketlerine sattığını, hem de oldukça ucuza sattığını söylediler. Sonrada bu şirketlerle anlaşıp oldukça düşük bir rakama borcu kapattıklarını söyleyenler oldu.” M3

“Varlık şirketi bizi aradı, borcun bir kısmını silmişler bankadan aldıklarında ya da banka ucuza satıyormuş bu dosyaları öyle öğrendik sonradan.” M8

4.2.Yeni Bir Sistemin Gerekliliğine Dair Değerlendirme

1970’li yıllardan bugüne, çeşitlenen kurumları ve ürünleriyle farklı coğrafyalarda katılım bankacılığı, İslami bankacılık, faizsiz bankacılık gibi farklı isimlerle anılan İslam ekonomisi kurumları, hem kapitalizm öncülüğündeki kalkınma stratejilerine hem de komünist düşüncedeki kaynak paylaşımına bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştı. Ve bu yeni iktisadi düşüncenin öncülerinin amacı, merkezine insanı alan kalkınmaya dayalı bir ekonomik sistem kurabilmektir.¹⁷⁸ Bu öz amacı gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri hala tartışma konusu olmakla beraber katılım bankaları ve diğer İslami finansal

¹⁷⁸Mehmet Asutay, , “Conceptualisation Of The Second Best Solution In Overcoming The Social Failure Of Islamic Banking And Finance: Examining The Overpowering Of Homoislamicus By Homoeconomicus”, IIUM Journal of Economics and Management, 15/2 (2007), 169-170.

kurumların dünya sistemi içerisinde kendine bir yer edindiği ve rakamsal anlamda belirli bir başarı ortaya koyduğu söylenebilir.

2021 yılında küresel İslami finans piyasalarının aktif değerinin toplam rakamı 4,5 Trilyon ABD dolarına ulaşmış olup 2027 yılı için bu rakamın 6,67 Trilyon ABD dolarına ulaşması öngörülmektedir.¹⁷⁹

Ortaya çıkış amacı bakımından değerlendirildiğinde, günden güne gelişmekte olan İslami finansal kurumların, sürdürülebilir olması için salt finansal tedbirlerin yeterli olmayacağı bir gerçektir. Diğer yandan, alanda yapılmış araştırmalar ve akademik çalışmalar, sahadaki uygulayıcılar ve sistemin arızalı taraflarına maruz kalanlar, sürecin işleyişinde uygunsuz durumlar olduğunu ifade etmektedir.

Dolayısıyla, bugün ülkemizdeki finansal sistem içerisinde konvansiyonel bankacılık kurumlarının ve uzantılarının varlığı karşısında katılım bankacılığının ve bağlı kurumlarının varlığına bakıldığında, mevcut durumu katılım bankacılığı lehine değiştirecek yeni yapılara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Diğer yandan çalışmanın önceki bölümlerinde derlenmiş olan alanda yapılmış akademik çalışmalarda, mevcut VYŞ'lerin çalışma sisteminin katılım bankacılığı ruhuna ve İslami finans ilkelerine uygun olmadığı ifade edilmekte, dolayısıyla yeni bir sisteme duyulan ihtiyaç bu açıdan bakıldığında da açıkça görülmektedir.

Prof. Dr. Hayrettin Karaman'ın katılım bankacılığı adına sarf ettiği "İslam'ın kırmızı çizgileri ile çağın gerekliliklerinin çatışmakta olduğunu"¹⁸⁰ ifadesi, mevcut uygulamaların dünya genelindeki çağdaş bankacılık sistemine uygun olduğu ancak meseleye katılım bankası açısından bakıldığında bir çatışmanın varlığını ortaya koymaktadır. Bu çatışma, katılım bankalarının bankacılık sistemi içerisinde yer alması ve genellikle rekabetin de bankacılık sistemi temelinde yaşanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Burada tüm şartlar konvansiyonel bankalar lehine olduğundan sektördeki payını arttırma gayretindeki katılım bankalarının uygulamaları da zaman içerisinde konvansiyonel bankaların uygulamalarına yaklaşmakta ve benzeşmektedir.

Dolayısıyla katılım bankacılığını tartışmalı alandan çıkaracak ve tartışılır olmaktan kurtaracak, ayaklarının sağlam basmasına ve müşteriler nezdindeki algısını sağlamlaştıracak uygulamaların hayata geçirilmesi önemlidir. Bu noktada katılım

¹⁷⁹Statista, "Financial Institutions" (E.T. 20 Ocak 2024)

¹⁸⁰Hayrettin Karaman, İslam Ekonomisi ve Finansı İstişare Çalıştayı (İstanbul: Marmara Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, 22.11.2024)

bankalarının sorunlu kredilerinin tasfiyesi süreçlerinde yardımcı kuruluşlar olarak yer alacak ve katılım bankacılığı hassasiyetiyle hareket ederek sürecin tartışılır olmaktan uzaklaşmasına katkı sağlayacak bir kurumun varlığına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

4.3. Yeni Sistemin Mahiyeti ve İşleyişi

Çalışmanın bu kısmında, önerilecek yeni sistemin kurumsal kimliği ve hukuki çerçevesi ile çalışma yöntemlerinden oluşan işleyiş süreçleri izah edilecektir.

4.3.1. Yeni Yapının Kurumsal Kimliği ve Hukuki Çerçevesi

Öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken konu, yeni yapının kamu katılım bankaları ya da özel sektör katılım bankalarının sermayesi ile kurulup kurulamayacağıdır. Ayrıca tüm katılım bankalarına hizmet vermek üzere tek bir yapı mı kurulacağı yoksa birden fazla yapının, örneğin kamu katılım bankalarına hizmet vermek için ayrı bir yapı ile özel sektör katılım bankalarına hizmet vermek için ayrı bir yapı olarak mı kurulacağı konusu da önem arz etmektedir.

Yeni yapının kuruluşuna dayanak teşkil edecek en temel hukuki metin olan Bankacılık Kanununa¹⁸¹ ve bu kanuna dayanarak yayımlanan Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları ile Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmeliğine¹⁸² bakıldığında, bankaların müstakil olarak kendi iştiraki ya da sermayedar olarak kurucular arasında yer almak suretiyle ortak bir varlık yönetim şirketi kurmaları BDDK izni ve onayına tabi olmakla birlikte kuruluşun önünde herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Hâlihazırda, konvansiyonel bir bankanın iştiraki olan bir varlık yönetim şirketi de sektörde faaliyet göstermektedir.¹⁸³

Bu noktada bazı katılımcılar, katılım bankalarının iş tutuşları ve kurum kültürlerinin birbirinden farklı olması dolayısıyla itirazlarını ifade etmektedir. Örneğin “Bence faydası olmaz. Kitlemiz ortak olsa da her bir katılım bankasını iş tutuşu farklı, diğer yandan zaten hepimiz rekabet halindeyiz. Katılım bankaları arasında da ortak bir kültür ve ortak bir dil oluşturmak şu anda mümkün değil gibi görünüyor.” K2 veya “Katılım bankaları, hem kamu katılım bankaları var hem özel katılımlar var. Bu ikisini aynı

¹⁸¹Bankacılık Kanunu (BK), *Resmi Gazete* 25983 (1 Kasım 2005), Kanun No. 5411, md. 143.

¹⁸²Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları ile Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmelik (VYŞKFHY), *Resmi Gazete* 31541 (14 Temmuz 2021), md. 4-5.

¹⁸³Efes Varlık Yönetim (EVY), “Hakkımızda” (E.T. 20 Aralık 2024).

potaya koyamazsınız. Ortak bir dil dediğimizde de her bankanın kredi politikası olduğu gibi farklı bir dili de olacaktır. Dolayısıyla ortak bir yapının başarılı olabileceğini düşünmüyorum. Sonuç itibariyle rakipsiniz. Hepimizin ayrı bir dili, ayrı bir tutumu var. Bunu birleştirmek mümkün değil bence.” K8 şeklinde görüşler mevcut.

Ortak bir yapı kurulması noktasında katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer sorun da sorunlu kredi dosyalarında müşteri ile uzlaşma arayışı adına yapılacak indirim oranları ve dosyadan tahsilât yapılması durumunda paylaşım oranlarıdır. Bu noktada “Tahsilâttan alınacak pay ve diğer bazı konularda uzlaşmanın mümkün olmayacağını, rekabetin uzlaşmaya engel olacağını düşünüyorum” K2, “Her bankanın alacak oranı farklı olduğundan tahsil edilen paranın kime ne kadar ve ne şekilde pay edileceği hususunda anlaşmanın mümkün olduğunu düşünmüyorum. İndirim oranı ve tahsilâtın dağıtımı konularında sorun olacağını düşünüyorum. Gecikme cezası oranları ve indirim oranları her müşteride farklıdır” K4 ve “Her banka kendi müşterileri ile olan önceki süreçlerini daha iyi bilir.” K11 şeklinde görüşler ifade edilmiştir.

Diğer yandan bazı katılımcılar, ortak hareket etmenin faydalı olacağını ifade etmiş ancak bu mümkün olmazsa da mutlaka katılım bankalarının iştiraki olan VYŞ'lere ihtiyaç olduğunu, hatta VYŞ benzeri uzman bir odak grubun kendi bünyelerinde faaliyette olduğu ve bu odak grubun tahsilât konusunda oldukça başarılı sonuçlar aldığını ifade etmiştir. Bu açıdan bakan “Kesinlikle evet, olumlu katkı sağlar. Hem tahsilâtı arttırır, onun bereketi olur.” K1, “Böyle bir girişimin olumlu katkı sağlamasını beklerim. Profesyonel bir yönetim altında, katılım emeklilik şirketi benzeri ortak bir yapı kurulabilir.” K3 ve “Kesinlikle katkısı olur. Katılım bankası çalışanının kültürü ile varlık yönetim şirketlerinin çalışan kültürü aynı değil emin olabilirsiniz.” K5 şeklinde görüşler de ifade edilmiştir.

Teknik olarak her katılım bankasının kendi iştiraki olarak alacak çözümleme şirketi kurması, kurum kültürü, müşteriye tanınması, dosya içeriğine hâkimiyeti ve sorunlu alacak sürecinin tamamlanması sonrası tekrar müşteri ile çalışma ihtimali bakımından avantajlı olabilir. Ancak zaten günümüzde katılım bankalarının birbirlerinden personel transfer etmesi hatta bazı katılım bankası genel müdürlerinin ve üst düzey yöneticilerinin daha önce diğer katılım bankalarında çalışmış olması söz konusudur. Dolayısıyla aslında ortak bir yapıda çok ciddi anlamda kurumsal kültür farkı ya da iş tutuş farkından kaynaklı sorunlar olmayacağı söylenebilir zira yeni yapıların sadece

yönetim kademesi katılım bankalarından olacak ve süreçte icracı konumda olacak personeller farklı ve konunun uzmanı kişiler olacak. Profesyonel bir bakış açısıyla tüm dosyalara aynı gözle bakıp, her müşteri ile katılım bankacılığı hassasiyetleri çerçevesinde temas edip takip ve tahsilât süreçlerinde gerekleri yerine getirecek kişiler seçildiği durumda işleyişte sorun yaşanmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Yeni yapının kamu sermayeli katılım bankaları ve özel sektör katılım bankaları tarafından bir ortaklık şeklinde kurulmasının önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Benzer şekilde, kamu katılım bankalarının kendi arasında, özel sektör katılım bankalarının da kendi arasında bir ortaklık kurmak suretiyle kendilerine hizmet verecek iki ayrı yapı kurmalarında da hukuki bir engel bulunmamaktadır. Son olarak, katılım bankalarının kendi iştiraki olarak bir varlık yönetim şirketi kurmasında, özel sektör ya da kamu sermayeli olmasına bakılmaksızın hukuki bir engel bulunmamaktadır.

Ülkemizdeki katılım bankalarının işleyişlerinde gözle görülmese de hissedilen bir farklılık olduğu kendi personellerince de kabul edilmektedir. Dolayısıyla ortak bir yapı kurulması durumunda zamanla katılım bankalarının da ortak bir dil ve yakın kurum kültürleri geliştirmeleri mümkün olabilir ve bu da katılım bankacılığının ülkemizdeki gelişimine olumlu katkı verebilir. Ayrıca birden fazla katılım bankasının bir müşteriden alacaklı olduğu durumda ortak yapının avantajlı olacağı söylenebilir. Neticede her katılım bankasının farklı kurum kültürü dolayısıyla müşteri ile iletişimi ve müşteri hakkındaki bilgisi ve istihbaratı farklıdır. Ortak bir yapıda ve birden fazla katılım bankasının bir müşteriden alacaklı olduğu durumda tüm katılım bankalarının elindeki farklı müşteri bilgisi ve piyasa istihbaratının bir havuzda toplanmasının müşteriden yapılacak tahsilat tutarının artmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir. Dolayısıyla her kuruluş şekli içerisinde en büyük katkı vermesi beklenen yapının tüm katılım bankalarının ortak kuruluşu olacağı görüşü ileri sürülebilir.

Ortak bir yapı kurulduğu durumda aktif olarak faaliyet gösteren her bir katılım bankasının eşit sermaye ile katılımı mümkün olabilir. Bu durumda sektöre yeni bir kamu ya da özel sektör katılım bankası geldiğinde, diğerlerinin hisselerinden pay almak suretiyle bu yapıya katılım sağlayabilir.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeye göre yönetim kurulu üye sayısı 1 veya daha fazla kişiden oluşabilmektedir.¹⁸⁴ Bu durumda yeni yapının yönetim kurulu, yapının

¹⁸⁴Türk Ticaret Kanunu (TTK), *Resmî Gazete* 27846 (14 Şubat 2011), Kanun No. 6102, md. 359.

ortağı olan katılım bankaları tarafından görevlendirilecek birer üst düzey yönetici, örneğin hukuki süreçlerden sorumlu genel müdür yardımcıları ve TKBB'yi temsilen bir kişiden oluşabilir.

Yapının dikey olarak çok katmanlı bir hiyerarşiye ihtiyacı olmayacaktır zira asıl görevi sorunlu kredi müşterileri ile görüşmek ve uzlaşmak olacak bu yapı ne kadar sade olursa işleyiş o derece kolay olacaktır.¹⁸⁵ Yönetim kurulu altında tüm işleyleştiren sorumlu bir Genel Müdür, biri tahsilâtlardan, biri tahsilât dışı diğer operasyonel süreçlerden sorumlu iki genel müdür yardımcısı ile tepe yönetim kadrosu yeterli olabilir. Tahsilâtlardan sorumlu genel müdür yardımcısının hiyerarşisinde, bireysel krediler ve kredi kartlarına bağlı sorunlu kredi süreçlerini koordine edecek bir birim müdürü, aynı şekilde ticari tarafta da bankaların şirketleri cirolarına göre sınıflandırmasına benzer bir şekilde işletme ve kobi, ticari ve kurumsal dosyalardan sorumlu olmak üzere iki birim müdürü konumlandırılabilir. Operasyondan sorumlu genel müdür yardımcısının hiyerarşisinde ise biri insan kaynaklarından sorumlu müdür, biri muhasebe ve finansal raporlama bölüm müdürü¹⁸⁶ ve biri de bilgi sistemlerinden sorumlu müdür¹⁸⁷ ile yönetim kademesi tamamlanabilir. Bu birim müdürlerinin hiyerarşisinde de dosya sayısına bağlı olarak konunun uzmanı hukuk ve operasyon elemanları bulunabilir. Son olarak bu yapı için kanuni bir zorunluluk olan¹⁸⁸ birimlerden iç kontrol ve risk yönetim müdürlüğünün de direkt genel müdüre bağlı bir hiyerarşik düzen ile yapıda yer alması uygun olacaktır. Ayrıca yapı her ne kadar bir katılım bankası olmasa da, katılım bankalarındakine benzer şekilde bir danışma kurulunun¹⁸⁹ da organizasyona dahil edilmesi, katılım bankacılığı ruhunun muhafaza edilmesi açısından önemlidir. Tabi tüm kademede ki personel için en önemli konu, katılım bankacılığı hassasiyetlerine sahip kişiler olmasıdır.

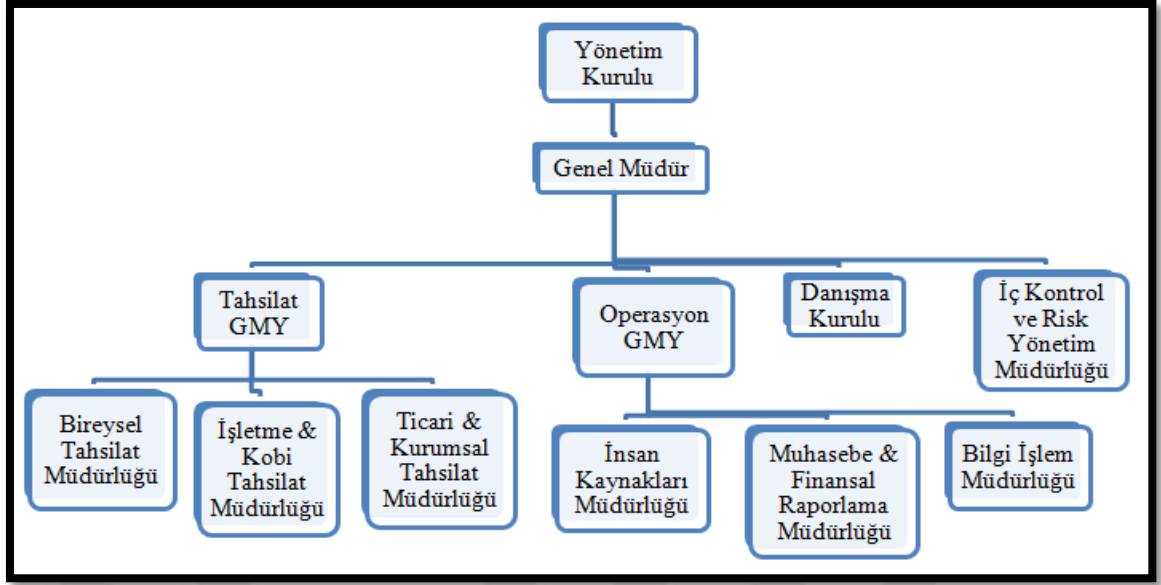
¹⁸⁵Boğaziçi Varlık Yönetim (BVY), “Hakkımızda” (E.T. 20 Aralık 2024).

¹⁸⁶VYŞKFHY, md. 13.

¹⁸⁷VYŞKFHY, md. 12.

¹⁸⁸VYŞKFHY, md. 11.

¹⁸⁹Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ (FBİSUT), *Resmi Gazete* 30888 (14 Eylül 2019), md. 4.

Şekil 11: Yeni Yapının Organizasyon Şeması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu kuruluşun idaresinde ve başarısında en önemli faktör bağımsızlığı ve profesyonel bakış açısı olacaktır. Bu nedenle genel müdür ve birim müdürlerinin, yönetim kurulunda görev yapacak olan katılım bankasında görevli genel müdür yardımcıları ile daha önce birlikte çalışmamış olması tercih edilebilir. Böylece işleyişte tüm katılım bankalarının dosyalarına eşit mesafede bir duruş ve hepsine aynı gözle bakış mümkün olabilir. “Profesyonel bir yönetim altında, katılım emeklilik şirketi benzeri ortak bir yapı kurulabilir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu, iç işleyişe hiçbir zaman müdahale edilmemesi gerekiyor. Müşteri dosyasının nereden geldiğine bakılmaksızın tahsilât için gereklerinin yerine getirilmesi gerekir. Ben burada bir karar alırken diğer değişkenleri dikkate alırım ancak bağımsız bir yapıda olsam işin doğasına ve gereklerine daha fazla odaklanabilirim.” K3.

Ayrıca yeni yapının mevcut VYŞ’ler ya da diğer finansal kurumlar gibi büyüme ve kârlılık hedefi gibi rekabetçi konulardan uzak, sadece tahsilâta odaklanmış bir bakış açısıyla çalışması gerektiğini ifade eden katılımcılar “Büyüme refleksi olursa bir süre sonra başka bankalardan dosya almaya, daha yüksek kâr kovalayacak bir yapıya dönüşürse bir anlamı kalmaz.” K14 ve “Ortak bir yapı bence de faydalı olur. Rekabete dönmesin iş, hedefler, kârlılık gibi konuları öncelemekten ziyade tahsilâta odaklı bir yapı faydalı olabilir.” K15 şeklinde görüş belirtmiştir.

4.3.2. Yeni Yapının Çalışma Yöntemleri

Yeni yapının çalışma yöntemleri noktasında değerlendirilmesi gereken iki önemli husus söz konusudur. Bunlardan ilki, katılım bankalarından devralınacak dosyaların hangi usulde devir alınacağıdır. Bir diğeri ise ilgili dosyalar için yapılan tahsilâtların hangi usule göre alacaklılar arasında paylaştırılacağıdır.

Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde yeni yapının sorunlu kredi dosyalarını katılım bankalarından hangi usule göre devralacağı konusu tartışılacaktır. Devamında, sorunlu kredi dosyası için yapılan tahsilâtların paylaşımı konusu ele alınacaktır.

Burada değerlendirilecek sorunlu alacaklar, finansman karşılığında nakit, araç rehni ya da gayrimenkul ipoteği gibi herhangi bir teminata bağlanmamış alacaklardır. Zira katılım bankaları araç alımı için kullandıkları finansmanlarda araç üzerine finansmanla ilgili doğmuş borçlar ve finansman süresince doğacak diğer borçlar tutarında rehin koymaktadır.¹⁹⁰ Benzer durum gayrimenkul ipoteği için de geçerli olmakta hatta bazı durumlarda konut finansmanı dışındaki finansman borçları için de gayrimenkul ipoteği tesis edilebilmektedir. Bu durumda gayrimenkul ipoteği, finansman sözleşmesinden doğmuş ve ileride doğacak diğer borçları da kapsayacak şekilde tesis edilmektedir.¹⁹¹ Müşterinin gecikmiş finansman borcuna ilave edilecek tüm kanuni takip masrafları ve diğer fazlalıklar, bu rehin sözleşmeleri ve teminatlar ile sağlama alınmış olur. Müşterinin dosyasının kanuni takip süreçlerine girmesi durumunda da bu teminatlar nakde dönüştürülmek suretiyle müşteri borcuna mahsup edilir. Genellikle doğmuş ve doğacak borçlar, araç rehni ya da gayrimenkul ipoteği gibi güvencelerle teminat altında alındığında bu teminatlar müşterinin doğabilecek risklerini de kapsayacak şekilde alınır. Dolayısıyla sorunlu kredi dosyasının varlık yönetim şirketinde devir vakti geldiğinde dosyadaki teminatlar nakde döndürülerek dosya borcundan düşülmüş olup kalan borç herhangi bir teminat olmaksızın yalnızca kredi sözleşmelerinden doğan haklar ile devredilir.

Bu nedenle, çalışmanın bu bölümünde herhangi bir teminat içermeyen sorunlu alacak dosyalarının durumu üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

¹⁹⁰Kuveyt Türk Katılım Bankası (KT), “Sözleşmeler-Araç/Taşıt Rehin sözleşmesi” (E.T. 20 Aralık 2024).

¹⁹¹Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB), “Sözleşmeler ve Formlar-İpotek Şartlar Metni” (E.T. 20 Aralık 2024).

4.3.2.1.Sorunlu Kredi Dosyalarının Devir Yöntemleri

Katılım bankalarının sorunlu alacaklarını varlık yönetim şirketlerine devretmesi ile ilgili Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesindeki Danışma Kurulu bir görüş yayınlamıştır. Bu görüşe göre, katılım bankalarının tahsili gecikmiş ve kendileri için risk oluşturan donuk alacaklarını bizzat veya vekâlet yoluyla takip ederek tahsil yoluna gitmeleri temel ilkedir. Bununla birlikte bu tür alacaklarını muayyen bir mal, muayyen bir malın menfaati ya da bir hizmet karşılığında varlık yönetim şirketlerine devretmeleri veya varlık yönetim şirketleri ile tahsil edilecek alacakların belirli oranlara göre paylaşımına yönelik bir sözleşme yapmaları mümkündür. Ancak bu görüşün, katılım bankalarınca varlık yönetim şirketlerine yapılacak alacağın satımı işlemleri için genel bir uygunluk olmadığı da açıkça ifade edilmiş ve sorunlu alacakların tahsili konusunda varlık yönetim şirketleri ile vekâlet, icare ve ya cuâle sözleşmesini temel alan bir işbirliği yapılabileceği belirtilmiştir.¹⁹²

Öncelikle bu çalışmanın amacı, katılım bankalarını mevcut varlık yönetim şirketleri ile çalışma zorunluluğundan kurtarmaktır. Dolayısıyla burada, katılım bankaları ile kurulması planlanan yeni yapı arasında nasıl bir yasal çerçeve veya sözleşme biçimlerine dayanması gerektiği değerlendirilecektir.

4.3.2.1.1.Vekâlet’e Dayalı Sözleşme ile Sorunlu Alacağın Devri

Bu yöntem, katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında bir tahsil vekâleti sözleşmesi yapılması ilkesine dayanmaktadır.

Fıkhi anlamı bakımından vekâlet, bir kişinin başka bir kişiye kendi adına hukuki işlemleri gerçekleştirmesine dair yetki vermesi işleminin ve bu yetkinin adıdır.¹⁹³ Katılım bankaları da kendi adına alacağını tahsil etmesi amacıyla alacak çözümleme şirketi ile vekâlet akdine dayalı bir sözleşme yapmak suretiyle sorunlu kredi dosyasını alacak çözümleme şirketine devredebilir.

Burada öncelikle değerlendirilmesi gereken konu vekâlet ücretidir. Zira alacak çözümleme şirketi her ne kadar kâr odaklı bir kuruluş olarak tasarlanmasa da tahsilât süreçlerinde yer alacak şirket çalışanları belirli bir ücret karşılığında çalıştırılacaktır.

¹⁹²Katılım Bankalarındaki Sorunlu Alacakların Devri (KBSAD), Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2022), No.53.

¹⁹³Aybakan, 43/1.

Dolayısıyla yaptığı işlerin neticesinde bir gelir elde etmesi ve çalışanlarının maaşı ve diğer mali yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında akdedilecek vekâlet sözleşmesi belirli bir ücreti içermek durumundadır.

Vekâletin bir ücrete bağlanmak suretiyle akdedilmesi durumunda hizmet sözleşmesi hükümleri geçerli olacaktır. Bu noktada öncelikle ücretin belirlenmiş olması gerekmektedir. Ancak tüm dosya işlemleri için belirli bir vekâlet ücretinin tespitinin zor olduğu durumda, bir başlangıç ücreti ile süreç başlatılabilir ve devam eden süreçte dönemler halinde vekâlet ücreti ödemesi yapılabilir. Vekâlete dair ücretin belirlenmemiş olması caiz görülmemektedir.¹⁹⁴

Hanefi fıkıhçıların vekâlet akdinin rüknü olarak için icap ve kabulü yeterli görmesine karşılık fıkıhçıların çoğunluğuna göre akdin tarafları ve akdin konusu da vekâlet akdinin rükünlerinden sayılmaktadır.¹⁹⁵ Bu açıdan değerlendirildiğinde, katılım bankaları ile alacak çözümleme şirketi arasında imzalanacak bir sözleşme, icap ve kabul bakımından akdi tamamlayacaktır. Akdin her iki tarafının da yürürlükteki kanunlara göre şirket kurma ve diğer süreçlerle ilgili ehliyetinin olduğu konusunda şüphe bulunmadığından bu açıdan da katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında vekâlet akdi kurulmasına engel bir durum bulunmamaktadır. Nihayet akdin konusu bakımından değerlendirildiğinde, katılım bankası ile müşterisi arasında imzalanmış olan finansman sözleri nedeniyle katılım bankası alacağını tahsil konusunda yetkilidir. Dolayısıyla vekâlet akdi kurulabilmesi için, işin vekâlet verenin yetkisinde olması bakımından herhangi bir eksiklik bulunmamaktadır.¹⁹⁶

Tüm bu bilgiler ışığında, katılım bankası ile yeni yapı arasında her bir dosya devri için yeni bir vekâlet akdi kurulması, bu vekâlet süreçlerinin dosyanın içeriğine göre belirlenecek bir ücrete bağlanması mümkündür. Vekâlet akdi, belirli dosya ile sınırlı olacağından, dosyanın tahsil yoluyla kapanması sonucu vekâletin kendiliğinden sona ermesini öngören şartın gerçekleşmesi sayılabilir ve vekâlet ilişkisi bu dosya özelinde sona erer.¹⁹⁷ Yahut tüm girişimlerden sonra borçlunun başkaca bir ödeme yapmaya

¹⁹⁴Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), *Vekâlet*, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 30 Nisan-2 Mayıs 2005, 23), 604.

¹⁹⁵Aybakan, 43/1.

¹⁹⁶Aybakan 43/2

¹⁹⁷AAOIFI, *Vekâlet*, 609.

gücünün olmadığına dolayısıyla vekâlete konu işlemin ifasının her bakımdan imkânsız hale gelmesi¹⁹⁸ dolayısıyla dosyanın kapanması neticesinde de bu dosyaya özel kurulmuş olan vekâlet ilişkisinin sonlanması mümkün olabilir.

Burada yöntem ile ilgili üzerinde durulması gereken en önemli konu vekâlet ücretidir. Zira alacak çözümleme şirketinin dosyadan yapacağı tahsilât belirsizdir. Dolayısıyla katılım bankasının tahsil edilemeyecek bir borcu yüksek bir vekâlet ücreti ile devretmesi banka adına olumsuz bir durum ortaya çıkarır. Bu noktada da alacak çözümleme şirketinin dosya hakkında devir öncesinde tüm bilgilere sahip olması ve elindeki bilgilere dayanarak bir ön çalışma yapması uygun olur. Yapılacak ön çalışmada borçlunun, varsa kefillerin ve dosyanın genel durumu değerlendirilerek bir tahsilât rakamı öngörüsünde bulunulur ve bu öngörülen tahsilât rakamı üzerinden vekâlet ücreti tespiti yapılabilir.

Bu yöntemdeki bir diğer mesele ise her ne kadar devredilecek alacak dosyasına konu finansmanın donuk alacak statüsünde olması sebebiyle banka bilançosunda karşılık ayrılmış ve banka adına zarar niteliğinde bir kayıt olsa da bankanın bu dosyayı herhangi bir bedel almaksızın devretmeyi kabul edip etmeyeceğidir. Taraflar arasında imzalanacak sözleşmede yapılacak tahsilâtların ne kadarının bankaya aktarılacağı konusu kayıt altına alınacağından bankanın dosyayı ilk anda herhangi bir gelir elde etmeksizin bedelsiz olarak devretmesinde bir mahsur bulunmayacağı değerlendirilebilir.

4.3.2.1.2.İcare'ye Dayalı Sözleşme ile Sorunlu Alacağın Devri

Bu yöntem, katılım bankasının, alacak çözümleme şirketinin tahsil uzmanlığından yararlanmak üzere icare akdine dayanan bir hizmet kiralama sözleşmesi imzalamasına dayanmaktadır.

Geniş anlamıyla icare akdi, menfaatin ivaz karşılığında satımı olarak görülmekte ve satım akitleri ile aynı grupta değerlendirilmektedir. Menfaatin kaynağı bakımından ise ayn icaresi ve insan icaresi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Ayn icaresi eşyanın kullanımına dair bir akit olup insan icaresi ise insandan sağlanabilen menfaat yani hizmet üzerine kurulan, bugün bilinen anlamıyla iş/hizmet sözleşmesidir.¹⁹⁹ Dolayısıyla

¹⁹⁸Aybakan, 43/6.

¹⁹⁹Ali Bardakoğlu, “İcare”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/380.

bu yöntemde, katılım bankaları ile alacak çözümleme şirketi arasında hizmet sözleşmesi akdine dayalı bir hizmet sözleşmesi imzalanması söz konusudur.

Katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında icare akdine dayalı olarak kurulacak bir hizmet kiralaması sözleşmesinin tarafları bakımından herhangi bir kusur bulunmamaktadır. Zira hem katılım bankası hem alacak çözümleme şirketi BDDK tarafından alanında faaliyet göstermeye ehil olduğu değerlendirildikten sonra faaliyet izni almaktadır. Dolayısıyla bu değerlendirmeden geçerek uygunluk alan kurumların işlemler konusunda tam ehliyetli olduğu peşin olarak kabul edilebilir. Bu sözleşmede katılım bankası müstecir sıfatı ile yer alırken alacak çözümleme şirketi ise ecîr-i müşterek, yani belirli bir işi görmek üzere tutulmuş ancak işverenin emir ve denetimi altında çalışmayan işçi sıfatı ile yer almaktadır.²⁰⁰

Katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında hizmet sözleşmesinin kurulması noktasında bir engel bulunmamaktadır. AAOIFI standartlarına göre hizmet alım vaadi noktasında hizmet alacak olan taraf, hizmet verecek olan taraftan işin ciddiyetini gösterir mahiyette ancak temsili bir tutarda güvence bedeli talep edebilir. İlgili sözleşme, yazılı ya da güncel teknolojiye uyumlu iletişim araçları aracılığıyla kurulabilir. Her iki tarafın da işlemler konusunda ehil olduğu açıktır. Bir katılım bankası ile yapılacak sözleşmede ecîr-i müşterek sıfatı ile taraf olan alacak çözümleme şirketi bu özelliği bakımından diğer katılım bankaları ile de sözleşme yapabilir ve onların adına da işlemler gerçekleştirebilir. Sözleşmenin süresi, dosyanın tahsili ya da tahsilin her bakımdan imkânsız hale gelmesi ile sonlanacak şekilde düzenlenebilir. Hizmet sözleşmesi bağlayıcı bir akit olduğundan tek taraflı fesih mümkün olmamakla birlikte başlangıçta tahsile ya da tahsilin imkânsızlığına bağlanan şartların yerine gelmesi ile kendiliğinden sonlanabilir.²⁰¹

Bu yöntemle ilgili değerlendirilmesi gereken bir diğer konu da ücret meselesidir. Hizmet sözleşmesinin ücreti taraflarca kararlaştırılacak sabit bir ücret olabileceği gibi yine taraflarca kararlaştırılacak belirli kriterlere bağlı olarak da belirlenebilir. Ücret işin tamamına ait olarak belirlenebileceği gibi işin aşamalarının tamamlanmasına karşılık

²⁰⁰ Ali Bardakoğlu, İcare, 384.

²⁰¹ Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), *Hizmet/İş Sözleşmesi*, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 28 Haziran - 2 Temmuz 2008, 34), 828-830.

bölünmüş şekilde de ödenebilir. Ayrıca ücret belirli, sabit bir tutar olabileceği gibi yapılacak işin maddi değerinin belirli bir payı olarak da belirlenebilir.²⁰²

Hizmet sözleşmesi, menfaatin yani sunulan hizmetin ortadan kalkması durumunda kendiliğinden fesholur. Ayrıca hizmet sözleşmesinde bir süre belirtilmişse bu sürenin sonunda da sözleşme fesholur.²⁰³ Ancak katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasındaki bu sözleşmede, sorunlu alacağın tahsiline dair kesin bir tarih belirlemek mümkün olmadığından taraflar arasındaki sözleşme için de belirli bir süre tayin etmek mümkün olmayacaktır.

Bu yöntemde, alacak çözümleme şirketi tarafından katılım bankasına, aralarında düzenlenecek sözleşmeye binaen güvence bedeli olarak yapılacak ödeme katılım bankasının sorunlu kredi dosyasını bedelsiz olarak devretme problemini ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca sözleşmelerin dijital ortamda kurulabilmesine yönelik icazetler de süreci kolaylaştıracaktır. Ecîr-i müşterek sıfatının verdiği özgürlük alanı sayesinde alacak çözümleme şirketi diğer katılım bankaları ve diğer dosyalarla ilgili işlemlerle de ilgilenebilecektir. Ücretin belirlenmesi noktasında da sabit, değişken, tahsilâta bağlı olarak oransal ve dosyada kaydedilen ilerlemeye bağlı olabilme serbestîsi her iki taraf için de olumlu bir durumdur. Ve sözleşmenin işin bitimi ile kendiliğinden fesholması da iş yükünü hafifletmesi bakımından kolaylaştırıcı bir durumdur.

4.3.2.1.3.Cuâle’ye Dayalı Sözleşme ile Sorunlu Alacağın Devri

Bu yöntem, katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında ödül vaadi sözleşmesi olan cuâle akdine dayalı, dosyadan yapılacak tahsilât hedefine bağlı olarak belirli bir tutar ödemenin vaat edileceği bir sözleşme imzalanması ilkesine dayanmaktadır.

Klasik kaynaklardaki en bilinen örneği, bir hastayı iyileştirmesi karşılığında doktora ödül vaat edilmesi olan cuâle, yapılacak belirlenmiş bir işin karşılığında ödenecek ücreti ve ödülü taahhüt etme anlamlarına gelmektedir. Cuâle akdinin geçerlilik şartları olarak taraflar, irade beyanı, yapılacak iş ve verilecek ücret sayılmaktadır.²⁰⁴

Yapılacak işin kesin olarak bilinmesine muhtaç olan icare akdi ile karşılaştırıldığında, belirli yahut belirsiz bir zaman diliminde belirli bir sonuç elde etmek üzere işin bir

²⁰²AAOIFI, Hizmet/İş Sözleşmesi, 832-833.

²⁰³AAOIFI, Hizmet/İş Sözleşmesi, 836.

²⁰⁴Mehmet Akif Aydın, “Cuâle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/77.

kimse tarafından üstlenildiği sözleşme olan cuâle, bu yönüyle icare akdiyle çözülemeyecek işler için de kullanılabilir. Sözleşmenin sonunda elde edilecek sonucun belirli olması sözleşme sıhhati bakımından yeterli olup işin tamamlanma zamanı ve tamamlanmasına yönelik belirsizlikler sözleşmeyi olumsuz yönde etkilememektedir. Dolayısıyla cuâle meşru bir akitir.²⁰⁵

Cuâle akdinin rükünleri olan taraflar, irade beyanı ve sözleşmenin konusu bakımından değerlendirildiğinde, diğer yöntemlerde kullanılan akitlerde olduğu gibi burada da katılım bankası ve alacak çözümleme şirketinin BDDK tarafından faaliyet izni verilen kuruluşlar olarak işlemler için tam ehliyetli olduğu söylenebilir. Sözleşmenin irade beyanı kısmı da taraflar arasında yapılacak yazılı sözleşmeler neticesinde tamamlanacaktır. Sözleşmenin konusunu teşkil eden iş ve ödül de yazılı sözleşme ile tamamlanabilecek unsurlardır.²⁰⁶ Dolayısıyla katılım bankası ve alacak çözümleme şirketinin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi kurumlar olarak kurulmaları ve BDDK izni ile faaliyete başlamaları fiil ehliyeti bakımından cuâle akdi yapılmasını mümkün kılarken tüm sözleşmelerin açık ve yazılı olarak yapılıyor olması da diğer rükünleri tamamlamaktadır.

Ödül vaadi sözleşmesi, işin tamamlanması ile son bulur. Yani dosyanın tahsili neticesinde hem sözleşme son bulur hem de sözleşmeye konu iş tamamlandığından ödül hak edilir. Alacak çözümleme şirketi tüm hukuki girişimleri tamamladıktan sonra alacağın hiçbir şartta tahsil imkânı kalmadığı durumda dosyayı kapatır. Bu durumda herhangi bir ödül hak edişi olmaz. Dolayısıyla alacak çözümleme şirketi tahsil ya da tahsilin imkânsız hale gelmesi nedeniyle dosyayı kapattığında sözleşme de fesholur.²⁰⁷

Cuâle akdi, tahsil durumunun belirsiz olduğu sorunlu alacak dosyalarında, diğer akitlerdeki belirginlik şartlarına kıyasla daha kullanışlı bir sözleşme türü olduğu söylenebilir. Diğer yandan ödül vaadine konu işin tamamlanması ile tüm ödül hak edişi söz konusu olur, işin tamamlanan kısmı için kısmi ödül hak edişi söz konusu olup tamamlanmayan kısmı için herhangi bir ödül söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla bu yöntemle, katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında tahsilât tutarına bağlı bir ödeme düzeni kurulabilir.

²⁰⁵Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), *Ödül Vaadi/Cuâle*, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 3 – 8 Mayıs 2003, 15), 418.

²⁰⁶AAOIFI, *Ödül Vaadi/Cuâle*, 419-420

²⁰⁷AAOIFI, *Ödül Vaadi/Cuâle*, 423.

4.3.2.1.4.Akitlerin Değerlendirilmesi ve Garar Meselesi

Öncelikle, yukarıda zikredilen akitler, katılım bankasının kendi adına tahsilat yapmaya yetkili kılmasına yönelik olup hiçbirisi satım akdi değildir. Dolayısıyla burada öncelikle yetkili kurumlar tarafından bir düzenleme yapılması ihtiyacı söz konusudur. Uygulamanın, katılım bankasının zikredilen akitlerden biri yoluyla yeni yapıdan hizmet almaya başlaması sonrası ilgili sorunlu alacak dosyasına ait kayıtları bilançosundan çıkarıp diğer yükümlülüklerden kurtulacak şekilde düzenlenmesi uygun olacaktır. Satım akdi sonucu bilançoda yapılan değişikliğin bu yöntemde yapılmasında, en azından katılım bankacılığının sıhhati bakımından bu yönde bir istisna tanımlanmasında çok büyük bir sorun yaşanmayacağı düşünülmektedir. Zira borcun tamamının tahsil edilmesi durumunda dosyanın katılım bankasına dönmesi söz konusu olmayacağı gibi borcun bir kısmının tahsili sonrası kalan kısmın tahsilinin imkânsız hale gelmesi neticesinde de dosyanın katılım bankasına dönmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla her durumda, alacak dosyası tahsilat amacıyla ve tam yetki ile yeni yapıya devredilecek olup borcun tamamının tahsili yahut bir kısmının tahsili sonrası kalan kısmın tahsilinin imkânsız hale gelmesi neticesinde dosyanın kapanması söz konusu olacaktır. Kapanan dosyanın katılım bankasına dönüşünün bir anlamı bulunmadığından ilk devir aşamasında katılım bankası bilançosundan çıkarılmasına imkân verilmesinde bir sorun bulunmayacağı düşünülebilir.

Tüm akitlerde ve yöntemlerde ortak mesele, dosya borcunun ne kadarının tahsil edilebileceğidir. Bu açıdan akitlerin içerdiği gararın sıhhati etkileyip etkilemediği de değerlendirilmesi gereken bir diğer meseledir.

Katılım bankaları ile yeni yapı olarak kurulacak alacak çözümleme şirketi arasında vekâlet akdinin kurulmasında, işletilmesinde ve sona erme süreçlerinde herhangi bir sorun görülmemektedir. Bu akitle ilgili iki önemli mesele, vekâlet ücreti ve katılım bankasının herhangi bir ücret almaksızın dosyayı alacak çözümleme şirketine devredip etmeyeceğidir.

Vekâlet ücreti konusuna etki eden önemli değişkenler, dosyanın büyüklüğü ve tahsilât kabiliyetidir. Dosyanın büyüklüğü ifadesi ile kast edilen, dosyadaki borç miktarıdır ki bu miktar zaten bilinmektedir. Dolayısıyla vekâlet ücretini sadece dosya borç rakamı üzerinden hesaplamak kolay olacaktır. Ancak dosyadaki bütün borcun tahsil edilip edilemeyeceği de bir diğer belirleyici unsur olacaktır ki katılım bankası da tahsil

edilemeyecek bir borç için fazladan vekâlet ücreti ödemesi yapmış olmak istemeyecektir. Bu durumda, alacak çözümleme şirketinin uzmanlarınca dosya hakkında yapılacak detaylı inceleme ile dosya için mümkün olabilecek bir tahsilât rakamı belirlenebilir ve vekâlet ücreti bu olası tahsilât rakamı üzerinden hesaplanabilir. Bu noktada da ortaya çıkabilecek sorun, dosya incelemesi sonucu ortaya konan öngörölmüş tahsilât ile gerçekleşen tahsilât arasında fark olmasıdır. Ancak alacak çözümleme şirketi uzmanlarının hem hukuki hem fiziki ve piyasa istihbaratı ile uzmanlıklarını birleştirerek yapacakları değerlendirme sonucunun gerçekleşecek tahsilât ile çok büyük bir fark ortaya koyması beklenmez. Dolayısıyla bu miktardaki belirsizliğin aşırı garar sayılmaması dolayısıyla akdin sıhhatini etkilemeyeceği²⁰⁸ düşünölebilir.

Alacak çözümleme şirketinin vekil sıfatı ile katılım bankasına herhangi bir bedel ödemesi gerekmediğinden buradaki bir diğör mesele de katılım bankasının dosyayı bedelsiz olarak devretmesidir. Aslında katılım bankasının sorunlu alacak dosyasını herhangi bir bedel tahsil etmeksizin devretmesinde de bir sorun bulunmamaktadır, zira hâlihazırda bilançosunda herhangi bir ifade etmeyen, aksine karşılık ayrılan ve zarar niteliğinde olan bir kaydın devri söz konusudur. Mevcut uygulamada bir bedel olmaksızın devredilmiyor olmasının sebebi, VYŞ'ye devri sonrası dosya ile katılım bankasının bağının kesilmesi ve dosyadan sağlanan tahsilâtlardan katılım bankasına herhangi bir aktarım olmamasıdır. Ancak buradaki devir işleminde esas amaç borçluya karşı katılım bankacılığı hassasiyeti çerçevesinde bir süreç yönetilerek borcun tahsili ve neticesinde tahsil edilen tutarın katılım bankasına aktarılmasıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde sorunlu alacak dosyasının herhangi peşin bir bedel olmaksızın devrinin sorun teşkil etmeyeceği düşünölebilir.

Katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında icare akdine dayalı bir hizmet sözleşmesi imzalanması da mümkün olabilir. Bu noktada hizmet sözleşmesi başlığı altında değerlendirilecek sözleşmenin kuruluşu, tarafları ve konusu bakımından herhangi bir problem bulunmamaktadır. Alacak çözümleme şirketi bu akitte ecîr-i müşterek sıfatı ile yer alacak olup bu konumu sebebiyle diğör dosyalarla ve diğör katılım bankalarından gelen işlemlerle ilgilenmesinde de bir sorun bulunmamaktadır. İcare sözleşmesinde ücret tespiti noktasında da vekâlet akdine göre nispeten bir

²⁰⁸Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), *Garar*, (Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 8 – 12 Eylül 2007, 31), 758.

serbestlik söz konusudur. Ücret baştan sabit bir bedel olarak belirlenebileceği gibi işin tamamlanma oranına bağlanan yani dosyadan ne kadar tahsilât yapılacağına göre değişen bir tutarın belirlenmesi yahut yapılacak işin değeri üzerinden bir pay alımı yani dosyadan yapılan tahsilât rakamı üzerinden alacak çözümleme şirketinin pay alması şeklinde belirlenebilir. Ayrıca vekâlet akdinde katılım bankasının sorunlu alacak dosyasını herhangi bir peşin bedel almaksızın devretmek durumunda iken burada hizmet sözleşmesi öncesi verilecek hizmetin kalitesini teminen peşin bir temsili bedel ödemesi yapılabilecektir. Dolayısıyla alacak çözümleme şirketi tarafından hizmet sözleşmesi öncesi ödenecek bu güvence bedeli aynı zamanda dosyanın devri için ödenecek peşin bedel olarak alınabilir ve katılım bankasının herhangi bir bedel olmaksızın dosyayı devretme mecburiyeti ortadan kalkmış olur. Ücret konusu da dosyanın türüne ya da öngörülen tahsilât rakamı ve süresine göre sabit ya da değişken bir ücret ya da oransal bir paylaşım şeklinde kurgulanabilir.

Katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasında kurulacak cuâle akdine dayalı bir sözleşmenin de kuruluşu, tarafları ve konusu bakımından herhangi bir eksiği bulunmamaktadır. Cuâle akdi özü bakımından sonucu belirli bir iş için ödül vaat edilmesi olduğundan katılım bankası tarafından alacak çözümleme şirketine devredilecek sorunlu alacak dosyasının borcunun tamamen tahsili beklenen sonucu ifade etmektedir. Bu akitteki işin tamamlanması ve zamanına yönelik belirsizlikler değerlendirmesi yapılan diğer akitlere nazaran daha önemsiz durumdadır. Dolayısıyla alacak çözümleme şirketi dosyadan yapacağı tahsilât neticesinde ödülü hak edecek olduğundan performansa bağlı bir ödeme ve ücret tespiti söz konusu olabilir. Bu yönüyle cuâle akdine dayalı bir sözleşme, ne kadarının tahsil edileceğinin kısmen bilinmez olduğu katılım bankası ile alacak çözümleme şirketi arasındaki bu süreç için daha uygun bir sözleşme olarak öne çıkmaktadır. Ancak burada da vekâlet akdindeki gibi katılım bankasına dosya devri için yapılacak peşin bir bedel ödemesinin bulunmaması meselesi ortaya çıkmaktadır. Çözüm olarak yine katılım bankasının nihayetinde kendisine dönmek üzere tahsilât gayreti ile takip edilecek dosyayı peşin bir bedel olmaksızın devretmesinde bir sorun bulunmayacağı düşüncesi öne sürülebilir.

4.3.2.2.Sorunlu Kredi Dosyalarında Yapılan Tahsilâtın Paylaşımı

Sorunlu alacak çözümleme şirketinin, her bir katılım bankasının kendi iştiraki olan müstakil bir yapı olarak kurulduğu durumda tahsilâtla ilgili bir paylaşım sorunundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Ayrıca bir müşteriden sadece bir katılım bankasının alacaklı olduğu durumda da bir paylaşım yöntemi belirlemek gerekmeyecektir. Dolayısıyla burada değerlendirilecek durum, birden fazla katılım bankasının aynı müşteriden alacaklı olduğu ve bu katılım bankalarının bu müşteriye ait alacak dosyasını müşterek olarak kurulmuş olan varlık yönetim şirketine devrettiği durumdur.

Katılımcıların, tahsilât paylaşımının ortak bir yapıda sorun teşkil edeceğini ifade eden “Tahsilâttan alınacak pay ve diğer bazı konularda uzlaşmanın mümkün olmayacağını, rekabetin uzlaşmaya engel olacağını düşünüyorum” K2, “Her bankanın alacak oranı farklı olduğundan tahsil edilen paranın kime ne kadar ve ne şekilde pay edileceği hususunda anlaşmanın mümkün olduğunu düşünmüyorum. İndirim oranı ve tahsilâtın dağıtımı konularında sorun olacağını düşünüyorum”K4 şeklinde görüşleri mevcuttur.

Bu konuda iki farklı tahsilât paylaşım önerisi yapılabilir. Bunlardan ilki, gecikmeye giren taksit tarihinin, paylaşımında öncelik hakkının belirleyicisi olması gerektiği yönündedir çünkü müşterisi ile arasındaki borç ilişkisi diğerlerine göre daha önce sorunlu hale gelmiş olanın, yani müşterisinden daha önce alacaklı konuma gelmiş olan katılım bankasının borcunu daha önce tahsil etmesinin adil bir yöntem olacağı söylenebilir.

Örneklendirmek gerekirse, bir kişinin aylık taksitler halinde ödemek üzere A katılım bankasından 05.01.2025 tarihinde 100,000 TL, B katılım bankasından da 05.02.2025 tarihinde 100,000 TL finansman kullanmış olsun. Bu kişinin taksit ödemeleri bakımından A katılım bankası önceliklidir ancak A katılım bankasına ödemesi gereken 05.05.2025 tarihli taksiti ödemiş olup B katılım bankasına aynı tarihli taksiti ödemiş, takip eden ayda da A katılım bankasına taksit borcunu ödemediği gibi B katılım bankasına da 05.06.2025 tarihli taksitini ödemiş olsun. Bu durumda A katılım bankasının müşterisinden gecikmiş borcu için B katılım bankasından daha önce alacaklı konuma gelmiştir. Bu durumda katılım bankalarının alacaklarının sıralanması konusunda bir sorun yaşanmayacağı düşünülebilir.

Bu iki dosyanın da yeni yapı ile kurulacak alacak çözümleme kuruluşuna verildiğini düşünürsek, buradaki bir diğer sorun yapılacak tahsilâtın hangi katılım bankasına

aktarılabilecektir. Yine burada da borcun temerrüde giriş tarihi esas alınabilir. Örneğin, dosyaya yapılacak 20,000 TL tutarında bir tahsilâtın katılım bankalarından kullandırılan finansmanların ödeme planındaki taksit tarihlerine göre paylaştırılması uygun olacaktır. Yani A katılım bankasının gecikmeye giren en erken taksiti ve gecikme cezası, sonrasında B katılım bankasının gecikmeye giren en erken taksiti ve gecikme cezası tahsil edilir. Sonra tekrar A katılım bankasının taksiti ve gecikme cezası ve yine B katılım bankasının gecikmiş taksiti ve gecikme cezası tahsili şeklinde bir örüntü ile tahsilât paylaşımı yapılabilir. Katılım bankalarınca kullandırılan her bir finansman için ayrı bir ödeme planı oluşturulduğundan, müşterinin ödemelerinin ve gecikmeye giren taksitlerinin önceliklendirilmesi konusunda sorun yaşanmayacağı, bu planlamanın çok karmaşık olmayan bir yazılım ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Önerilebilecek bir diğer tahsilât paylaşım şekli de katılım bankalarının, müşteriden yapılan tahsilâtı alacakları oranında paylaşmasıdır. Örneğin A katılım bankasının 100,000 TL ve B katılım bankasının 50,000 TL alacaklı olduğu bir müşteriden 15,000 TL tahsilât yapılması durumunda bu tutarın 10,000 TL'si A katılım bankasının alacağına mahsup edilirken 5,000 TL'si B katılım bankasının alacağına mahsup edilir. Böylece her katılım bankası, müşteriden yapılan her tahsilât tutarından bir miktar pay almış olur ve müşteriden yapılan tüm tahsilât sonunda her katılım bankasının alacak tutarı aynı oranda azalmış olur.

Önerilen ilk yöntem, müşteriden toplam alacağın tahsil edildiği durumda kullanışlı olabilir. Diğer yandan ikinci yöntem, müşteriden borcun çok az bir kısmının tahsil edilebildiği durumda önceki öneriye göre daha adil olabilir zira bazı durumlarda müşteriden alacaklı olunan tutarın pek az bir kısmı tahsil edilebilmektedir. Bu durumda müşteriden tahsil edilen tutar, taksit tahakkuk tarihi bakımından öncelikli alacaklı olan katılım bankasının alacağına mahsup edilir ve sonrasında başkaca bir tahsilat yapılamazsa diğer katılım bankası açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.

Burada değerlendirilmesi gereken bir diğer konu da müşteriye sunulmuş olan yeniden yapılandırma imkânı sonrası finansmanın tekrar temerrüde düşmesi durumudur. Bu durumda da yeniden yapılandırma aşamasında müşteri ile yeni bir akit kurulduğundan, alacak çözümleme şirketince yapılacak tahsilâtın paylaştırılmasında bu yeni akit ve ödeme planı dikkate alınmalıdır.

Ayrıca bazı katılımcıların ifade ettiği bir başka konu da dosyalarda müşteri ile uzlaşabilmek adına yapılacak indirim oranının katılım bankaları arasında farklı olması ihtimalidir. Bu noktada da yine katılımcıların ifadesiyle finansmanın kalan anapara borcundan daha düşük bir bedelle anlaşılmasının mümkün olmadığı, dolayısıyla tüm katılım bankaları için aynı oranda indirim uygulanarak pazarlıkta son noktanın anapara toplamı olacağı üzerinde anlaşılabilir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer önemli mesele de müşterilerin sorunlu kredi dosyalarının devri öncesinde müşterinde tahsilât yapılmasıdır. Ancak bu noktada da katılım bankaları işleyişte, yapılan tahsilâtları en gecikmiş taksitten başlayarak mahsup ettikleri için, sorunlu alacak çözümleme şirketine devredilecek alacak dosyasında tahsil edilmemiş olan taksitler dikkate alınarak tahsilât paylaşımı yapılabilir.

Son olarak değerlendirilmesi gereken konu, katılım bankalarının, müşterinin sorunlu kredi dosyasını ne zaman ve hangi durumda alacak çözümleme şirketine devredeceğidir. Burada da belirleyici olan, BDDK tarafından yayınlanmış olan Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi'nde makul süre olarak ifade edilen üç yıldır. Yani katılım bankaları, borcun gecikmeye girmesinden sonraki üç yıl içerisinde tahsil ve tasfiyeyi tamamlamış olmalıdır.²⁰⁹ Dolayısıyla katılım bankaları bu süre sonuna kadar sorunlu alacağı tahsil edemedikleri durumda diğer tahsil seçeneği olan alacak çözümleme şirketine devretmeyi seçebilir. Burada da yeni yapı devreye girerek ilgili alacak dosyasını devir alır ve tahsilât için gerekli girişimleri başlatır. Sonuçta tüm katılım bankaları, kredi kayıt bürosu tarafından sağlanan hizmetler aracılığıyla müşterilerinin diğer bankalardaki risk ve gecikme durumlarını izleyebilmekte²¹⁰ ve diğer bankalardaki gecikme ve takip durumuna göre aksiyon alabilmektedir.

4.3.3. Alternatif Yapı için İsim Önerisi

Mevcut kanun ve yönetmeliklere göre kurulacak bir alacak çözümleme şirketi ticaret unvanında Varlık Yönetim Şirketi ibaresini bulundurmak zorundadır.²¹¹ Dolayısıyla, katılım bankalarının her birinin müstakil olarak alacak çözümleme şirketi kurduğu durumda kendi ticaret unvanlarından türetilmiş isimleri kullanmaları en doğal olanıdır.

²⁰⁹Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi (SAÇR), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2021), No. 9644, md. 10.

²¹⁰Kredi Kayıt Bürosu (KKB), "Bütünsel Olarak Ürün ve Hizmetlerimiz", (E.T. 20 Aralık 2024).

²¹¹VYŞKFHY, md. 4/ç.

Örneğin Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın iştiraki olarak kurulacak olan alacak çözümleme şirketinin unvanı Kuveyt Türk Varlık Yönetim Şirketi şeklinde olacaktır.

Diğer yandan özel sektör katılım bankalarının kendi aralarında ortaklaşa kuracakları bir alacak çözümleme şirketinin ismi **Katılım Varlık Yönetim** olabilir. Bu ismin tercih edilmesi hem “katılım” isminin konvansiyonel bir VYŞ tarafından tescil edilip kullanılmasını, dolayısıyla katılım bankalarının itibarının zedelenmesini engeller hem de ortakların hepsinin isminde katılım ifadesi olduğundan temsil noktasında isabetli olacaktır. Ayrıca bu isim tüm katılım bankalarının iştirak halinde kuracağı bir yapı için de uygun olacaktır zira tüm katılım bankaları bu yapıya ortak olduğundan diğer varlık yönetim şirketleri ile ayrışmayı daha belirgin hale getirecektir.

Kamu katılım bankalarının kendi aralarında kuracağı bir alacak çözümleme şirketi için de isim olarak **Türkiye Varlık Yönetim** ismi uygun olacaktır. Sigorta ve bireysel emeklilik sektöründe kamu sigorta şirketlerinin Türkiye Sigorta ve Türkiye Hayat Emeklilik adı altında birleşmesine²¹² benzer bir durum burada da tercih edilebilir.

²¹²Cumhurbaşkanlığı Yatırım ve Finans Ofisi (CBYFO), “Türkiye Varlık Fonu Kamu Sigorta Şirketlerini Tek Çatı Altında Topladı” (E.T. 30 Aralık 2024).

SONUÇ

İktisat literatüründe ekonomik kalkınma ile finansal gelişme arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Finans sektörünün en önemli kurumu olan bankaların müşterilerine kullandıkları kredilerin amacına uygun şekilde yatırımlarda kullanılıp karlı şekilde sonuçlanıp geri ödenmesi arzu edilen bir olgudur. Ancak ekonomik yaşamın karmaşıklığı ve sorunları nedeni ile bazen kullandırılan kredilerin geri dönmesinde sorunlar ile karşılaşmaktadır. Kredilerin geri ödenmesinde karşılaşılan sorunların ve tahsilat süreçleri, banka ile müşterileri arasındaki oldukça zorlu bir mahiyet arz etmektedir. Katılım bankalarının benzer bir zorlukla karşı karşıya kaldığı durumda nasıl bir süreç takip ettiği ve müşterilerinin maruz kaldığı zorluklar analiz edilerek daha iyi bir modelin mümkün olup olmayacağı bu tezin temel sorusu olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada, katılım bankaların sorunlu alacak takip ve tahsilât birimlerinde görev yapan yöneticiler ve yetkililerle, katılım bankalarının dış paydaşları ve hukuki süreçlerde hizmet sağlayıcıları olan avukatlarla ve kullandığı finansmanlar sorunlu krediye dönüşmüş katılım bankası müşterileri ile görüşülmüştür. Görüşmelerde konuya yönelik hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Katılımcılarla yüzyüze görüşülmüş, mülakat sorularına verdikleri cevaplar kayıt altına alınmış ve ayrıca süreçte gördükleri eksiklikler ve aksayan yönler dair fikirleri sorulmuştur. Tüm bu araştırmaların amacı, bankacılık sektörü için artık vazgeçilmez bir paydaş haline gelmiş olan ancak çalışma usul ve yöntemleri bakımından katılım bankaları için uygun bir paydaş olmayan VYŞ'lere alternatif bir yapı önerisi ortaya koyabilmektedir.

Çalışmada, araştırma boyunca elde edilen birincil veriler ortaya konmuş, alanda yapılmış olan akademik çalışmalar incelenmiş, sektörün otorite kurumları tarafından çizilmiş olan kanuni çerçeveler incelenmiş ve TKBB Danışma Kurulu tarafından konuya istinaden alınan kararda ifade edilen yöntemler tartışılmıştır.

Araştırma boyunca elde edilen tüm veriler neticesinde en belirgin hale gelen konu, varlık yönetim şirketlerinin ülkemizdeki bankacılık sektörü için olmazsa olmaz derecede öneme sahip kurumlar haline geldiğidir. Bu yapıların ortaya çıkış amacı, sorunlu kredilerin tahsili ve sermayenin tekrar finansal sisteme dönüşünü sağlamak iken bugün geline nokta VYŞ'ler bankaların bilançolarını temizlemek için kullandığı bir aparata dönüşmüştür. Ayrıca VYŞ'lerin sektördeki önemine binaen kendilerine tanınan

istisnalar ve imkânlar neticesinde ülkedeki sorunlu krediler bu kurumlar için ciddi bir gelir kapısına dönüşmüştür.

Bankacılık sistemi için bu denli önemli olan VYŞ'ler zaman zaman katılım bankaları ile de çalışma imkânı bulmuş ve gerek satış yöntemleri gerekse müşteriye karşı tavır ve tutumları katılım bankalarındaki tüm taraflarca eleştirilmesine rağmen alternatiflerinin olmayışı nedeniyle işleyişlerinde herhangi bir değişikliğe gitme ihtiyacı duymamışlardır. Hal böyle iken katılım bankaları son çare olarak dosya devrini tercih etmiş, bazı katılım bankaları hiçbir şekilde VYŞ'lere dosya devretmezken bazıları mali zorunluluklar sebebiyle bu yola girmekten başka çare bulamamıştır.

Alanda yapılmış bazı çalışmalarda, VYŞ'lerin bankacılık sektörü için faydalı kurumlar olduğu ifade edilmiş olup konuyu fıkhi açıdan değerlendiren çalışmalarda ise katılım bankalarının VYŞ'ler ile çalışmasının uygun olmadığı ifade edilmiştir. Sürecin tamamlayıcısı olarak bu çalışmada da katılım bankalarının sorunlu kredi çözümleme süreçlerinde bir paydaşa ihtiyacı olduğu özellikle katılım bankası çalışanlarınca ifade edilmiştir. Avukatlar açısından konu hukuki zorunluluklar ve imkânlar açısından değerlendirilmiş olup müşteriler açısından bakıldığında da borcun en düşük bedelle ve en kısa sürede ödenebilmesine imkân sunacak bir yapının tercih edilebilir olduğu ifade edilmiştir.

Çalışma boyunca elde edilen tüm veriler incelendiğinde, katılım bankalarının sorunlu alacak çözümleme süreçlerine entegre edilebilecek üç farklı tipte yapılanmanın mümkün olduğu görülmüştür. Birinci görüş olarak her katılım bankasının kendi alacak çözümleme şirketini kurmasının hem kurum kültürü uyumu hem de müşteri istihbaratı bakımından daha kolay sonuç alabilecek bir yöntem olduğu ifade edilmiştir. Bir diğer görüş olarak kamu katılım bankalarının kendi arasında ortak bir yapı ile ve özel sektör katılım bankalarının kendi arasında bir ortaklık ile iki ayrı alacak çözümleme şirketi kurması fikri ortaya çıkmıştır. Üçüncü bir görüş olarak ise tüm katılım bankalarının ortaklığında bir alacak çözümleme şirketinin kurulması fikri ortaya çıkmıştır. Tüm kurumların ortak olduğu bir yapının, kurum kültürü farklılıklarını ortadan kaldıracığı gibi tüm tarafların elindeki müşteri bilgisi ve istihbaratının aynı havuzda toplanması neticesinde oluşacak gücü kullanarak daha hızlı sonuç alınabileceği düşünülmektedir.

Hangi şekilde kurulursa kurulsun, mevcut VYŞ'lerin çalışma yöntemlerinden farklı, katılım bankacılığı hassasiyetlerini ve İslami finans ilkelerini gözetten yeni bir yapıya

ihtiyaç olduğu açıktır. Bu yapının alacakları devralma noktasında kullanacağı yöntemler olarak da TKBB Danışma Kurulu görüşüne istinaden vekâlet, icare ve cuâle akitlerini temel alan uygulamalar kullanılabilecektir. Netice itibariyle zaten müşterileri ile İslami finans ilkelerine uygun sözleşmelerle finansal ilişki kuran katılım bankalarının borcunu ödeyemediği için kanunların da mecbur bıraktığı sürece yönelmek zorunda kalması, müşterilerini VYŞ'ler ile faiz temelli sözleşmeler yapmaya mecbur kılması durumu söz konusudur.

Katılım bankaları ile yeni yapılar arasında kurulacak sözleşmelerin dayanacağı akitler bakımından bakıldığında da vekâlet, icare ve cuâle akitlerinin her birinin farklı yönleri ile süreç için kullanışlı olduğu görülmüştür. Tüm sözleşme türlerinde ücret tespiti farklı şekillerde mümkün olup iki tarafın uygun göreceği bir yöntem ve bedel üzerinde uzlaşmak mümkün olabilir. Dosyaların tahsilât ihtimallerinin de değişken ve bilinmez olduğu gerçeği karşısında alacak çözümleme şirketince uzman bir bakış açısıyla yapılacak ön değerlendirmede bir tahsilât tahmini ortaya konabilir ve sözleşmede eksik kalan kısımlar bu tahmini tahsilât oranına göre uyarlanabilir. Katılım bankalarının dosyaları herhangi peşin bir bedel olmaksızın devretmesi gereken vekâlet ve cuâle akdine dayalı sözleşmelerde de durum mevcut VYŞ'ler ile ilişkilerden farklı olduğundan sorun yaşanmayacağı düşünülmektedir. Kuruluş amacı, katılım bankacılığı hassasiyeti ile tahsilât sağlamak olan alacak çözümleme şirketlerinin gerçekleştirdikleri tahsilâtı katılım bankasına aktaracağı düşünüldüğünde dosya devir işleminin peşin bedel olmaksızın gerçekleşmesinde bir mahsur bulunmamaktadır. Ayrıca bu problem, icare akdine dayalı hizmet sözleşmesinde vekilin görevini ciddiyetle yerine getireceğinin temini olarak ödeyeceği güvence bedelinin dosya devrine konu peşin ödeme olarak kabul edilmesi ile ortadan kalkmaktadır.

Yeni yapının kamu sermayeli katılım bankaları ve özel sektör katılım bankaları tarafından bir ortaklık şeklinde kurulmasının önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Benzer şekilde, kamu katılım bankalarının kendi arasında, özel sektör katılım bankalarının da kendi arasında bir ortaklık kurmak suretiyle kendilerine hizmet verecek iki ayrı yapı kurmalarında da hukuki bir engel bulunmamaktadır. Son olarak, katılım bankalarının kendi iştiraki olarak bir varlık yönetim şirketi kurmasında, özel sektör ya da kamu sermayeli olmasına bakılmaksızın hukuki bir engel bulunmamaktadır. Özel sektör katılım bankalarının sorunlu alacaklarını devretmesinde bir engel

bulunmadığı gibi *Kamu Sermayeli Bankalar İle Bu Bankaların Bağlı Ortaklığı Niteliğini Haiz Finansal Kuruluşların Alacaklarının Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Hakkında Yönetmelik* uyarınca kamu sermayeli katılım bankalarının da sorunlu alacaklarını devretmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Yeni yapının öncelikli hedefi, katılım bankalarını ve müşterilerini, klasik iktisadi sistemin bir dayatması olan mevcut VYŞ'lerden kurtarmak, katılım bankaları ile müşterileri arasında İslami finans ilkelerine uygun olarak başlayan finansal ilişkinin tüm olumsuzluklar neticesinde geldiği sorunlu noktadan yine katılım bankacılığı hassasiyeti ile kurtarmak olmalıdır. Bu yeni yapıların, İslami finansal kurumların çıkış noktası ile günümüzde geldiği nokta arasındaki savrulmayı yaşamadan, kuruluş ideallerine bağlı, rekabet vb sebeplerle sürekli olarak büyümeyi hedeflemekten uzak, tahsilât konusunda uzmanlık ve sonuç odaklılık ile hareket etmesi önemlidir. Dolayısıyla kurulacak bu yeni yapıların sadece kuruluş amacına hizmet etmesi, zaman içerisinde diğer kurumların dosyalarını devralmak suretiyle kârlılık hedeflemesi gözetmemesi, bir ticari işletmeden ziyade bir uzmanlık kuruluşu olarak paydaşlarına, uzman olduğu sorunlu alacak çözümleme alanında kaliteli ve ilkeli hizmet sunmaları önemlidir.

Kurulacak yeni yapının mevcut VYŞ'lerde nen önemli farkı, sorunlu alacak dosyasının devir yöntemlerinde İslami akitleri temel alan finansal sözleşmeleri kullanması ve müşterilere karşı katılım bankacılığı ruhunu yansıtan tutumu olmakla birlikte işleyiş bakımından da farklılıkları bulunmaktadır. Yeni yapı, kâr odaklı çalışmayacağı ve devraldığı dosyalar için tahsilât odaklı hareket edeceğinden devir esnasında herhangi bir yüklü ödeme yapmasına gerek olmayacaktır. Dolayısıyla aldığı sorunlu varlıklara dayalı menkul kıymetleştirme işlemlerine de ihtiyaç duyulmayacaktır. Kanunun öngördüğü asgari sermaye tutarını sağlamak yeterli olup risk yönetimi konusunda ekstra çaba sarf edilmesine gerek bulunmayacaktır.

Yapılan araştırma neticesinde tespit edilen hususlardan biri de kurulacak bu yeni yapının katılım bankacılığı ilkelerinden taviz vermeden çalışabilmesi adına Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları İle Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmelik 18. maddesinin 2. fıkrasında bir düzenleme yapılması gerekliliğidir. Bu maddeye göre VYŞ'ler finans kurumlarından sorunlu alacakları sadece ihale usulü ile alabilmektedir. Dolayısıyla katılım bankalarının dosyalarını mevcut VYŞ'lere devretmek zorunda kalmamaları adına yeni yapıların ihalede yüksek

fiyat teklif etme zorunluluğunu ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmalıdır. Neticede bu kurumlar kâr odaklı değil tahsilât odaklı çalışmaktadır ve varlık amacı katılım bankalarını mevcut VYŞ'ler ile çalışma mecburiyetinden kurtarmaktır.

Yeni yapının, zikredilen akitlere dayalı olarak katılım bankaları ile çalıştığı durumda ilgili sorunlu kredi dosyalarına ait kayıtların katılım bankalarının bilançosundan çıkarılmasına ve diğer yükümlülüklerin de sona ermesine yönelik düzenlemelerin yapılması işleyiş bakımından önemlidir. Zira belirtilen sözleşmeler satım akdi değilse de tahsili için devredilen dosyaların katılım bankasına dönmesi söz konusu olmayacaktır. Borcun tamamının tahsil edildiği durumda dosya kapatılacağı gibi borcun bir kısmının tahsili sonrası kalan kısmın tahsilinin imkânsız hale gelmesi durumunda da dosya kapatılabilir çünkü tahsilat konusunda uzman olan şirket tahsilat adına tüm yolları tüketmiş olacaktır. Başkaca tahsilat imkânı kalmadığı durumda dosyanın kapanacak olması dolayısıyla katılım bankasına dönmesi de söz konusu olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında ilgili sözleşmelerin kullanılmasıyla katılım bankalarının sorunlu kredilere ait kayıtları bilançolarından düşmelerinin önünün açılmasında bir mahzur görünmemektedir.

Yeni yapının kuruluşunu ve ilkeli çalışmasını desteklemek adına katılım bankalarının finansman sözleşmelerine, yukarıda zikredilen yönetmeliğin 19. maddesinin 1. fıkrası A bendi ile uyumlu olarak yeni maddeler eklemesi ve dosyaların sorunlu alacağa döndüğü durumda dosya devrinin yalnızca yeni kurulacak yapılara devredileceği ifade edilmelidir. Zira yapılan saha çalışması neticesinde katılım bankası müşterilerinin mevcut VYŞ'lerin çalışma esaslarını içselleştirdiği ve ödemedikleri borçlarının bir süre sonra çok düşük bedelle VYŞ'lere satılacağı, dolayısıyla borçlarından çok düşük bedellerle kurtulabileceklerine yönelik bir beklenti içerisine girdikleri anlaşılmıştır.

Aynı yönetmeliğin 19. Maddesinin 3. fıkrası uyarınca VYŞ'ler canlı alacakları da devralabilmektedir. Dolayısıyla kurulacak yeni yapının zaman içerisinde tahsilât konusunda başarılı sonuçlar ortaya koyması durumunda katılım bankalarınca canlı alacakların devri de söz konusu olabilir ki bu da yeni yapıların kârlılığına olumlu bir etki yaptığı gibi katılım bankalarının sorunlu alacakların peşinde kaybettikleri zamanı ve enerjiyi, katılım bankacılığının büyümesi ve gelişmesinde kullanma imkânı sunabilir. Netice itibarıyla bu çalışma, sahadan topladığı birincil veriler ışığında katılım bankalarının sorunlu kredilerinin çözülmesi noktasında katılım bankacılığı

hassasiyetlerine ve İslami finans ilkelerine uygun yeni bir yapının kurulmasının bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu yapının her katılım bankasının kendi iştiraki olması ya da değişen yapılarda ortaklıklarla ikili ya da tekli bir yapı kurulması konusunu tartışmış ve bu yapının kullanabileceği İslami finansal yöntemleri değerlendirmiştir.

Ancak hala bu alanda yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Özellikle yeni yapıların kuruluşu sonrası, katılım bankalarının sorunlu kredi çözümleme süreçlerine etkilerinin gözlemlenmesi ve kamu sermayeli ya da özel sektör sermayeli olarak kurulacak yapıların ortaklık şekillerine göre etkinliklerinin araştırılması katılım bankacılığının gelişimi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AA, Anadolu Ajansı. “İran’daki Protestolarda Kredi ve Finans Kurumları Mağdurlarının Etkisi”. E.T. 5 Kasım 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-irandaki-protestolarda-kredi-ve-finans-kurumlari-magdurlarinin-etkisi/1021395>
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Garar. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 8 – 12 Eylül 2007, 31.
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Hizmet/İş Sözleşmesi. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 28 Haziran - 2 Temmuz 2008, 34.
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Ödül Vaadi/Cuâle. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 3 – 8 Mayıs 2003, 15.
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Seleim. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 19-23 Mayıs 2001, 10.
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Teverruk. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 18-23 Kasım 2006, 30.
- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Vekâlet. Suudi Arabistan: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, Kabul 30 Nisan-2 Mayıs 2005, 23.
- ABA, Asian Bankers Association. “ABA Position Papers on Experience on Iran in Islamic Banking”. E.T. 03 Kasım 2023. https://www.aba.org.tw/advocacy_1/aba-position-papers-on-experience-of-iran-in-islamic-banking/
- ABM, The Association of Banks in Malaysia, “History of the Banking Industry in Malaysia”. E.T. 15 Ocak 2024. <https://www.abm.org.my/archives/history-of-the-banking-industry-in-malaysia/>
- Ahmad, Ashfaq vd. “Banking Developments in Pakistan: A Journey from Conventional to Islamic Banking”, European Journal of Social Sciences 17/1 (Ekim 2010), 12-

17.
https://www.researchgate.net/publication/264167383_Banking_Developments_in_Pakistan_A_Journey_from_Conventional_Banking_to_Islamic_Banking
- Aktan, Hamza. “İstisna”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 23/393-396. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Apaydın, H. Yunus. “Karz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/520-525. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Asutay, Mehmet. “Conceptualisation Of The Second Best Solution In Overcoming The Social Failure Of Islamic Banking And Finance: Examining The Overpowering Of Homoislamicus By Homoeconomicus”. *IIUM Journal of Economics and Management* 15/2 (2007), 167-195. <https://doi.org/10.31436/ijema.v15i2.134>
- Aybakan, Bilal. “Selem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/402-405. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Aybakan, Bilal. “Vekalet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/1-6. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Aydın, Mehmet Akif. “Cuâle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/77. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Ayub, Muhammad. *İslami Finansı Anlamak*. İstanbul: İktisat Yayınları, 1.Baskı, 2017.
- Bardakoğlu, Ali. “İcare”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/379-388. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Baş, Gizem. “Sorunlu Krediler”. *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler*. ed. Sadettin Paksoy. 20-34. Ankara: İksad Yayınları, 2022.
- Bayındır, Servet. “Modern Faizsiz Finansman Araçlarından Teverruk ve GES’in Fıkhi Tahlili”. *Fıkhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri*. ed. Prof. Dr. Halit Çalış. 153-189. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. “Kuruluşlar”. E.T. 31 Ocak 2023. <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77>
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. “Varlık Yönetim Şirketleri Verileri”. E.T. 25 Temmuz 2023. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylikBdmk/tr/Gosterim/VYSBasitRaporGetir>

- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. *Anadolu Yaklaşımı* (4 Nisan 2007). <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/288?ekId=289>
- BI, Bank Indonesia, Indonesia Financial System Statistic Period March 2023. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. https://www.bi.go.id/en/statistik/ekonomi-keuangan/sski/Pages/SSKI_Maret_2023.aspx
- BI, Bank Indonesia. “Banking Overview”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/ikhtisar-perbankan/Pages/Lembaga-Perbankan.aspx>
- BI, Bank Indonesia. “History of Bank Indonesia”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://www.bi.go.id/en/tentang-bi/sejarah-bi/Default.aspx>
- BK, Bankacılık Kanunu (Kanun No. 5411). *Resmi Gazete* 25983 (1 Kasım 2005). E.T. 25 Mayıs 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5411.pdf>
- BNM, Bank Negara Malaysia, “FSP Directory”. E.T. 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/regulations/fsp-directory>
- BNM, Bank Negara Malaysia, “Introduction”. E.T. 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/introduction>
- BNM, Bank Negara Malaysia, “Sharia Advisory Council”. E.T. 15 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/shariah-advisory-council>
- BNM, Bank Negara Malaysia. Monthly Highlights&Statistics in December 2022 (31 Ocak 2023). https://www.bnm.gov.my/documents/20124/9622731/i_en.pdf
- BVY, Boğaziçi Varlık Yönetim. “Hakkımızda”. E.T. 20 Aralık 2024. <https://bogazicivarlik.com.tr/hakkimizda/>
- CBE, Central Bank of Egypt. “About CBE”. E.T. 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/en/about-cbe>
- CBE, Central Bank of Egypt. “Financial Stability, Licensing, BanksList”. E.T. 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/page-content/rich-text/financial-stability/english/ehadoffices-eng.pdf>
- CBE, Central Bank of Egypt. “Financial Stability, Licensing”. E.T. 08 Ocak 2024. <https://www.cbe.org.eg/en/financial-stability/licensing>

- CBE, Central Bank of Egypt. Economic Review Volume 63 No:2 2022/2023. Mısır: Central Bank of Egypt, 2023. <https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/listing/research/volumes/2022-2023/volume-63-no,-d,-,-2-en.pdf>
- CBI, Central Bank of Iran. “About Bank: General Information”. E.T. 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/page/GeneralInformation.aspx>
- CBI, Central Bank of Iran. “Bank Supervision: Banks and Credit Institutions”. E.T. 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1462.aspx>
- CBI, Central Bank of Iran. “Monetary Policy: Banking Profit Rates”. E.T. 04 Kasım 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1493.aspx>
- CBYFO, Cumhurbaşkanlığı Yatırım ve Finans Ofisi. “Türkiye Varlık Fonu Kamu Sigorta Şirketlerini Tek Çatı Altında Topladı”. E.T. 30 Aralık 2024. <https://www.invest.gov.tr/tr/news/news-from-turkey/sayfalar/turkey-wealth-fund-consolidates-state-owned-insurance-companies.aspx#:~:text=T%C3%9CRK%C4%B0YE'DEN%20HABERLER&text=%E2%80%8B%E2%80%8BT%C3%BCrkiye%20Varl%C4%B1k%20Fonu,Eyl%C3%BCl'de%20Cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20K%C3%BCllyesinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.>
- Cebeci, İsmail. “Teverruk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3. Basım Ek2/594-595. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- CIRCO, The Corporate and Industrial Restructuring Corporation Ordinance Pakistan: Pakistan Ministry of Law and Justice, (2000). E.T. 17 Aralık 2023. <https://pakistancode.gov.pk/pdf/files/administratorbdccd7d3e7e218ad92ac90d69dee703a.pdf>
- Creswell, John W. –Creswell, J. David. Araştırma Tasarımı – Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. Ankara: Nobel Yayınları, 5.Basımdan Çeviri, 2021.
- Dönmez, Kâfi İbrahim. “Murabaha”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/148-152. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Dreyer, Mallory. “Malaysia: Pengurusan Danaharta Nasional Berhad”. *The Journal of Financial Crises* 3/2 (Haziran 2021), 454-458. <https://elischolar.library.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1182&context=journal-of-financial-crises>

- EVY, Efes Varlık Yönetim. “Hakkımızda”. E.T. 20 Aralık 2024. <https://www.efesvarlik.com.tr/About/About>
- FBİSUT, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ. *Resmi Gazete* 30888 (14 Eylül 2019). E.T. 20 Haziran 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm>
- FYYÇA, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması. Türkiye: Türkiye Bankalar Birliği, 2002. E.T. 25 Mayıs 2023. <https://www.tbb.org.tr/pdf/faaliyetler/61/537>
- FYYKS, Finansal Yeniden Yapılandırma Koordinasyon Sekreteryası. İstanbul Yaklaşımı Bir Yeniden Yapılandırma Deneyimi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, 2005. <https://www.tbb.org.tr/pdf/faaliyetler/61/559>
- GACCI, Guideline for Asset Classification of Credit Institutions. Central Bank of Iran, 2006. E.T. 15 Aralık 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1463.aspx>
- GDPNPL, Guidelines on the Disposal/Purchase of Non-Performing Loans by Banking Institutions. Malezya: Bank Negara Malaysia, 2005. E.T. 17 Ocak 2024. <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/830659/cp05.pdf>
- Görmüş Şakir (ed.). Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans. İstanbul: Pesa Yayınları, Şubat 2018.
- Görmüş vd. Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, II.Baskı, 2019.
- GTANACRC, Guidelines - Transfer and Assignment of Non-Performing Assets to the Corporate Restructuring Companies. State Bank of Pakistan, 2020. E.T. 17 Aralık 2023. <https://www.sbp.org.pk/bprd/2020/C3-Annex-A.pdf>
- Haziroğlu, Temel – Özcan, Mehmet Emin. “Katılım Bankacılığı”. Bereket Dergisi 2/8 (Kasım 1999), 4-5. https://www.albaraka.com.tr/documents/hakkimizda/basin-odasi/bereket-dergisi/Bereket_8.pdf
- Hegazy, Walid S. Azmy, Hussein M. “Egypt – The Islamic Finance Industry’s Growth, Challenges and Framework.” The Islamic Finance Handbook: A Practitioner’s Guide to the Global Markets. ed. Sasika Thiagaraja vd.121-128. Singapur: Wiley, 2014.

- Hoyos, Manuel Leon - Nye, Alexander. “Mexico: FOBAPROA Capitalization and LoanPurchase of Bank Portfolio Program (CLPP)”. *Journal of Financial Crises* 3/2, (Haziran 2021), 301-319.
- ICD, The Islamic Corporation for the Development of the Private Sector, *Islamic Finance Development Indicator Report 2022: Embracing Change*. Londra: Refinitiv, 2023. https://icd-ps.org/uploads/files/ICD%20Refinitiv%20ifdi-report-20221669878247_1582.pdf
- IFSB, Islamic Financial Services Board. Guiding Principles on Conduct of Bussiness for Institutions Offering Islamic Financial Services. Malezya: Islamic Financial Services Board, Aralık 2009, IFSB-9. <https://www.ifsb.org/published.php>
- IFSB, Islamic Financial Services Board. *Islamic Financial Services IndustryStability Report 2023*. Malezya: Islamic Financial Services Board, 2023. Erişim 20 Mayıs 2024. https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/Islamic-Financial-Services-Industry-Stability-Report-2023_En.pdf
- İRAM, İran Araştırmaları Merkezi. “İran’da Paramızı İsteriz Protestoları”. Erişim 04 Kasım 2023. <https://iramcenter.org/iranda-paramizi-isteriz-protestolari-926>
- Kallek, Cengiz. “Mudarebe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/358-362. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Kallek, Cengiz. “Müsaveme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/79-81. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Karaman, Hayrettin. “Teverruk ve Vadeli İşlemler. Yeni Şafak (27 Ekim 2015). <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/teverruk-ve-vadeli-ilemler-2023239>
- KBSAD, Katılım Bankalarındaki Sorunlu Alacakların Devri. Türkiye: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2022. E.T. 20 Ocak 2024. https://tkbb.org.tr/danisma-kurulu/kararlar/Katilim_Bankalarinin_Tahsili_Gecikmis_Donuk_Alacaklarini_Varlik_Yonetim_Sirketlerine_Devretmeleri
- Kısacık, Harun Dr. *Katılım Finans Ürünleri ve Muhasebe Süreçleri*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2021.
- KKB, Kredi Kayıt Bürosu. “Bütünsel Olarak Ürün ve Hizmetlerimiz”. E.T. 20 Aralık 2024. <https://www.kkb.com.tr/faaliyetraporu2023/faaliyetlerimiz.html#butunsel-olarak-urun-ve-hizmetlerimiz>

- KOBİMSYK, Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. (Kanun No. 5569). *Resmi Gazete* 26392 (30 Aralık 2006). E.T. 25 Mayıs 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061230-2.htm>
- Koç, Selahattin. “Finansal Yeniden Yapılandırma: İstanbul Ve Anadolu Yaklaşımları, Sonuçları”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 11/1 (Ocak 2010), 35-55.
- KSvBAKİY, Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete 29750 (22 Haziran 2016). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160622-3.htm>
- KT, Kuveyt Türk Katılım Bankası. “Sözleşmeler-Araç /Taşıt Rehin sözleşmesi”. E.T. 20 Aralık 2024. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/aractasit-rehin-sozlesmesi-2465.pdf>
- Kuran-ı Kerim Meali. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12.Basım, 2011.
- Kutluata, Münir. “Sakarya’da Bankacılık Ve Türk Ticaret Bankası”. *Istanbul Journal of Sociological Studies* 11 (September 2011), 55-106.
- MCSPBS, Monetary, Credit and Supervisory Policies of the Banking System.Central Bank of Iran, 2011. E.T. 15 Aralık 2023. <https://www.cbi.ir/simplelist/1467.aspx>
- NPLWoF, Circular Dated 14 December 2021 Regarding NPLs Write-off Framework. Mısır: Central Bank of Egypt, 14 Aralık 2021. E.T. 09 Ocak 2024. https://www.cbe.org.eg/-/media/project/cbe/listing/circulars/dec/14-decembe_9_en.pdf
- OJK,Otoritas Jasa Keuangan. Indonesia Banking Statistic Januari 2023. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. <https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/data-dan-statistik/statistik-perbankan-indonesia/Documents/Pages/Indonesia-Banking-Statistic---January-2023/INDONESIA%20BANKING%20STATISTIC%20-%20JANUARY%202023.pdf>
- OJK, Otoritas Jasa Keuangan, “About Sharia”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://ojk.go.id/en/kanal/syariah/tentang-syariah/Pages/Perbankan-Syariah.aspx>
- OJK, Otoritas Jasa Keuangan. Sharia Banking Statistic Januari 2023. Endonezya: Otoritas Jasa Keuangan, 2023. <https://www.ojk.go.id/id/kanal/syariah/data-dan-statistik/statistik-perbankan-indonesia/Documents/Pages/Indonesia-Banking-Statistic---January-2023/INDONESIA%20BANKING%20STATISTIC%20-%20JANUARY%202023.pdf>

statistik/statistik-perbankan-syariah/Documents/Pages/Statistik-Perbankan-Syariah---Januari-2023/STATISTIK%20PERBANKAN%20SYARIAH%20-%20JANUARI%202023.pdf

Oy, Osman – Tengiz, Hasan. *Varlık Yönetim Şirketleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018.

Özdemir, Mücahit – Aslan, Hakan. *Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Polisiği*. SETA, 2017.
<https://www.setav.org/assets/uploads/2017/06/Rapor85IslamiFinans.pdf>

Özgün, Tevfik Orçun. “Osmanlı İmparatorluğunda İktisadi Rekabet ve Galata Bankerleri”. Tarih Okulu Dergisi 11/37 (Aralık 2018). 685-702.
<http://dx.doi.org/10.14225/Joh1414>

Özsoy, M. Şerafettin – Sayar, Yakup (ed.), Kobi’ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2018.

Özsoy, M. Şerafettin. *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk, 2012.

Paksoy, Sadettin (ed.). *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler*. Ankara: İksad Yayınları, Temmuz 2022.

PCRCL, Pakistan Corporate Restructuring Company Limited. “Home”. E.T. 22 Kasım 2023. <https://pcrcl.com.pk/>

PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, “Banking Non-Performing Loan(NPL) Management”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/banking-non-performing-loan-npl-management/>

PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, “Milestone”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/milestone/>

PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, “Public Information Available at Any Time”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/information-on-the-companys-establishment-and-capital/>

PPA, PT Perusahaan Pengelola Asset, “Three Pillars of PPA”. E.T. 11 Ocak 2024. <https://www.ptppa.com/three-pillars-of-ppa/>

Prokhas, “Links”. E.T. 17 Ocak 2024. <https://www.prokhas.com.my/index.php/links>

- Prokhas, “Prokhas: An Overview”. E.T. 17 Ocak 2024. <https://www.prokhas.com.my/index.php/corporate/about-prokhas>
- QRACBCBBSP, The Quality Rating of Assets of Commercial Banks Conducting Business Based on Sharia Principles. Endonezya: Bank Indonesia, 2006. E.T. 11 Ocak 2024. https://ojk.go.id/en/kanal/perbankan/regulasi/regulasi-perbankan-syariah/Documents/pbi082106_eng_1392826383.pdf
- Reuters, “Global Islamic Finance Forecast to Grow as Main Markets Recover”. E.T. 18 Haziran 2017. <https://www.reuters.com/business/finance/global-islamic-finance-forecast-grow-main-markets-recover-sp-2021-05-03/> Erişim 18 Haziran 2023.
- S&P, Standard and Poor’s Global, *Islamic Finance Outlook 2022 Edition*. Dubai: S&P Global, 2022. <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/pdf-articles/islamic-finance-outlook-2022-28102022v1.pdf>
- SAÇR, Sorunlu Alacak Çözümleme Rehberi. Türkiye: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2021. E.T. 15 Ocak 2024. <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/1040>
- SBC, Sharia Banking Committee. Endonezya: Bank Indonesia, 2008. E.T. 11 Ocak 2024. https://www.ojk.go.id/Files/201402/pbi103208_eng_1392227707.pdf
- SBP, State Bank of Pakistan, Islamic Banking Bulletin September 2019. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2019. <https://www.sbp.org.pk/ibd/bulletin/2019/Sep.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan. *Islamic Banking Bulletin*. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022. E.T. 20 Mayıs 2024. <https://www.sbp.org.pk/ibd/bulletin/2022/Dec.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan. Islamic Banking Bulletin October-December 2021. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2022. <https://www.sbp.org.pk/ibd/Bulletin/2021/Dec.pdf>
- SBP, State Bank of Pakistan. Strategik Plan for Islamic Banking Industry 2021-2025. Pakistan: State Bank of Pakistan, 2021. <https://www.sbp.org.pk/departments/pdf/StrategicPlanPDF/Strategic-Plan-2021-25.pdf>
- Selimler, Hüseyin. Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.

- SERPAM, Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. *İslami Finans*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2013. [https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=islami_finans\[1\].pdf](https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=islami_finans[1].pdf)
- Statista, “Financial Institutions”. E.T. 08 Ocak 2024. <https://www.statista.com/statistics/1375306/number-registered-banks-south-africa/#:~:text=As%20of%20December%202022%2C%20Egypt,banks%20operating%20within%20its%20border.>
- Statista, “Financial Institutions”. E.T. 20 Ocak 2024. <https://www.statista.com/statistics/1090815/worldwide-value-of-islamic-finance-assets/>
- Suadiye, Gülhan. “Sorunlu Kredilerin Yeniden Yapılandırılmasında İstanbul Yaklaşımı”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/6 (Mart 2014), 1987-2011.
- TBK, Türk Borçlar Kanunu (Kanun No. 6098) *Resmi Gazete* 27836 (4 Kasım 2011). E.T. 6 Ağustos 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm>
- TBTM, T.C.Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, İran Bankacılık Sistemi, INSTEX ve NIMA Raporu. 2019. [https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/iran%20instex%20nima%20bankac%C4%B1%C4%B1k%20raporu%20\(02122019\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/iran%20instex%20nima%20bankac%C4%B1%C4%B1k%20raporu%20(02122019).pdf)
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Hakkımızda”. E.T. 26 Mart 2023. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “İcare Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu - Finansal Kiralama”. E.T. 22 Mayıs 2023. https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/sozlesmeler-ve-formlar/SozlesmelerVeFormlarYururlukte/01-02513054_R01_%C4%B0care%20_Kiralama_%20Akdi%20M%C3%BC%C5%9Fteri%20Bilgilendirme%20Formu%20-%20Finansal%20Kiralama.pdf
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Murabaha Nedir, Nasıl Çalışır?”. E.T. 22 Mayıs 2023. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/blog/Sayfalar/murabaha-nedir.aspx>

- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Sözleşmeler ve Formlar-İpotek Şartlar Metni”. E.T. 20 Aralık 2024. https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/sozlesmeler-ve-formlar/SozlesmelerVeFormlarYururlukte/01-02501134_R01_%C4%B0potek%20%C5%9Eartlar%C4%B1%20Metni_YAYI_M_SON_WEB_CEMRE.pdf
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Teverruk Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu”. E.T. 22 Mayıs 2023. https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/sozlesmeler-ve-formlar/SozlesmelerVeFormlarArsivde/01-02513048_R00_Teverruk%20Akdi%20M%C3%BC%C5%9Fteri%20Bilgilendirme%20Formu.pdf
- TFKB, Türkiye Finans Katılım Bankası. “Vekâlet Akdi Müşteri Bilgilendirme Formu”. E.T. 22 Mayıs 2023. https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/sozlesmeler-ve-formlar/SozlesmelerVeFormlarYururlukte/01-02513044_R00_Vekalet%20-%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Vek%C3%A2leti%20_Fon%20Kulland%C4%B1rma_%20Akdi%20M%C3%BC%C5%9Fteri%20Bilgilendirme%20Formu.pdf
- TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü. E.T. 25 Nisan 2023. https://tkbbegitim.org.tr/Documents/Yonetmelikler/FAIZSIZ_FINANS_SOZLUGU-GUNCEL.pdf
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Veri Peteği. “Kullandırılan Fonlar”. E.T. 20 Haziran 2025. <https://tkbb.org.tr/veripetegi-detay/10>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Veri Peteği. “Sektör Mukayese Tablosu”. E.T. 31 Ocak 2023. <https://veripetegi.tkbb.org.tr/>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Banka ve Sektör Bilgileri”. E.T. 31 Ocak 2023. <https://www.tkbb.org.tr/veripetegi-detay/45>
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. “Faizsiz Finans Ürünleri”. E.T. 18 Mayıs 2023. <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/yayinlar/faizsiz-finans-urunleri-406198>
- TTK, Türk Ticaret Kanunu. (Kanun No.6102). Resmi Gazete 27846 (14 Şubat 2011), E.T. 14 Temmuz 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>
- Tunç, Hüseyin. *Katılım Bankacılığı, Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları, Kasım 2010.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, *Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır?*.
<https://tkbbegitim.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf> E.T. 14 Nisan 2023

Türkiye’de Katılım Bankacılığı El Kitabı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2021.

Türkiye’de Katılım Bankacılığı. İstanbul: İTO Yayınları, 2008.

VYŞKFHY, Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları ile Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete* 31541 (14 Temmuz 2021). E.T. 25 Mayıs 2023.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-2.htm>

WBG, World Bank Group. Diagnostik Assessment Report: Non-Performing Loan Market Assessment in Pakistan. Washington: International Finance Corporation, 2022.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099926308092291374/pdf/IDU0e8902d2b08e72043dd0a87b0060326ec4081.pdf>

Yanpar, Atila. İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2.Baskı, 2015.

Zafar, Muhammad Bilal – Sulaiman, Ahmad Azam.“Islamic Banking in Pakistan: Emergence, Growth and Prospects”.Growth and Emerging Prospects of International Islamic Banking.ed. Abdul Rafay. 61-77.Amerika: IGI Global, Haziran 2020.https://www.researchgate.net/publication/339243495_Islamic_Banking_in_Pakistan_Emergence_Growth_and_Prospects

ZK, Ziraat Katılım Bankası. “Fon Kullandırım, Musaveme, Stok Finansmanı”. E.T. 12 Ekim 2023. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/2024-08/17-fon-kullandirim-musaveme-stok-finansmani.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Cemil BALKANLI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Süleyman Demirel Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	İşletme
Yüksek Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İslam Ekonomisi ve Finansı
Programı	İslam Ekonomisi ve Finansı
Makale ve Bildiriler	
1. Balkanlı, Cemil. “Katılım Bankacılığında Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketleri ile İlişkileri Ve Seçilmiş Ülke Örnekleri”. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 26/49 (Haziran 2024), 213-244. https://doi.org/10.17335/sakaifd.1430413 .	